

*Proiect „Instruirea judecătorilor în domeniul respectării
drepturilor cetățenilor din Uniunea Europeană
în cadrul procedurilor penale”*

Marijan BITANGA

Simona FRANGULOIU

Fernando SANCHEZ - HERMOSILLA

**GHID PRIVIND DREPTURILE PROCEDURALE
ALE PERSOANELOR SUSPECTE SAU ACUZATE:
DREPTUL LA INFORMARE ȘI DREPTUL
LA TRADUCERE ȘI INTERPRETARE**

Co-finanțat de Programul „JUSTIȚIE” al Uniunii Europene

Editura Magic Print Onești

Editură recunoscută de Ministerul Educației Naționale prin Consiliul Național al Cercetării Științifice din Învățământul Superior (CNCSIS) – Cod 345.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BITANGA, MARIJAN

Ghid privind drepturile procedurale ale persoanelor suspecte sau acuzate: dreptul la informare și dreptul la traducere și interpretare /

Marijan Bitanga, Simona Franguloiu, Fernando Sanchez-Hermosilla. -

Onești: Magic Print, 2018

Conține bibliografie

ISBN 978-606-622-346-1

I. Franguloiu, Simona Mihaela

II. Sanchez-Hermosilla, Fernando

34

Reproducerea integrală sau fragmentară, prin orice formă și prin orice mijloace tehnice, este strict interzisă și se pedepsește conform legii.

Răspunderea pentru conținutul și originalitatea textului revine exclusiv autorului / autorilor.

CUPRINS

CAPITOLUL I

1.1. Introducere. Aspecte generale	7
1.2. Crearea dreptului penal european pas cu pas	9
1.3. De la dreptul penal la dreptul procesual penal al Uniunii Europene	16
1.4. Scurtă privire retrospectivă asupra evoluției dreptului european și noua perspectivă deschisă de Carta Drepturilor Fundamentale ale Uniunii Europene	27
1.5. Obligatoritatea respectării drepturilor procesuale ale persoanelor implicate în proceduri penale. Protecția oferită acestor drepturi de Carta Drepturilor Fundamentale ale Uniunii Europene	30
1.6. Rezoluția Consiliului din 30 noiembrie 2009 privind o foaie de parcurs pentru consolidarea drepturilor procedurale ale persoanelor suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale. Scurtă prezentare generală	33

CAPITOLUL II

PREZENTARE GENERALĂ A DIRECTIVELOR 2010/64 UE și 2012/13 UE. RATIO LEGIS	40
--	----

2.1. Directiva 2010/64 UE a Parlamentului European și a Consiliului din 20 octombrie 2010 privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale. Scurtă prezentare	41
2.2. Directiva 2012/13 UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2012 privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale. Scurtă prezentare	42

CAPITOLUL III

TRANSPUNEREA DIRECTIVELOR ÎN LEGISLAȚIA ROMÂNĂ 44

- 3.1. Directiva 2010/64 UE privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale 44
 - 3.1.1. Aspecte comune de implementare privind ambele directive 44
 - 3.1.2. Noțiunea de „procedură penală” 45
- 3.2. Maniera de transpunere a Directivei 2010/64 privind dreptul la interpretare și traducere în legea română 53
 - 3.2.1. Studiu de caz I. Material realizat de Cristina Crăciunoiu, judecător, Curtea de Apel Craiova 68
 - 3.2.2. Studiu de caz II. Material realizat de colegii judecători de la Curtea de Apel Suceava 72
- 3.3. Transpunerea Directivei 2012/13 UE privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale 77

CAPITOLUL IV

ATELIERE DE LUCRU 91

- 4.1. Atelier de lucru I - aplicarea Directivelor 2010/64/UE și 2012/13/UE ale Parlamentului European și ale Consiliului din 20 octombrie 2010 și 22 mai 2012 - judecător Ciprian Coadă, Curtea de Apel Constanța 91
- 4.2. Atelier de lucru II - judecător Cristina Crăciunoiu, Curtea de Apel Craiova 102
- 4.3. Atelier de lucru III - Practica Înaltei Curți de Casație și Justiție. Aplicarea directivei 2010/64/UE privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale și a directivei 2012/13/UE privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale în practica judiciară. Judecător Damian Marius Mitea, Curtea de Apel Constanța 108

CAPITOLUL V

DREPTUL LA INFORMARE ȘI DREPTUL LA TRADUCERE ȘI INTERPRETARE - PERSPECTIVA CROATĂ 122

- I. Mențiuni introductive 122
- II. Cadrul normativ internațional privind dreptul la interpretare /
traducere și dreptul la informare în cadrul procedurilor
penale 125
- III. Practica Curții Europene a Drepturilor Omului 134
- IV. Transpunerea Directivei 2010/64/UE a Parlamentului European
și a Consiliului în Codul de procedură penală al Republicii
Croația 137
- V. Transpunerea Directivei 2012/13/UE a Parlamentului European
și a Consiliului în Codul de procedură penală al Republicii
Croația 147
- VI. Jurisprudența Curții Supreme a Republicii Croația în aplicarea
Directivei 2010/64/UE și a Directivei 2012/13/UE 158
- VII. Analiza cauzelor de la Curtea Europeană a Drepturilor
Omului 175

CAPITOLUL VI

DREPTUL LA INFORMARE ȘI DREPTUL LA TRADUCERE ȘI INTERPRETARE - PERSPECTIVA GERMANĂ 193

- Introducere 193
- I. Transpunerea dispozițiilor directivelor în dreptul național în
Germania 193
 - 1. Directiva 2010/64/UE a Parlamentului European și a
Consiliului din 20 octombrie 2010 privind dreptul la inter-
pretare și traducere în cadrul procedurilor penale 193
 - 2. Directiva 2012/13/UE a Parlamentului European și a
Consiliului din 22 mai 2012 privind dreptul la informare în
cadrul procedurilor penale 201

II. Decizii și soluții ale instanțelor de control judiciar / supreme pentru anumite aspecte deosebite în legătură cu aplicarea directivelor	209
1. Curtea Federală de Justiție	209
a. Informarea învinuitului	209
b. Informarea (variație speța a)	212
c. A doua recunoaștere după informarea cu privire la drepturi (art. 136 alin. 1 CPP). Informarea „calificată” a învinuitului	213
2. Curtea Europeană a Drepturilor Omului	217
Interzicerea torturii și dreptul de a nu face declarații (art. 136 lit. a CPP)	217
Liste de verificare	219
1. Lista de verificare Directiva 2010/64/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 20 octombrie 2010 privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale	219
2. Lista de verificare Directiva 2012/13/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2012 privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale	220
Anexa - implementarea Directivelor UE 64/2010 privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale și 13/2012 privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale, în legislația națională din Germania, Croația și România	221

CAPITOLUL I

1.1. Introducere. Aspecte generale

În ultimii ani, o nouă chestiune a preluat conducerea în forurile de dezbatere științifică asupra temelor penale și promite să mențină un viu interes în anii următori: este vorba de a ști, în contextul europeanizării dreptului penal¹, locul dreptului național.

În procesul construcției europene, urmând modelul de integrare europeană funcțională bazat pe metoda „pas cu pas” a lui Jean Monnet², s-a trecut de diversele faze în cadrul cărora statele, în mod voluntar, au cedat o parte substanțială a propriilor competențe către o entitate superioară, căreia i-au recunoscut autoritatea, dar și competențe exclusive, alături de competențele partajate; în prezent, se realizează acțiuni comune, cu sprijinul, coordonarea sau concursul tuturor statelor membre.

Printre cele mai recente provocări ale Uniunii Europene se regăsește, fără îndoială, crearea spațiului de libertate, securitate și justiție pe noi baze (urmare a modificărilor aduse prin Tratatul de la Lisabona), în cadrul căruia se dorește ca garantarea libertății să se bucure, în Uniunea Europeană, de condiții de siguranță și justiție accesibile pentru toți cetățenii de o manieră în care, pe de o parte, cetățenii europeni se pot adresa tribunalelor din orice stat membru cu aceeași ușurință cu care s-ar adresa tribunalelor din propriile țări și, pe de altă parte, delincvenții, a căror mobilitate este asigurată de principiul libertății de circulație, ar putea profita de diferențele existente între sistemele de justiție ale statelor membre.

Realizarea acestui obiectiv depinde de compatibilitatea și convergența sistemelor de justiție ale statelor membre, construind împreună și între ele, un sistem omogen de justiție penală.

În această direcție s-au produs realizări semnificative, cum ar fi crearea organismelor de cooperare polițienească și judiciară³, concre-

¹ Ce se va numi „drept penal european” sau „drept penal al Uniunii Europene”.

² Jean Omer Marie Gabriel Monnet, economist și diplomat francez, considerat arhitectul uniunii care, în 1945, a propus „planul Monnet”, cunoscut sub denumirea de „teoria angrenajului” și care nu trebuie confundat cu planul Schuman.

³ Europol, Eurojust, OLAF, RJE, dar și preconizata creare a instituției Procurorului Public European (EPPO) prin propunerea de Regulament al Parlamentului European și al Consiliului privind Agenția Uniunii Europene pentru Cooperare în Materie de Justiție Penală (ca succesor legal al Eurojust) /* COM/2013/0535 final - 2013/0256 (COD) */; noua instituție va fi instituită pornind de la Eurojust (care va oferi servicii de sprijin administrativ Parchetului European, inclusiv în materie de

tizarea principiului recunoașterii reciproce a hotărârilor judecătorești în statele membre⁴, ultima fiind Decizia Cadru 2008/909/JAI din 27 noiembrie 2008⁵, având ca obiectiv: „Principiul recunoașterii reciproce - piatra de temelie a cooperării judiciare internaționale”.

În realizarea acestui obiectiv, Consiliul a adoptat la Tampere un program de măsuri de punere în aplicare a principiului recunoașterii reciproce a hotărârilor judecătorești în materie penală.

Instituirea de mecanisme moderne de recunoaștere reciprocă a sentințelor ce implică privarea de libertate (măsura 14) și aplicarea extinsă a principiului transferării persoanelor condamnate, cu includerea rezidenților într-un stat membru, a fost posibilă prin Programul de la Haga privind consolidarea libertății, securității și justiției în Uniunea Europeană, cere statelor membre să finalizeze programul de măsuri, inclusiv în domeniul executării pedepselor privative de libertate.

Tot prin programul de la Haga, inclus în Concluziile CE din noiembrie 2004 - finalizarea programului global de măsuri pentru punerea în aplicare a principiului, a fost posibilă adoptarea Deciziei Cadru 2008/978/JAI privind mandatul european de obținere a probelor în scopul obținerii de obiecte, documente și date în vederea utilizării acestora în cadrul procedurilor în materie penală⁶. Această decizie are ca obiectiv îmbunătățirea cooperării judiciare prin aplicarea principiului recunoașterii reciproce a hotărârilor judecătorești, sub forma unui mandat european, în scopul obținerii de obiecte, documente sau date, ce vor fi utilizate în cadrul procedurilor în materie penală.

finanțe, resurse umane, securitate și IT) și ar trebui să aibă competența exclusivă de a cerceta și urmări penal persoanele care au săvârșit infracțiuni care aduc atingere intereselor financiare ale Uniunii.

⁴ Decizia Cadru 2002/584/JAI privind mandatul european de arestare și procedura de predare între statele membre; Decizia Cadru 2003/577/JAI privind executarea ordinelor de indisponibilizare și asigurarea probelor; Decizia Cadru 2005/214/JAI privind aplicarea principiului recunoașterii reciproce a sancțiunilor pecuniare; Decizia Cadru 2008/947/JAI privind aplicarea principiului recunoașterii reciproce în cazul hotărârilor judecătorești și al deciziilor de probațiune în vederea supravegherii măsurilor de probațiune și a sancțiunilor alternative.

⁵ Decizia a avut termen de implementare la 5 decembrie 2011.

⁶ Înlocuită prin Directiva 2014/41/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 3 aprilie 2014 privind ordinul european de anchetă în materie penală. Termenul de implementare a directivei a expirat la 22 mai 2017, însă doar 7 state membre au transpus directiva până în octombrie 2017 (Regatul Belgiei, Franța, Germania, Ungaria, Letonia, Lituania și Olanda) și două state au notificat transpunerea parțială (România și Slovenia).

1.2. Crearea dreptului penal european pas cu pas

În acest context, al omogenizării sistemelor de justiție penală, posibilitatea ca Uniunea Europeană să adopte o politică unică în materia prevenirii și tratamentului delincvenței, dar și asigurării corespunzătoare a drepturilor procedurale ale persoanei suspectate sau acuzate și, în egală măsură, drepturile persoanei vătămate, este, fără îndoială, un deziderat ce a suscitat vii discuții⁷, legate de necesitatea existenței unui drept penal european, cu descrierea tipurilor penale și stabilirea răspunsurilor penale corespondente, în condițiile în care s-a respectat competența exclusivă a statelor membre de a incrimina anumite fapte în legea penală.

Totuși, dreptul european, au început să facă simțite⁸, deși încă timid, posibile căi de influențare a dreptului penal al statelor membre, prin consacrarea obligației de interpretare conformă a dreptului penal cu dreptul european, în măsura în care este posibil; aceasta presupune interpretarea elementelor normative ale tipurilor penale în conformitate cu normele europene⁹.

Deasupra acestor denumiri, va căpăta contur un drept penal supra-statal, emanând de la Uniunea Europeană, de aplicare uniformă între frontierele sale teritoriale, o știință a dreptului asupra căruia posibilitățile creatoare manifestă opinii diverse și uneori, contrare.

Astfel, de la negocierile privind competența în materie penală a Uniunii Europene până la afirmarea deplinei competențe de a crea sau modifica în mod direct norme juridice penale, a existat și o poziție intermediară, favorabilă unei recunoașteri limitate a competenței penale, ce se circumscrie creării unor norme penale directoare, generale, privind protejarea bunurilor, valorilor și preceptelor comunitare și aproximarea regulilor naționale care formează fundamentul acestora¹⁰.

⁷ Castillo Garcia, J. F., „La comunitarizacion del tercer pilar: un paso necesario para consolidacion del espacio penal europeo”, Revista general de Derecho Europeo, 2006, nr. 11, p. 4-35.

⁸ S. Franguloiu, R. Moroșanu, „Ghid de lucru în cauzele cu minori în lumina dispozițiilor Noului Cod penal și Noului Cod de procedură penală” elaborat în cadrul Proiectului „Dezvoltarea sistemului de justiție pentru minori din România”, în colaborare cu IRZ, București, 2012, p. 3-14.

⁹ De exemplu, Decizia Cadru 2002/475/JAI a Consiliului din 13 iunie 2002 privind combaterea terorismului, care definește infracțiunile de terorism, infracțiunile referitoare la un grup terorist, infracțiunile legate de activitățile teroriste, stabilește sancțiunile minime aplicabile, cauze de reducere a pedepselor, răspunderea penală a persoanelor juridice și sancțiunile aplicabile acestora, competența statelor în anumite situații, protecția și asistența victimelor.

¹⁰ Această chestiune, deși controversată, a fost discutată și de instanța europeană de la Luxemburg care s-a pronunțat în sensul afirmării existenței competenței

În acest context, în domeniul intereselor financiare ale Uniunii a fost adoptat un cadru general, și anume Convenția privind protejarea intereselor financiare ale Comunităților Europene și protocoalele de însoțire (cunoscută sub denumirea de „Convenția PIF”)¹¹. Convenția PIF a fost ulterior ratificată de aproape toate statele membre și a intrat în vigoare cu privire la acestea¹². Printre măsurile generale cu relevanță întreprinse la nivelul UE în domeniul dreptului penal se numără Decizia-cadru 2005/212/JAI a Consiliului din 24 februarie 2005 privind confiscarea produselor, a instrumentelor și a bunurilor având legătură cu infracțiunea¹³, pe care Comisia a înlocuit-o cu o directivă privind înghețarea și confiscarea produselor provenite din săvârșirea de infracțiuni în Uniunea Europeană¹⁴ destinată statelor membre participante.

Acest cadru a fost completat de măsuri generale de drept penal, întreprinse la nivelul Uniunii pentru combaterea anumitor activități ilegale deosebit de dăunătoare pentru economia licită, cum ar fi spălarea banilor¹⁵

penale implicite a Uniunii Europene în materia dreptului penal al mediului. Instanța europeană a statuat că această competență se traduce în posibilitatea conferită legiuitorului european de a adopta măsuri de drept penal pentru statele membre, atunci când se apreciază necesar pentru garantarea aplicării normelor în materia protejării mediului înconjurător, dacă pentru autoritățile naționale competente a sancționa penal, concret, proporțional și disuasiv constituie o măsură indispensabilă în combaterea atentatelor grave împotriva mediului; nu se înțelege, fără îndoială, competența de a determina tipurile și gravitatea sancțiunilor penale ce trebuie aplicate: C – 176/03, Comisia c. Consiliu, hot. din 13 septembrie 2005.

¹¹ Convenția din 26 iulie 1995 (JO C 316, 27.11.1995, p. 49) (frauda); primul protocol din 27 septembrie 1996 (JO C 313, 23.10.1996, p. 2) și Convenția din 26 mai 1997 (JO C 195, 25.6.1997) (corupția); protocolul din 29 noiembrie 1996 (JO C 151, 20.5.1997, p. 2) (interpretarea de către Curtea de Justiție); al doilea protocol din 19 iunie 1997 (JO C 221, 19.7.1997, p. 12) (spălarea banilor).

¹² Al doilea raport al Comisiei referitor la punerea în aplicare a Convenției privind protejarea intereselor financiare ale Comunităților Europene și a protocoalelor sale, 14.2.2008, COM(2008) 77 final, la secțiunea 4.1. De la acea dată, alte câteva state membre au ratificat Convenția și protocoalele acesteia.

¹³ JO L 68, 15.3.2005, p. 49.

¹⁴ COM(2012) 85 final din 12.3.2012.

¹⁵ Directiva 91/308/CEE, abrogată și înlocuită ulterior prin Directiva 2005/60/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 octombrie 2005 privind prevenirea utilizării sistemului financiar în scopul spălării banilor și finanțării terorismului, JO L 309, 25.11.2005, p. 15.

și corupția¹⁶, măsuri care, deși nu sunt specifice protecției intereselor financiare ale Uniunii¹⁷, contribuie la protejarea acestora.

În mai 2011, Comisia a emis o comunicare privind protecția intereselor financiare ale Uniunii prin măsuri de drept penal și investigații administrative¹⁸; comunicarea a fost însoțită de un document de lucru al serviciilor Comisiei¹⁹. În aceste documente se atrage atenția asupra caracterului eterogen al definițiilor infracțiunilor și al sancțiunilor penale prevăzute pe teritoriul Uniunii Europene în actualul cadru juridic și se subliniază faptul că „dreptul penal ar trebui considerat de Comisie drept un element important pentru îmbunătățirea acestei situații”.

Comunicarea „Către o politică a Uniunii în materie penală: asigurarea punerii în aplicare eficace a politicilor U.E. prin intermediul dreptului penal”²⁰ din septembrie 2011 propune un cadru general în ceea ce privește conținutul și structura dreptului penal al Uniunii și principii generale din legislația penală a U.E., printre care principiul potrivit căruia dreptul penal al Uniunii nu trebuie să depășească ceea ce este necesar și proporțional în raport cu obiectivele sale.

A urmat dezvoltarea treptată a unui organism de drept administrativ pentru combaterea activităților ilegale îndreptate împotriva intereselor financiare ale Uniunii. În Regulamentul (CE, Euratom) nr. 2988/95 sunt stabilite norme administrative pentru acțiunile întreprinse în ceea ce privește activitățile ilegale îndreptate împotriva intereselor financiare ale Uniunii²¹; aceste norme administrative sunt însoțite de o serie de norme administrative sectoriale²². Pe lângă instrumentele orizontale care se referă în mod special la protecția intereselor financiare ale Uniunii și care sunt menționate mai sus, există o serie de instrumente relevante ale Uniunii în domeniul dreptului administrativ în ceea ce privește activitățile ilegale care afectează fondurile publice ale Uniunii²³.

¹⁶ Decizia Comisiei din 6.6.2011 de instituire a unui mecanism de raportare privind combaterea corupției la nivelul UE, C(2011) 3673 final.

¹⁷ Propunerea Directivei 2012/0193, (COM)2013/363 final, privind combaterea fraudelor îndreptate împotriva intereselor financiare ale Uniunii prin intermediul dreptului penal.

¹⁸ COM(2011) 293 final din 26.5.2011.

¹⁹ SEC(2011) 621 final din 26.5.2011.

²⁰ COM(2011) 573 final din 20.9.2011.

²¹ JO L 312, 23.12.1995, p. 1.

²² De exemplu, în domeniul agriculturii, Regulamentul (CE) nr. 73/2009 referitor la sistemele de ajutor direct pentru agricultori, JO L 30, 31.1.2009, p. 16.

²³ Aceste instrumente sunt enumerate în Studiul privind cadrul juridic pentru protecția intereselor financiare ale UE prin intermediul dreptului penal RS 2011/07, 4 mai 2012, p. 22.

Diverse sunt, de asemenea, și modalitățile sau mecanismele formulate pentru crearea dreptului penal european²⁴:

1. *asimilarea* - acolo unde norma europeană (conținând un precept de drept originar) stabilește că interesele comunității tutează normele interne ale statelor membre ce protejează interesele naționale corespunzătoare, amintind de cazul „cerealelor grecești”²⁵. Aceste trei precepte instituite prin hotărârea amintită (discreția în ce privește mijloacele folosite, aplicarea analogă și eficiența în ce privește rezultatele care trebuie atinse) reprezintă ceea ce este cunoscut în prezent sub numele de „principiul asimilării” care reprezintă, în fapt, o versiune derivată a principiului loialității, principiu general de drept în dreptul Uniunii Europene utilizat pe scară largă în aplicarea tuturor politicilor sectoriale comune, ceea ce înseamnă că obligația de a asigura protecția intereselor Uniunii este echivalentă sau asimilată aceleia de a asigura protejarea intereselor naționale;

2. *armonizarea sau coordonarea* - constând în aceea că norma europeană (o directivă sau o decizie-cadru) stabilește obligația statelor membre de a proteja interesele comunitare și în același timp, semnaleză obiectivele în îndeplinirea cărora această obligație impune ajustarea legislației naționale, în sensul că ar putea limita libertatea statelor membre de a determina activitatea infracțională (*verbum regens*), dar și natura și durata sancțiunilor (cum este, de pildă, cazul Directivei asupra abuzului de

²⁴ Castillo Garcia, J. F., „La comunitarización del tercer pilar: un paso necesario para consolidación del espacio penal europeo”, Revista general de Derecho Europeo, 2006, nr. 11, p. 4-35.

²⁵ În acest caz, cunoscut sub numele de „cazul cerealelor grecești”, CJUE (fosta CJCE) a pronunțat hotărârea din 21 septembrie 1989 (C - 68/88) în care a recunoscut existența unei obligații a statelor membre, de a sancționa încălcarea unei norme comunitare și a concretizat conținutul acesteia, arătând că încălcarea menționată ar trebui pedepsită în condiții substanțiale și procesuale analoge celor aplicabile în situația încălcării dreptului național, de importanță și natură juridică similare, astfel încât sancțiunea să aibă un caracter efectiv, proporțional și descurajator. În această hotărâre a fost interpretat art. 5 din TCE (în forma originală, devenit apoi art. 10), Curtea arătând că: „statele membre trebuie să adopte toate măsurile necesare, generale sau particulare, potrivite pentru a asigura îndeplinirea obligațiilor derivate din prezentul Tratat sau rezultând din reglementările penale ale Uniunii”. Astfel, în lumina acestei interpretări, ne aflăm în fața punctului de plecare a unei veritabile politici penale a Uniunii Europene. Pe de altă parte, această obligație de a proteja interesele financiare ale Uniunii Europene în mod egal cu interesele financiare naționale, se regăsește în art. 290 A (devenit art. 280) care prevede că: „Statele membre vor adopta pentru combaterea fraudelor care afectează interesele financiare ale Uniunii Europene, aceleași măsuri cu cele pentru combaterea fraudelor care afectează propriile interese financiare”.

informații privilegiate²⁶ care descrie comportamentul subiectului activ și sancțiunea);

3. *cooperarea*, articulată pe calea tratatelor internaționale încheiate între Uniunea Europeană și statele membre, în cadrul cărora se configurează modele de intervenție penală în domenii determinate (de exemplu, convenția adoptată în temeiul art. 31 din TUE²⁷ în domeniul protejării intereselor financiare ale Uniunii europene, și protocoalele adiționale ulterioare, care stabilesc obligația statelor membre de a adopta norme penale naționale care să cuprindă comportamentele descrise în art. 1 al Convenției asupra luptei împotriva fraudei și intereselor financiare ale Uniunii Europene ce reglementează chestiuni generale, cum ar fi distincția între autor și participant (art. 4), responsabilitatea penală a șefilor de întreprinderi economice (art. 3), consacrarea principiului *non bis in idem* (art. 7);

4. *unificarea* - prin intermediul căreia se creează reguli comune aplicabile în tot spațiul juridic european²⁸.

S-a susținut că statele membre, autoritățile naționale trebuie să coopereze în vederea stabilirii unor norme de drept penal și aceasta în virtutea competențelor implicite ale Uniunii Europene. Acest concept este utilizat, de regulă, în domeniul relațiilor internaționale ale Uniunii referitor la capacitatea sa de a încheia acorduri internaționale și acest concept a cunoscut o evoluție interesantă către ceea ce s-ar putea numi o versiune internă.

Din perspectivă pur teoretică, nici dreptul penal, nici reglementările de procedură penală nu sunt în competența Uniunii, potrivit opiniei exprimate de Curtea de Justiție a Uniunii Europene în cauza C – 173/03²⁹; totuși, aceasta nu ar putea împiedica legiuitorul european să adopte măsurile legate de dreptul penal al Statelor Membre pe care le consideră necesare în vederea asigurării eficienței depline a legislației europene în materia protecției mediului³⁰, atunci când aplicarea de către autoritățile națio-

²⁶ Directiva 592/89/CEE.

²⁷ Fost K.3, înlocuit de art. 69A, 69B și 69D din TFUE, cu noua numerotare – art. 82, 83 și respectiv 85, care instituie norme minimale comune referitoare la elementele constitutive ale infracțiunilor și sancțiunilor aplicabile în materia crimei organizate, terorismului și traficului de droguri.

²⁸ Această tehnică este reflectată în activitatea unui grup de experți ce fac parte din „Corpus Juris”, publicată în 1997: Delmas-Marty M., „Corpus Juris portant dispositions penales pour la protection des interets financiers de l'Union europeene”, în cadrul căreia au fost formulate propuneri de reguli comune pentru protejarea intereselor financiare ale Uniunii Europene.

²⁹ C-173/02 Comisia c. Consiliul din 13 septembrie 2005.

³⁰ Dar și în alte materii, cum ar fi spălarea banilor, terorismul, crima organizată, traficul de persoane și droguri, contrabanda cu migranți, pornografia infantilă,

nale competente a unor sancțiuni penale efective, echilibrate și disuasive reprezintă o măsură indispensabilă în vederea combaterii acțiunilor care periclitează mediul.

Deși la momentul soluționării acestui caz nu exista o competență europeană explicită în stabilirea de norme penale substanțiale împotriva infracțiunilor de mediu, Decizia Cadru 2003/80/JAI din 27 ianuarie 2003 privind protecția mediului prin măsuri de drept penal a fost considerată compatibilă cu dispozițiile Tratatului, deoarece acestea ar trebui interpretate în sensul în care conferă instituțiilor Uniunii o competență implicită de a legifera în domeniul dreptului penal, cu condiția ca acestea să demonstreze că o asemenea măsură legislativă este necesară pentru protecția mediului care este o politică sectorială comună, potrivit Tratatului.

Pornind de la această decizie, Uniunea Europeană s-a simțit încurajată să legifereze în materia dreptului penal și într-o altă cauză de referință³¹ instanța de contencios european a statuat că „stabilirea tipului și a nivelului sancțiunilor penale ce urmează a fi aplicate” trebuie să fie considerată ca fiind exclusă din aria de competență a Comunității”, ceea ce a determinat ca aria de aplicare, amploarea acestei competențe implicite să nu fie bine înțeleasă, deoarece instanța s-a pronunțat doar asupra problemelor de mediu, ce țineau de politica sectorială a mediului înconjurător.

Deoarece instanța de contencios european nu a conferit o competență explicită Uniunii de a legifera și după respingerea de către Statele Membre a Proiectului privind Constituția Europeană, prin Tratatul de la Lisabona s-a adus o modificare importantă, în sensul că prin art. 82 și 83 din TFUE s-a conferit o competență explicită în sensul acordării unei prerogative autonome de a adopta măsuri de drept penal, atât materiale, cât și procesuale³².

Se cuvine a menționa că înainte de intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona existau diferite tipuri de instrumente sectoriale în care se puteau regăsi reguli pe care Statele Membre erau obligate să le respecte în procesul de elaborare a propriilor legislații penale³³ și în această ma-

criminalitatea informatică, domenii în care legiuitorul european a legiferat în sensul dreptului material.

³¹ C-440/05 Comisia c. Consiliul din 23 octombrie 2007.

³² Cu privire la competențele de legiferare din perspectivă procesuală, lucrurile sunt mai clare, dar și mai evolute, în sensul că urmare a hotărârii Consiliului de la Tampere a fost adoptată Decizia Cadru 2002/584/JAI a Consiliului din 13 iunie 2002 privind mandatul de arestare european și procedurile de predare între Statele Membre.

³³ De pildă, Decizia Cadru 2002/629/JAI a Consiliului din 19 iulie 2002 privind combaterea traficului de ființe umane (abrogată prin Directiva 2011/36/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 5 aprilie 2011 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane și protejarea victimelor acestuia, precum și de

nieră legiuitorul european decidea conținutul dispozițiilor penale în materie, în condițiile în care, în mod tradițional, era un domeniu rezervat legiuitorului național care a fost, astfel, restrâns.

După intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona, prin dispoziția înscrisă în art. 83 din TFUE, Uniunea Europeană are competența, prin intermediul directivelor, de a stabili norme minime în ceea ce privește definirea infracțiunilor și a pedepselor în domenii care vizează infracțiuni deosebit de grave și care au o dimensiune transfrontalieră, ce rezultă din natura sau impactul respectivelor infracțiuni ori dintr-o nevoie specială de a le combate pornind de la o bază comună. Aceste domenii au fost identificate de legiuitorul european în mod expres și exhaustiv, dar fără a fi limitate la acestea, fiind prevăzută și posibilitatea de a actualiza această listă „odată cu evoluția criminalității”, ca fiind: terorismul, traficul de persoane și exploatarea sexuală a femeilor și a copiilor, traficul de droguri, traficul de arme, spălarea banilor, corupția, contrafacerea mijloacelor de plată (mone-dă sau mijloace electronice), criminalitatea informatică, criminalitatea orga-nizată³⁴.

Pornind de la faptul că lupta împotriva criminalității organizate și anihilarea organizațiilor criminale rămân o provocare zilnică și, din păcate, în ultimii ani s-a produs o creștere spectaculoasă a fenomenului crimi-nalității transfrontaliere - traficul de droguri, traficul de ființe umane, tero-

înlocuire a Deciziei-cadru 2002/629/JAI a Consiliului) care a impus mai multe categorii de obligații Statelor Membre în ceea ce privește: definirea infracțiunii prin descrierea tipurilor de comportamente – recrutarea, transportarea, transferarea, cazarea sau primirea ulterioară a unei persoane, inclusiv schimbul sau transferul controlului asupra acelei persoane și care au loc în anumite circumstanțe (prin folosirea constrângerii, forței sau amenințării, înșelăciunii sau fraudei ori prin abuz de o poziție de autoritate sau de vulnerabilitate ori prin intermediul unor plăți sau beneficii; s-a impus obligația ca anumite forme ale participației penale respectiv, instigarea, complicitatea, dar și forma tentată a infracțiunii să fie pasibile de pe-deapsă; cu titlu de noutate, s-a prevăzut un prag al pedepsei, cu referire la limita maximului special care ar trebui să fie de cel puțin 8 ani când faptele au fost comise în oricare dintre aceste circumstanțe; o altă obligație impusă a fost aceea de a stabili cazurile în care persoanele juridice sunt răspunzătoare, precum și sancțiunea ce urmează a fi aplicată; de asemenea, s-a stabilit ce drepturi ar trebui să le fie recunoscute victimelor traficului de persoane.

³⁴ În aceste materii Uniunea Europeană a legiferat prin Decizii Cadru înainte de intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona și ulterior, prin intermediul direc-tivelor; este de observat că în ultimii ani, legiuitorul european a adoptat mai multe directive, atât în materia dreptului substanțial, cât și materia dreptului procesual și de care vom face vorbire pe parcursul acestei lucrări, cu precizarea că prezentul demers științific nu își propune o analiză exhaustivă a acestora, ci doar a celor ce fac obiectul studiului.

rismul și criminalitatea informatică, inclusiv pornografia infantilă sunt câteva exemple, a apărut și necesitatea de a legifera atât din perspectiva dreptului substanțial, dar și a celui procesual, pentru a se garanta respectarea drepturilor persoanelor acuzate de aceste fapte.

O caracteristică specifică și comună a tuturor acestor forme de criminalitate este faptul că acestea sunt comise la nivel transfrontalier de către grupuri extrem de mobile și flexibile, care își desfășoară activitatea în mai multe jurisdicții și sectoare infracționale. Prin urmare, combaterea eficientă a acestora necesită o reacție coordonată la nivel paneuropean.

Creșterea dimensiunii transfrontaliere a criminalității, precum și diversificarea acestora în activități infracționale multiple îngreunează misiunea individuală a statelor membre de identificare și combatere a criminalității transfrontaliere, în special a criminalității organizate.

În consecință, sunt necesare acțiuni la nivelul Uniunii Europene, deoarece măsurile prevăzute au o dimensiune europeană intrinsecă, presupunând crearea unui sistem de drept a cărui misiune este de a susține și de a consolida coordonarea și cooperarea dintre autoritățile judiciare naționale în legătură cu formele grave de criminalitate care afectează două sau mai multe state membre sau care impun urmărirea penală pe baze comune, alături de crearea unei entități care să asigure aceste forme de cordonare și cooperare³⁵. Acest obiectiv poate fi realizat doar la nivelul Uniunii, în conformitate cu principiul subsidiarității.

1.3. De la dreptul penal la dreptul procesual penal al Uniunii Europene

Pe lângă crearea dreptului penal al Uniunii se observă o preocupare constantă pentru respectarea drepturilor persoanelor acuzate sau suspectate în cadrul procedurilor penale, precum și a victimelor infracțiunilor.

Din acest considerent, dacă observăm domeniul mai restrâns al dreptului Uniunii Europene, vom constata că și instanța de contencios european, Curtea de Justiție a Uniunii Europene, a elaborat și a folosit *in extenso* principii legale sau principii generale de drept³⁶.

Factorul inițial care a provocat declarația Curții că drepturile fundamentale fac parte din ordinea juridică a Uniunii (CE) l-a constituit

³⁵ Propunere de Regulament al Parlamentului European și al Consiliului privind Agenția Uniunii Europene pentru Cooperare în Materie de Justiție Penală (Eurojust) /* COM/2013/0535 final - 2013/0256 (COD) */.

³⁶ P. Craig, G. de Burca, „Dreptul Uniunii Europene. Comentarii, jurisprudență și doctrină”, ediția a IV-a, serie coordonată de B. Andreșan-Grigoriu și T. Ștefan, ed. Hamangiu, București, p. 478-481.

contestarea supremației dreptului european de către instanțele statelor membre care apreciau că legislația europeană încălca drepturi importante protejate de dreptul național. În consecință, construcția juridică întreprinsă de Curte a câștigat inițial sprijinul statelor membre, câtă vreme protecția acestor drepturi era introdusă de către Curte în dreptul european ca o limitare a atribuțiilor instituțiilor europene³⁷ și ca o restrângere impusă statelor membre.

În timp, a avut loc o extindere considerabilă atât a activității judiciare, cât și a celei legislative în domeniul protecției drepturilor omului, inclusiv extinderea controlului Curții cu privire la respectarea acestor drepturi asupra anumitor acte ale statelor membre. În acest context, se mai impune a observa că dezbaterile cu privire la Carta Drepturilor Fundamentale ale Uniunii Europene a provocat tensiuni între statele membre și instituțiile europene, în cadrul cărora unii³⁸ au solicitat un rol mai extins și mai pronunțat al Uniunii și, implicit, al Curții, alții solicitând limitarea acestui rol și privind Carta ca fiind opozabilă, în primul rând, instituțiilor Uniunii și nu statelor membre.

Aruncând o scurtă privire asupra istoricului protejării drepturilor fundamentale, necesară în vederea unei corecte abordări și înțelegerii fenomenului și manierei în care Uniunea Europeană se implică în sistemul de drept european și, implicit, al statelor membre, se cuvine a sublinia că începând cu hotărârea *Handelsgesellschaft*³⁹, Curtea de Justiție a Uniunii Europene a accentuat, în mod continuu, autonomia principiilor generale de drept ale Uniunii. În același timp, Curtea a subliniat că sursa acestor principii generale nu este în totalitate independentă de culturile și tradițiile juridice ale statelor membre⁴⁰.

Pe parcursul acestei evoluții, a apărut întrebarea⁴¹ dacă acordurile privind drepturile omului la care toate statele membre sunt parte ar trebui privite ca reprezentând doar cel mai mic numitor comun („o podea”) dincolo de care Curtea este liberă să dezvolte standarde europene de protecție mult mai înalte sau ar trebui privite ca reprezentând singurul standard comun al statelor membre și, prin urmare, cel mai înalt standard („plafonul”) din care pot fi derivate principiile generale ale Uniunii?

³⁷ *Ibidem* pct. 36, p. 477.

³⁸ Comentariile reprezentanților Regatului Unit al Marii Britanii care au participat la elaborarea Cartei, Lord Goldsmith, „A Charter of Rights, Freedoms and Principles”, 2001, 38 CMLRev 1201 și „The Charter of Rights – A brake not an accelerator”, 2005, EHLRRev, 473, apud. P. Craig, G. de Burca, *op. cit.*, p. 478.

³⁹ C-11/70.

⁴⁰ C-4/73, Nold c. Comisia.

⁴¹ P. Craig, G. de Burca, *op. cit.*, p. 483.

În mod evident, în legătură cu Convenția Europeană a Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale este unanim acceptat că aceasta reprezintă o podea și nu un plafon⁴² și că în timp ce nivelul de protecție a drepturilor nu ar trebui să scadă sub cel asigurat de prevederile Convenției, astfel încât dreptul Uniunii poate prevedea o protecție extinsă⁴³.

Se mai impune a observa că extrem de controversată a fost practica din anii recentți referitoare la alte instrumente ale Consiliului Europei privind drepturile omului, cum ar fi Convenția privind acțiunea împotriva traficului de ființe umane, în care Uniunea Europeană a insistat să se includă o „clauză de deconectare” care prevede că Uniunea Europeană și statele membre, în raporturile dintre ele, vor aplica regulile dreptului Uniunii cu privire la traficul de persoane și nu prevederile noii Convenții⁴⁴.

Această practică a fost criticată pentru subminarea aplicării convențiilor privind drepturile omului de acest tip față de Uniunea Europeană și statele membre, dar și pentru că ar putea, eventual, permite aplicarea în locul lor a unor standarde mai reduse în materia drepturilor omului și sub „podeaua fixată de instrumentul Consiliului Europei”⁴⁵.

Urmărind evoluția practicii în materie se constată că Rețeaua experților independenți privind drepturile omului înființată în 2002, a solicitat, în mod constant, ca standardele de protecție a drepturilor fundamentale în cadrul Uniunii, în special astfel cum sunt prevăzute și exprimate în Carta Drepturilor Fundamentale ale Uniunii Europene, să fie „indexate” la standardele internaționale privind drepturile omului, tocmai în scopul de a evita a se impune statelor membre să aleagă între loialitatea față de dreptul Uniunii și celelalte angajamente internaționale pe care și le-au asumat⁴⁶.

⁴² AG Lenz în cauza C-137/84 *Ministere Public c. Mutsch* ECHR 2681, p. 2690, cu privire la drepturile referitoare la limba în care se desfășoară procedurile penale, precum și în cauza *Scheuner*, supra n. 31, p. 181, apud P. Craig, G. de Burca, *op. cit.*, p. 483, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:61984CC0137&qid=1507394380140&from=RO>

⁴³ AG în cauza C-49/88 *Al-Jubail Fertilizer Co. c. Saudi Arabian Fertilizer Co. c.* Consiliul, 1991, ECHR I-3187, p. 3230-3231, apud P. Craig, G. de Burca, *op. cit.*, p. 483.

⁴⁴ Art. 40 alin. 3 din Convenția Consiliului Europei privind acțiunea împotriva traficului de ființe umane, 2005, (CETS nr. 197).

⁴⁵ P. Craig, G. de Burca, *op. cit.*, p. 484.

⁴⁶ Rapoartele anuale ale Rețelei de experți, http://ec.europa.eu/justice_home/cfr/index_en.htm.

În legătură cu această situație, se impune a observa că statele membre nu sunt obligate să se conformeze principiilor generale de drept în situațiile în care sunt „în afara sferei dreptului european”⁴⁷.

Totuși, în alte cauze⁴⁸ Curtea a arătat că este „greu de prevăzut ce situații pot fi considerate de Curte ca fiind în afara sau în interiorul domeniului de aplicare a dreptului comunitar, din perspectiva controlului judiciar raportat la respectarea drepturilor omului”.

Totuși, în ultimul timp, practica instanței de contencios european a cunoscut un reviriment, în sensul că deși nu verifică această compatibilitate, impune instanțelor naționale obligația de a verifica respectarea drepturilor omului în state terțe, în situația soluționării, de pildă, a unor cereri de extrădare. Astfel, se impune instanțelor din statele membre să verifice, prin orice mijloace pertinente, faptul că în statul terț solicitant, persoana extrădată nu va fi supusă unor tratamente inumane sau degradante. Astfel a decis Curtea de Justiție a Uniunii Europene în cauza Aleksei Petruhhin⁴⁹, cauză pe care o vom analiza din mai multe perspective, având în vedere implicațiile acesteia în practica statelor membre, inclusiv a celor două directive ce fac obiectul demersului nostru științific.

Pe scurt, Aleksei Petruhhin, resortisant estonian, a făcut obiectul unui aviz prioritar de căutare publicat pe site-ul internet al Interpol la 22 iulie 2010. Acest resortisant a fost reținut la 30 septembrie 2014 în orașul Bauska (Letonia) și a fost arestat preventiv la 3 octombrie 2014.

La 21 octombrie 2014, autoritățile letone au fost sesizate de Procurorul General al Federației Ruse cu o cerere de extrădare. Din această cerere reieșea că împotriva domnului Petruhhin a fost declanșată urmărirea penală printr-o decizie din 9 februarie 2009 și că acesta trebuia arestat. Domnul Petruhhin era acuzat de tentativă de trafic cu o mare cantitate de stupefiante, în cadrul unui grup organizat. Potrivit legislației ruse, această infracțiune este pasibilă de aplicarea unei pedepse privative de libertate cuprinse între 8 ani și 20 de ani de închisoare.

Latvijas Republikas Ģenerālprokuratūra (Parchetul General al Republicii Letonia) a autorizat extrădarea domnului Petruhhin în Rusia.

La 4 decembrie 2014, domnul Petruhhin a solicitat însă anularea deciziei de extrădare pentru motivul că, în temeiul articolului 1 din Tratatul privind asistența judiciară și relațiile judiciare încheiat între Republica Letonia, Republica Estonia și Republica Lituania, acesta avea în Letonia

⁴⁷ De pildă, în cauza Demirel (C-12/86) Curtea a precizat că „nu examinează compatibilitatea cu drepturile omului a măsurilor luate de statele membre care nu se încadrează în sfera dreptului comunitar”.

⁴⁸ De pildă, Carpenter (C-60/00) sau Akrich (C-109/01).

⁴⁹ C-182/15, hotărârea din 6 septembrie 2016, in extenso în anexă.

aceleași drepturi ca un resortisant leton și, în consecință, statul leton avea obligația să îl protejeze împotriva unei extrădări nefondate.

Instanța de trimitere a subliniat că nici dreptul național leton și niciunul dintre acordurile internaționale încheiate de Republica Letonia, în special cu Federația Rusă sau cu celelalte țări baltice, nu prevăd limitarea extrădării unui resortisant estonian în Rusia. Potrivit acestor acorduri internaționale, protecția împotriva unei asemenea extrădări este prevăzută doar în privința resortisanților letoni.

Cu toate acestea, potrivit instanței de trimitere, lipsa protecției cetățenilor Uniunii împotriva extrădării, atunci când s-au deplasat într-un alt stat membru decât cel a cărui cetățenie o au, este contrară esenței cetățeniei europene, și anume dreptului cetățenilor Uniunii Europene la o protecție echivalentă cu cea a resortisanților naționali.

În aceste condiții, Augstākā tiesa (Curtea Supremă, Letonia) a anulat, la 26 martie 2015, decizia de arestare a domnului Petruhhin și a decis să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Articolul 18 primul paragraf și articolul 21 alineatul (1) TFUE trebuie interpretate în sensul că, în vederea aplicării unui acord de extrădare încheiat între un stat membru și un stat terț, cetățeanul oricărui stat membru al Uniunii trebuie să beneficieze de același nivel de protecție precum cel de care beneficiază propriii cetățeni ai statului membru sesizat în cazul extrădării către un stat care nu este stat membru al Uniunii?

2) În aceste împrejurări, instanța din statul membru căruia i s-a solicitat extrădarea are obligația să aplice condițiile de extrădare prevăzute de statul membru al Uniunii Europene al cărui cetățean este persoana în cauză sau pe cele ale statului membru în care persoana [interesată] are reședința obișnuită?

3) În ipoteza în care extrădarea trebuie permisă fără a se ține seama de nivelul special de protecție prevăzut pentru cetățenii statului sesizat, acest stat are obligația să verifice respectarea garanțiilor prevăzute la articolul 19 din cartă, și anume faptul că nimeni nu poate fi extrădat către un stat unde există un risc serios de a fi supus pedepsei cu moartea, torturii sau altor pedepse sau tratamente inumane sau degradante? Această verificare se poate limita la constatarea faptului că statul care solicită extrădarea este parte contractantă în cadrul Convenției împotriva torturii sau trebuie examinată în concret situația de fapt, avându-se în vedere evaluarea respectivului stat efectuată de Consiliul Europei?”

Curtea de Justiție a Uniunii Europene a amintit că în cadrul cooperării între Curte și instanțele naționale, este de competența exclusivă a instanței naționale, care este sesizată cu soluționarea litigiului și care trebuie să își asume responsabilitatea pentru hotărârea judecătorească ce urmează a fi pronunțată, să aprecieze, luând în considerare particularitățile

cauzei, atât necesitatea unei hotărâri preliminare pentru a fi în măsură să pronunțe propria hotărâre, cât și pertinenta întrebărilor pe care le adresează Curții. În consecință, în cazul în care întrebările adresate au ca obiect interpretarea dreptului Uniunii, Curtea este, în principiu, obligată să se pronunțe (Hotărârea din 6 octombrie 2015, Capoda Import-Export, C-354/14, EU:C:2015:658, punctul 24).

În speță, guvernul leton a informat Curtea că, în urma punerii sale în libertate intervenite la 26 martie 2015, domnul Petruhhin părăsise Letonia pentru a se întoarce probabil în Estonia și a adăugat însă, că procedura de extrădare rămânea pendinte în fața instanțelor letone. Guvernul leton a arătat că Parchetul General al Republicii Letonia nu își retrăsese decizia prin care autoriza extrădarea domnului Petruhhin și că această decizie era în continuare supusă controlului jurisdicțional al Augstākā tiesa (Curtea Supremă), astfel că ar reveni acestei din urmă instanță obligația de a accepta sau de a refuza extrădarea ori de a solicita informații suplimentare înainte de a se pronunța.

În consecință, deși persoana solicitată Petruhhin nu se mai afla în Letonia, era, în continuare necesar ca instanța de trimitere să se pronunțe cu privire la legalitatea deciziei de extrădare, întrucât respectiva decizie, dacă nu este anulată de această din urmă instanță, va putea fi executată în orice moment, dacă este cazul, în urma arestării persoanei interesate pe teritoriul leton. Nu rezultă, așadar, că întrebările adresate, care urmăresc să determine conformitatea cu dreptul Uniunii a normelor naționale în temeiul cărora a fost adoptată o astfel de decizie de extrădare, ar fi fost lipsite de interes pentru soluționarea litigiului principal.

Prin intermediul primelor două întrebări formulate, pe care Curtea le-a examinat împreună, instanța de trimitere a solicitat, în esență, să se stabilească dacă articolele 18 și 21 TFUE trebuie interpretate în sensul că, în vederea aplicării unui acord de extrădare încheiat între un stat membru și un stat terț, resortisanții unui alt stat membru trebuie să beneficieze de norma care interzice extrădarea de către primul stat membru a propriilor resortisanți.

În această privință, s-a impus observația că în lipsa unei convenții internaționale între Uniune și țara terță în cauză, normele în materie de extrădare intră în sfera de competență a statelor membre.

Cu toate acestea, Curtea a apreciat că în situațiile care intră sub incidența dreptului Uniunii, normele naționale în cauză trebuie să respecte acest din urmă drept (Hotărârea din 2 martie 2010, Rottmann, C-135/08, EU:C:2010:104, punctul 41). Or, prin intermediul primelor două întrebări formulate, instanța de trimitere a urmărit să afle tocmai dacă norme naționale de extrădare cum sunt cele în discuție în litigiul principal sunt compatibile cu articolele 18 și 21 TFUE.

Prin interzicerea „oricărei discriminări exercitate pe motiv de cetățenie sau naționalitate”, articolul 18 TFUE impune egalitatea de tratament a persoanelor care se află într-o situație ce intră în domeniul de aplicare al tratatelor (Hotărârea din 2 februarie 1989, Cowan, 186/87, EU:C:1989:47, punctul 10).

În speță, deși normele în materie de extrădare intră în sfera de competență a statelor membre, în lipsa unei convenții internaționale între Uniune și țara terță în cauză, trebuie amintit totuși că, pentru a aprecia domeniul de aplicare al tratatelor în sensul articolului 18 TFUE, acest articol trebuie interpretat prin coroborare cu dispozițiile privind cetățenia Uniunii ale Tratatului FUE. Situațiile care intră în acest domeniu de aplicare le includ, așadar, printre altele, pe cele care țin de exercitarea libertății de circulație și de ședere pe teritoriul statelor membre, astfel cum este conferită de articolul 21 TFUE (Hotărârea din 15 martie 2005, Bidar, C-209/03, EU:C:2005:169, punctele 31-33).

În cauza principală, domnul Petruhhin, resortisant estonian, a făcut uz, în calitate sa de cetățean al Uniunii, de dreptul său de a circula liber în Uniune deplasându-se în Letonia, astfel încât Curtea a constatat că situația în discuție în litigiul principal intră în domeniul de aplicare al tratatelor în sensul articolului 18 TFUE, care conține principiul nediscriminării pe motiv de cetățenie sau naționalitate (Hotărârea din 2 februarie 1989, Cowan, 186/87, EU:C:1989:47, punctele 17-19).

Or, norme naționale de extrădare cum sunt cele în discuție în litigiul principal introduc o diferență de tratament după cum persoana în cauză este resortisant național sau resortisant al unui alt stat membru, întrucât conduc la a nu acorda resortisanților altor state membre, cum este domnul Petruhhin, protecția împotriva extrădării de care beneficiază resortisanții naționali. În acest mod, astfel de norme pot afecta libertatea celor dintâi de a circula în Uniune.

În consecință, Curtea a constatat că într-o situație cum este cea în discuție în litigiul principal, inegalitatea de tratament care constă în a permite extrădarea unui cetățean al Uniunii resortisant al unui alt stat membru, cum este domnul Petruhhin, se concretizează într-o restricție privind libera circulație în sensul articolului 21 TFUE și că o astfel de restricție nu poate fi justificată decât dacă se întemeiază pe considerente obiective și este proporțională cu obiectivul urmărit în mod legitim de dreptul național (Hotărârea din 12 mai 2011, Runevič-Vardyn și Wardyn, C-391/09, EU:C:2011:291, punctul 83).

Trebuie precizat că mai multe guverne care au prezentat observații Curții susțin drept justificare că măsura care prevede extrădarea a fost adoptată în cadrul cooperării penale internaționale, în conformitate cu o convenție de extrădare, și urmărește să evite riscul de impunitate.

În această privință, Curtea a amintit că, potrivit articolului 3 alineatul (2) TUE, Uniunea oferă cetățenilor săi un spațiu de libertate, securitate și justiție, fără frontiere interne, în interiorul căruia este asigurată libera circulație a persoanelor, în corelare cu măsuri adecvate privind controlul la frontierele externe, precum și prevenirea criminalității și combaterea acestui fenomen.

Obiectivul de a evita riscul de impunitate a persoanelor care au comis o infracțiune se înscrie în acest context (Hotărârea din 27 mai 2014, Spasic, C-129/14 PPU, EU:C:2014:586, punctele 63 și 65) și, astfel cum a arătat avocatul general la punctul 55 din concluzii, trebuie considerat ca prezentând un caracter legitim în dreptul Uniunii.

Cu toate acestea, Curtea a notat că măsurile care restrâng o libertate fundamentală precum cea prevăzută la articolul 21 TFUE nu pot fi justificate prin considerente obiective decât dacă sunt necesare pentru protecția intereselor pe care urmăresc să le garanteze și numai în măsura în care aceste obiective nu pot fi atinse prin măsuri mai puțin restrictive (Hotărârea din 12 mai 2011, Runevič-Vardyn și Wardyn, C-391/09, EU:C:2011:291, punctul 88). De asemenea, Curtea a notat că extrădarea este o procedură care vizează combaterea impunității unei persoane care se află pe alt teritoriu decât cel pe care se pretinde că a fost săvârșită o infracțiune. Astfel, după cum au subliniat mai multe guverne naționale în observațiile prezentate Curții, deși, în conformitate cu adagiul *aut dedere, aut iudicare* (ori extrădare, ori judecare), neextrădarea resortisanților naționali este, în general, compensată prin posibilitatea statului membru solicitat de a-i urmări pe propriii resortisanți pentru infracțiuni grave săvârșite în afara teritoriului său, acest stat membru este în general necompetent să judece astfel de fapte atunci când nici autorul, nici victima presupusei infracțiuni nu au cetățenia respectivului stat membru. Extrădarea permite astfel să se evite ca infracțiunile săvârșite pe teritoriul unui stat de persoane care au fugit de pe acest teritoriu să rămână nepedepsite.

În acest context, norme naționale cum sunt cele în discuție în litigiul principal, care permit să se răspundă favorabil la o cerere de extrădare în scopul urmăririi penale și al judecării în statul terț în care se presupune că a fost săvârșită infracțiunea, rezultă a fi adecvate pentru atingerea obiectivului vizat.

Totuși, Curtea a notat că trebuie să se verifice dacă nu există o măsură alternativă care să afecteze mai puțin exercitarea drepturilor conferite de articolul 21 TFUE și care să permită să se atingă la fel de eficient obiectivul care constă în evitarea riscului de impunitate a unei persoane care ar fi săvârșit o faptă penală.

În această privință, Curtea a amintit că, în temeiul principiului cooperării loiale prevăzut la articolul 4 alineatul (3) primul paragraf TUE,

Uniunea și statele membre se respectă și se ajută reciproc în îndeplinirea misiunilor care decurg din tratate.

Pe de altă parte, în relațiile sale cu restul comunității internaționale, Uniunea își afirmă și își promovează valorile și interesele și contribuie la protecția cetățenilor săi, conform articolului 3 alineatul (5) TUE, iar această protecție se construiește gradual prin intermediul unor instrumente de cooperare cum sunt acordurile de extrădare încheiate între Uniune și țări terțe.

De asemenea, nu există însă în prezent o astfel de convenție între Uniune și statul terț în discuție în litigiul principal și în lipsa unor norme ale dreptului Uniunii care să reglementeze extrădarea între statele membre și un stat terț, se impune, pentru a proteja resortisanții Uniunii în fața unor măsuri care îi pot priva de drepturile la liberă circulație și ședere prevăzute la articolul 21 TFUE, combătând totodată impunitatea față de faptele penale, punerea în aplicare a tuturor mecanismelor de cooperare și de asistență reciprocă ce există în materie penală în temeiul dreptului Uniunii.

Astfel, într-un asemenea caz, trebuie privilegiat schimbul de informații cu statul membru al cărui cetățean este persoana interesată în scopul de a oferi autorităților acestui stat membru, în măsura în care sunt competente potrivit dreptului lor național pentru a o urmări penal pe această persoană pentru fapte săvârșite în afara teritoriului național, posibilitatea de a emite un mandat european de arestare în vederea urmăririi penale. Articolul 1 alineatele (1) și (2) din Decizia-cadru 2002/584 nu exclude, astfel, într-un asemenea caz, posibilitatea statului membru al cărui cetățean este autorul prezumat al infracțiunii de a emite un mandat european de arestare în vederea predării acestei persoane în scopul urmăririi penale.

Cooperând în acest fel cu statul membru a cărui cetățenie o are persoana interesată și acordând prioritate acestui eventual mandat de arestare în raport cu cererea de extrădare, Curtea a precizat că statul membru gazdă acționează într-un mod care aduce mai puțin atingere liberei circulații, evitând totodată, în măsura posibilului, riscul ca infracțiunea urmărită să rămână nepedepsită.

În consecință, Curtea a arătat că trebuie să se răspundă la primele două întrebări că articolele 18 și 21 TFUE trebuie interpretate în sensul că, atunci când unui stat membru în care s-a deplasat un cetățean al Uniunii resortisant al unui alt stat membru i se adresează o cerere de extrădare de către un stat terț cu care primul stat membru a încheiat un acord de extrădare, acesta are obligația să informeze statul membru a cărui cetățenie o are respectivul cetățean și, dacă este cazul, la cererea acestui din urmă stat membru, să i-l predea pe acel cetățean, în conformitate cu dispozițiile Deciziei-cadru 2002/584, cu condiția ca acest stat membru să fie competent, în temeiul dreptului său național, să o urmă-

rească penal pe această persoană pentru fapte săvârșite în afara teritoriului său național.

Prin intermediul celei de a treia întrebări, instanța de trimitere a solicitat, în esență, să se stabilească dacă, în ipoteza în care statul membru solicitat preconizează să extrădeze un resortisant al unui alt stat membru la cererea unui stat terț, acest prim stat membru trebuie să verifice și să se asigure că extrădarea nu va aduce atingere drepturilor prevăzute la articolul 19⁵⁰ din cartă și, dacă este cazul, ce criterii trebuie luate în considerare în scopul acestei verificări.

În legătură cu această întrebare, Curtea a notat că astfel cum reiese din răspunsul la primele două întrebări, decizia unui stat membru de a extrăda un cetățean al Uniunii, într-o situație cum este cea din litigiul principal, intră în domeniul de aplicare al articolelor 18 și 21 TFUE și, așadar, al dreptului Uniunii în sensul articolului 51 alineatul (1) din cartă (Hotărârea din 26 februarie 2013, Åkerberg Fransson, C-617/10, EU:C:2013:105, punctele 25-27).

În consecință, dispozițiile cartei și în special ale articolului 19 din aceasta au vocația de a se aplica unei astfel de decizii și potrivit acestui articol, nimeni nu poate fi strămutat, expulzat sau extrădat către un stat unde există un risc serios de a fi supus pedepsei cu moartea, torturii sau altor pedepse sau tratamente inumane sau degradante.

Relevant este ceea ce instanța de contencios european a statuat pentru a evalua dacă s-a adus atingere acestei dispoziții, pornind de la faptul că instanța de trimitere a solicitat să se stabilească în special dacă un stat membru se poate limita la a constata că statul solicitant este parte la Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950, care interzice tortura, sau dacă trebuie analizată în concret situația existentă în acest din urmă stat, luând în considerare evaluarea acesteia de către Consiliul Europei.

Astfel, a notat Curtea, în această privință trebuie să se facă referire la articolul 4 din cartă, care interzice pedepsele sau tratamentele inumane sau degradante, și să se amintească faptul că această interdicție prezintă caracter absolut, în condițiile în care este strâns legată de respectarea demnității umane, prevăzută la articolul 1 din cartă (Hotărârea din 5 aprilie 2016, Aranyosi și Căldăraru, C-404/15 și C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, punctul 85).

⁵⁰ Articolul 19: „Protecția în caz de strămutare, expulzare sau extrădare. (1) Expulzările colective sunt interzise. (2) Nimeni nu poate fi strămutat, expulzat sau extrădat către un stat unde există un risc serios de a fi supus pedepsei cu moartea, torturii sau altor pedepse sau tratamente inumane sau degradante.

„Existența unor declarații și acceptarea unor tratate internaționale care garantează, în principiu, respectarea drepturilor fundamentale nu sunt suficiente, în sine, pentru a asigura o protecție adecvată împotriva riscului de rele tratamente atunci când din surse fiabile reies practici ale autorităților - sau tolerate de acestea - vădit contrare principiilor Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea Saadi împotriva Italiei din 28 februarie 2008, CE:ECHR:2008:0228JUD003720106, § 147).

În consecință, în măsura în care autoritatea competentă a statului membru solicitat dispune de elemente care atestă un risc real privind aplicarea unor tratamente inumane sau degradante persoanelor în statul terț solicitant, ea are obligația să aprecieze existența riscului respectiv atunci când trebuie să decidă cu privire la extrădarea unei persoane către acest stat (în acest sens, în ceea ce privește articolul 4 din cartă, Hotărârea din 5 aprilie 2016, Aranyosi și Căldăraru, C-404/15 și C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, punctul 88).

În acest scop, autoritatea competentă a statului membru solicitat trebuie să se întemeieze pe elemente obiective, fiabile, precise și actualizate în mod corespunzător. Aceste elemente pot rezulta, printre altele, din decizii judiciare internaționale, precum hotărârile Curții Europene a Drepturilor Omului, din decizii judiciare ale statului terț solicitant, precum și din decizii, din rapoarte sau din alte documente întocmite de organele Consiliului Europei sau ale celor care fac parte din sistemul Națiunilor Unite (Hotărârea din 5 aprilie 2016, Aranyosi și Căldăraru, C-404/15 și C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, punctul 89).

În consecință, trebuie să se răspundă la a treia întrebare că, în ipoteza în care un stat membru este sesizat cu o cerere a unui stat terț privind extrădarea unui resortisant al unui alt stat membru, acest prim stat membru trebuie să verifice că extrădarea nu va aduce atingere drepturilor prevăzute la articolul 19 din cartă.”

Iata că prin această decizie de referință, Curtea de Justiție a Uniunii Europene impune instanțelor naționale o verificare concretă prin care să se asigure că o procedură cum este extrădarea nu va aduce atingere drepturilor prevăzute de articolul 19 din Carta Drepturilor Fundamentale ale Uniunii Europene, respectiv că persoana solicitată nu va fi supusă unor tratamente inumane ori degradante, ceea ce echivalează cu impunerea unei obligații pozitive în sarcina instanțelor care vor fi obligate să administreze probe în acest sens.

Nu vom comenta aici posibilitatea legală pe care o au autoritățile judiciare de a emite mandat european de arestare față de proprii cetățeni care au comis infracțiuni pe teritoriul altor state membre, deoarece excedează obiectului prezentului demers, deși presupune o analiză aprofundată nu numai a principiilor teritorialității și personalității legii penale, ci și a

condițiilor de emitere a unui asemenea mandat, conform nu numai Deciziei Cadru 2002/584/JAI a Consiliului din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre, astfel cum a fost modificată prin Decizia-cadru 2009/299/JAI a Consiliului din 26 februarie 2009.

Prin această decizie, constatăm încă o dată că jurisprudența oferită de Curtea de Justiție a Uniunii Europene nu reprezintă un obstacol în calea dezvoltării nivelului de protecție a drepturilor omului la nivel european, atât Carta cât și jurisprudența acestei instanțe stând dovadă a interesului Uniunii Europene pentru respectarea uneia dintre valorile sale fundamentale, drepturile omului și că instanțele naționale trebuie să se asigure, în orice procedură pendinte, că drepturile consacrate prin Cartă sunt respectate.

1.4. Scurtă privire retrospectivă asupra evoluției dreptului european și noua perspectivă deschisă de Carta Drepturilor Fundamentale ale Uniunii Europene

Cele mai importante dintre evoluțiile recente sunt reprezentate de aprobarea Cartei Drepturilor Fundamentale ale Uniunii Europene la Consiliul European de la Nisa din anul 2000⁵¹, alături de crearea unei rețele de experți independenți a Uniunii pentru drepturile omului⁵².

Carta, care la momentul respectiv nu constituia un instrument juridic cu forță obligatorie, are drept obiectiv principal, astfel cum reiese din preambulul său, să reafirme „drepturile care rezultă în principal din tradițiile constituționale și din obligațiile internaționale comune statelor membre, din Tratatul privind Uniunea Europeană și din tratatele comunitare, din [...] [Convenția Europeană a Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale], din Cartele sociale adoptate de Comunitate și de Consiliul Europei, precum și din jurisprudența [Curtii] și a [Curtii Europene a Drepturilor Omului]” (Hotărârea Parlamentul/Consiliul, C-540/03, EU:C:2006:429, punctul 38).

Tratatul de la Lisabona, care a intrat în vigoare la 1 decembrie 2009, a modificat articolul 6 UE. Această dispoziție astfel cum a fost modificată, care constituie în prezent articolul 6 TUE, este redactată în termenii următori:

„(1) Uniunea recunoaște drepturile, libertățile și principiile prevăzute în [cartă], care are aceeași valoare juridică cu cea a tratatelor.

⁵¹ La 7 decembrie 2000, Parlamentul European, Consiliul Uniunii Europene și Comisia au proclamat la Nisa Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (JO C 364, p. 1).

⁵² http://ec.europa.eu/justice_home/cfr_cdf/index_en.htm.

Dispozițiile cuprinse în cartă nu extind în niciun fel competențele Uniunii astfel cum sunt definite în tratate.

Drepturile, libertățile și principiile prevăzute în cartă se interpretează în conformitate cu dispozițiile generale din titlul VII al cartei privind interpretarea și punerea sa în aplicare și cu luarea în considerare în mod corespunzător a explicațiilor menționate în Cartă, care prevăd izvoarele acestor dispoziții.

(2) Uniunea aderă la [Convenția Europeană a Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale]. Competențele Uniunii, astfel cum sunt definite în tratate, nu sunt modificate de această aderare.

(3) Drepturile fundamentale, astfel cum sunt garantate prin [Convenția Europeană a Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale] și astfel cum rezultă din tradițiile constituționale comune statelor membre, constituie principii generale ale dreptului Uniunii.”

În consecință, Carta Drepturilor Fundamentale ale Uniunii Europene are un important rol în legiferarea și elaborarea politicilor Uniunii, atât sectoriale, cât și cele din domeniul PESC, rol manifestat în diverse modalități.

Rețeaua a fost creată la solicitarea Parlamentului European în anul 2002, cu scopul de a asista Parlamentul la evaluarea modului de implementare de către Uniunea Europeană și statele membre a drepturilor prevăzute în Cartă⁵³. Pe lângă publicarea rapoartelor anuale cu privire la respectarea acestor drepturi de către Uniunea Europeană și statele membre, inclusiv a rapoartelor tematice pe un anumit subiect selectat, rețeaua a publicat și alte rapoarte, precum și avize detaliate privind anumite probleme, atât din proprie inițiativă, cât și la solicitarea Comisiei, alături de un foarte lung comentariu referitor la Carta Drepturilor Fundamentale ale Uniunii Europene⁵⁴.

Se mai cuvine a preciza și că în anul 2007 a fost înființată Agenția pentru Drepturile Fundamentale a Uniunii Europene⁵⁵ care a înglobat și înlocuit Centrul European de monitorizare a rasismului și xenofobiei, existent din 1997; agenția își propune să contribuie la promovarea și protejarea drepturilor fundamentale într-un mod cât mai eficient, în întreaga Uniune Europeană.

⁵³ Raportul de situație privind drepturile fundamentale în Uniunea Europeană, 2000, A-5 223/2001.

⁵⁴ http://ec.europa.eu/justice_home/cfr_cdf/list_opinions_en.htm. Aceste subiecte abordate în rapoarte includ alcătuirea unor profile pe criteriul etniei, responsabilităților statelor membre în legătură cu activitățile CIA și „extrădările extraordinare”, precum și dreptul la obiecție pe motive de conștiință, alături de altele asemenea teme.

⁵⁵ FRA, creată prin Regulamentul Consiliului (CE) nr. 168/2007, JO L 53/2007, p. 1.

În acest sens, agenția se consultă și cooperează cu partenerii în ceea ce privește: colectarea și analiza informațiilor și datelor prin cercetare socio-juridică; acordarea de asistență și consultanță de specialitate și comunicarea și sensibilizarea cu privire la drepturi. În realizarea acestor atribuții, agenția colectează informații, formulează avize, evidențiază bunele practici și publică rapoarte tematice⁵⁶.

Se mai impune precizarea că dispozițiile cuprinse în Cartă sunt obligatorii, în contextul în care principiul încrederii reciproce dintre statele membre are, în dreptul Uniunii, o importanță fundamentală, deoarece permite crearea și menținerea unui spațiu fără frontiere interioare. Or, acest principiu impune, îndeosebi în ceea ce privește spațiul de libertate, securitate și justiție, fiecăruia dintre aceste state să considere, mai puțin în situații excepționale, că toate celelalte state membre respectă dreptul Uniunii și în special drepturile fundamentale recunoscute de acesta⁵⁷.

Astfel, atunci când pun în aplicare dreptul Uniunii, statele membre pot fi ținute, în temeiul acestuia, să prezume respectarea drepturilor fundamentale de către celelalte state membre, așa încât sunt lipsite nu numai de posibilitatea de a pretinde din partea unui alt stat membru un nivel național de protecție a drepturilor fundamentale mai ridicat decât cel asigurat de dreptul Uniunii, ci și, mai puțin în situații excepționale, de posibilitatea de a verifica dacă acest alt stat membru a respectat efectiv, într-un caz concret, drepturile fundamentale garantate de Uniune⁵⁸.

De asemenea, trebuie subliniat că Protocolul nr. 16 autorizează cele mai înalte instanțe ale statelor membre să adreseze Curții Europene a Drepturilor Omului cereri de aviz consultativ cu privire la probleme de principiu referitoare la interpretarea sau la aplicarea drepturilor și libertăților garantate de Convenția Europeană a Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale sau de protocoalele sale, în condițiile în care dreptul Uniunii impune ca, în acest scop, aceste instanțe să introducă în fața Curții o cerere de hotărâre preliminară în temeiul articolului 267 TFUE.

Prin urmare, nu este exclus ca o cerere de aviz consultativ introdusă în temeiul Protocolului nr. 16 de o instanță a unui stat membru care a aderat la protocolul menționat să poată declanșa procedura implicării prealabile a Curții, creând astfel un risc de eludare a procedurii

⁵⁶ https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/fra_ro.

⁵⁷ Hotărârea N. S. și alții, C-411/10 și C-493/10, EU:C:2011:865, punctele 78-80; Hotărârea Melloni, EU:C:2013:107, punctele 37 și 63).

⁵⁸ Totuși, această verificare a devenit posibilă și obligatorie prin pronunțarea de către Curtea de Justiție a Uniunii Europene a hotărârii în cauza Petruhhin, anterior analizată.

de trimitere preliminară⁵⁹ prevăzute la articolul 267 TFUE, care constituie cheia de boltă a sistemului jurisdicțional instituit de tratate.

1.5. Obligatorietatea respectării drepturilor procesuale ale persoanelor implicate în procedurile penale. Protecția oferită acestor drepturi de Carta Drepturilor Fundamentale ale Uniunii Europene

Drepturile fundamentale fac parte integrantă din principiile generale ale dreptului Uniunii. Uniunea este dotată cu o ordine juridică de tip nou, având o natură care îi este specifică, un cadru constituțional și principii fondatoare care îi sunt proprii, o structură instituțională deosebit de elaborată, precum și un ansamblu complet de norme juridice care îi asigură funcționarea.

Trebuie observate, de asemenea, caracteristicile specifice care țin de însăși natura dreptului Uniunii. În special, astfel cum a arătat Curtea de Justiție a Uniunii Europene în repetate rânduri, dreptul Uniunii se caracterizează prin faptul că este izvorât dintr-o sursă independentă, constituită de tratate, prin supremația sa în raport cu dreptul statelor membre⁶⁰, precum și prin efectul direct al unei întregi serii de dispoziții aplicabile statelor membre și resortisanților acestora⁶¹.

Aceste caracteristici esențiale ale dreptului Uniunii au dat naștere unei rețele structurate de principii, de norme și de relații juridice mutual interdependente care leagă, reciproc, Uniunea însăși și statele sale membre, precum și statele membre între ele, acestea fiind în prezent angajate, astfel cum se amintește la articolul 1 al doilea paragraf TUE, într-un „proces de creare a unei uniuni tot mai profunde între popoarele Europei”.

O asemenea construcție juridică se întemeiază pe premisa fundamentală potrivit căreia fiecare stat membru împărtășește cu toate celelalte state membre și recunoaște că acestea împărtășesc cu el o serie de valori comune pe care se întemeiază Uniunea, după cum se precizează la articolul 2 TUE. Această premisă implică și justifică existența încrederii reciproce dintre statele membre în recunoașterea acestor valori și, așadar, în respectarea dreptului Uniunii care le pune în aplicare.

⁵⁹ Avizul 2/2013 Curtea de Justiție a Uniunii Europene, plenul, din 18 decembrie 2014, ECLI:EU:C:2014:2454.

⁶⁰ Hotărârea Costa, EU:C:1964:66, p. 1159 și 1160, precum și Hotărârea Internationale Handelsgesellschaft, EU:C:1970:114, punctul 3, Avizul 1/91, EU:C:1991:490, punctul 21, Avizul 1/09, EU:C:2011:123, punctul 65, și Hotărârea Melloni, C-399/11, EU:C:2013:107, punctul 59.

⁶¹ Hotărârea van Gend & Loos, EU:C:1963:1, p. 23, și Avizul 1/09, EU:C:2011:123, punctul 65.

De altfel, figurează în centrul acestei construcții juridice drepturile fundamentale, astfel cum sunt recunoscute de Carta Drepturilor Fundamentale ale Uniunii Europene care, în temeiul articolului 6 alineatul (1) TUE, are aceeași valoare juridică cu cea a tratatelor, respectarea acestor drepturi constituind o condiție a legalității actelor Uniunii, astfel încât nu pot fi admise în Uniune măsuri incompatibile cu aceste drepturi⁶².

Astfel, Carta acoperă toate drepturile persoanei implicate în proceduri judiciare:

„Articolul 47

Dreptul la o cale de atac eficientă și la un proces echitabil

Orice persoană ale cărei drepturi și libertăți garantate de dreptul Uniunii sunt încălcate are dreptul la o cale de atac eficientă în fața unei instanțe judecătorești, în conformitate cu condițiile stabilite de prezentul articol.

Orice persoană are dreptul la un proces echitabil, public și într-un termen rezonabil, în fața unei instanțe judecătorești independente și imparțiale, constituită în prealabil prin lege. Orice persoană are posibilitatea de a fi consiliată, apărută și reprezentată.

Asistența juridică gratuită se acordă celor care nu dispun de resurse suficiente, în măsura în care aceasta este necesară pentru a-i asigura accesul efectiv la justiție.

Articolul 48

Prezumția de nevinovăție și dreptul la apărare

(1) Orice persoană acuzată este prezumată nevinovată până ce vinovăția va fi stabilită în conformitate cu legea.

(2) Oricărei persoane acuzate îi este garantată respectarea dreptului la apărare.

Articolul 49

Principiile legalității și proporționalității infracțiunilor și pedepselor

(1) Nimeni nu poate fi condamnat pentru o acțiune sau omisiune care, în momentul săvârșirii, nu constituia infracțiune potrivit dreptului intern sau dreptului internațional. De asemenea, nu se poate aplica o pedeapsă mai mare decât cea aplicabilă la momentul săvârșirii infracțiunii. În cazul în care, ulterior săvârșirii infracțiunii, legea prevede o pedeapsă mai ușoară, se aplică aceasta din urmă.

(2) Prezentul articol nu aduce atingere judecării și pedepsirii unei persoane care s-a făcut vinovată de o acțiune sau omisiune care, în

⁶² Hotărârea ERT, C-260/89, EU:C:1991:254, punctul 41, Hotărârea Kremzow, C-299/95, EU:C:1997:254, punctul 14, Hotărârea Schmidberger, C-112/00, EU:C:2003:333, punctul 73, precum și Hotărârea Kadi și Al Barakaat International Foundation/Consiliul și Comisia, EU:C:2008:461, punctele 283 și 284.

momentul săvârșirii, era incriminată pe baza principiilor generale recunoscute de comunitatea națiunilor.

(3) Pedepsele nu trebuie să fie disproporționate față de infracțiune.

Articolul 50

Dreptul de a nu fi judecat sau condamnat de două ori pentru aceeași infracțiune

Nimeni nu poate fi judecat sau condamnat pentru o infracțiune pentru care a fost deja achitat sau condamnat în cadrul Uniunii, prin hotărâre judecătorească definitivă, în conformitate cu legea”.

Trebuie precizat că această garantare este suplimentară celei oferite de Convenția Europeană a Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale, deși Curtea de Justiție a Uniunii Europene a decis, în mod neașteptat, prin Avizul din 18 decembrie 2014, că proiectul Acordului cu privire la aderare nu este compatibil cu dreptul Uniunii Europene (pe considerentul că este susceptibil să aducă atingere art. 344 TFUE și caracteristicilor specifice și autonomiei dreptului Uniunii, deoarece nu asigură coordonarea între art. 53 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale și art. 53 din Carta Drepturilor Fundamentale, nu previne riscul de a aduce atingere principiului încrederii reciproce între statele membre în dreptul Uniunii și nu prevede nicio corelare între mecanismul instituit prin Protocolul nr. 16 și procedura de trimitere preliminară prevăzută de art. 267 TFUE), astfel încât cele două instanțe europene vor avea, în continuare, competențe partajate.

Or, autonomia de care se bucură dreptul Uniunii în raport cu dreptul statelor membre, precum și în raport cu dreptul internațional impune ca interpretarea drepturilor fundamentale să fie asigurată în cadrul structurii și al obiectivelor Uniunii⁶³.

În ceea ce privește structura Uniunii, este necesar să se sublinieze că respectarea cartei se impune nu numai instituțiilor, organelor, și oficiilor sau agențiilor Uniunii, ci și statelor membre atunci când acestea pun în aplicare dreptul Uniunii⁶⁴ și în acest context, în primul rând, organelor judiciare.

În ceea ce privește urmărirea obiectivelor Uniunii, astfel cum sunt amintite la articolul 3 TUE, aceasta este încredințată unei serii de dispoziții fundamentale, cum ar fi cele care prevăd libertatea de circulație a mărfurilor, a serviciilor, a capitalurilor și a persoanelor, cetățenia Uniunii, spațiul de libertate, securitate și justiție, precum și politica de concurență. Aceste dispoziții, care se inserează în cadrul unui sistem propriu Uniunii,

⁶³ Hotărârea Internationale Handelsgesellschaft, EU:C:1970:114, punctul 4, precum și Hotărârea Kadi și Al Barakaat International Foundation/Consiliul și Comisia, EU:C:2008:461, punctele 281-285.

⁶⁴ Hotărârea Åkerberg Fransson, C-617/10, EU:C:2013:105, punctele 17-21.

sunt structurate astfel încât să contribuie, fiecare în domeniul său specific și cu caracteristicile sale particulare, la realizarea procesului de integrare, care este rațiunea de a fi a Uniunii înseși.

De asemenea, revine statelor membre, în special în temeiul principiului cooperării loiale, prevăzut la articolul 4 alineatul (3) primul paragraf TUE, obligația de a asigura aplicarea și respectarea dreptului Uniunii pe teritoriile lor. În plus, în temeiul celui de al doilea paragraf al aceluiași alineat, statele membre adoptă orice măsură generală sau specială pentru asigurarea îndeplinirii obligațiilor care decurg din tratate sau care rezultă din actele instituțiilor Uniunii⁶⁵.

Pentru a garanta conservarea caracteristicilor specifice și a autonomiei acestei ordini juridice, tratatele au instituit un sistem jurisdicțional destinat să asigure coerența și unitatea în interpretarea dreptului Uniunii și în acest cadru, revine instanțelor naționale și Curții obligația de a garanta deplina aplicare a dreptului Uniunii în toate statele membre, precum și protecția jurisdicțională a drepturilor conferite justițiabililor de dreptul menționat⁶⁶.

1.6. Rezoluția Consiliului din 30 noiembrie 2009 privind o foaie de parcurs pentru consolidarea drepturilor procedurale ale persoanelor suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale. Scurtă prezentare generală.

Așa cum s-a subliniat în nenumărate rânduri, în Uniunea Europeană, Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale constituie baza comună pentru protecția drepturilor persoanelor suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale care, includ etapa care precede procesul penal și etapa procesului penal.

Pentru asigurarea unei aplicări unitare a modului în care aceste drepturi sunt respectate, Consiliul Uniunii Europene a adoptat Rezoluția din 30 noiembrie 2009 privind o foaie de parcurs pentru consolidarea drepturilor procedurale ale persoanelor suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale⁶⁷.

Având în vedere că Uniunea Europeană a creat cu succes un spațiu de liberă circulație și ședere, în care cetățenii pot profita de posibilitățile din ce în ce mai numeroase de a călători, a studia și a munci în alte țări decât în țara de reședință. Cu toate acestea, eliminarea frontierelor interne și exercitarea din ce în ce mai frecventă a dreptului de liberă circulație și ședere au drept consecință inevitabilă faptul că un număr din

⁶⁵ Avizul 1/09, EU:C:2011:123, punctul 68.

⁶⁶ *Ibidem*, supra 65.

⁶⁷ 2009 C 295/01, cu relevanță pentru SEE.

ce în ce mai mare de persoane sunt implicate în proceduri penale într-un alt stat membru decât cel de reședință. În aceste situații, drepturile procedurale ale persoanelor suspectate sau acuzate devin deosebit de importante în vederea garantării dreptului la un proces echitabil⁶⁸.

În consecință, sunt necesare măsuri specifice cu privire la drepturile procedurale, pentru a se garanta echitatea procedurii penale. Astfel de măsuri, care pot include legislație precum și alte măsuri, vor face să crească încrederea cetățenilor în faptul că Uniunea Europeană și statele membre ale acesteia le vor proteja și le vor garanta drepturile și, de asemenea, se vor bucura de o aplicare uniformă pe întreg teritoriul Uniunii.

Pe baza unei abordări etapizate, foaia de parcurs prevede adoptarea unor măsuri privind dreptul la traducere și interpretare (măsura A), dreptul la informare cu privire la drepturi și informare privind capetele de acuzare (măsura B), dreptul la consultanță juridică și asistență juridică (măsura C), dreptul la comunicare cu rudele, angajatorii și autoritățile consulare (măsura D) și măsuri speciale de protecție pentru persoanele suspectate sau acuzate care sunt vulnerabile (măsura E) și o carte verde privind arestarea preventivă (măsura F).

La 11 decembrie 2009, Consiliul European a salutat foaia de parcurs și a inclus-o în Programul de la Stockholm – O Europă deschisă și sigură în serviciul cetățenilor și pentru protecția acestora (punctul 2.4). Consiliul European a subliniat caracterul neexhaustiv al foii de parcurs, invitând Comisia să analizeze și alte elemente ale drepturilor procedurale minime ale persoanelor suspectate și acuzate și să evalueze necesitatea de a aborda și alte probleme, cum ar fi prezumția de nevinovăție, în vederea promovării unei mai bune cooperări în acest domeniu, anul trecut fiind adoptată și această directivă.

De asemenea, s-a subliniat că ordinea drepturilor menționate în această foaie de parcurs este orientativă și că nu este vorba de o enumerare a acestora în ordinea de preferință. Se evidențiază, de asemenea, faptul că explicațiile furnizate în cuprinsul său servesc numai drept orientări pentru acțiunea propusă și nu urmăresc reglementarea conținutului și a domeniului general de aplicare a măsurilor vizate în prealabil.

Potrivit acestor măsuri, este necesar ca persoana suspectată sau acuzată să poată înțelege ce se întâmplă și să se poată face înțeleasă. O persoană suspectată sau acuzată care nu vorbește sau nu înțelege limba utilizată în cadrul procedurii va avea nevoie de un interpret și de traducerea documentelor procedurale esențiale, cu acuratețe, și, de asemenea, de acordarea unei atenții deosebite necesităților persoanelor cu deficiențe auditive suspectate sau acuzate (măsura A).

⁶⁸ Considerentul 3 al rezoluției.

Foaia prevede că o persoană suspectată sau acuzată de o infracțiune ar trebui să primească informații privind drepturile sale elementare, verbal sau, după caz, în scris, de exemplu printr-o comunicare în scris a drepturilor. În plus, persoana în cauză ar trebui, de asemenea, să primească rapid informații privind natura și cauza acuzațiilor care i se aduc. O persoană care a fost acuzată ar trebui să aibă dreptul de a primi, la momentul potrivit, informațiile necesare pentru pregătirea apărării sale, fiind de la sine înțeles că aceasta nu ar trebui să aducă atingere cursului normal al procedurilor penale (măsura B).

De asemenea, dreptul la consiliere juridică (acordată de un avocat) pentru persoana suspectată sau acuzată în cadrul procedurilor penale într-o etapă cât mai timpurie și mai adecvată a acestor proceduri este fundamental pentru garantarea echității procedurii; dreptul la asistență juridică ar trebui să garanteze accesul efectiv la dreptul la consiliere juridică sus-menționat (măsura C).

În plus, o persoană suspectată sau acuzată care este privată de libertate este informată cu promptitudine în legătură cu dreptul de a informa cel puțin o persoană, de exemplu o rudă sau un angajator, cu privire la privarea de libertate, fiind de la sine înțeles că aceasta nu ar trebui să aducă atingere cursului normal al procedurilor penale. În plus, o persoană suspectată sau acuzată care este privată de libertate într-un alt stat decât cel din care provine este informată în legătură cu dreptul de a informa autoritățile consulare competente cu privire la privarea de libertate (măsura D).

Pentru a se garanta echitatea procedurilor, este important să se acorde o atenție deosebită persoanelor suspectate sau acuzate care nu pot înțelege sau urmări conținutul sau înțelesul procedurilor din cauza, de exemplu, vârstei și condiției psihice sau fizice (măsura E).

Se mai prevede în foaia de parcurs că intervalul de timp pe care o persoană îl poate petrece în stare de arest înainte de desfășurarea procesului și pe parcursul desfășurării acestuia variază în mod semnificativ de la un stat membru la altul. Perioadele excesiv de lungi de arestare preventivă afectează persoanele în cauză, pot aduce atingere cooperării judiciare între statele membre și nu reprezintă valorile pe care le promovează Uniunea Europeană. Măsurile adecvate care pot fi adoptate în acest context ar trebui analizate într-o carte verde (măsura F).

Până în prezent, pe baza foii de parcurs au fost adoptate patru măsuri privind drepturile procedurale în cadrul procedurilor penale, și anume Directivele: 2010/64/UE privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale, 2012/13/UE privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale, 2013/48/UE privind dreptul de a avea acces la un avocat în cadrul procedurilor penale și al procedurilor privind mandatul european de arestare, precum și dreptul ca o persoană terță să fie infor-

mată în urma privării de libertate și dreptul de a comunica cu persoane terțe și cu autorități consulare în timpul privării de libertate și 2016/343/UE privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale⁶⁹ ale Parlamentului European și ale Consiliului.

Prin stabilirea unor norme minime comune privind protecția drepturilor procedurale ale persoanelor suspectate și acuzate, aceste directive au ca obiectiv consolidarea încrederii statelor membre în sistemele de justiție penală ale celorlalte state membre, pentru a facilita astfel recunoașterea reciprocă a hotărârilor în materie penală. „Astfel de norme minime comune ar putea, de asemenea, să înlăture obstacolele din calea liberei circulații a cetățenilor pe teritoriul statelor membre”⁷⁰.

Demn de menționat este că aceste directive se aplică numai procedurilor penale astfel cum sunt interpretate de Curtea de Justiție a Uniunii Europene, fără a aduce atingere jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului. *Per a contrario*, aceste directive nu se aplică procedurilor civile sau administrative, inclusiv atunci când procedurile administrative pot conduce la sancțiuni, cum ar fi procedurile legate de concurență, comerț, servicii financiare, trafic rutier, fiscalitate sau taxe suplimentare, și nici anchetelor efectuate de către autoritățile administrative în legătură cu aceste proceduri.

Principiile fundamentale avute în vedere de legiuitorul european la adoptarea directivelor și deciziilor cadru prin care se protejează drepturile procedurale sunt: limitarea recunoașterii reciproce; echilibrul procedurilor penale europene; respectarea principiului legalității și a principiilor judiciare în procedura penală europeană; păstrarea coerenței; respectarea principiului subsidiarității; compensarea neajunsurilor în procesul penal european.

În ceea ce privește principiul limitării recunoașterii reciproce, se impune a observa că interesul statelor membre sau al Uniunii Europene în realizarea unei proceduri penale transfrontaliere eficiente în baza principiului recunoașterii reciproce, nu trebuie să conducă la o aplicare absolută a acestui principiu⁷¹.

⁶⁹ Termenul de transpunere a acestei directive este 1 aprilie 2018, fiind singura dintre acestea netranspusă în legislațiile statelor membre.

⁷⁰ Considerentul 10 din Directiva 2016/343/UE privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale.

⁷¹ S. Bogdan, „Manifest privind dreptul procesual penal al Uniunii Europene”, Timișoara, conferința cu tema „Probleme privind Noul Cod de Procedură penală”, 22 februarie 2014. Conferința a avut loc ca urmare a faptului că mai mulți cercetători de la diferite universități europene au conceput și semnat „Manifestul

Acest principiu nu mai poate fi aplicat atunci când există riscul ca respectiva procedură penală să aducă atingere intereselor legitime ale individualilor sau ale unui stat membru (efectuarea testului de proporționalitate). Trebuie precizat că o astfel de limitare a principiului recunoașterii reciproce consolidează, de asemenea, atât încrederea reciprocă între statele membre, cât și încrederea cetățenilor în Uniune.

De asemenea, se impune a preciza că întotdeauna s-a apreciat că obligația de a recunoaște deciziile judiciare ale unui stat membru și măsura în care această recunoaștere trebuie să opereze, trebuie să fie determinată individual pentru fiecare măsură în parte, bazată pe circumstanțele particulare ale cauzei. În acest context, suspectul sau acuzatul trebuie să se bucure de toate drepturile și garanțiile conferite de Convenția Europeană a Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale și Carta Drepturilor Fundamentale ale Uniunii Europene, deși încălcările drepturilor fundamentale nu duc în practică la o limitare a principiului recunoașterii reciproce⁷².

În majoritatea cazurilor, sunt prevăzute doar motive facultative de refuz pentru a se evita încălcarea principiului *ne bis in idem* - articolul 4 punctul 3 din Decizia-cadru privind mandatul european de arestare / Directiva privind ordinul european de anchetă / Decizia-cadru privind aplicarea reciprocă a sancțiunilor financiare.

De asemenea, Decizia-cadru privind prevenirea și soluționarea conflictelor referitoare la exercitarea competenței în cadrul procedurilor penale nu prevede o încetare obligatorie a procedurilor paralele.

Analizând taxonomia dispozițiilor europene se constată că drepturile fundamentale garantate în cadrul Uniunii și articolul 4 paragraful 2 TUE impun ca între interesul public în urmărirea infracțiunilor, interesul statelor în conservarea identității naționale, și drepturile persoanelor afectate să existe un echilibru, în baza principiului proporționalității.

În consecință, un aspect de importanță deosebită, în contextul în care procesul penal devine unul din ce în mai mai supranaționalizat, este

privind dreptul procesual penal al Uniunii Europene”, conceput ca „un instrument de evaluare, care poate fi utilizat pentru a evalua noi propuneri de legislație europeană care au impact asupra dreptului penal”. Autorii amintesc și faptul că „normele de procedură penale și cele care reglementează asistența judiciară reciprocă, norme care, recent, au fost modelate din ce în ce mai mult de legislația Uniunii, trebuie să respecte exigențele statului de drept și să garanteze drepturile fundamentale în orice împrejurare, în pofida faptului că în acest domeniu al dreptului trebuie puse în balanță diferitele interese ale statului, ale societății și ale individului”; lista membrilor ECPI poate fi găsită la finalul manifestului, ZIS 12/2009, http://www.zis-online.com/dat/artikel/2009_12_383.pdf.

⁷² cauza Radu și Melloni, C-399/11, JO C 290, 1.10.2011.

respectarea drepturilor particularului și acest aspect a intrat de câțiva ani în atenția sporită a legiuitorului european. Așadar, suspectului îi este acordat dreptul de a avea acces la un avocat în fiecare din statele implicate într-o procedură penală transfrontalieră⁷³, dreptul la respectarea prezumției de nevinovăție⁷⁴, dreptul de a fi informat în legătură cu acuzația care i se aduce⁷⁵, dreptul la interpretare și traducere⁷⁶, drepturi procedurale ce se aplică de la momentul în care o persoană este suspectată de comiterea unei infracțiuni.

Unii autori⁷⁷, au susținut, exprimând opinii de mare valoare, că atunci când organul legislativ european adoptă norme privitoare la procedurile transfrontaliere, există riscul ca acestea să fie în contradicție cu normele deja existente la nivelul Uniunii (coerență orizontală), dar și că armonizarea procedurii penale poate interfera cu coerența sistemelor naționale în materie penală (lipsa coerenței verticale).

Coerența și echilibrul unei legislații naționale pot fi de asemenea afectate dacă, în baza principiului recunoașterii reciproce, norme din diferite sisteme procedurale sunt amestecate (crearea așa numitei „proceduri hibrid”).

Se impune a preciza că în ceea ce privește coerența orizontală, aceasta necesită ca legiuitorul Uniunii să se asigure că instrumentele juridice nu se află în contradicție cu cadrul legal creat de alte prevederi ale dreptului Unional, în timp ce coerența verticală necesită ca legiuitorul Uniunii să țină cont de coerența ordinii juridice a statelor membre, cu respectarea tradiției acestora.

Aceiași autori au mai arătat că în măsura în care coerența unei legislații penale a unui stat membru riscă să fie serios afectată, legiuitorul

⁷³ Directiva 2013/48/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 octombrie 2013 privind dreptul de a avea acces la un avocat în cadrul procedurilor penale și al procedurilor privind mandatul european de arestare, precum și dreptul ca o persoană terță să fie informată în urma privării de libertate și dreptul de a comunica cu persoane terțe și cu autorități consulare în timpul privării de libertate, JO L 294 din 6.11.2013.

⁷⁴ Directiva 2016/343/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 9 martie 2016 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale, JO L 65/1 din 11.3.2016.

⁷⁵ Directiva 2012/13/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2012 privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale, JO L 142 din 1.6.2012.

⁷⁶ Directiva 2010/64/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 20 octombrie 2010 privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale, JO L 280 din 26.10.2010.

⁷⁷ S. Bogdan, *op. cit.*

european ar trebui să asigure compensări adecvate în temeiul principiului compensării⁷⁸.

Același autor a precizat, în mod justificat în opinia noastră, că gravitatea efectelor unui act legislativ generează măsuri de compensare proporționale cu această gravitate; astfel, cu cât sunt mai grave efectele actului legislativ, cu atât mai extinse trebuie să fie măsurile de compensare.

Într-adevăr, observând deciziile de punere în aplicare a instrumentelor privind principiul recunoașterii reciproce, se poate constata că un act normativ trebuie să asigure statului de executare un grad de libertate de decizie corespunzător gradului în care dispozițiile relevante nu au fost armonizate în prealabil.

Practica a demonstrat că într-o procedură transfrontalieră, suspectul/acuzatul trebuie să interacționeze cu cel puțin încă o ordine juridică, de obicei, străină și limbajul (tehnic juridic) pe care, de obicei, nu îl vorbește și nici nu îl înțelege suficient de bine, pot crea probleme cu privire la echitabilitatea procedurii și în special la exercitarea dreptului la apărare. Pentru a-și exercita drepturile în mod eficient, suspectul trebuie să aibă o strategie suplimentară de apărare și în realizarea acesteia are nevoie să înțeleagă procedura căreia îi este supus și consecințele acesteia. În cazul unui transfer într-un alt stat membru, suspectul este, de asemenea, rupt de mediul său social.

În consecință, politica penală europeană trebuie să reacționeze la aceste pericole la care este supus acuzatul/suspectul prin crearea unor standarde minime de protecție ale drepturilor acestuia care să compenseze dezavantajele avute de suspecti în contextul unei proceduri transfrontaliere și se poate susține, pe drept cuvânt, că aceasta a fost *ratio legis* a celor patru directive amintite care, alături de altele pe care le-am amintit deja⁷⁹, vor cristaliza ceea ce se va numi dreptul procesual penal al Uniunii Europene, cu toată opoziția unor state membre.

⁷⁸ S. Bogdan, *op. cit.*

⁷⁹ De pildă, Directiva 2014/41 UE privind ordinul european de anchetă.

CAPITOLUL II

PREZENTARE GENERALĂ A DIRECTIVELOR 2010/64/UE ȘI 2012/13/UE. *RATIO LEGIS*.

Fără a mai relua scopul avut în vedere de legiuitorul european, deja menționat în capitolul precedent, vom preciza doar că *ratio legis* este dată de necesitatea de a garanta deplina aplicare a dreptului Uniunii în toate statele membre, precum și protecția jurisdicțională a drepturilor conferite justițiabililor de dreptul menționat, în scopul garantării echității procedurilor penale, în special cu privire la persoana suspectului sau acuzatului.

S-a subliniat de către Consiliu că în contextul punerii în aplicare a principiului recunoașterii reciproce, trebuie, de asemenea, inițiate lucrări cu privire la acele aspecte ale legislației procedurale în cazul cărora sunt considerate necesare standarde minime comune pentru a facilita aplicarea principiului recunoașterii reciproce, respectând principiile juridice fundamentale ale statelor membre⁸⁰.

De asemenea, Programul de la Haga din 2004 afirmă că realizarea ulterioară a recunoașterii reciproce ca piatră de temelie a cooperării judiciare implică dezvoltarea de standarde echivalente pentru drepturile procedurale în cadrul procedurilor penale, pe baza studiilor privind nivelul existent de garantare în statele membre și cu respectarea tradiției juridice a acestora⁸¹.

Recunoașterea reciprocă presupune că autoritățile competente din statele membre au încredere în sistemele de justiție penală din celelalte state membre. În scopul creșterii încrederii reciproce în cadrul Uniunii Europene, este important să existe, ca element complementar convenției, standarde ale Uniunii Europene pentru protecția drepturilor procedurale care să fie puse în aplicare și executate în mod corect în statele membre.

Studii recente arată că în rândurile experților există o susținere largă a acțiunii Uniunii Europene privind drepturile procedurale, prin legislație și alte măsuri, și că este necesar să crească nivelul încrederii reciproce între autoritățile judiciare din statele membre⁸². Aceste sentimente

⁸⁰ concluzia 37 a Consiliului European de la Tampere

⁸¹ punctul III 3.3.1. din Programul de la Haga 2004

⁸² „Analiza viitorului recunoașterii reciproce în materie penală în Uniunea Europeană”, raport al Université Libre de Bruxelles din 20 noiembrie 2008.

sunt împărtășite și de Parlamentul European⁸³. În comunicarea sa pentru Programul de la Stockholm⁸⁴, Comisia Europeană a constatat că este esențial să se consolideze drepturile persoanelor și în special dreptul la apărare, în scopul menținerii încrederii reciproce între statele membre și a încrederii cetățenilor în Uniunea Europeană.

Ținând seama de importanța și de complexitatea acestor chestiuni, pare oportun ca acestea să fie abordate progresiv, asigurându-se în același timp o consecvență globală. Prin abordarea acestui tip de acțiuni pe rând, în funcție de domenii, se observă că a fost acordată o atenție deosebită fiecărei măsuri individuale, astfel încât să se permită identificarea și abordarea problemelor într-un mod prin care s-a acordat o valoare adăugată fiecărei măsuri, tocmai pentru a le spori eficacitatea.

Toate noile acte legislative ale Uniunii Europene în acest domeniu trebuie să fie și sunt, în opinia noastră, conforme cu standardele minime stabilite prin convenție, astfel cum a fost interpretată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului pentru a consolida drepturile persoanelor suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale și pentru a garanta echitabilitatea procedurii penale, în ansamblul său.

2.1. Directiva 2010/64/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 20 octombrie 2010 privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale. Scurtă prezentare

Potrivit Directivei 2010/64 UE privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale, este imperios necesar ca persoana suspectată sau acuzată să poată înțelege ce se întâmplă și să se poată face înțeleasă, deoarece o persoană suspectată sau acuzată care nu vorbește sau nu înțelege limba utilizată în cadrul procedurii va avea nevoie de un interpret și de traducerea documentelor procedurale esențiale. Din acest motiv, trebuie să se acorde, de asemenea, o atenție deosebită necesităților persoanelor cu deficiențe auditive suspectate sau acuzate, deoarece din cauza acestor deficiențe le este mai greu și să înțeleagă, dar și să se facă înțelese, inclusiv în cadrul interogatoriilor efectuate de poliție; întâlnirilor esențiale dintre client și avocat; tuturor audierilor în fața instanței și al oricăror audieri intermediare necesare.

De asemenea, în anumite situații, se poate folosi interpretarea prin videoconferință, prin telefon sau prin internet dacă nu este necesară sau

⁸³ „Recomandarea Parlamentului European din 7 mai 2009 adresată Consiliului privind dezvoltarea unui spațiu de justiție penală al Uniunii Europene” 2009/2012(INI), punctul 1 litera (a).

⁸⁴ „Un spațiu de libertate, securitate și justiție în serviciul cetățenilor”, COM(2009) 262/4 (punctul 4.2.2.).

posibilă prezența fizică a interpretului pentru a garanta caracterul echitabil al procedurii.

În plus, persoanelor suspectate sau acuzate care nu înțeleg limba în care se desfășoară procedurile penale trebuie să li se furnizeze traducerea scrisă a documentelor esențiale pentru apărare. Acestea includ: orice decizie de privare de libertate a unei persoane; orice rechizitoriu sau act de inculpare; orice hotărâre judecătorească.

Deoarece directiva se aplică și în ce privește deciziile de punere în aplicare a instrumentelor privind principiul recunoașterii reciproce, în cadrul procedurilor de executare a unui mandat european de arestare, persoanelor în cauză trebuie să li se asigure interpretare și traducerea scrisă a mandatului, dacă este necesar, fie în limba maternă, fie într-o altă limbă pe care o înțeleg.

Directiva mai impune și ca traducerea și interpretarea să aibă un nivel calitativ suficient pentru a permite persoanelor în cauză să înțeleagă procedura, cazul instrumentat împotriva lor și să își exercite în mod corespunzător dreptul la apărare. În acest scop, statele membre au obligația să creeze un registru cuprinzând traducătorii și interpreții independenți și calificați care trebuie să fie la dispoziția avocaților și a autorităților relevante, precum și a oricărei persoane interesate.

2.2. Directiva 2012/13/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2012 privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale. Scurtă prezentare

Potrivit Directivei 2012/13 UE privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale, o persoană suspectată sau acuzată de o infracțiune trebuie să primească informații privind drepturile sale elementare, verbal sau, după caz, în scris, de exemplu printr-o comunicare în scris a drepturilor, astfel încât aceasta să știe care sunt drepturile de care beneficiază și că acestea sunt respectate de autoritățile judiciare. În plus, persoana în cauză trebuie, de asemenea, să primească rapid informații privind natura și cauza acuzațiilor care i se aduc. În acest sens, o persoană care a fost acuzată sau care este suspectată de comiterea unei infracțiuni trebuie să aibă dreptul de a primi, la momentul potrivit, informațiile necesare pentru pregătirea apărării sale, fiind de la sine înțeles că aceasta nu ar trebui să aducă atingere cursului normal al procedurilor penale și nici duratei rezonabile a acestor proceduri.

Directiva prevede că persoanele suspectate și acuzate trebuie informate cu promptitudine, verbal sau în scris, cu privire la o serie de drepturi procedurale. Printre acestea se numără: asistarea de către un avocat; orice drept la consiliere juridică gratuită; dreptul de a fi informat cu

privire la acuzare; dreptul la interpretare și traducere; dreptul de a păstra tăcerea.

Mai mult, persoanele arestate trebuie să primească cu promptitudine o Notă privind drepturile din partea autorităților de aplicare a legii (adică, poliția sau ministerul de justiție, în funcție de statul membru), scrisă într-un limbaj simplu, accesibil, furnizând informații referitoare la drepturile ulterioare, inclusiv la: accesul la documentele cauzei; dreptul de a informa o persoană și de a contacta autoritățile consulare; dreptul la asistență medicală de urgență; de a cunoaște perioada maximă, exprimată în ore și zile, pentru care acestea vor fi reținute înainte de a se ajunge în fața unei autorități judiciare; dacă există posibilitatea de a contesta legalitatea arestării.

De asemenea, în cazul în care o persoană a fost arestată în temeiul unui mandat european de arestare, acesteia trebuie să i se furnizeze o Notă specifică privind drepturile de către autoritățile de aplicare a legii care reflectă diversele drepturi care se aplică în acea situație⁸⁵.

În plus, persoanele suspectate sau acuzate trebuie să primească cu promptitudine informații despre infracțiunea de a cărei comitere sunt suspectate și (într-o etapă ulterioară) informații detaliate despre acuzare. Dacă acestea sunt arestate sau reținute, trebuie să fie informate cu privire la motivele acestei arestări sau detenții. Acestea trebuie să aibă acces și la materialele cauzei, astfel încât să-și poată exercita drepturile de apărare.

Ambele directive stabilesc standardele minime pentru toate țările Uniunii Europene, indiferent de statutul juridic, cetățenia sau naționalitatea unei persoane. Acestea au fost concepute să ajute la prevenirea erorilor de justiție și reducerea numărului de apeluri.

⁸⁵ Modelul notei se regăsește în anexa directivei.

CAPITOLUL III

TRANSPUNEREA DIRECTIVELOR ÎN LEGISLAȚIA ROMÂNĂ

3.1. Directiva 2010/64 UE privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale

3.1.1. Aspecte comune de implementare privind ambele directive

Potrivit unui raport Eurostat, în fiecare an, instanțele din statele membre sunt sesizate cu 11 milioane de proceduri penale în cadrul cărora sunt implicate, pe lângă cetățenii și resortisanții acestora și persoane de altă cetățenie ori resortisanți ai altor state, atât din Uniunea Europeană, cât și din state terțe.

Articolul 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale impune respectarea dreptului la un proces echitabil pe mai multe paliere, fiind vorba de un principiu complex, ce include dreptul de a fi audiat în ședință publică, de un judecător independent și imparțial, iar procedura să se desfășoare într-un termen rezonabil, respectarea prezumției de nevinovăție, principiul egalității armelor, administrarea și interpretarea probelor.

Potrivit acestui text convențional, persoana suspectată sau acuzată are dreptul minimal de a fi informată, în limba pe care o înțelege și în detaliu, asupra naturii acuzației care i se aduce – art. 6 par. 3 lit. a.

În consecință, între drepturile prevăzute în Convenția Europeană a Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale și Carta Drepturilor Fundamentale ale Uniunii Europene se impune o abordare holistică, având în vedere că ambele protejează aceleași drepturi ale persoanei suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale.

Este foarte adevărat că respectarea și garantarea drepturilor individuale este o problemă ce revine în mod constant instanțelor de judecată în activitatea lor, astfel că deciziile pronunțate de ambele instanțe de contencios european, fiind obligatorii, trebuie să-și găsească aplicarea în activitatea instanțelor, în hotărârile pronunțate de acestea.

În egală măsură, nu poate fi neglijat faptul că așa cum a subliniat chiar Consiliul în foaia de parcurs, dar și în considerentele celor două directive, există diferențe în sistemele procesual penale ale statelor membre, inclusiv în ceea ce privește drepturile procedurale ale persoanelor suspectate sau acuzate și aceste diferențe dau naștere dezbatelor, inclusiv în ceea ce privește aplicarea lor unitară pe teritoriul statelor membre,

acesta fiind chiar scopul directivelor. În această privință, se impune a sublinia că, deși obiectivul impus de directive este obligatoriu, mijloacele și modalitățile prin care se ajunge la realizarea acestora, fiind lăsat la latitudinea statelor membre, există diferențe între acestea în ce privește maniera în care acestea au fost transpuse în legislațiile acestora, astfel că există probleme referitoare la aceste drepturi ce cunosc o abordare diferită în diferite state membre.

3.1.2. Noțiunea de „procedură penală”

Totuși, pentru o asemenea abordare holistică, la care s-a făcut referire anterior, se impune clarificarea noțiunii de „procedură penală”, având în vedere că sistemele penale ale statelor membre sunt diferite, iar ambele directive protejează drepturi ale persoanelor implicate în proceduri penale.

Astfel, într-o hotărâre de referință⁸⁶, Curtea de Justiție a Uniunii Europene a oferit interpretarea noțiunii de procedură penală. În speță, cu privire la situația de fapt s-a constatat că dl. Åkerberg Fransson a fost citat la 9 iunie 2009 pentru a se prezenta în fața Haparanda tingsrätt (Tribunalul Districtului Haparanda), în cadrul unei proceduri pentru infracțiuni fiscale în formă agravată. El era învinuit că în cuprinsul declarațiilor sale fiscale aferente exercițiilor financiare 2004 și 2005 ar fi furnizat informații inexacte care au expus trezoreria publică unor pierderi ale încasărilor legate de perceperea impozitului pe venit și a taxei pe valoarea adăugată pentru sumele de 319.143 SEK pentru exercițiul financiar 2004, din care 60.000 SEK reprezentând TVA, și de 307.633 SEK pentru exercițiul financiar 2005, din care 87.550 SEK reprezentând TVA. Domnul Åkerberg Fransson era, de asemenea, învinuit și sub aspectul nedeclarării contribuțiilor angajatorului pentru perioadele de referință din octombrie 2004 și din octombrie 2005, ceea ce a expus organismele sociale unor pierderi ale încasărilor pentru sumele de 35.690 SEK și, respectiv, de 35.862 SEK. Potrivit rechizitoriului, infracțiunile trebuiau considerate agravate, pe de o parte, din cauza importanței sumelor în cauză și, pe de altă parte, din cauza faptului că se înscriseră în cadrul unei activități infracționale sistematice de mare anvergură.

Prin decizia din 24 mai 2007, Skatteverket a aplicat domnului Åkerberg Fransson, pentru exercițiul financiar 2004, o taxă suplimentară de 35.542 SEK pentru veniturile din activitatea sa economică, de 4.872 SEK pentru TVA și de 7.138 SEK pentru contribuțiile angajatorului. De asemenea, i s-a aplicat prin aceeași decizie, pentru exercițiul financiar 2005, o taxă suplimentară de 54.240 SEK pentru veniturile din activitatea sa economică, de 3.255 SEK pentru TVA și de 7.172 SEK pentru con-

⁸⁶ C-617/10, Hans Åkerberg Fransson, pct. 12-14.

tribuțiile angajatorului. Aceste sancțiuni au fost însoțite de dobânzi.

Împotriva sancțiunilor respective nu a fost exercitată nicio cale de atac în fața instanței administrative, termenul necesar în acest scop expirând la 31 decembrie 2010 în ceea ce privește exercițiul financiar 2004 și la 31 decembrie 2011 în ceea ce privește exercițiul financiar 2005. Decizia de aplicare a unor taxe suplimentare este motivată prin aceleași fapte de fals în declarații ca și cele reținute de Ministerul Public în procedura penală din litigiul principal.

În fața instanței *a quo*, s-a pus problema dacă trebuie să se renunțe la învinuirea adusă domnului Åkerberg Fransson pentru motivul că, în cadrul unei alte proceduri, el a fost deja sancționat pentru aceleași fapte, ceea ce ar contraveni interdicției aplicării unei duble sancțiuni pentru aceeași infracțiune, prevăzută la articolul 4 din Protocolul nr. 7 la CEDO și la articolul 50 din Carta Drepturilor Fundamentale ale Uniunii Europene.

În aceste condiții, Haparanda tingsrätt a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Potrivit legii suedeze, pentru ca o instanță națională să poată înlătura aplicarea unor dispoziții naționale în legătură cu care se poate presupune că încalcă principiul *ne bis in idem* prevăzut la articolul 4 din Protocolul nr. 7 la [CEDO] și, prin urmare, se poate presupune că încalcă și articolul 50 din [Cartă], este necesar să se regăsească în acest sens un temei clar în CEDO sau în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului. O astfel de condiție impusă de dreptul național cu privire la înlăturarea aplicării dispozițiilor naționale este compatibilă cu dreptul Uniunii și în special cu principiile sale generale, incluzând supremația și efectul direct al dreptului Uniunii?

2) Admisibilitatea unei învinuiri pentru săvârșirea unor infracțiuni fiscale intră sub incidența principiului *ne bis in idem* consacrat prin articolul 4 din Protocolul nr. 7 la CEDO și prin articolul 50 din Cartă dacă anterior învinuitului i s-a impus într-o procedură administrativă o anumită sancțiune financiară (taxă suplimentară) pentru săvârșirea aceleiași fapte de fals în declarații?

3) Răspunsul la întrebarea 2 este influențat de faptul că trebuie să existe o coordonare a acestor sancțiuni astfel încât instanțele ordinare să aibă posibilitatea să reducă pedeapsa aplicată în procesul penal deoarece învinuitului i-a mai fost impusă plata unei taxe suplimentare pentru săvârșirea aceleiași fapte de fals în declarații?

4) În cadrul domeniului de aplicare al principiului *ne bis in idem* [...], este permis ca în anumite împrejurări să se aplice sancțiuni suplimentare în proceduri noi cu privire la același comportament care a fost examinat și care a condus la o decizie de impunere a unor sancțiuni împotriva unei persoane. În cazul unui răspuns afirmativ la întrebarea 2, condițiile privind aplicarea mai multor sancțiuni în proceduri distincte în temeiul principiului

ne bis in idem sunt îndeplinite dacă în cadrul ultimei proceduri are loc o reexaminare a împrejurărilor cauzei, independentă de procedura anterioară?

5) Sistemul suedez care presupune impunerea unor taxe suplimentare și examinarea răspunderii pentru infracțiuni fiscale în cadrul unor proceduri distincte este întemeiat pe mai multe motive de interes general [...]. În cazul unui răspuns afirmativ la întrebarea 2, un sistem precum cel suedez este compatibil cu principiul *ne bis in idem* în cazul în care ar fi posibil să se instituie un sistem care nu ar intra sub incidența principiului *ne bis in idem*, fără a fi necesar să se abțină nici de la impunerea unor taxe suplimentare, nici de la pronunțarea unei decizii privind răspunderea pentru infracțiuni fiscale prin transferul competenței de impunere a unor taxe suplimentare de la Skatteverket și, după caz, de la instanțele administrative la instanțele ordinare, pentru ca taxele suplimentare să fie examinate împreună cu învinuirea de săvârșire a unor infracțiuni fiscale?”

Vom analiza din răspunsul Curții doar ceea ce este relevant pentru noțiunea de procedură penală. Cu privire la acest aspect, răspunsul Curții se deduce din cuprinsul altor întrebări, deoarece instanța de trimitere nu a solicitat interpretarea noțiunii de „procedură penală”.

Așadar, Curtea de Justiție a Uniunii Europene a arătat că:

„Cu privire la a doua, la a treia și la a patra întrebare:

Prin intermediul acestor întrebări, la care se impune să se dea un răspuns comun, Haparanda Tingsrätt solicită, în esență, Curții să stabilească dacă principiul *ne bis in idem* enunțat la articolul 50 din Cartă trebuie interpretat în sensul că se opune desfășurării urmăririi penale față de un învinuit sub aspectul unor infracțiuni fiscale, din moment ce acestuia din urmă i-a fost aplicată deja o sancțiune fiscală pentru aceleași fapte de fals în declarații.

În ceea ce privește aplicarea principiului *ne bis in idem* enunțat la articolul 50 din cartă unei urmăriri penale pentru fraudă fiscală precum cea care face obiectul litigiului principal, ea **presupune ca măsurile care au fost deja adoptate împotriva învinuitului prin intermediul unei decizii devenite definitivă să îmbrace un caracter penal.**

În această privință, trebuie arătat că articolul 50 din Cartă nu se opune ca un stat membru să impună, pentru aceleași fapte de nerespectare a obligațiilor declarative în domeniul TVA-ului, o combinație de sancțiuni fiscale și penale. Astfel, pentru a garanta perceperea integralității încasărilor din TVA și, prin aceasta, protecția intereselor financiare ale Uniunii, statele membre dispun de libertatea de alegere a sancțiunilor aplicabile⁸⁷. Acestea pot, așadar, să îmbrace forma unor sancțiuni admi-

⁸⁷ A se vedea în acest sens Cauza C-66/88, *Comisia/Grecia*, [1989] ECR 2965, pct. 24 (în continuare Cauza C-66/88, *Comisia/Grecia*), Cauza C-213/99, de

nistrative, a unor sancțiuni penale sau o combinație a celor două. **Doar atunci când sancțiunea fiscală îmbracă un caracter penal în sensul articolului 50 din Cartă și este rămasă definitivă, se opune dispoziția menționată ca pentru aceleași fapte să se desfășoare o urmărire penală împotriva aceleiași persoane.**

În continuare, trebuie amintit că, **în vederea aprecierii naturii penale a sancțiunilor fiscale, sunt pertinente trei criterii. Primul este calificarea juridică a infracțiunii în dreptul intern, al doilea, natura însăși a infracțiunii, iar al treilea, natura și gradul de severitate a sancțiunii pe care persoana în cauză riscă să o suporte**⁸⁸.

Revine instanței de trimitere competența de a aprecia, în lumina acestor criterii, dacă este necesar să se procedeze la o examinare a cumulului de sancțiuni fiscale și penale prevăzut de legislația națională în raport cu standardele naționale în sensul punctului 29 din prezenta hotărâre, ceea ce ar putea să o conducă, eventual, să considere acest cumul ca fiind contrar standardelor amintite, cu condiția ca sancțiunile restante să fie efective, proporționale și disuasive.

Rezultă din considerațiile care precedă că trebuie să se răspundă la a doua, la a treia și la a patra întrebare că principiul *ne bis in idem* enunțat la articolul 50 din Cartă nu se opune ca un stat membru să impună, pentru aceleași fapte de nerespectare a obligațiilor declarative în domeniul TVA-ului, în mod succesiv, o sancțiune fiscală și o sancțiune penală în măsura în care prima sancțiune nu îmbracă un caracter penal, aspect care trebuie verificat de instanța națională.”.

Se impune a observa că a statuat că decizia trebuie să fie definitivă și obligatorie în sensul dreptului național al statului contractant ale cărui autorități au adoptat-o și să se asigure că decizia respectivă conferă, în acest stat protecția acordată în temeiul principiului *ne bis in idem*.

După cum se poate observa, nici textele nu fac referire la o hotărâre pronunțată de către o autoritate judiciară. Într-adevăr, ambele Curți (Curtea de Justiție a Uniunii Europene și Curtea Europeană a Drepturilor Omului) au analizat caracterul definitiv al deciziei⁸⁹ și nu tipul autorității care a pronunțat decizia ori tipul procedurii, recunoscând caracter definitiv chiar deciziilor pronunțate de către autorități administrative.

Andrade, [2000] ECR I-11083, pct. 19, și Cauza C-91/02, *Hannl-Hofstetter*, [2003] ECR I-12077, pct. 17.

⁸⁸ Cauza C-66/88, *Comisia/Grecia*, pct. 24, Cauza C-326/88, *Hansen*, [1990] ECR I-2911, pct. 17, Cauza C-167/01, *Inspire Art*, [2003] ECR I-10155, pct. 62, Cauza C-230/01, *Penycoed*, [2004] ECR I-937, pct. 36, precum și Cauzele conexe C-387/02, C-391/02 și C-403/02, *Berlusconi și alții*, [2005] ECR I-3565, pct. 65.

⁸⁹ C-398/12, ECLI:EU:C:2014:1057.

Statele membre cunosc sisteme diferite de sancționare a contravențiilor, dreptul de a sancționa asemenea fapte ilicite fiind conferit fie autorităților judiciare, fie autorităților administrative. Indiferent de sistemul adoptat, aceste sancțiuni pot intra în sfera noțiunii de „acuzatie penală” prevăzută de art. 6 par. 1 și de „pedeapsă” în sensul art. 7 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale.

Pentru a determina dacă o anumită sancțiune administrativă intră în cadrul materiei penale, Curtea Europeană a Drepturilor Omului aplică așa-numitele criterii Engel: calificarea reținută în dreptul intern, natura faptei imputate sau severitatea sancțiunii care poate fi aplicată, criterii asemănătoare cu cele invocate de Curtea de Justiție a Uniunii Europene în speța Åkerberg Fransson precitată. În măsura în care, aplicând aceste criterii, acea contravenție poate intra în sfera „acuzatiei în materie penală”, iar sancțiunea aplicată este o „pedeapsă”, atunci devin aplicabile toate garanțiile prevăzute de Convenția Europeană a Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale în materie penală.

În ceea ce privește legislația națională, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a analizat în jurisprudența sa mai multe tipuri de contravenții⁹⁰ statuând în sensul că faptele sancționate contravențional din aceste acte normative intră în sfera de aplicare a noțiunii de „acuzatie penală” din art. 6 al Convenției, iar garanțiile prevăzute în materie penală sunt pe deplin aplicabile, cum ar fi prezumția de nevinovăție, asistarea gratuită de către un interpret, principiul legalității pedepsei, precum și principiul *non bis in idem*.

Prin urmare, cu privire la aceeași faptă, autoritățile pot aplica o singură dată o sancțiune cu caracter penal în sensul Convenției, indiferent dacă aceasta este calificată în dreptul intern ca fiind contravențională sau penală și indiferent dacă această sancțiune este aplicată de o autoritate judiciară sau administrativă.

Într-adevăr, practica judiciară națională este în sensul că procedura contravențională reglementată de diverse acte normative poate fi asimilată procedurii penale din perspectiva art. 6 din Convenție, iar practica judiciară recentă a aplicat în mod direct jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, dar și a Curții de Justiție a Uniunii Europene în materie, statuând că pedepsirea de două ori pentru aceeași faptă constituie o încălcare a art. 4 din Protocolul 7 al Convenției, fiind posibilă aplicarea unei singure sancțiuni cu caracter penal.

Totuși, practica recentă a instanței europene a oferit un înțeles mai concret acestei noțiuni și acesta este cel pe care îl vom avea în vedere

⁹⁰ prevăzute de O.U.G. nr. 195/2002 privind circulația pe drumurile publice și de Legea nr. 61/1991 pentru sancționarea faptelor de încălcare a unor norme de conviețuire socială, a ordinii și liniștii publice

prin raportare la domeniul de aplicare a celor două directive ce fac obiectului studiului nostru.

În plus, se mai cuvine a preciza că o definiție ad-hoc a acestei noțiuni se regăsește chiar în considerentul 16 al Directivei 2010/64 și în art. 1 alin. 1-3 al acesteia.

Considerentul 16: *„În unele state membre, o autoritate, alta decât o instanță cu competențe în materie penală, este competentă să aplice sancțiuni pentru infracțiuni relativ minore. Acesta poate fi cazul, de exemplu, pentru infracțiunile rutiere care sunt comise la scară largă și care pot fi instituite în urma unui control rutier. În asemenea situații, nu ar fi rezonabil să se ceară autorității competente să garanteze toate drepturile care decurg din prezenta directivă. Prin urmare, atunci când legislația unui stat membru prevede aplicarea unei sancțiuni pentru infracțiuni minore de către o astfel de autoritate și există dreptul de a introduce o cale de atac în fața unei instanțe cu competențe în materie penală, prezenta directivă ar trebui să se aplice numai în cazul procedurilor desfășurate în fața respectivei instanțe ca urmare a exercitării unei astfel de căi de atac.”;*

Art. 1 alin. 1-3: *„(1) Prezenta directivă instituie norme privind dreptul la interpretare și la traducere în cadrul procedurilor penale și al procedurilor de executare a unui mandat european de arestare.*

(2) Dreptul menționat la alineatul (1) se aplică persoanelor din momentul în care acestora li se aduce la cunoștință de către autoritățile competente ale unui stat membru, prin notificare oficială sau în alt mod, faptul că sunt suspectate sau acuzate de comiterea unei infracțiuni, până la finalizarea procedurilor, prin aceasta înțelegându-se soluționarea definitivă a întrebării dacă persoanele în cauză au comis infracțiunea, inclusiv, după caz, stabilirea pedepsei și soluționarea oricărei căi de atac.

(3) În cazul în care legislația unui stat membru prevede aplicarea unei sancțiuni pentru infracțiuni minore de către o altă autoritate decât o instanță cu competențe în materie penală și aplicarea unei astfel de sancțiuni poate fi atacată în fața unei astfel de instanțe, prezenta directivă se aplică doar în cazul procedurilor desfășurate în fața respectivei instanțe ca urmare a exercitării unei astfel de căi de atac.

Astfel, în cauza Istvan Balogh⁹¹ s-a pus problema interpretării noțiunii de „procedură penală”, iar raționamentul instanței europene a pornit tocmai de la aceste texte, cărora li s-a adăugat și textul din Decizia-cadru 2009/315⁹² și al Deciziei 2009/316⁹³.

⁹¹ C-25/15, ECLI:EU:C:2016:423.

⁹² privind organizarea și conținutul schimbului de informații extrase din cazierile judiciare între statele membre.

⁹³ privind Sistemul european de informații cu privire la cazierile judiciare (ECRIS).

În speță, printr-o hotărâre din 13 mai 2014, rămasă definitivă la data de 8 octombrie 2014, Landesgericht Eisenstadt (Tribunalul Regional din Eisenstadt, Austria) l-a condamnat pe domnul Balogh, resortisant maghiar, la pedeapsa închisorii pentru furt calificat, prin efracție, săvârșit în formă continuată, precum și la plata cheltuielilor judiciare aferente procedurii. Autoritățile austriece competente au informat Igazságügyi Minisztérium Nemzetközi Büntetőjogi Osztálya (Departamentul de drept penal internațional al Ministerului Justiției, Ungaria, denumit în continuare „departamentul”) despre conținutul acestei hotărâri, pe care i-au trimis-o ulterior, la cererea sa.

Departamentul a transmis hotărârea respectivă instanței de trimitere, ca instanță competentă pentru recunoașterea eficacității acesteia în Ungaria, conform procedurii speciale prevăzute de Legea privind asistența judiciară internațională în materie penală, menționată la punctul 16 din prezenta hotărâre. Această procedură specială, care nu implică nici o nouă apreciere a situației de fapt sau a răspunderii penale a persoanei condamnate și nici o nouă condamnare, urmărește exclusiv să recunoască hotărârii instanței străine aceeași valoare cu cea pe care ar fi avut-o dacă ar fi fost pronunțată de o instanță maghiară și este indispensabilă în acest sens.

Întrucât hotărârea în cauză este redactată în limba germană, instanța de trimitere trebuie, conform procedurii speciale menționate, să asigure traducerea acesteia în limba de procedură, care în speță este limba maghiară.

Din decizia de trimitere reiese însă că în Ungaria s-au dezvoltat două practici jurisdicționale diferite în ceea ce privește suportarea cheltuielilor aferente procedurii speciale în discuție în litigiul principal.

Astfel, pe de o parte, s-a considerat că Directiva 2010/64, care prevede gratuitatea traducerii, face inaplicabile dispozițiile speciale din dreptul maghiar, care, prin urmare, lasă loc celei cu caracter general prevăzute la articolul 9 din Codul de procedură penală, potrivit căreia o persoană acuzată, de cetățenie maghiară, are dreptul la utilizarea limbii sale materne. Ar rezulta că statul trebuie să suporte costurile de traducere a deciziei străine, în temeiul articolului 339 alineatul (1) din acest cod.

Pe de altă parte, s-a apreciat de asemenea că procedura principală, care s-a încheiat cu o hotărâre de condamnare a persoanei acuzate, este distinctă de procedura specială, care prezintă caracter accesoriu, având ca obiect recunoașterea efectelor acestei hotărâri în Ungaria. În consecință, dacă persoana acuzată trebuie să beneficieze de asistență lingvistică gratuită în cadrul procedurii principale atunci când nu stăpânește limba în care se desfășoară aceasta, situația amintită nu s-ar regăsi, în cadrul unei proceduri accesorii, în ceea ce privește traducerea în limba acestei proceduri, pe care persoana în cauză o stăpânește, a unei

hotărâri emise de o instanță străină, această traducere fiind necesară în cadrul procedurii menționate, iar nu în vederea protecției drepturilor persoanei condamnate.

În aceste condiții, Budapest Környéki Törvényszék (Tribunalul Regional din Budapesta) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Articolul 1 alineatul (1) din Directiva 2010/64, în temeiul căruia «[p]rezența directivă instituie norme privind dreptul la interpretare și la traducere în cadrul procedurilor penale și al procedurilor de executare a unui mandat european de arestare», trebuie interpretat în sensul că instanțele maghiare au obligația să aplice această directivă și în cadrul unei proceduri speciale (capitolul XXIX din Codul de procedură penală), cu alte cuvinte trebuie să se considere că expresia «proceduri penale» include procedurile speciale, astfel cum sunt prevăzute de dreptul maghiar, sau această expresie se referă doar la procedurile care se finalizează printr-o decizie definitivă în ceea ce privește răspunderea penală a persoanei acuzate?”

Se impune precizarea că instanța europeană a reformulat întrebările adresate de instanța de trimitere în sensul că situația în discuție în litigiul principal poate intra în domeniul de aplicare al Deciziei-cadru 2009/315 și al Deciziei 2009/316 și cu privire la noțiunea de „procedură penală”, pornind de la premisa că „în vederea interpretării unei dispoziții de drept al Uniunii, trebuie să se țină seama, conform unei jurisprudențe constante a Curții, nu numai de formularea acesteia, ci și de contextul său și de obiectivele urmărite de reglementarea din care face parte această dispoziție”⁹⁴ a statuat că:

„[...]este necesar, pentru a oferi un răspuns util instanței de trimitere, să se țină seama nu doar de Directiva 2010/64, ci și de Decizia-cadru 2009/315, precum și de Decizia 2009/316 și să se reformuleze, conform celor ce precedă, întrebarea adresată [...]

[...] acest drept se aplică persoanei în cauză din momentul în care acesteia i se aduce la cunoștință de către autoritățile competente ale unui stat membru faptul că este suspectată sau acuzată de comiterea unei infracțiuni, până la finalizarea procedurilor, prin aceasta înțelegându-se soluționarea definitivă a problemei dacă persoana în cauză a comis infracțiunea, inclusiv, după caz, stabilirea pedepsei și soluționarea oricărei căi de atac.

37 Or, o procedură specială precum cea în discuție în litigiul principal, care are ca obiect recunoașterea unei decizii judiciare definitive pronunțate de o instanță dintr-un alt stat membru, intervine, prin definiție,

⁹⁴ A se vedea în special Hotărârea din 21 mai 2015, Roselle, C-65/14, EU:C:2015:339, punctul 43.

după soluționarea definitivă a problemei dacă persoana suspectată sau acuzată a comis infracțiunea și, dacă este cazul, după condamnarea acesteia.

38 În al doilea rând, trebuie subliniat că, așa cum enunță în special considerentele (14), (17) și (22) ale Directivei 2010/64, aceasta urmărește să garanteze persoanelor suspectate sau acuzate care nu vorbesc sau nu înțeleg limba în care se desfășoară procedura dreptul la interpretare și la traducere, facilitând exercitarea acestui drept, pentru a garanta acestor persoane beneficiul unui proces echitabil. Astfel, articolul 3 alineatele (1) și (2) din această directivă prevede că statele membre se asigură că acestor persoane li se furnizează într-un interval rezonabil de timp traducerea scrisă a tuturor documentelor esențiale, în special a hotărârii judecătorești pronunțate în privința lor, pentru a se garanta faptul că respectivele persoane pot să își exercite dreptul la apărare și pentru a garanta caracterul echitabil al procedurilor.

39 Or, din explicațiile furnizate de guvernul austriac la ședința din fața Curții reiese că domnul Balogh a obținut traducerea hotărârii Landesgericht Eisenstadt (Tribunalul Regional din Eisenstadt), care i-a fost notificată în luna august 2015. În aceste împrejurări, o nouă traducere a hotărârii menționate în cadrul procedurii speciale în discuție în litigiul principal, vizând recunoașterea acestei hotărâri în Ungaria și înscrierea condamnării pronunțate în cazierul judiciar maghiar, nu era necesară pentru protecția dreptului la apărare sau a dreptului la protecție jurisdicțională efectivă al domnului Balogh și, prin urmare, nu se justifică din perspectiva obiectivelor urmărite de Directiva 2010/64.

40 Din ansamblul considerațiilor care precedă rezultă că Directiva 2010/64 nu este aplicabilă unei proceduri speciale precum cea în discuție în litigiul principal.”.

Rezultă din textele legale indicate și decizia pronunțată de instanța europeană că noțiunea de „procedură penală” se circumscrie acelei proceduri care stabilește dacă persoana în cauză a comis infracțiunea, inclusiv, după caz, stabilirea pedepsei și soluționarea oricărei căi de atac, pentru că numai aceste proceduri obligă la protecția dreptului la apărare sau a dreptului la protecție jurisdicțională efectivă, nu și acele proceduri accesorii, cum ar fi aceea de recunoaștere a unei hotărâri în scopul, de exemplu, al înscrierii condamnării în cazierul judiciar, cum a fost în cazul în speța precitată.

3.2. Maniera de transpunere a Directivei 2010/64 privind dreptul la interpretare și traducere în legea română

Așa cum am precizat anterior, articolul 1 din Directivă definește domeniul de aplicare și nu a necesitat transpunere în legislațiile naționale.

Articolul 2 „Dreptul la interpretare

(1) *Statele membre se asigură că persoanelor suspectate sau acuzate, care nu vorbesc sau nu înțeleg limba în care se desfășoară procedura penală respectivă, li se oferă, fără întârziere, servicii de interpretare în cadrul procedurilor penale desfășurate în fața autorităților de urmărire penală și a celor judiciare, inclusiv în cadrul interogatoriilor efectuate de poliție, în cadrul tuturor audierilor în fața instanței și în cadrul oricăror audieri intermediare necesare.*

(2) *Statele membre se asigură că, atunci când este necesar în vederea garantării caracterului echitabil al procedurilor, sunt disponibile servicii de interpretare pentru comunicarea dintre persoanele suspectate sau acuzate și avocații acestora, care are legătură directă cu interogatoriul și cu audierile din cadrul procedurilor sau cu introducerea unei căi de atac sau a oricărei alte cereri de natură procedurală.*

(3) *Dreptul la interpretare în temeiul alin. (1) și (2) include oferirea de asistență adecvată persoanelor cu deficiențe de auz și de vorbire.*

(4) *Statele membre se asigură de existența unei proceduri sau a unui mecanism prin care să verifice dacă persoanele suspectate sau acuzate vorbesc și înțeleg limba în care se desfășoară procedurile penale și dacă au nevoie să fie asistate de un interpret”.*

Dreptul la interpretare cu caracter general instituit prin dispoziția alin. 1 a fost transpus prin art. 12 C. proc. pen. cu denumire marginală „Limba oficială și dreptul la interpret”. Textul prevede:

„(1) Limba oficială în procesul penal este limba română.

(2) Cetățenii români aparținând minorităților naționale au dreptul să se exprime în limba maternă în fața instanțelor de judecată, actele procedurale întocmindu-se în limba română.

„(3) Părților și subiecților procesuali care nu vorbesc sau nu înțeleg limba română ori nu se pot exprima li se asigură, în mod gratuit, posibilitatea de a lua cunoștință de piesele dosarului, de a vorbi, precum și de a pune concluzii în instanță, prin interpret. În cazurile în care asistența juridică este obligatorie, suspectului sau inculpatului i se asigură în mod gratuit posibilitatea de a comunica, prin interpret, cu avocatul în vederea pregătirii audierii, a introducerii unei căi de atac sau a oricărei alte cereri ce ține de soluționarea cauzei.”

(4) În cadrul procedurilor judiciare se folosesc interpreți autorizați, potrivit legii. Sunt incluși în categoria interpreților și traducătorii autorizați, potrivit legii.”

De asemenea, același lucru este prevăzut și de art. 128 Constituție.

Practic, ori de câte ori suspectul/acuzatul nu înțelege sau nu vorbește limba română, are dreptul, în mod gratuit, la serviciile oferite de un interpret. S-a demonstrat, prin nenumărate hotărâri judecătorești că

instanțele române respectă acest drept prin numirea unui interpret ori de câte ori este cazul.

Este adevărat că, uneori, există situații când suspectul/acuzatul, deși cunoaște limba română, fiind cetățean român, de altă etnie, dar născut și educat în România, afirmă că nu vorbește și nu înțelege limba română și dorește să beneficieze de serviciile unui interpret autorizat. Deși uneori acest lucru poate să fie adevărat, alteori solicitarea acestora se circumscrie unui abuz de drept, câtă vreme, de pildă, comunicarea acestuia cu avocatul sau cu un alt coindicat s-a realizat în limba română.

Totuși, și în aceste situații, pentru garantarea deplină a acestui drept procesual, instanțele au desemnat un interpret, deși se pune problema, în mod evident, a abuzului de drept. Nu au existat soluții contrare, cel puțin la nivelul celor patru curți de apel partenere⁹⁵.

Aceste soluții au fost în acord și cu practica instanței de contencios european în cauzele Luedicke c. Germania, Baytar c. Turcia.

În ceea ce privește comunicarea dintre persoanele suspectate sau acuzate și avocații acestora, care are legătură directă cu interogatoriul și cu audierile din cadrul procedurilor sau cu introducerea unei căi de atac sau a oricărei alte cereri de natură procedurală, prevăzută de alin. 2 al art. 2 din directivă, se regăsește transpusă, pe lângă art. 12 și în art. 83 lit. f C. proc. pen. cu denumire marginală „Drepturile inculpatului” și care prevede că:

„În cursul procesului penal, inculpatul are următoarele drepturi:

a) dreptul de a nu da nicio declarație pe parcursul procesului penal, atrăgându-i-se atenția că dacă refuză să dea declarații nu va suferi nicio consecință defavorabilă, iar dacă va da declarații acestea vor putea fi folosite ca mijloace de probă împotriva sa;

a/1) dreptul de a fi informat cu privire la fapta pentru care este cercetat și încadrarea juridică a acesteia;

b) dreptul de a consulta dosarul, în condițiile legii;

c) dreptul de a avea un avocat ales, iar dacă nu își desemnează unul, în cazurile de asistență obligatorie, dreptul de a i se desemna un avocat din oficiu;

d) dreptul de a propune administrarea de probe în condițiile prevăzute de lege, de a ridica excepții și de a pune concluzii;

e) dreptul de a formula orice alte cereri ce țin de soluționarea laturii penale și civile a cauzei;

f) dreptul de a beneficia în mod gratuit de un interpret atunci când nu înțelege, nu se exprimă bine sau nu poate comunica în limba română;

g) dreptul de a apela la un mediator, în cazurile permise de lege;

⁹⁵ Curtea de Apel Brașov, Curtea de Apel Constanța, Curtea de Apel Craiova, Curtea de Apel Suceava.

h) alte drepturi prevăzute de lege”.

Hotărâri pronunțate de Curtea EDO relevante: Kamasinski v. Austria 1991; Hermi v. Italia 2005

Dreptul înscris în art. 3 alin. 3 din directivă se regăsește în dispoziția art. 105 C. proc. pen. cu denumire marginală „Audierea prin interpret” și care prevede: „ (1) Ori de câte ori persoana audiată nu înțelege, nu vorbește sau nu se exprimă bine în limba română, audierea se face prin interpret. Interpretul poate fi desemnat de organele judiciare sau ales de părți ori persoana vătămată, dintre interpreții autorizați, potrivit legii.

(2) În mod excepțional, în situația în care se impune luarea urgentă a unei măsuri procesuale sau dacă nu se poate asigura un interpret autorizat, audierea poate avea loc în prezența oricărei persoane care poate comunica cu cel ascultat, organul judiciar având însă obligația de a relua audierea prin interpret imediat ce aceasta este posibilă.

(3) Dacă persoana audiată este surdă, mută sau surdo-mută, audierea se face cu participarea unei persoane care are capacitatea de a comunica prin limbajul special. În această situație comunicarea se poate face și în scris.

(4) În cazuri excepționale, dacă nu este prezentă o persoană autorizată care poate comunica prin limbajul special, iar comunicarea nu se poate realiza în scris, audierea persoanelor prevăzute la alin. (3) se va face cu ajutorul oricărei persoane care are aptitudini de comunicare”.

La nivelul Curților de Apel partenere rareori a fost cazul asigurării unui interpret care să cunoască limbajul mimico-gestual, dar dreptul a fost respectat.

Se impune precizarea că într-o situație, un inculpat acuzat de comiterea mai multor infracțiuni de furt, pe lângă faptul că era surdo-mut, era analfabet și nu cunoștea nici limbajul mimico-gestual; deși a fost chemat un interpret de la Asociația persoanelor cu handicap care cunoștea acest limbaj, comunicarea cu inculpatul a fost imposibilă. În aceste condiții, un membru al familiei prezent în sala de judecată a informat instanța că este singurul care poate comunica bine cu inculpatul, astfel încât acest membru al familiei a asigurat rolul de „interpret” și cauza a fost soluționată cu respectarea dreptului inculpatului, astfel încât acesta a fost în măsură să înțeleagă procedura derulată împotriva sa.

Hotărâri relevante pronunțate de Curtea EDO: Baka c. România, Kamasinski c. Austria.

În ceea ce privește prevederea că *Statele membre se asigură de existența unei proceduri sau a unui mecanism prin care să verifice dacă persoanele suspectate sau acuzate vorbesc și înțeleg limba în care se desfășoară procedurile penale și dacă au nevoie să fie asistate de un interpret*, nu există în legea română vreo dispoziție de transpunere, fiind

vorba de o obligație generală a instanței de judecată de a clarifica faptele. Aceasta înseamnă că autoritățile competente, instanțele, verifică, prin orice mijloace adecvate, inclusiv prin consultarea persoanelor suspectate sau acuzate în cauză, dacă acestea din urmă vorbesc și înțeleg limba în care se desfășoară procedurile și dacă au nevoie de serviciile unui interpret.

Într-o speță⁹⁶, inculpatul X, în vârstă de 28 de ani, cetățean turc, etnic arab, având reședința în România (municipiul București) de 12 ani și care lucrează de 10 ani la firma T a tatălui său, firmă (cu obiect principal transportul de persoane) ce are și un punct de lucru în municipiul Suceava, la data de 01.01.2015 în timp ce se deplasa împreună cu prietena sa, martora Y (cetățean român) cu autoturismul personal pe raza localității Șcheia, jud. Suceava, este oprit de un echipaj al poliției rutiere pentru depășirea limitei de viteză permise pe acel sector de drum (cu mai mult de 50 de km/h).

Întrucât lucrătorul de poliție rutieră Z îi aduce la cunoștință faptul că urmează a se dispune pe lângă amendă și măsura complementară a suspendării dreptului de a conduce pentru o perioadă de 90 de zile, inculpatul X îi promite acestuia suma de 500 de euro pentru a nu mai fi sancționat contravențional (sens în care îi solicită să se întâlnească în municipiul Suceava, la punctul de lucru al firmei tatălui său, unde îi va remite suma amintită).

Peste două ore la sediul firmei T (punct de lucru din Suceava) este surprins în flagrant inculpatul X de către procurori, în timp ce oferea, cu titlu de mită, suma de 500 de euro martorului denunțator Z.

Inculpatul X este condus la sediul Parchetului de pe lângă Tribunalul Suceava, unde procurorul dispune începerea urmăririi penale *in rem* pentru infracțiunea de dare de mită prev. de art. 290 Cod penal român, după care dispune continuarea urmăririi penale față de inculpatul X pentru aceeași infracțiune.

La aceeași dată, X este audiat atât în calitate de suspect, cât și de inculpat (aducându-i-se la cunoștință totodată drepturile ce decurg din calitățile amintite, inclusiv dreptul de a beneficia în mod gratuit de un interpret prev. de art. 83 lit. f din Codul de procedură penală român). Audierile s-au făcut în limba română, în prezența unui apărător ales al inculpatului, acesta recunoscând săvârșirea infracțiunii de dare de mită, prevăzută de art. 290 alin. 1 din Codul penal român.

Procurorul de caz, prin ordonanța din data de 01.01.2015 dispune luarea față de inculpatul X a măsurii preventive a controlului judiciar pentru o perioadă de 60 de zile, instituind în sarcina acestuia, printre altele, interdicția de a lua legătura direct sau indirect cu martorul Z.

⁹⁶ Material realizat de colegii judecători de la secția penală a Curții de Apel Suceava.

Cu toate acestea, la data de 10.02.2017, inculpatul X, prin intermediul prietenei sale Y, îl contactează pe martorul Z, solicitându-i să își schimbe declarațiile date inițial în fața procurorului, deoarece, în cazul în care este condamnat pentru dare de mită riscă să își piardă dreptul de reședință în România.

Martorul Z denunță organelor de urmărire penală demersul inculpatului X, iar martora Y recunoaște contactarea martorului Z la solicitarea inculpatului, arătând totodată că a fost colegă de liceu în București cu inculpatul.

În aceste condiții, procurorul de caz solicită Tribunalului Suceava, în temeiul art. 215 alin. 7 din Codul de procedură penală român, înlocuirea măsurii preventive a controlului judiciar cu măsura arestării preventive motivat de încălcarea obligațiilor impuse de către inculpat.

Prezent în fața judecătorului de drepturi și libertăți de la Tribunalul Suceava inculpatul X refuză să facă declarații, fiind asistat de același apărător ales.

Prin încheierea din 12.02.2015 a judecătorului de drepturi și libertăți de la Tribunalul Suceava, în temeiul art. 215 alin. 7 C. proc. pen. se dispune înlocuirea măsurii preventive a controlului judiciar cu măsura arestării preventive pe o durată de 30 de zile, pentru încălcarea de către inculpat a obligației de a nu lua legătura direct sau indirect cu martorul Z pe durata măsurii.

Împotriva acestei încheieri declară, în termenul legal, calea de atac a contestației, inculpatul X. În motivarea acesteia, inculpatul X arată că toată urmărirea penală este lovită de nulitate, întrucât nu i s-a asigurat dreptul la un interpret prev. de art. 105 C. proc. pen., el fiind cetățean turc, de etnie arabă și nu cunoaște limba română (a susținut că nu a înțeles acuzațiile ce i s-au adus și nici care erau obligațiile pe care trebuia să le respecte pe durata controlului judiciar).

De asemenea, inculpatul a învederat instanței de contestație faptul că dorește să fie audiat, însă doar în prezența unui interpret de limbă arabă (limba sa maternă).

În mod evident, față de împrejurările concrete ale speței, în sensul că inculpatul locuiește de 12 ani în România, că lucrează de 10 ani la firma tatălui său (cu obiect principal transportul de persoane), dar și că în prezența avocatului ales a dat inițial declarații în limba română, inculpatul cunoaște și înțelege limba în care se derulează procedura, iar contestația se impunea a fi respinsă, aceasta fiind și soluția dispusă în cauză.

Se constată că, deși nu este prevăzut un asemenea mecanism, totuși, din datele concrete ale fiecărei spețe, instanța este în măsură să evalueze, din împrejurări cum sunt cele expuse, dacă suspectul/acuzatul are nevoie de interpret sau doar înțelege să-și exercite drepturile conferite în mod abuziv; în speță, inculpatul dorea să acrediteze ideea că nu a

înțeles obligațiile pe care le avea de respectat în scopul de a convinge judecătorul de drepturi și libertăți că nu a încălcat aceste obligații cu rea-credință și să nu se dispună înlocuirea măsurii preventive cu arestarea preventivă.

Referitor la dreptul de a exercita o cale de atac împotriva oricărei decizii care dispune că nu este necesară interpretarea și că, atunci când s-a asigurat interpretarea, respectivele persoane au posibilitatea de a reclama faptul că interpretarea nu este de o calitate suficientă pentru a garanta caracterul echitabil al procedurilor, conform alin. 5 al art. 2 din directivă, constatăm că nu există în legislația română o prevedere expresă în acest sens.

Totuși, exercitarea unei asemenea căi de atac este posibilă prin aplicarea dreptului la un proces echitabil în temeiul art. 6 Convenția Europeană a Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale, în virtutea căruia judecătorul este obligat să vegheze la respectarea echitabilității procedurii, dar și în temeiul aplicării efectului direct vertical al directivei, fiind vorba de o incompletă transpunere ce ar putea da naștere răspunderii statului. În plus, Convenția mai prevede și dreptul la un recurs efectiv, astfel că prin mecanismul general al căilor de atac, astfel cum este reglementat în C. proc. pen., în funcție de etapa procesuală, exercitarea unei contestații (în faza de urmărire penală în fața judecătorului de drepturi și libertăți, apoi la judecătorul de cameră preliminară și a judecătorului fondului sau chiar în apel) este pe deplin admisibilă.

Se mai poate susține că în ipoteza în care instanța de fond ar respinge o asemenea cerere și ar proceda la soluționarea cauzei fără a asigura inculpatului care nu cunoaște sau nu înțelege limba română un interpret, respingând cererea acestuia prin încheiere de ședință, deși textul art. 421 alin. 2 lit. b C. proc. pen. nu prevede situația, apreciem că se impune soluția desființării cu trimitere spre rejudecare, dacă inculpatul dovedește că nu știe sau nu înțelege limba română.

Aceasta deoarece imposibilitatea de a înțelege procedura penală derulată împotriva sa, imposibilitatea de a-și exercita corespunzător și pe deplin dreptul la apărare, determină o afectare a echitabilității procedurii în ansamblul său și ar avea loc o încălcare a prevederilor convenționale (care sunt drept intern), fiind o chestiune de legalitate, de aplicare a legii, astfel încât toate actele procesuale și procedurale întocmite sunt lovite de nulitate absolută. Susținem această opinie în pofida faptului că textul art. 281 C. proc. pen. ce reglementează nulitățile absolute nu conține și o asemenea prevedere; aceasta deoarece textul menționat nu conține o enumerare exhaustivă și limitativă a nulităților absolute, existând și alte cazuri de nulitate absolută ce nu se regăsesc în aceste dispoziții, cum ar fi încălcarea principiului loialității obținerii și administrării probelor, înscris în art. 101 C. proc. pen., sancțiunea fiind prevăzută de art. 102 C. proc. pen.

– excluderea probelor obținute în mod nelegal și care obligă și la excluderea probelor derivate din probele obținute nelegal, reprezentând concretizarea teoriei „fructelor pomului otrăvit” în a cărei analiză nu vom intra, deoarece nu face obiectului studiului nostru. Ne vom mărgini la a preciza doar că această teorie se regăsește concretizată în aceeași modalitate în multe sisteme de drept ale statelor membre (exemplificativ, Spania, Italia, Regatul Unit al Marii Britanii).

Aceasta înseamnă că există și alte nulități absolute ce nu se regăsesc printre cele enumerate de textul menționat, astfel încât asemenea nulități sunt regelementate și în alte secțiuni ale C. proc. pen., cum este cazul celei deja menționate.

Aceeași soluție s-a impus și în Germania, aspect confirmat atât de expertul german, cât și de colegii germani participanți la seminariile de formare, motivarea acestei soluții regăsindu-se în capitolul aferent sistemului german.

Aceeași soluție se impune și în ipoteza în care calitatea traducerii a fost defectuoasă încât a determinat imposibilitatea inculpatului de a înțelege procedura și de a-și exercita corespunzător dreptul la apărare, în special atunci când aceasta a privit luarea declarației acestuia ori o soluție privind luarea unor măsuri preventive privative de libertate sau soluționarea fondului cauzei.

Totuși, în această ipoteză ar trebui făcută distincția dacă această calitate a traducerii a fost atât de slabă încât a afectat echitabilitatea procedurii sau dacă a vizat erori ce nu au influențat exercitarea dreptului la apărare (de pildă, greșeli ce nu țin de proprietatea termenilor, folosirea unor sinonime sau a altor termeni ce nu schimbă sensul construcției semantice) și implicit, echitabilitatea procedurii, caz în care soluția ar trebui, în mod evident, să fie diferită.

În acest context, se mai ridică problema posibilității de a dispune înlocuirea interpretului desemnat în situațiile în care este vorba de limbi sau dialecte rare, pentru care există doar unul sau doi interpreți în țară (de pildă, pentru anumite dialecte ale limbii mandarine, există doar un interpret în România, iar pentru alte limbi, cum ar fi dialecte africane, farsi, quecha, sunt foarte puțini interpreți) și uneori, suspectul/acuzatul poate invoca o slabă calitate a interpretării sau traducerii, tocmai în scopul tergiversării soluționării cauzei.

De asemenea, ar trebui să existe o procedură prin intermediul căreia calitatea interpretării să fie evaluată în mod obiectiv, procedură care în România nu există. De exemplu, această procedură există în Germania, fiind descrisă în secțiunea corespunzătoare sistemului german.

Totuși, judecătorul poate avea în vedere anumite criterii obiective determinate de împrejurarea că interpretarea a fost asigurată, de pildă, de studenți care urmează la universitate cursuri de limba respectivă ori aveau

calitatea de funcționari la ambasada sau consulatul statului respectiv, ce ar fi de natură să justifice prezumția unei interpretări de calitate.

În sens contrar, dacă de pildă, inculpatul vorbește interpretului timp de 10 minute și acesta rezumă într-un minut ceea ce ar fi spus inculpatul, este evident că interpretarea este deficitară și se impune înlocuirea interpretului.

În ceea ce privește furnizarea de servicii de interpretare de la distanță, potrivit alin. 5 al art. 2 din directivă, art. 106 alin. 2 C. proc. pen. prevede această posibilitate, dar numai pentru inculpatul aflat în stare de detenție. Este adevărat că de multe ori prezența interpretului nu poate fi asigurată și asigurarea acestui serviciu prin intermediul mijloacelor de comunicare la distanță ar facilita derularea procedurii, inclusiv reducerea costurilor reprezentate de costul transportului, timpul de așteptare, astfel că teoretic, ar trebui să se poată să recurgă la instrumentele dezvoltate în contextul e-Justiției europene (de exemplu, toate curțile de apel din țară dispun de instalații sau de manuale pentru videoconferințe) și se mai poate adăuga faptul că acestea ar putea fi realizate și prin intermediul unor aplicații cum sunt Skype, Viber și altele asemănătoare. Totuși, la nivelul curților de apel partenere, nu a existat în practică o asemenea situație.

Cu privire la dreptul la traducerea documentelor esențiale înscris în art. 3 alin. 1 din directivă sunt aplicabile, cu titlu general, dispozițiile art. 12 și 83 lit. f C. proc. pen..

De asemenea, se impune precizarea că art. 344 alin. 2 C. proc. pen. prevede obligativitatea de a comunica o copie certificată a rechizitoriului și, după caz, traducerea autorizată a acestuia inculpatului, la locul de deținere ori, după caz, la adresa unde locuiește ori la adresa la care a solicitat comunicarea actelor de procedură.

În mod asemănător, art. 407 C. proc. pen. prevede obligativitatea de a comunica hotărârea inculpatului în limba pe care o înțelege.

Art. 3 par. 2 al directivei prevăd că documentele esențiale includ orice decizie de privare de libertate a unei persoane, orice rechizitoriu sau act de inculpare și orice hotărâre judecătorească, dar această enumerare nu este limitativă, deoarece par. 3 prevede că „Autoritățile competente decid în fiecare caz în parte dacă mai există și alte documente esențiale. Persoanele suspectate sau acuzate sau avocații acestora pot înainta o cerere motivată în acest scop.”

În acest sens, trebuie precizat că document esențial este orice document pe care se sprijină acuzarea și pe care inculpatul dorește să îl combată în exercitarea dreptului la apărare, cu precizarea că trebuie să fie vorba de un document care îl privește. Dacă, de pildă, în cauză sunt mai mulți inculpați și numai unii au nevoie de interpret, iar faptele imputate acestora nu sunt indisolubil legate de cele ale celorlalți inculpați, în mod

evident, nu este necesară traducerea acelor documente care nu au legătură cu faptele de care sunt acuzați.

De altfel, chiar par. 4 prevede că „Nu se impune obligația de a traduce acele părți din documentele esențiale care nu sunt relevante pentru obiectivul de a permite persoanelor suspectate sau acuzate să cunoască cazul instrumentat împotriva lor.”

Se mai cuvine a preciza că suspectul/acuzatul, cel puțin la nivelul instanțelor partenere, a primit traduceri ale documentelor esențiale, la cerere.

De pildă, la solicitarea inculpaților, s-a efectuat traducerea procesului verbal de transcriere a interceptărilor telefonice și ambientale, convorbirile fiind purtate de aceștia în limba maghiară (aceștia nu vorbeau și nu înțelegeau limba română, unii fiind cetățeni maghiari, alții cetățeni români care nu vorbeau limba română) și s-a procedat și la audierea CD-urilor în ședință publică, în prezența unui interpret, având în vedere că inculpații au învederat instanței de apel că, referitor la anumite convorbiri, replicile au fost inversate și s-a procedat la remedierea acestor erori.

De asemenea, au fost traduse și înmânate inculpaților și alte documente considerate esențiale de către aceștia, cu precizarea că judecătorul este cel abilitat a stabili care documente sunt esențiale; nici directiva nu prevede care sunt acestea și nici nu s-ar putea efectua o astfel de prestabilire în lege, deoarece importanța unui anumit document depinde de tipul infracțiunii deduse judecății, dar și al procedurii pendinte. De pildă, au fost traduse, la solicitarea inculpaților, procesul verbal de cercetare la fața locului (în cazul infracțiunii de ucidere din culpă), procesul verbal de constatare a infracțiunii flagrante, raportul de expertiză tehnico-științifică, declarații de persoana vătămată, martori, toate cu relevanță în exercitarea dreptului la apărare, încă din cursul urmăririi penale.

Hotărâri relevante pronunțate de Curtea EDO: X v. Austria, 1978

În ceea ce privește dreptul pentru suspect/acuzat să exercite o cale de atac împotriva oricărei decizii care dispune că nu este necesară traducerea documentelor sau a unor părți din acestea și că, atunci când s-a asigurat traducerea, respectivele persoane au posibilitatea de a reclama faptul că traducerea nu este de o calitate suficientă pentru a garanta caracterul echitabil al procedurilor conform art. 3 par. 5 din directivă, situația este identică celei expuse cu prilejul examinării art. 2 alin. 5, la care facem trimitere integral.

Referitor la procedurile privind mandatul european de arestare prevăzute de art. 3 par. 6 din directivă, acestea au fost transpuse prin Legea nr. 302/2004, republicată, care în art. 99 prevede:

„ (1) În termen de 48 de ore de la primirea unui mandat european de arestare, procurorul verifică dacă mandatul european de arestare este însoțit de o traducere în limba română ori în una dintre limbile engleză sau

franceză. În cazul în care mandatul nu este tradus în niciuna dintre limbile de mai sus, parchetul solicită autorității judiciare emitente remiterea traducerii. Dacă mandatul european de arestare este tradus în limba engleză sau în limba franceză, procurorul competent dispune traducerea, în regim de urgență, a acestuia⁹⁷.

(2) Procurorul verifică dacă mandatul european de arestare cuprinde informațiile prevăzute la art. 86 alin. (1). În cazul în care mandatul european de arestare nu cuprinde aceste informații sau este imprecis, precum și atunci când sunt incidente dispozițiile art. 98 alin. (2) lit. i) pct. (iv), procurorul solicită autorității emitente transmiterea, în termen de cel mult 10 zile, a informațiilor necesare sau, în copie, a hotărârii de condamnare date în lipsă, tradusă în limba pe care persoana condamnată o înțelege, după caz. Netransmiterea de către autoritatea judiciară emitentă a hotărârii de condamnare date în lipsă nu are niciun efect asupra reținerii persoanei solicitate și sesizării instanței potrivit art. 101 și 102.⁹⁸

Asemănător, art. 100 alin. 2 din același act normativ prevede: „Persoanei reținute i se aduc, de îndată, la cunoștință, în limba pe care o înțelege, motivele reținerii și conținutul mandatului european de arestare. Atunci când sunt incidente dispozițiile art. 98 alin. (2) lit. i) pct. (iv) și a fost transmisă de autoritatea emitentă, procurorul dispune comunicarea hotărârii de condamnare persoanei solicitate. Persoana solicitată va fi informată cu privire la efectele pe care le are, potrivit legii statului emitent, transmiterea hotărârii de condamnare.”

Art. 103: „Judecătorul verifică mai întâi identitatea persoanei solicitate și se asigură că acesteia i s-a comunicat, în copie și în limba pe care o înțelege, mandatul european de arestare și, dacă este cazul, hotărârea de condamnare dată în lipsă. Atunci când a fost transmisă de autoritatea emitentă, judecătorul îi înmânează persoanei solicitate hotărârea de condamnare dată în lipsă.

(2) Dacă este cazul, la cererea persoanei solicitate, judecătorul amână cauza o singură dată, cel mult 5 zile, și solicită autorității emitente transmiterea, în copie și în limba pe care persoana solicitată o înțelege, a hotărârii de condamnare date în lipsă. Netransmiterea de către autoritatea emitentă a hotărârii de condamnare date în lipsă nu are niciun efect asupra continuării procedurii de executare a mandatului european de arestare și asupra predării persoanei solicitate.

Potrivit art. 104 alin.3: „Persoana arestată care nu înțelege sau nu vorbește limba română are dreptul la interpret, asigurat gratuit de către instanță”.

⁹⁷ Alin. (1) al art. 99 a fost modificat de pct. 27 al art. I din LEGEA nr. 300 din 15 noiembrie 2013, publicată în MO nr. 772 din 11 decembrie 2013.

⁹⁸ *Ibidem*, supra 96.

lată că toate aceste drepturi procedurale sunt asigurate și în procedurile privind executarea mandatului european de arestare, iar în practica instanțelor române nu se cunosc cazuri de încălcare a acestor drepturi.

Referitor la renunțarea la dreptul de a avea o traducere a documentelor menționate în prezentul articol trebuie să facă obiectul cerinței ca persoanele suspectate sau acuzate să fi beneficiat anterior de asistență juridică și să fi fost informate pe deplin în legătură cu consecințele renunțării lor sau ca renunțarea să fi fost neechivocă și făcută în mod voluntar, conform art. 3 par. 8 din directivă, în legea română nu a fost transpusă această dispoziție, astfel încât va urma procedura obișnuită în ce privește renunțarea la exercitarea unui drept, cu precizarea că aceasta vizează renunțarea la exercitarea dreptului și nu la dreptul respectiv, cum ar fi, de pildă, renunțarea la apel conform art. 414 C. proc. pen.

În chestionarele distribuite practicienilor, aceștia au răspuns, majoritar, că această renunțare are caracter revocabil, în sensul că suspectul/acuzatul poate reveni asupra acestei decizii dacă pe parcursul procedurii își dă seama că nu înțelege suficient de bine procedura ori nu își poate exercita în mod eficient dreptul la apărare, opinie la care achiesăm.

Textul art. 4 din directivă care prevede că „Statele membre acoperă costurile legate de serviciile de interpretare și de traducere care rezultă din aplicarea articolelor 2 și 3, indiferent de rezultatul procedurilor” a fost transpus în legea română prin art. 273 C. proc. pen. cu denumirea marginală „Sumele cuvenite martorului, expertului și interpretului” care prevăd:

„(1) Martorul, expertul și interpretul chemați de organul de urmărire penală ori de instanță au dreptul la restituirea cheltuielilor de transport, întreținere, locuință și a altor cheltuieli necesare, prilejuite de chemarea lor.

(2) Martorul, expertul și interpretul care sunt salariați au dreptul la venitul de la locul de muncă, pe durata lipsei de la serviciu pricinuite de chemarea la organul de urmărire penală sau la instanță.

(3) Martorul care nu este salariat, dar are venit din muncă, este îndreptățit să primească o compensare.

(4) Expertul și interpretul au dreptul la o retribuire pentru îndeplinirea însărcinării date, în cazurile și în condițiile prevăzute prin dispoziții legale.

(5) Sumele acordate potrivit alin. (1), (3) și (4) se plătesc pe baza dispozițiilor luate de organul care a dispus chemarea și în fața căruia s-a prezentat martorul, expertul sau interpretul, din fondul cheltuielilor judiciare special alocat.”

În legătură cu dispozițiile art. 5 din directivă referitoare la calitatea interpretării și a traducerii, este de observat că în sistemul român există mai multe deficiențe:

În primul rând, se pune problema modului în care sunt autorizați interpreții și traducătorii, potrivit Legii nr. 76/2016. Legea nu mai prevede necesitatea promovării unui examen pentru dobândirea atestatului, ci autorizarea se acordă pe bază de verificare a dosarului întocmit conform precizărilor de mai jos.

Potrivit art. 3 din lege: „Autorizarea ca interpret și traducător, care poate efectua traduceri pentru organele prevăzute la art. 1, se dobândește, la cerere, de persoana care îndeplinește cumulativ următoarele condiții:

a) este cetățean român, cetățean al unui stat membru al Uniunii Europene, al Spațiului Economic European sau al Confederației Elvețiene;

b) *** Abrogată

c) posedă o diplomă de licență ori echivalentă din care rezultă specializarea în limba sau în limbile străine pentru care solicită autorizarea ori care atestă că a absolvit un institut de învățământ superior în limba străină pentru care solicită autorizarea sau posedă o diplomă de bacalaureat ori echivalentă din care rezultă că a absolvit un liceu cu predare în limba străină sau în limba minorităților naționale pentru care solicită autorizarea ori este atestat de către Ministerul Culturii și Cultelor ca traducător pentru specialitatea științe juridice, din limba română în limba străină pentru care solicită autorizarea și din limba străină în limba română;

d) *** Abrogată

e) este apt din punct de vedere medical;

f) nu are antecedente penale”.

Pentru a fi autorizată ca traducător și interpret, persoana trebuie să îndeplinească toate condițiile arătate mai sus, cumulativ.

Aceste condiții extrem de permissive permit o dobândire facilă a autorizării, ceea ce ridică probleme cu privire la serviciile de interpretariat/traducere în domeniul juridic ce ar trebui să implice o bună cunoaștere a termenilor juridici. Această chestiune nu se pune, de pildă, în cazul interpreților de limba maghiară, germană sau turcă, etnici, care trăiesc de la naștere în România și cunosc ambele limbi la nivel de limbă maternă.

Cunoașterea limbajului juridic ar trebui să reprezinte o condiție *sine qua non* a acordării autorizării și aceasta s-ar putea verifica, în mod obiectiv, numai prin susținerea unui examen. Există situații când chiar la nivelul unor departamente ale statului cu atribuții de traducere a unor documente oficiale, traducerile erau de o calitate atât de slabă încât a fost nevoie de refacerea acestor acte și republicarea lor pe site-urile instituțiilor respective.

În plus, aceștia au obligația de a păstra confidențialitatea cu privire la informațiile aflate, dar și raportat la relația inculpat - avocat, conform art. 5 par. 3 din directivă, potrivit art. 89 și 109 cod procedură penală și art. 10 rap la art. 62 din Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor. În

plus, divulgarea acestor informații ar putea constitui fie infracțiunea de divulgare secretului profesional prevăzută de art. 277 C. pen., fie de mărturie mincinoasă prevăzută de art. 273 C. pen., fie de divulgarea informațiilor secrete de serviciu sau nepublice prevăzută de art. 304 C. pen.

Obligația impusă de art. 5 alin. 2 din directivă a fost realizată prin întocmirea listei interpreților/traducătorilor autorizați, de către Ministerul Justiției, accesibilă publicului pe pagina web a acestuia, la adresa: <http://old.just.ro/MinisterulJusti%C8%9Biei/Listapersoanelorautorizate/Interpretisitraducatoriautorizati/tabid/129/Default.aspx>.

Obligația de formare instituită de art. 6 al directivei este realizată în România pentru judecători prin intermediul Institutului Național al Magistraturii care organizează seminarii și cursuri de formare, atât în cadrul componentei de formare continuă, cât și de formare descentralizată, în materia dreptului procesual penal (drepturile procesuale ale suspectului sau inculpatului implicând și acest aspect), comunicării, însușirii unei limbi străine sau perfecționării limbajului juridic (de pildă, există cursuri de engleză, franceză, spaniolă juridică, organizate fie de Institutul Național al Magistraturii, fie în parteneriat cu EJTN sau alte instituții și care sunt accesibile pe pagina web a institutului).

De asemenea, auditorii de justiție beneficiază în perioada celor doi ani de formare inițială, de cursuri de limbă străină, la alegere.

În schimb, Institutul Național al Magistraturii nu are obligația și nici posibilitatea legală de a organiza astfel de cursuri pentru interpreți/traducători, această obligație aparținând chiar acestora, în virtutea obligației fiecărei persoane de a se perfecționa profesional, astfel încât să fie competitivi pe piața muncii⁹⁹.

Din dezbaterile ce au avut loc în cadrul sesiunilor de formare aferente proiectului a rezultat că modul de transpunere a directivei analizate comportă următoarele neajunsuri, ce pot fi corectate prin modificări legislative sau prin interpretarea teleologică a dispozițiilor legale și în acord cu cele menționate în primul capitol referitor la obligația de interpretare conformă a dreptului european:

- existența unui mecanism prin care să se verifice dacă persoana înțelege limba în care au loc procedurile penale și stabilirea câtorva criterii prin intermediul cărora să se poată efectua această verificare;

- dreptul de a formula plângere atât cu privire la decizia autorității competente care constată că nu este nevoie de asistența unui interpret, cât și cu privire la calitatea traducerii ce nu este prevăzut în mod expres și care poate genera practică neunitară;

⁹⁹ De regulă, aceștia funcționează fie ca PFA (persoană fizică autorizată), fie sunt anagajați ai unor societăți comerciale care au ca obiect de activitate prestarea serviciilor de traducere/interpretariat.

- posibilitatea de utilizare a videoconferinței, dacă prezența fizică a unui interpret nu este neapărat necesară, având în vedere că doar curțile de apel sunt dotate cu astfel de sisteme, dar și costurile acestora;

- calitatea traducerii și interpretării trebuie să fie suficiente pentru a asigura că procesul penal este unul echitabil, în contextul în care nu există posibilitatea verificării concrete a calității traducerii/interpretării;

- necesitatea asigurării interpreților în cazul unor limbi sau dialecte rare, exercitarea efectivă a acestui drept fiind împiedicată de dificultățile de a identifica vorbitori ai unor astfel de dialecte (de ex., suedeză, albaneză, dialecte arabe, diverse limbi vorbite în state ale federației ruse, mandarină)

- în unele dintre situații organele judiciare au fost nevoite să apeleze la vorbitori ai limbilor de circulație internațională sau la diferite persoane care stăpâneau o limbă de circulație general acceptată în spațiul de proveniență al persoanelor cercetate (vezi spațiul arab, spațiul ex-sovietic), astfel încât relația de comunicare cu inculpații și să se desfășoare cu celeritate, iar scopul anchetei judiciare să poată fi atins, în limitele rezonabile ale unui proces echitabil și se ridică întrebarea în ce măsură scopul urmărit prin cele două directive este efectiv atins, în cazul actelor judiciare traduse însă într-o altă limbă decât limba de origine a persoanei și dacă, din anumite rațiuni de celeritate și de asigurare a unei comunicări eficiente, o informare prin mijloace electronice poate fi acceptată;

- posibilitatea de a cenzura dreptul suspectului sau acuzatului la un interpret, în cazul în care acesta nu ar avea nevoie de serviciile unor asemenea persoane, deoarece vorbește și înțelege limba în care se desfășoară procedurile penale și care ar fi modalitățile prin care organele judiciare se pot asigura că persoana în cauză înțelege limba în care se desfășoară procedura desfășurată împotriva sa și dacă din punct de vedere legal, un asemenea mecanism ar trebui consacrat în legislația internă sau ar putea fi menținut la nivelul de bune practici și când anume se poate discuta despre abuzul de drept în exercitarea acestor drepturi procesuale și administrarea unui probatoriu suplimentar pentru dovedirea abuzului de drept;

- definirea actelor importante care trebuie traduse conform directivei cu respectarea art. 6 par. 3 lit. e din Convenția Europeană a Drepturilor Omului și Libertăților sale Fundamentale;

- necesitatea instituirii registrelor speciale în care se poate ține evidența asigurării traducerilor sau folosirii unui interpret, potrivit art. 7 din Directivă.

3.2.1. Studiu de caz I.

**Material realizat de Cristina Crăciunoiu,
judecător, Curtea de Apel Craiova**

Prin rechizitoriul nr. X/P/2014 al Parchetului de pe lângă Judecătoria Craiova, a fost trimis în judecată inculpatul B.M.Z, cetățean turc pentru săvârșirea infracțiunii de deținere de bunuri sau mărfuri care trebuie plasate sub un regim vamal, cunoscând că acestea provin din contrabandă, prev. de art. 270 alin. 3 din Legea 86/2006.

În actul de sesizare a instanței s-a reținut, în esență că la data de 10.07.2014, în jurul orei 21.00, a deținut pe bancheta din spate a autoturismului marca Opel Astra, într-o geantă, cantitatea de 500 pachete de țigarete marca Royal Slims cu mențiunea "For export only - tobacco factory Sarajevo", fără marcaje fiscale legale, cunoscând că țigarele provin din contrabandă.

Pentru dovedirea situației de fapt de mai sus, au fost propuse prin rechizitoriu următoarele mijloace de probă: declarații suspect/inculpat, declarații martori, proces verbal de constatare, adresa A.N.A.F. - Direcția Generală Regională a Finanțelor Publice Craiova - Direcția Vamală Craiova, adresa Direcției Impozite și Taxe Serviciul CIPF, înscrisuri, dovadă predare bunuri.

În faza de cercetare judecătorească, la termenul de judecată din data de 05.05.2015, în conformitate cu disp. art. 381 C.p.p. au fost audiați martorii B.C.M și B.S.I, declarațiile acestora fiind consemnate și atașate la dosar.

La termenul de judecată din data de 02.06.2015 s-a constatat imposibilitatea audierii martorului T.V., motiv pentru care, în temeiul art. 381 alin. 7 C.p.p. s-a dispus citirea declarațiilor date de acesta în cursul urmăririi penale.

Inculpatul B.M.Z. nu s-a prezentat în fața instanței pentru a fi audiat, iar din procesele-verbale de executare a mandatelor de aducere a rezultat că inculpatul este plecat de la domiciliu, fără a se stabili locul unde domiciliază în prezent.

Din adresa nr. 2835710/12.05.2015 emisă de Serviciul pentru Imigrări Dolj rezultă că inculpatul figurează cu aceeași reședință, respectiv comuna Ișalnița, jud. Dolj.

Inculpatul a fost audiat în cursul urmăririi penale, i-au fost aduse la cunoștință faptele pentru care este cercetat, împrejurarea că s-a pus în mișcare acțiunea penală. De asemenea, inculpatului i-au fost aduse la cunoștință drepturile și obligațiile procesuale, inclusiv obligația de a comunica în scris, în termen de 3 zile, orice schimbare a adresei.

Partea civilă ANAF - Direcția Generală Regională a Finanțelor Publice Craiova - Direcția Vamală Craiova s-a constituit parte civilă cu suma de 4.754 lei.

Analizând întregul material probator administrat atât în faza de urmărire penală, cât și în faza de cercetare judecătorească, instanța de fond a reținut următoarea situație de fapt:

La data de 10.07.2014, în jurul orei 21.00 autoturismul marca Opel Astra, cu nr. de înmatriculare TM XXX, a fost oprit în trafic de un echipaj de poliție pe B-dul Dacia din Craiova, împrejurare în care, efectuându-se un control asupra autoturismului menționat s-a constatat că inculpatul B.M.Z. deținea pe bancheta din spate a autoturismului, într-o geantă, cantitatea de 500 pachete de țigarete marca Royal Slims cu menținea "For export only - tabacco factory Sarajevo", de proveniență Sarajevo - Bosnia Herțegovina, fără marcaje fiscale legale, cunoscând că țigarele provin din contrabandă.

Potrivit adresei nr. ANAF - Direcția Generală Regională a Finanțelor Publice Craiova - Direcția Vamală Craiova cu nr. CVV /2014 în cazul inculpatului B.M.Z, valoarea prejudiciului cauzat bugetului de stat, calculat la data de 10.07.2014 este de 4.754 lei și se compune din taxe vamale - 608 lei, accize - 3.022 lei și TVA 1.124 lei.

Fiind audiat în cursul urmăririi penale inculpatul B.M.Z. a recunoscut comiterea faptei, arătând că a achiziționat țigarele din București.

Martorul T.V. a confirmat că organele de poliție au descoperit în geanta inculpatului 500 pachete țigarete, despre care inculpatul a recunoscut că le-a cumpărat din București cu suma de 6 Euro cartușul și cunoștea că sunt de contrabandă și nu au aplicat timbrul fiscal românesc.

De asemenea, martorii B.C.M. și B.S.I. au arătat că l-au transportat pe inculpat cu autoturismul, în momentul în care, fiind opriți de organele de poliție, asupra inculpatului au fost descoperite țigarele.

În drept, a stabilit că fapta comisă de inculpatul B.M.Z, care la data de 10.07.2014, în jurul orei 21.00, a deținut pe bancheta din spate a autoturismului marca Opel Astra, cu nr. de înmatriculare TM XXX, într-o geantă, cantitatea de 500 pachete de țigarete marca Royal Slims cu menținea "For export only - tabacco factory Sarajevo", fără marcaje fiscale legale, cunoscând că țigarele provin din contrabandă, întrunește elementele constitutive ale infracțiunii de deținere de bunuri sau mărfuri care trebuie plasate sub regim vamal, cunoscând că acestea provin din contrabandă, prev. de art. 270 alin. 3 din Legea 86/2006.

Potrivit acestei încadrări juridice, reținând în favoarea inculpatului circumstanța atenuantă judiciară prev. de art. 75 alin. 2 lit. b) Cod penal (numărul relativ mic de țigarete deținute de inculpat, valoarea redusă a prejudiciului cauzat), a dispus condamnarea acestuia la pedeapsa principală de 1 an și 4 luni închisoare și pedeapsa complementară a interzice-

rii drepturilor prev. de art. 66 lit. a, b C.p. pe o durată de 2 ani după executarea pedepsei principale.

Împotriva acestei hotărâri a declarat apel numai în ceea ce privește latura civilă a cauzei - în termen legal - partea civilă Statul Român, prin A.N.A.F. - DIRECȚIA GENERALĂ REGIONALĂ A FINANTELOR PUBLICE CRAIOVA - DIRECȚIA VAMALĂ CRAIOVA, solicitând admiterea în sensul soluționării favorabile, așa cum a fost formulată, a cererii de constituire ca parte civilă și obligării inculpatului la plata sumei de 4754 lei la care trebuie adăugate dobânzile și penalitățile de întârziere calculate de la data producerii prejudiciului și până la data achitării integrale a debitului, în conformitate cu prevederile art. 119 și art. 120 din Codul de procedură fiscală.

Inculpatul B.MZ prezent personal la judecarea cauzei în apel, fiind audiat în prezența apărătorului desemnat din oficiu, iar declarația acestuia a fost consemnată și atașată la dosar.

Prin **decizia penală nr. 1640/2015** pronunțată de Curtea de Apel Craiova - Secția penală și pentru cauze cu minori, a fost **admis apelul** declarat de apelantul - parte civilă Statul Roman - prin A.N.A.F, s-a desființat în parte sentința penală apelată, sub aspectul laturii civile și, rejudecând, a fost obligat inculpatul B.M.Z și la plata dobânzilor și penalităților de întârziere aferente debitului principal de 4.754 lei, calculate conform art. 119 și 120 din Codul de procedură Fiscală, până la achitarea integrală a prejudiciului, menținându-se restul dispozițiilor sentinței penale apelate.

Printr-o cerere ulterioară înregistrată pe rolul Judecătoriei Craiova petentul condamnat B.M.Z, deținut în Penitenciarul Dr. Tr. Severin, a formulat contestație împotriva executării pedepsei de 1 an și 4 luni închisoare.

În motivarea cererii, petentul a arătat că nu a fost prezent la proces deoarece a fost internat la Spitalul Galați, având afecțiuni medicale (a fost operat la genunchi) și nu a avut cunoștință de proces.

S-a luat o precizare petentului care a arătat în esență că își menține cererea și solicită rejudecarea cauzei pentru că nu a fost citat în cursul procesului penal.

Instanța a dispus atașarea dosarului nr. ... al Judecătoriei Craiova.

În ședința publică din 14.04.2016, petentul B.M.Z. a fost audiat în prezența apărătorului ales, acesta precizând că solicită rejudecarea dosarului nr. ... în care s-a pronunțat sentința penală de condamnare, întrucât nu a fost citat potrivit procedurii legale.

Prin sentința penală nr. 1459 /2016, pronunțată de Judecătoria Craiova, în temeiul art. 469 alin. 4 C.p.p. a fost respinsă cererea de re-deschidere a procesului penal formulată de petentul condamnat **B.M.Z.**

Instanța fond a constatat că persoana condamnată Beyhatun Mehmet Zafer a fost citată la judecarea în fond a cauzei la toate termenele

de judecată la adresa pe care a indicat-o organelor de urmărire penală, precum și prin afișare la sediul instanței.

De asemenea s-a reținut că petentul a fost prezent la judecarea cauzei în apel, ocazie cu care a fost audiat de către instanța de control judiciar, acesta declarând că a avut cunoștință de proces, precum și de hotărârea pronunțată de către instanța de fond, fiind de acord cu acoperirea prejudiciului către partea civilă.

Instanța a reținut că petentul condamnat Beyhatun Mehmet Zafer a avut cunoștință despre proces, care a început cu faza de urmărire penală, fiind audiat în calitate de suspect și de inculpat de organele de urmărire penală la data de 11.07.2014 precum și în calitate de inculpat intimat la data de 11.12.2015 de către Curtea de Apel Craiova.

Împotriva acestei sentințe a declarat apel condamnatul B.M.Z., criticând-o pentru nelegalitate și netemeinicie. În motivarea apelului a susținut că nu a avut cunoștință de procesul penal desfășurat în lipsa sa, în cursul judecării nu a beneficiat de serviciile unui interpret, astfel că nu a putut lua cunoștință despre actele dosarului, fiindu-i încălcat dreptul la apărare ocrotit de art. 6 din CEDO.

În cursul judecării cauzei în apel, apelantul condamnat a beneficiat de interpret și avocat desemnat din oficiu.

Prin decizia pronunțată în cauză, a fost respins apelul declarat de condamnatul B.M.Z, ca nefondat, Curtea reținând că petentul condamnat nu este persoană judecată în lipsă, nefiindu-i aplicabile dispozițiile art. 466 și urm. C. proc. pen.

Cu referire la criticile vizând modalitatea de exercitare a apărării sau neasigurarea unui interpret, Curtea a reținut că aceste împrejurări nu prezintă relevanță pentru soluționarea cererii de redeschidere a procesului penal, nefiind criterii legale în raport cu care să se stabilească dacă o persoană a fost judecată în lipsă sau nu.

Este adevărat că disp. art. 105 Cod procedură penală rap. la art. 12 alin. 2 Cod procedură penală prevăd dreptul persoanei de a fi audiată prin interpret, dacă nu înțelege, nu vorbește sau nu se exprimă bine în limba română.

În virtutea acestor dispoziții, în cursul judecării cauzei în apelul declarat de partea civilă, condamnatul a fost audiat nemijlocit de către Curte la termenul din 11.12.2015, când a arătat că a luat la cunoștință de hotărârea de condamnare dată în primă instanță, că este de acord cu plata despăgubirilor stabilite, precizând totodată că înțelege limba română, știe să scrie și să citească în această limbă și că nu dorește traducător.

Că apelantul condamnat nu a fost vătămat în dreptul său la apărare ca urmare a neasigurării serviciilor unui interpret o demonstrează faptul că acesta a înțeles să se prevaleze de dreptul conferit de art. 105 Cod procedură penală abia în cursul judecării în apel a cererii de redeschidere

a procesului penal, mai mult, la instanța de fond, a oferit precizări verbale cu privire la calificarea juridică a cererii, temeiul de drept al acesteia și motivele pentru care se consideră persoană judecată în lipsă, ceea ce exclude orice dubiu cu privire la aptitudinea sa de a înțelege sau de a se exprima bine în limba română.

3.2.2. Studiu de caz II

Material realizat de colegii judecători de la Curtea de Apel Suceava

Prin rechizitoriul Parchetului de pe lângă Judecătoria Rădăuți s-a dispus trimiterea în judecată a inculpatului C.S., cetățean turc, pentru săvârșirea infracțiunilor de nerespectarea regimului armelor și al munițiilor, faptă prevăzută de art. 342 alin. 2 din Codul penal și de contrabandă calificată, faptă prevăzută de art. 271 din Legea nr. 86/2006, privind Codul vamal al României, ambele cu aplicarea art. 8 alin. 1 și art. 38 alin. 1 din Codul penal.

În actul de sesizare a instanței s-a reținut faptul că, la 29.09.2016, cetățeanul turc C.S., angajat ca șofer la firma de transport M din Istanbul, a plecat în cursă de la destinație (Istanbul), cu un autotren cu remorcă, pe ruta Turcia - Bulgaria - România - Ucraina - Polonia, cu marfă compusă din piese auto, electrocasnice, precum și un număr de 1210 arme, puști cu aer comprimat, marca AirMaster, diferite modele, calibru 4,5 și 5,5 mm, din categoria C22 și C23, având factura seria A, nr. 741376. La ieșirea din Turcia, vameșii au aplicat sigiliul pe remorca (în care era încărcată marfa). În ziua de 01.10.2016, a intrat pe teritoriul României, prin punctul de trecere al frontierei Giurgiu, fără a notifica autoritățile statului român (poliția de frontieră) despre cantitatea de arme transportate și fără solicitarea avizului de tranzit pe teritoriul țării, conform Legii nr. 295/2004, privind regimul armelor și al munițiilor. Acesta a traversat teritoriul României, iar la 03.10.2016, după trecerea punctului de frontieră Siret, a fost returnat de către autoritățile statului Ucraina, motivat de faptul că transporta armament fără a îndeplini condițiile legale.

La data de 04.10.2016, numitul C.S. a fost audiat atât în calitate de suspect, cât și în calitate de inculpat, ocazii cu care a recunoscut faptele comise, luând la cunoștință despre drepturile și obligațiile ce decurg din aceste calități (audirea s-a făcut prin intermediul unui cetățean turc, cu reședința în municipiul Suceava, la care s-a apelat în lipsa unui interpret autorizat de limba turcă).

În etapa camerei preliminare inculpatul C.S. a invocat, printre altele, excepția nelegalității actelor de urmărire penală, arătând că ancheta penală s-a desfășurat cu încălcarea dreptului la apărare în condițiile în care s-a încălcat dreptul său de a beneficia de asistența unui interpret, el fiind

cetățean turc și necunoscător al limbii române. Pentru remedierea acestei încălcări s-a solicitat restituirea cauzei Parchetului de pe lângă Judecătoria Rădăuți în vederea refacerii urmăririi penale cu respectarea dispozițiilor legale.

Judecătorul de cameră preliminară de la Judecătoria Rădăuți, prin încheierea nr. 317 din data de 24 martie 2017, a respins această excepție, ca neîntemeiată (și a dispus începerea judecării în cauză).

În argumentarea acestei soluții s-a arătat că potrivit art. 105 Cod de procedură penală, ori de câte ori persoana audiată nu înțelege, nu vorbește sau nu se exprimă bine în limba română, audierea se face prin interpret. Interpretul poate fi desemnat de organele judiciare sau ales de părți ori persoana vătămată, dintre interpreții autorizați, potrivit legii.

În baza aceluiași text de lege, în mod excepțional, în situația în care se impune luarea urgentă a unei măsuri procesuale sau dacă nu se poate asigura un interpret autorizat, audierea poate avea loc în prezența oricărei persoane care poate comunica cu cel ascultat, organul judiciar având însă obligația de a relua audierea prin inter-pret imediat ce aceasta este posibilă.

Inculpatul C.S., cetățean turc, nu este vorbitor de limbă română și nu este în măsură să comunice, în absența unei persoane care să asigure traducerea, cu autoritățile și nu poate oferi explicații în legătură cu situația ce i se impută.

Din actele dosarului de urmărire penală rezultă că, la data de 04.10.2016, au fost efectuate verificări pentru a fi identificat pe raza județului Suceava un interpret de limbă turcă, iar rezultatul acestui demers a fost negativ, însă a fost identificat K.S., persoană posesor al unui permis de ședere în România, cunoscător al limbii turce, iar inculpatul a fost de acord ca această persoană să asigure traducerea simultană. Aspecte ce rezultă din procesul verbal încheiat (fila 57 dosar de urmărire penală).

Inculpatului, prin intermediul persoanei menționate anterior, cunoscător al limbii turce, i-au fost aduse la cunoștință faptele, precum și drepturile procesuale. De asemenea, a fost audiat în calitate de suspect și inculpat în aceeași modalitate, în aceste împrejurări inculpatul declarând că nu dorește să-și angajeze avocat, și nefiind dispusă cu privire la acesta nicio măsură preventivă, nu s-a luat măsura desemnării unui avocat din oficiu.

Judecătorul de cameră preliminară constată că atât procesele verbale de aducere la cunoștință, cât și declarațiile inculpatului poartă mențiuni formulate personal de inculpat și traduse de K.S., astfel că organele de cercetare penală au procedat în cauză conform art. 105 Cod de procedură penală.

Este adevărat că au fost efectuate mai multe acte cu privire la inculpatul C.S. în cursul aceleiași zile însă prin aceasta nu înseamnă că

i-au fost încălcate drepturile și nu a dispus de timpul necesar pentru pregătirea apărării.

Împotriva acestei încheieri, în termenul legal, a declarat calea de atac a contestației inculpatul C.S., criticând-o pentru faptul că nu a beneficiat de disp. art. 12 Cod procedură penală, respectiv nu i s-a desemnat un interpret (a arătat că traducerea din limba turcă a depozițiilor inculpatului s-a făcut deficitar, ceea ce poate genera denaturarea relatărilor acestuia), că nu a beneficiat de asistență juridică calificată și de un timp rezonabil pentru a-și pregăti apărarea, astfel că i-a fost încălcat grav dreptul la un proces echitabil.

Prin încheierea din data de 03 mai 2017 pronunțată de judecătorul de cameră preliminară de la Tribunalul Suceava, în baza art. 347 Cod procedură penală s-a admis contestația formulată de inculpatul C.S., împotriva încheierii nr. 317 din data de 24 martie 2017 pronunțată de judecătorul de cameră preliminară de la Judecătoria Rădăuți.

S-a desființat în totalitate încheierea nr. 317 din data de 24 martie 2017 pronunțată de judecătorul de cameră preliminară în dosarul nr. 6347/285/2016/a1 al Judecătoria Rădăuți și, în rejudecare, s-a dispus, printre altele, constatarea neregularității actului de sesizare, respectiv rechizitoriul Parchetului de pe lângă Judecătoria Rădăuți, constând în nerespectarea dispozițiilor art. 327 Cod procedură penală cu referire la art. 105 alin. 2 teza finală Cod procedură penală.

S-a mai dispus ca, în baza art. 347 alin. 3 Cod procedură penală rap. la art. 345 alin. 3 Cod procedură penală, în termen de 5 zile de la comunicarea încheierii, procurorul de la Parchetul de pe lângă Judecătoria Rădăuți să îndrepte neregularitatea constată și să comunice judecătorului de cameră preliminară de la Tribunalul Suceava dacă menține dispoziția de trimitere în judecată sau dacă solicită restituirea cauzei.

Pentru a dispune astfel, judecătorul de cameră preliminară de la instanța de control judiciar, în ceea ce privește legalitatea sesizării instanței, a constatat că urmărirea penală nu este completă, în cauză fiind emis prematur actul de sesizare al instanței, nefiind respectate dispozițiile prevăzute de art. 105 alin. 2 teza finală Cod procedură penală.

S-au reținut în acest sens că dispozițiile art. 105 alin. 2 Cod procedură penală cu denumirea marginală, audierea prin interpret prevăd că:

„ (1) ori de câte ori persoana audiată nu înțelege, nu vorbește sau nu se exprimă bine în limba română, audierea se face prin interpret. Interpretul poate fi desemnat de organele judiciare sau ales de părți ori persoana vătămată, dintre interpreții autorizați, potrivit legii;

(2) în mod excepțional, în situația în care se impune luarea urgentă a unei măsuri procesuale sau dacă nu se poate asigura un interpret autorizat, audierea poate avea loc în prezența oricărei persoane

care poate comunica cu cel ascultat, organul judiciar având însă obligația de a relua audierea prin interpret imediat ce aceasta este posibilă.

În cauză se reține că inculpatul C.S. este cetățean turc, nu este vorbitor de limbă română și nu este în măsură să comunice în absența unei persoane care să asigure traducerea, cu autoritățile și nu a putut oferi explicații în legătură cu situația ce i s-a imputat.

S-a reținut în sarcina inculpatului contestator că în perioada 01-03.10.2016 a tranzitat teritoriul României, cu nerespectarea prevederilor legale, intrând prin punctul de trecere al frontierei Giurgiu spre Siret, timp în care a deținut în mod ilegal în ansamblul auto un număr de 1210 puști cu aer comprimat și accesoriile acestora. Acesta a traversat teritoriul României, iar la 03.10.2016, după trecerea punctului de frontieră Siret, a fost returnat de către autoritățile statului Ucraina, motivat de faptul că transporta armament fără a îndeplini condițiile legale.

La 04.10.2016, numitul C.S. a fost audiat în calitate de suspect, ocazie cu care a recunoscut faptele comise, luând la cunoștință despre drepturile și obligațiile ce decurg din această calitate.

La 04.10.2016, numitul C.S. a fost audiat în calitate de inculpat, ocazie cu care a recunoscut faptele comise, luând la cunoștință despre drepturile și obligațiile ce decurg din această calitate.

Din actele dosarului de urmărire penală rezultă că au fost efectuate verificări la data de 04.10.2016 pentru a fi identificat pe raza județului Suceava un interpret de limbă turcă, iar rezultatul acestui demers a fost negativ, fiind identificat K.S., persoană posesor al unui permis de ședere în România, cunoscător vorbit și scris al limbii turce, persoană în prezența căreia inculpatul a fost audiat, acesta fiind de acord ca K.S. să asigure traducerea simultană (fila 57 dosar de urmărire penală).

În cuprinsul înscrisurilor întocmite s-a reținut că inculpatului prin intermediul persoanei menționate anterior, cunoscător al limbii turce, i-au fost aduse la cunoștință faptele, precum și drepturile procesuale. De asemenea, a fost audiat în calitate de suspect și inculpat în aceeași modalitate, în aceste împrejurări inculpatul declarând că nu dorește să-și angajeze avocat, și nefiind dispusă cu privire la acesta nicio măsură preventivă nu s-a luat măsura desemnării unui avocat din oficiu.

Dacă în privința declarațiilor care au fost luate inculpatului K.S., la data de 04.10.2016, se constată că nu s-au încălcat drepturile procesuale ale acestuia, organul de urmărire penală făcând aplicarea dispozițiilor art. 105 alin. 1 teza I Cod procedură penală, în continuare, se constată că același organ de urmărire penală nu a respectat dreptul inculpatului de a putea beneficia de asistența unui interpret, persoană calificată în a comunica cu inculpatul. În acest sens, ceea ce se reproșează organului de urmărire penală este lipsa de inițiativă în a respecta dispozițiile art. 105 alin. 2 teza finală Cod procedură penală, respectiv: „organul judiciar având

însă obligația de a relua audierea prin interpret imediat ce aceasta este posibilă”.

Se reține în acest sens, că nu este suficient pentru garantarea atât a dreptului la apărare cât și a unui proces echitabil, ca organul de urmărire penală să se limiteze doar la verificare inițială pentru găsirea unei persoane care să poată să se înțeleagă cu inculpatul și să nu desfășoare demersuri pentru a pune la dispoziția unui inculpat necunoscător al limbii române a unui interpret. Ceea ce se reproșează, așa cum s-a arătat este lipsa de diligență a organului de urmărire penală în a pune în legătură inculpatul cu o persoană calificată, pentru exercitarea drepturilor sale. Astfel, organul de urmărire penală nu poate rămâne în pasivitate, fiind obligat de dispozițiile art. 105 alin. 2 teza finală Cod procedură penală, să procedeze la reluarea audierii, imediat ce acesta este posibilă. Textul de lege nu face vreo distincție la existența unui interpret pe raza unui județ unde se presupune că a fost săvârșită fapta, fiind necesar a se face demersuri pentru găsirea unei astfel de persoane pe teritoriul țării.

În această situație, organul de urmărire penală avea obligația inițierii unor demersuri pentru ca inculpatul contestator să poată fi audiat în prezența unui interpret, considerându-se că ar fi fost suficient măcar să existe la dosar un proces-verbal din care să rezulte că s-a încercat contactarea inculpatului prin intermediul apărătorului ales pentru a i se aduce la cunoștință acest drept procesual, iar în cazul în care inculpatul nu ar fi solicitat reaudierea, urmărirea penală ar fi fost completă.

Un aspect invocat atât în fața judecătorului de la instanța de fond, cât și în contestație de către inculpat prin apărător, a fost calitatea deficiente a traducerii efectuate, aspect care nu poate fi ignorat, în condițiile în care audierea inculpatului nu a respectat în continuare dispozițiile legale. Reține în acest sens judecătorul de cameră preliminară de la instanța de control dispozițiile art. 2 alin. 8 din Directiva 2010/64/UE privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale, care prevede că: „Interpretarea furnizată în temeiul prezentului articol trebuie să fie de o calitate suficientă, să garanteze caracterul echitabil al procedurilor, în special prin garantarea faptului că persoanele suspectate sau acuzate cunosc cazul instrumentat împotriva lor și pot să-și exercite dreptul la apărare”, prevederi direct aplicabile în legislația românească începând cu data de 27.10.2013.

Judecătorul de cameră preliminară de la instanța de control judiciar a reținut că în prezenta cauză, organul de urmărire penală va trebui să desfășoare activități prin care să asigure exercitarea în condiții de legalitate a drepturilor procesuale ale inculpatului contestator, respectiv să procedeze la audierea acestuia prin interpret - în măsura în care inculpatul se va prezenta, obligația care incumbă organului de urmărire penală fiind de a pune la dispoziția inculpatului această procedură.

Se va reține că sub aspectele anterior descrise, actul de sesizare al instanței este neregulat întocmit, urmând ca procurorul să respecte dispozițiile art. 105 alin. 2 teza finală Cod procedură penală, sau să solicite restituirea cauzei la parchet.

La data de 03.05.2017, Parchetul de pe lângă Judecătoria Rădăuți a arătat că menține dispoziția de trimitere în judecată a inculpatului C.S., apreciind că audierea inculpatului s-a făcut în condițiile art. 105 al. 2 Cod procedură penală teza a II-a, totodată fiind îndeplinite condițiile prev. de art. 238, art. 114 și art. 123 Cod procedură penală.

Prin încheierea din data de ... a Tribunalului Suceava, în baza art. 346 alin. (3) lit. a Cod procedură penală, s-a dispus restituirea cauzei privind pe inculpatul C.S. la Parchetul de pe lângă Judecătoria Rădăuți, având în vedere că în cauză, urmărirea penală nu era completă, fiind constatată neregularitatea emiterii rechizitoriului, neregularitate care nu a fost remediată și constatând că inculpatului - cetățean turc, nu i-au fost respectate drepturile izvorâte din cuprinsul art. 105 alin. 2 teza finală Cod procedură penală.

3.3. Transpunerea Directivei 2012/13 UE privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale

O primă precizare care se impune este aceea că directiva se aplică din momentul în care o persoană este informată de către autoritățile competente ale unui stat membru cu privire la faptul că este suspectată sau acuzată de săvârșirea unei infracțiuni, până în momentul finalizării procedurilor, prin aceasta înțelegându-se hotărârea definitivă în legătură cu întrebarea dacă persoana suspectată sau acuzată a comis infracțiunea, inclusiv, dacă este cazul, pronunțarea sentinței și soluționarea unei căi de atac.

Potrivit alin. 2 al art. 2, în cazul în care dreptul unui stat membru prevede aplicarea unei sancțiuni pentru infracțiuni minore de către o altă autoritate decât o instanță competentă în materie penală și aplicarea unei astfel de sancțiuni poate fi atacată în fața unei astfel de instanțe, prezenta directivă se aplică doar în cazul procedurilor desfășurate în fața respectivei instanțe ca urmare a exercitării unei astfel de căi de atac.

Art. 3 din directivă reglementează dreptul la informare cu privire la drepturi. Astfel, „Statele membre se asigură că persoanele suspectate sau acuzate sunt informate prompt cu privire la cel puțin următoarele drepturi procedurale, astfel cum se aplică în dreptul intern, pentru a asigura posibilitatea exercitării efective a drepturilor respective:

- a. dreptul de a fi asistat de un avocat;

- b. orice drept la consiliere juridică gratuită și condițiile pentru obținerea unei astfel de consilieri;
- c. dreptul de a fi informat cu privire la acuzare, în conformitate cu articolul 6;
- d. dreptul la interpretare și traducere;
- e. dreptul de a păstra tăcerea.

Prima observație care se impune este aceea că se instituie o obligație generală de a informa suspectul/acuzatul cu privire la ansamblul drepturilor pe care le are și precizarea, în concret, a acestora, informare care trebuie concretizată într-un act.

Primul dintre acestea, cel prevăzut la lit. a se regăsește în legislația română în dispozițiile art. 83 lit. c, 89, 90 C. proc. pen., ce au fost redactate parțial cu prilejul analizării Directivei 2010/64 și nu vor fi reluate.

Importante sunt dispozițiile înscrise în art. 89 C. proc. pen. ce prevăd: „Suspectul sau inculpatul are dreptul să fie asistat de unul ori de mai mulți avocați în tot cursul urmăririi penale, al procedurii de cameră preliminară și al judecății, iar organele judiciare sunt obligate să îi aducă la cunoștință acest drept. Asistența juridică este asigurată atunci când cel puțin unul dintre avocați este prezent.

(2) Persoana reținută sau arestată are dreptul să ia contact cu avocatul, asigurându-i-se confidențialitatea comunicărilor, cu respectarea măsurilor necesare de supraveghere vizuală, de pază și securitate, fără să fie interceptată sau înregistrată convorbirea dintre ei. Probele obținute cu încălcarea prezentului alineat se exclud.

Acest text ilustrează preocuparea acordată de legiuitor pentru a armoniza legea procesual penală cu dispozițiile europene amintite în capitolul introductiv, de maximă importanță în ce privește realizarea și garantarea dreptului la apărare, astfel încât această recunoaștere să fie concretă și efectivă și nu pur demagogică.

În plus, textul instituie încă o nulitate absolută ce nu se regăsește printre cele enumerate de art. 281 C. proc. pen., asemănătoare în conținut celei prevăzute de art. 101 C. proc. pen.¹⁰⁰, analizate anterior și pentru care facem trimitere la secțiunea respectivă și care demonstrează, încă o dată, că enumerarea nulităților absolute în art. 281 C. proc. pen. nu are caracter limitativ.

Se impune a preciza că instanțele române acordă o deosebită atenție dreptului la apărare, în acord cu dispozițiile instituite prin C. proc. pen. intrat în vigoare la 1 februarie 2014, dar și în acord cu deciziile pronunțate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, dintre care amintim doar pe cele de referință: Dallos c. Ungaria, Sacramati c. Italia, Ocalan c. Turcia.

¹⁰⁰ A se vedea cele precizate anterior, cu prilejul examinării Directivei 2010/64.

De asemenea, dreptul la apărare a fost ridicat la rang de principiu al procesului penal, fără a intra în amănunte cu privire aspectele procesuale și esența acestui drept, deoarece excedează obiectului prezentului demers științific, ocupându-ne doar de ceea ce este specific acestui drept prin prisma directivei analizate. Ne vom mărgini doar la a preciza că formularea acestuia în C. proc. pen. a cunoscut precizări care conduc spre ideea unui proces de tip adversarial, cum ar fi, de pildă, inserarea în acest principiu a dreptului la tăcere.

Dreptul prevăzut la lit. b se regăsește în reglementarea generală a art. 10 C. proc. pen., dar și în cea a art. 90 C. proc. pen. ce prevede situațiile în care asistența juridică este obligatorie.

Se mai impune a preciza că dreptul la apărare este un drept cu un conținut complex, în sensul că include totalitatea mijloacelor instituite de lege pentru apărarea intereselor părților și subiecților procesuali principali. În doctrină¹⁰¹ s-a susținut că aceste mijloace de apărare constau în *drepturi procesuale* acordate părților din proces (cum sunt, de pildă, dreptul de a cunoaște, în cel mai scurt termen, învinuirea ce i se aduce, dreptul de a nu face nicio declarație și de a avea un apărător ș.a.), *garanțiile procesuale*, care sunt mijloacele prin care părților li se dă posibilitatea deplinei exercitări a drepturilor procesuale ce li s-au recunoscut (cum sunt, de pildă, obligațiile impuse de lege organelor judiciare de a aduce la cunoștința părților drepturile procesuale pe care le au și de a le ajuta în exercitarea lor), precum și asigurarea unei *asistențe juridice* de calitate, care reprezintă sprijinul de specialitate acordat de un apărător, persoană abilitată să folosească cunoștințele sale juridice și experiența sa judiciară în vederea apărării legitime ale părților¹⁰². Asigurarea asistenței juridice printr-un avocat este, în esență, tot o garanție procesuală a drepturilor procesuale acordate părților și subiecților procesuali principali, însă având un rol atât de important în economia dreptului la apărare, a fost evidențiată separat de celelalte garanții.

În ceea ce privește dreptul înscris la lit. c - de a fi informat cu privire la acuzare, în conformitate cu articolul 6, înseamnă că: suspectul/acuzatul primește informații cu privire la fapta penală de a cărei comitere este suspectat sau acuzat. Informațiile respective se furnizează cu promptitudine și cu detaliile necesare pentru a se putea garanta caracterul echitabil al procedurilor și exercitarea efectivă a dreptului la apărare; că persoanele suspectate sau acuzate care sunt arestate sau reținute sunt informate cu privire la motivele arestării sau reținerii, inclusiv cu privire la fapta penală de a cărei comitere sunt suspectate sau acuzate; cel târziu la prezentarea

¹⁰¹ C. Ghigheci, „Principiile procesului penal”, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 144.

¹⁰² Gr. Theodoru, *op. cit.*, pp. 87-88, apud C. Ghigheci, *op. cit.* p. 144.

fondului acuzării în instanță, se oferă informații detaliate cu privire la acuzare, inclusiv natura și încadrarea juridică a infracțiunii, precum și forma de participare a persoanei acuzate; persoanele suspectate sau acuzate sunt informate cu promptitudine cu privire la orice modificare a informațiilor oferite în conformitate cu prezentul articol, acolo unde este necesar pentru a garanta caracterul echitabil al procedurilor.

Se observă că textul a consacrat atât drepturi procesuale ale părților și subiecților procesuali principali: de a beneficia de timpul și înlesnirile necesare pregătirii apărării – alin. (2); dreptul suspectului de a fi informat de îndată și înainte de a fi ascultat despre fapta pentru care se efectuează urmărirea penală și încadrarea juridică a acesteia și dreptul inculpatului de a fi informat de îndată despre fapta pentru care s-a pus în mișcare acțiunea penală împotriva lui și încadrarea juridică a acesteia – alin. (3), cât și garanții procesuale: obligația organelor judiciare de a pune în vedere suspectului și inculpatului, înainte de a fi ascultați, că au dreptul de a nu face nicio declarație – alin. (4); obligația organelor judiciare de a asigura exercitarea deplină și efectivă a dreptului la apărare de către părți și subiecții procesuali principali, în tot cursul procesului penal – alin. (5) și, în sfârșit, asigurarea asistenței juridice prin avocat - alin. (1). Totodată, a prevăzut și o limită a exercitării dreptului la apărare, prevăzând că acesta trebuie exercitat cu bună-credință, potrivit scopului pentru care a fost recunoscut de lege - alin. (6)¹⁰³.

Din considerentele directivei, dar și din maniera în care este formulat textul ce o transpune, precum și din jurisprudența oferită de Curtea Europeană a Drepturilor Omului și Curtea de Justiție a Uniunii Europene, trebuie să deducem că termenii „cauza” și „natura” acuzăției aduse împotriva persoanei acuzate se referă la faptele imputate și, respectiv, la calificarea juridică a acestora, precum și la circumstanțele agravante existente și aplicabile în cauză¹⁰⁴. Informarea cu privire la calificarea juridică a faptei presupune și obligația organelor judiciare de a informa acuzatul în cazul schimbării încadrării juridice a faptei în cursul procedurii. Astfel, instanța europeană a constatat încălcarea art. 6 par. 3 lit. a) și a art. 6 par. 3 lit. b), prin schimbarea încadrării juridice a faptelor de care era acuzat reclamantul, în faza deliberărilor, din tentativă de extorcare de fonduri în complicitate la această infracțiune, pentru care a și fost condamnat; Curtea EDO a constatat că instituția complicității nu a fost invocată în stadiile anterioare ale procedurii și că nu rezultă că magistrații care au făcut parte din instanța de apel ce a judecat cauza sau reprezentantul Ministerului

¹⁰³ C. Ghigheci, *op. cit.*, p. 144.

¹⁰⁴ CEDO, hotărârea *De Salvador Torres c. Spaniei* din 24 octombrie 1996, *apud* D. Bogdan, M. Selegian, *op. cit.*, p. 160, *apud* C. Ghigheci, *op. cit.*, p. 161.

Public s-ar fi raportat la această încadrare în cursul dezbaterilor¹⁰⁵. Legislația noastră asigură acest drept inculpatului, în cazul schimbării încadrării juridice a faptei.

În doctrină s-a susținut că din jurisprudența Curții EDO rezultă că informarea trebuie să intervină *în momentul în care o persoană capătă calitatea de acuzat*, după criteriile stabilite cu ocazia determinării caracterului penal al unui litigiu, Curtea considerând că, pentru a fi respectate dispozițiile acestui text, este suficientă informarea exactă a reclamantului la data arestării sale, chiar dacă ancheta penală a început mai devreme, iar inculpatul a fost informat, într-o oarecare măsură, de acuzațiile îndreptate împotriva sa¹⁰⁶. S-a arătat, de asemenea, că momentul de la care statul are obligația informării imediate a inculpatului pare să fie determinat după alte criterii decât cel de la care se socotește termenul rezonabil al procedurii penale, Curtea hotărând că, deși urmărirea penală *in personam* începuse cu mult timp înainte fără ca inculpatul să fie anunțat și s-au desfășurat mai multe acte de urmărire, obligația statului există doar de la momentul *trimiterii sale în judecată*¹⁰⁷.

Art. 307 C. proc. pen. prevede obligația de informare a suspectului, înainte de prima audiere, arătând că se încheie în acest sens *un proces-verbal*. Contrar acestui text, din art. 108 alin. (1) și (3) C. proc. pen. ar reieși că înainte de prima audiere a suspectului sau inculpatului acestuia i se aduc la cunoștință *în scris*, sub semnătură, fapta pentru săvârșirea căreia este suspectat, încadrarea juridică a acesteia, drepturile și obligațiile procesuale, iar conform directivei, informarea trebuie efectuată de îndată¹⁰⁸ ce persoana este acuzată de comiterea unei fapte penale.

Unii autori¹⁰⁹ au susținut că se constată o confuzie în legislația noastră procesual penală, cu privire la momentul la care se impune informarea suspectului sau inculpatului cu privire la fapta de care este acuzat și încadrarea juridică a acesteia. Deși din jurisprudența Curții Europene ar rezulta că informarea la care se referă art. 6 par. 3 lit. a) din Convenție ar trebui făcută *la momentul trimiterii în judecată*, în C. proc. pen. se prevede obligativitatea efectuării unei astfel de informări, cu privire la fapta de care este acuzat și încadrarea juridică a acesteia, *de îndată după dobândirea calității de suspect, de îndată după dobândirea calității de inculpat și la*

¹⁰⁵ CEDO, hotărârea *Mattei c. Franței* din 19 decembrie 2006, *apud* O. Predescu, M. Udrioiu, *op. cit.*, p. 397, *apud* C. Ghigheci, *op. cit.*, p. 161.

¹⁰⁶ CEDO, decizia *Crescente c. Italiei* din decembrie 2004, *apud* R. Chiriță, *op. cit.*, p. 338, *apud* C. Ghigheci, *op. cit.*, p. 161.

¹⁰⁷ CEDO, decizia *Padin Gestoso c. Spaniei* din 8 decembrie 1998, *apud* R. Chiriță, *op. cit.*, p. 338, *apud* C. Ghigheci, *op. cit.*, p. 161.

¹⁰⁸ În sens contrar, C. Ghigheci, *op. cit.*, p. 161.

¹⁰⁹ C. Ghigheci, *op. cit.*, p. 161.

momentul dispunerii trimiterii în judecată, triplându-se astfel, în mod superfluu, informarea la care face referire art. 6 par. 3 lit. a) din Convenția europeană.

Apreciem că opinia, deși valoroasă prin pragmatismul și luciditatea raționamentului, nu a avut în vedere textul directivei ce a fost transpusă în legislația națională și care prevăd că „informațiile respective se furnizează cu promptitudine și cu detaliile necesare pentru a se putea garanta caracterul echitabil al procedurilor și exercitarea efectivă a dreptului la apărare”. Credem că aceasta a fost rațiunea legiuitorului la momentul introducerii obligativității informării de îndată, adică imediat după dobândirea calității de suspect, apoi de inculpat și la momentul trimiterii în judecată, dar și din cauza faptului că în cursul urmăririi penale încadrarea juridică a faptei poate fi schimbată ori pot să apară modificări privind existența altor fapte imputate aceleiași persoane.

Cu titlu de noutate pentru instanțele penale române și în special față de faza procesuală a camerei preliminare, supunem atenției o speță interesantă din perspectiva directivelor analizate în cadrul căreia a fost formulată o solicitare de sesizare a Curții de Justiție a Uniunii Europene cu o întrebare preliminară: solicitarea a fost formulată în procedura soluționării contestației¹¹⁰ promovate de inculpat împotriva încheierii prin care s-a constatat legalitatea actului de sesizare a instanței și a actelor de urmărire penală și de dispunere a începerii judecării cauzei, în temeiul art. 276 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene.

Obiectul acestei solicitări de sesizare este dat de directiva 2012/13/UE a Parlamentului European și a Consiliului din data de 22 mai 2012, respectiv, inculpatul formulând următoarele întrebări.

1. Dacă art. 6 paragraful 1 din Directivă trebuie interpretat în sensul că, prin persoane suspectate sau acuzate se înțelege numai persoana notificată oficial și explicit de existența unei acuzații îndreptată împotriva sa sau se înțelege și persoana căreia i s-a adus la cunoștință în mod implicit existența unei acuzații îndreptate împotriva sa?

2. În cazul infracțiunilor continuate, care cuprind mai multe acte de executare comise la diferite intervale de timp și care, fiecare dintre ele realizează conținutul aceleiași infracțiuni, art. 6 par. 3 din Directivă implică o informare detaliată pentru fiecare dintre aceste acte de executare, cu indicarea actului de executare și a datei la care a fost comisă fapta?

În susținerea acestei cereri, inculpatul a învederat faptul că sunt îndeplinite cerințele prevăzute de art. 267 TFUE și jurisprudența CJUE pentru sesizarea Curții de Justiție a Uniunii Europene cu o întrebare preliminară.

¹¹⁰ Încheierea penală nr. 56/CP/2017 pronunțată de Curtea de Apel Brașov.

Inculpatul a invocat faptul că potrivit dispozițiilor art. 267 din Tratatul Uniunii Europene, dispozițiile acestuia se aplică cu prioritate față de altă dispoziție de drept intern, prin raportare la dispozițiile art. 148 din Constituție și că dispozițiile art. 267 din Tratat prevăd obligativitatea instanței naționale de a adresa întrebarea preliminară atunci când o astfel de întrebare este formulată în fața instanței naționale ale cărei decizii nu pot fi supuse unei căi de atac în dreptul intern (așa cum era cazul în speță, aflată, în calea de atac a contestației, în etapa camerei preliminare) și a mai arătat că acestea nu sunt inadmisibile.

Judecătorul de cameră preliminară de la Curtea de Apel Brașov a constatat că instanța națională în fața cărei se formulează o astfel de solicitare de sesizare a CJUE, reprezintă un filtru de verificare a îndeplinirii condițiilor prevăzute de jurisprudența Curții, statuate în cauza CILFIT și Lanificio de Gavardo Spa contra Ministerului Sănătății.

Judecătorul de cameră preliminară, având în vedere dispozițiile legale cu privire la care s-au formulat întrebările preliminare, obiectul camerei preliminare, cererile și excepțiile formulate de către inculpat, în cadrul acestei proceduri și conținutul întrebărilor formulate, a constatat că solicitarea formulată de către acesta, de sesizare a CJUE cu întrebările preliminare mai sus arătate este inadmisibilă.

Pentru sesizarea Curții de Justiție este necesar să fie îndeplinite cumulativ toate cele trei condiții impuse de art. 264 TFUE astfel de cerere, pentru a fi admisibilă, iar instanța națională să poată dispune sesizarea cu o întrebare preliminară.

Astfel, prin hotărârea mai sus arătată s-a statuat că o instanță națională ale cărei decizii nu pot face obiectul unei căi de atac în dreptul intern trebuie, atunci când i se adresează o întrebare de drept comunitar¹¹¹, să își îndeplinească obligația de sesizare a Curții de Justiție, cu următoarele excepții:

1. Întrebarea adresată nu este relevantă;
2. Dispoziția comunitară a făcut deja obiectul unei interpretări din partea Curții;
3. Aplicarea corectă a dreptului comunitar se impune cu o asemenea evidență, încât nu mai lasă loc niciunei îndoieli rezonabile - teoria actului clar.

Curtea de Justiție a mai subliniat faptul că existența unei astfel de posibilități trebuie să fie evaluată în funcție de caracteristicile proprii drep-

¹¹¹ Deși denumirea corectă în prezent este „drept european” și nu „drept comunitar”, s-a păstrat această denumire, considerentele fiind preluate din hotărârea Curții de Justiție a Uniunii Europene, termenii fiind corecți până la intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona.

tului comunitar, de dificultățile specifice pe care le presupune interpretarea acestuia și de riscul divergențelor de jurisprudență din cadrul Comunității.

Judecătorul de cameră preliminară a constatat că pentru sesizarea Curții de Justiție este necesar să fie îndeplinite cumulativ toate cele trei condiții, neîndeplinirea uneia dintre ele, precum în speță, atrăgând, inadmisibilitatea cererii.

Referitor la *prima întrebare preliminară* formulată de către inculpat, cu privire la art. 6 paragraful 1 din Directiva 2012/13/UE, judecătorul de cameră preliminară constată că nu există nicio îndoială rezonabilă cu privire la aplicarea textului din directiva invocată, dispozițiile acestuia fiind unele clare, astfel că nu necesită o întrebare adresată Curții. Neîndeplinirea acestei cerințe pentru sesizarea Curții de Justiție determină inadmisibilitatea solicitării formulate de către inculpat.

Potrivit art. 6 paragraful 1 din Directiva 2012/13/UE, statele membre se asigură că persoanele suspectate sau acuzate primesc informații cu privire la fapta penală de a cărei comitere acestea sunt suspectate sau acuzate. Informațiile respective se furnizează cu promptitudine și cu detaliile necesare pentru a se putea garanta caracterul echitabil al procedurilor și exercitarea efectivă a dreptului la apărare.

Sunt întemeiate susținerile inculpatului din cererea adresată instanței de sesizare a Curții în sensul că potrivit prevederilor art. 267 TFUE, dispozițiile acestuia au prioritate față de dreptul intern, însă în cauză niciun organ judiciar care a realizat activități în cauză, nu a negat acest drept al inculpatului.

Judecătorul de cameră preliminară constată că aceste dispoziții se aplică de către organele judiciare, s-au aplicat și în speța dedusă judecătii, în sensul că la momentul începerii urmăririi penale *in personam* (efectuare în continuare a urmăririi penale) aceste dispoziții i-au fost aplicate inculpatului, în sensul că, i s-a adus la cunoștință în mod direct, explicit și amănunțit acuzația care i se aduce și încadrarea juridică a faptelor de care este acuzat. Prin urmare, încă de la acest moment, inculpatul a fost în măsură să își exercite în mod corespunzător un drept la apărare efectiv, cunoscând amănunțit, oficial, explicit, atât acuzația adusă în fapt, dar și încadrarea juridică a faptelor.

Este evident că acuzația adusă unei persoane se consideră adusă la cunoștință, doar când aceasta este făcută în mod oficial, explicit, într-un cadru procesual bine determinat, așa cum s-a întâmplat și în speță. Cu ocazia dobândirii calității de suspect, inculpatului, pe lângă aspectele pe care le-am enumerat mai sus, referitoare la acuzație, i-au fost aduse la cunoștință și drepturile procesuale de care acesta dispune, fiind liber să le exercite.

Mai mult, acuzația i-a fost adusă la cunoștință din nou, la finalizarea urmăririi penale, după momentul trimiterii în judecată și sesizarea instanței

cu rechizitoriu, când inculpatul, potrivit dispozițiilor procedurale, a primit un exemplar al actului de sesizare, pe care a avut timp suficient să îl studieze și să își formuleze apărările corespunzătoare în camera preliminară.

În urma solicitărilor efectuate de către inculpat, actul de sesizare a fost remediat, în sensul că procurorul a explicat într-o manieră detaliată acuzarea, textele de lege pretins a fi încălcate de către acest inculpat, așa cum s-a solicitat de către judecătorul de cameră preliminară de la fond.

Prin urmare, la momentul de debut al cercetării judecătorești, inculpatul a cunoscut acuzația în mod oficial, explicit, amănunțit, atât starea de fapt, dar și încadrarea juridică, astfel că nu există nicio îndoială că nu ar putea să își exercite o apărare efectivă.

Cea de-a doua întrebare se referă la art. 6 par. 3 din aceeași directivă care prevede următoarele: „statele membre se asigură că, cel mai târziu la prezentarea fondului acuzații în instanță, se oferă informații detaliate cu privire la acuzare, inclusiv natura și încadrarea juridică a infracțiunii, precum și forma de participare a persoanei acuzate.”

Și în privința acestei întrebări, judecătorul de cameră preliminară a constatat că nu există nicio îndoială cu privire la aplicarea acestui text din directivă, deoarece, așa cum s-a arătat mai sus, la analiza primei întrebări, inculpatul cunoaște, într-o manieră detaliată acuzarea ce i se aduce, natura acesteia, încadrarea juridică și forma de participare penală.

Inculpatul a fost trimis în judecată pentru săvârșirea infracțiunii de abuz în serviciu dacă funcționarul public a obținut pentru sine sau pentru altul un folos necuvenit, faptă prevăzută de art. 13 ind. 2 din legea nr. 78/2000 raportat la art. 297 alin. 1 cu aplicarea art. 35 alin. 1 și art. 5 cod penal. În cuprinsul rechizitoriului, iar ulterior, prin ordonanța de remediere a neregularităților s-a precizat și explicat starea de fapt, dar și fiecare act material al infracțiunii continuate, în ce constă și în ce perioadă a fost comis fiecare dintre actele materiale.

Prin urmare, în speță suntem în prezența unei acuzații prezentate într-o manieră detaliată, cu indicarea în fapt a acesteia, a actelor materiale, a întinderii în timp a acestora, astfel că nu există nicio îndoială cu privire la aplicarea textului din directiva invocată. Garanțiile din dreptul intern cu privire la modalitatea de informare a persoanei acuzate sunt conforme cu textul directivei, motiv pentru care nu se impune sesizarea Curții nici cu cea de-a doua întrebare preliminară.

Inculpatul a beneficiat pe parcursul derulării procesului penal, până la acest moment al finalizării etapei camerei preliminare, de respectarea dispozițiilor art. 6 par. 1 și 6 par. 3 din directiva invocată și cu referire la care s-a solicitat sesizarea CJUE cu o întrebare preliminară.

Judecătorul național este chemat să interpreteze legislația națională incidentă în speță, cu respectarea garanțiilor impuse de legislația euro-

peană, având în vedere principiul priorității dreptului Uniunii asupra dreptului intern.

În cauză, s-a constatat că garanțiile prevăzute de cele două texte ale directivei invocate de inculpat au fost respectate, nu există îndoieli cu privire la modul de interpretare și aplicare a acestora, motiv pentru care nefiind îndeplinită una dintre cele trei cerințe enumerate mai sus, nu se impune sesizarea Curții cu întrebările preliminare formulate de către acest inculpat.

Notând rigurozitatea obligației de informare cu privire la natura și cauza acuzației, cu atât mai mult se impune informarea detaliată a persoanelor reținute sau arestate cu privire la motivele arestării sau reținerii, inclusiv cu privire la fapta penală de a cărei comitere sunt suspectate sau acuzate.

Dreptul de a fi informat asupra motivelor arestării și dreptul de a contesta această măsură reprezintă o preluare nu numai a textului art. 6 al directivei, ci și a art. 5 par. 2 și 4 din Convenția europeană a drepturilor omului, iar reunirea lor într-un singur text de lege de către legiuitorul intern a fost determinată probabil de faptul că dreptul persoanei de a fi informată asupra motivelor arestării a fost deseori pus de Curtea EDO în legătură cu dreptul acesteia de a contesta această măsură, subliniindu-se că „o persoană care are dreptul să introducă un recurs în vederea obținerii unei decizii rapide cu privire la legalitatea detenției nu ar putea să se prevaleze în mod eficient de acest drept dacă nu i-ar fi dezvăluite în cel mai scurt timp și suficient de detaliat faptele și normele juridice pe care se întemeiază detenția”¹¹². Curtea nu a legat însă întotdeauna cele două garanții, deoarece informarea cu privire la motivele arestării nu se face doar în vederea exercitării dreptului persoanei arestate de a introduce un recurs împotriva măsurii, ci este o *garanție autonomă*. Persoana trebuie să cunoască în primul rând de ce este arestată și abia după aceea o interesează dacă există o cale de atac împotriva măsurii și dacă va uza sau nu de aceasta.

Informarea la care se referă acest text trebuie *efectuată de organul care dispune măsura* privativă de libertate și trebuie să privească *atât temeiurile de fapt, cât și temeiurile juridice* ale măsurii. Dispoziția din art. 5 par. 2 din Convenția europeană a drepturilor omului, referitoare la dreptul la informare, a fost interpretată în sensul că ea nu cere ca motivele arestării să fie comunicate în scris persoanei deținute, nici ca această aducere la cunoștință să se facă într-o formă specială, iar în ceea ce privește întinderea informării, s-a arătat că nu este necesar a se comunica celui

¹¹² CEDO, hotărârea *X c. Regatului Unit* din 5 noiembrie 1981, *apud* D. Bogdan, M. Selegan, *op. cit.*, p. 70, *apud* C. Ghigheci, *op. cit.*, p. 132.

arestat, la momentul arestării, o enumerare completă a tuturor acuzațiilor ce i se aduc¹¹³.

În ceea ce privește dreptul la interpretare și traducere înscris în art. 3 par. 1 lit. d, acesta a fost analizat cu prilejul examinării transpunerii directivei privind acest drept și pentru care facem trimitere la explicațiile acolo prezentate.

Dreptul la tăcere înscris în art. 3 par. 1 lit. e din directivă este transpus prin art. 10 alin. (4) C. proc. pen., potrivit căruia „înainte de a fi ascultați, suspectului și inculpatului trebuie să li se pună în vedere că au dreptul de a nu face nicio declarație.

Acest text, ca și cele din art. 83, art. 99 alin. (2) și art. 118 C. proc. pen., consacră un drept mult disputat în literatura de specialitate, dar care este consacrat explicit în unele legislații, fiind menționat și în unele hotărâri ale Curții EDO. Este vorba de dreptul la tăcere și la neautoincriminare.

Acest drept a fost consacrat pentru prima dată în Amendamentul V al Constituției SUA, pe fondul eforturilor Puritanilor din Anglia de a elimina practica interogatoriilor sub constrângere, contemporane cu nașterea coloniilor americane¹¹⁴.

Curtea Europeană a decis în mod constant că, chiar dacă art. 6 din Convenția europeană nu menționează expres dreptul unui acuzat de a păstra tăcerea cu privire la faptele ce-i sunt reproșate și de a nu contribui la propria incriminare, ele reprezintă norme general recunoscute, aflate în centrul noțiunii de „proces echitabil”, consacrat de acest text; acest drept este strâns legat de *prezumția de nevinovăție*, înscrisă în art. 6 par. 2 din Convenție¹¹⁵. Din această perspectivă, unii autori¹¹⁶ au exprimat, pe bună dreptate, opinia că pare o eroare consacrarea sa în dreptul intern în articolul destinat dreptului la apărare, iar nu în cel consacrat prezumției de nevinovăție.

De asemenea, C. proc. pen. român consacră și dreptul suspectului sau inculpatului de a nu contribui la propria incriminare, în art. 99 alin. (2), care prevede că acesta beneficiază de *prezumția de nevinovăție*, nefiind obligat să își dovedească nevinovăția, și are dreptul de a nu contribui la

¹¹³ Comisia EDO, hotărârea *X c. Germaniei* din 13 decembrie 1978, *apud* C. Bîrsan, *op. cit.*, p. 333, *apud* C. Ghigheci, *op. cit.*, p. 132.

¹¹⁴ F. E. Inbau, *Should We Abolish the Privilege Against Self-Incrimination*, în *The Journal of Criminal Law and Criminology*, vol. 89, nr. 4/1999, p. 1387, *apud* V. Pușcașu, *op. cit.*, p. 177, *apud* C. Ghigheci, *op. cit.* P. 163.

¹¹⁵ CEDO, hotărârea *John Murray c. Regatului Unit* din 8 februarie 1996; hotărârea *Saunders c. Regatului Unit* din 18 decembrie 1996; hotărârea *Serves c. Franței* din 20 octombrie 1997; hotărârea *Heany et McGuinness c. Irlandei* din 21 decembrie 2000, *apud* C. Bîrsan, *op. cit.*, p. 528, *apud* C. Ghigheci, *op. cit.*, p. 163.

¹¹⁶ C. Ghigheci, *op. cit.*, p. 163.

propria incriminare. De data aceasta, dreptul de a nu contribui la propria incriminare este consacrat alături de prezumția de nevinovăție, deși dreptul la tăcere este consacrat în art. 10 privind dreptul la apărare.

Pentru Cutea EDO, rațiunea privilegiului la neautoincriminare constă în protecția suspectului sau acuzatului împotriva abuzurilor inerente ale autorităților, care s-ar manifesta în vederea obținerii probelor incriminatoare, dar și justa soluționare a cauzelor, prin evitarea posibilelor erori judiciare care ar apărea ca urmare a constrângerii suspectului sau acuzatului de a se autoincrimina¹¹⁷.

Curtea Europeană a statuat că este incompatibil cu exigențele Convenției ca o condamnare să fie întemeiată *exclusiv sau în mod esențial pe tăcerea acuzatului*, pe refuzul său de a răspunde la întrebări sau de a depune mărturie în instanță, însă aceste interdicții nu ar putea împiedica să se țină seama de tăcerea celui interesat, în situații ce reclamă o explicație din partea-i, pentru a aprecia forța de convingere a elementelor dosarului care-l acuză; Curtea a considerat că, pentru a cerceta în ce măsură deducerea unor concluzii defavorabile acuzatului din tăcerea sa încalcă dispozițiile art. 6 *trebuie ținut seama de ansamblul circumstanțelor cauzei* prin luarea în considerare a situațiilor în care se poate proceda la deducții cărora jurisdicțiile naționale sunt îndreptățite să le acorde o anumită importanță, prin aprecierea elementelor de probă și a eventualelor constrângeri inerente unei asemenea situații¹¹⁸. Or, dacă s-ar adopta teoria dreptului la tăcere (sau a libertății de voință și de acțiune a persoanei), nu s-ar putea deduce niciodată vreo consecință negativă din exercitarea acestui drept de către acuzat.

Totuși, o teorie interesantă a fost adusă de Tribunalul Constituțional din Spania¹¹⁹ prin care s-a argumentat că suspectul/acuzatul, spre deosebire de martor, nu numai că are dreptul la tăcere, pentru a nu se autoincrimina, dar are și dreptul de a nu spune adevărul, în tot sau în parte, inclusiv dreptul de a minți, ca parte componentă a conceptului amplu al exercitării dreptului la apărare, deoarece minciuna face parte din dreptul de a nu contribui la propria acuzare.

Fără a ne propune să procedăm la o analiză a dreptului de a minți și consecințelor acestuia în procesul penal, credem că se impune precizarea, determinată de anumite soluții de speță, că acest drept nu poate și nu trebuie să influențeze în procesul individualizării judiciare a tratamen-

¹¹⁷ C. Bîrsan, *Convenția europeană a drepturilor omului, Comentariu pe articole*, vol. I, Ed. All Beck, București, 2005, p. 527, *apud* C. Ghigheci, *op. cit.*, p. 165.

¹¹⁸ CEDO, hotărârea *John Murray c. Regatului Unit* din 8 februarie 1996, *apud* C. Bîrsan, *op. cit.*, p. 528, *apud* C. Ghigheci, *op. cit.*, p. 165.

¹¹⁹ Sentința n° 68/2001, din 17 martie 2001.

tului penal, în sensul agravării acestuia, deoarece exercitarea unui drept nu se poate transforma într-o cauză de agravare a pedepsei, în ipoteza în care acesta este găsit vinovat. Singura modalitate în care exercitarea dreptului la apărare prin minciună ar putea influența soluția este aceea descrisă anterior, în sensul că s-ar putea deduce, din alte probe, că suspectul/acuzatul s-ar face vinovat de fapta de care este acuzat, prin urmare, numai constatarea existenței faptei și întrunirii trăsăturilor sale esențiale, de tipicitate, antijuridicitate și imputabilitate.

De altfel, această soluție este consacrată legislativ în Germania, al cărei sistem legislativ permite casarea cu trimitere spre rejudecare a unei asemenea soluții, pe considerentul că exercitarea dreptului la apărare a fost folosită de organul judiciar împotriva sa¹²⁰.

În legătură cu nota privind drepturile cu privire la arestare prevăzută de art. 4 din directivă, aceasta a fost transpusă prin art. 209 alin. 5-9, 210, 218 alin. 4, 225 alin. 8 C. proc. pen. și art. 90 din Legea nr. 302/2004, republicată.

De altfel, modelul notei anexă la directivă a fost preluat în legea română sub numele de „model orientativ de notă privind drepturile”, care se regăsește în anexa prezentului ghid.

Referitor la art. 7 din directivă ce reglementează dreptul de acces la materialele cauzei, este transpus prin art. 94, 95 C. proc. pen. și reprezintă o componentă a dreptului complex la apărare.

De altfel, nici nu este de conceput exercitarea unei apărări reale, concrete și efective, fără a avea acces la materialele cauzei. Dreptul de consultare a dosarului poate fi exercitat pe tot parcursul procesului penal și nu poate fi exercitat, nici restrâns, în mod abuziv. Acest drept implică realizarea dreptului la apărare cu bună-credință și cunoaște o limitare în cursul urmăririi penale, când procurorul poate restricționa consultarea dosarului, dacă prin aceasta s-ar putea aduce atingere bunei desfășurări a urmăririi penale. După punerea în mișcare a acțiunii penale, restricționarea se poate dispune pentru cel mult 10 zile.

Realizarea acestui drept de consultare se poate susține că face parte din dreptul persoanei acuzate de a dispune de „timpul și înlesnirile necesare pregătirii apărării” consacrate de art. 10 C. proc. pen., ca o componentă a dreptului la apărare și este o expresie¹²¹ a principiului

¹²⁰ Opinia a fost exprimată de expertul german Fernando Sanchez Hermosilla în cadrul sesiunilor de formare; aceeași opinie a fost împărtășită și de expertul Marjan Bitanga, prof. univ. la Universitatea Zadar, Croația, care a arătat că prin aceasta s-ar încălca nu numai dreptul la apărare al inculpatului, ci și dreptul la un proces echitabil. Ne permitem aprecierea că această opinie este împărtășită de mulți practicieni.

¹²¹ C. Ghigheci, *op. cit.*, p. 155.

egalității de arme între apărare și acuzare, având în vedere că aceasta din urmă cunoaște în detaliu piesele dosarului, întrucât a efectuat urmărirea penală în cauză, în timp ce suspectul sau inculpatul nu are cunoștință de conținutul acestuia.

Dreptul înscris în art. 8 din directivă referitor la faptul că persoanele suspectate sau acuzate sau avocații acestora au dreptul să conteste, în conformitate cu procedurile din dreptul intern, posibila incapacitate sau refuzul autorităților competente de a furniza informații este transpus prin art. 95 C. proc. pen.

Referitor la pregătirea profesională conform art. 9 din directivă, așa cum s-a precizat și anterior, se realizează prin programele derulate prin Institutul Național al Magistraturii care asigură pregătirea profesioanlă continuă, în cadrul componentelor de formare continuă și descentralizată.

Din dezbaterile ce au avut loc pe parcursul sesiunilor de formare a rezultat că principalele probleme de practică pe care le ridică modalitatea de transpunere a directivei, țin mai mult de aspecte de ordin administrativ ce pot fi remediate pe calea modificărilor legislative și mai puțin de fondul drepturilor protejate (acestea pot fi remediate prin interpretarea teleologică a dispozițiilor legale) și sunt următoarele:

- dreptul de a avea acces la dosarul cauzei în cursul urmăririi penale, în situația în care toată urmărirea penală a fost efectuată *in rem* și într-o perioadă de timp foarte scurtă, s-a dispus continuarea acesteia față de suspect, a fost pusă în mișcare acțiunea penală și sesizată instanța;
- documentul să fie tradus și făcut disponibil în mai multe limbi și ca persoana arestată să rămână în posesia unui exemplar al acestuia;
- stabilirea limitelor de aplicare și, în același timp, în ce măsură dreptul la informare se aplică și în materia căilor extraordinare de atac, în cazul unor căi de atac exercitate în faza de executare sau în caz de redeschidere a procesului penal, din cauza posibilității ca o persoană să fie arestată pentru prima dată, în vederea executării pedepsei, după judecarea ei în lipsă;
- care ar putea fi modalitatea de contestate a deciziei de refuz a dreptului la acces la materialele cauzei în cazurile prevăzute de art. 7 par. 4 din Directivă privind dreptul la informare (inclusiv în fața unei instanțe de ultim grad);
- cum se poate asigura efectiv accesul la dosar al inculpatului care se află pe teritoriul unui alt stat decât cel în care se desfășoară procedura penală, inclusiv la mijloacele de probă materiale, respectiv documente, fotografii și înregistrări audio sau video, pentru a se asigura respectarea dreptului inculpatului la informare prevăzut de Directiva 2012/13/U.E..

CAPITOLUL IV

ATELIERE DE LUCRU

4.1. Atelier de lucru I – aplicarea Directivelor 2010/64/UE și 2012/13/UE ale Parlamentului European și ale Consiliului din 20 octombrie 2010 și 22 mai 2012

**Judecător Ciprian Coadă– Curtea de Apel Constanța
(Secția penală și pentru cauze penale pentru minori și de familie)**

Inculpatul XY este cetățean estonian, născut în fosta U.R.S.S., fiind stabilit în prezent în Finlanda, țară în care locuiește din anul 2000 și unde are întemeiată o familie, fiind căsătorit.

În urma unor informații referitoare la o posibilă tranzacție cu droguri, în ziua de **15.09.2013**, inculpatul este depistat de către lucrătorii B.C.C.O. pe plaja localității Vama Veche, județul Constanța (România), iar cu ocazia percheziției corporale efectuate asupra sa sunt descoperite 6 pliculețe cu fragmente de substanță vegetală cu aspect și miros de cannabis și două pliculețe cu pulbere, ce pare a fi cocaină. În autoturismul inculpatului este descoperit și un cântar electronic, despre care inculpatul recunoaște că îi aparține.

Aceste date, alături de susținerile inculpatului, potrivit cărora este consumator de droguri și că drogurile descoperite asupra lui sunt destinate consumului propriu sunt consemnate în procesul-verbal de depistare, analizele de laborator efectuate la data de **20.09.2013** confirmând natura substanțelor descoperite ca fiind droguri de risc și de mare risc. Cu ocazia depistării inculpatului, organele de poliție își asigură comunicarea cu acesta prin intermediul unui interpret de limbă engleză, în persoana unui ofițer de poliție judiciară din cadrul B.C.C.O., inculpatul declarându-se cunoscător al limbii engleze și semnând procesul-verbal întocmit în limba română, fără a exprima obiecțiuni.

La data de **01.11.2013**, inculpatul este audiat ca suspect, sub acuzația de deținere, fără drept, de droguri de risc și de mare risc pentru consum propriu, prevăzută de art. 4 alin. 1 și 2 din Legea nr. 143/2000, urmărirea penală fiind începută la data de **22.09.2013** cu privire la această infracțiune.

La data de **11.11.2013**, procurorul dispune punerea în mișcare a acțiunii penale împotriva inculpatului, sub aspectul comiterii infracțiunii prevăzute de art. 4 alin. 1,2 din Legea nr. 143/2000, ocazie cu care inculpatul este audiat în această nouă calitate.

La aceeași dată, față de inculpat este dispusă măsura preventivă a obligării de a nu părăsi țara, pe o durată de 30 de zile, măsură întemeiată, între altele, pe riscul sustragerii inculpatului de la urmărirea penală și pe intenția sa de a zădărnici aflarea adevărului, la momentul depistării acesta încercând să distrugă o parte din probe, prin aruncarea în mare a pliculețului cu pulbere de cocaină descoperit asupra sa.

Din actele de la dosar nu rezultă că inculpatul XY a formulat plângere împotriva ordonanței procurorului la instanța de judecată competentă, potrivit legii în vigoare de la momentul respectiv.

La data de **30.11.2013**, inculpatul este depistat la Vama Borș din județul Bihor, în timp ce încerca să părăsească teritoriul României, fapt pentru care, în urma admiterii sesizării procurorului, instanța de judecată dispune înlocuirea măsurii obligării de a nu părăsi țara cu măsura arestării preventive pe o durată de 30 de zile, în temeiul art. 148 alin. 1 lit. a și a¹ Cod procedură penală 1968, fiind avut în vedere ca argument suplimentar și faptul că, potrivit noilor informații obținute la dosar pe teritoriul Estoniei și Finlandei inculpatul XY suferise trei condamnări pentru fapte minore de natură penală, legate de deținerea și traficul de droguri.

Cu această ocazie, inculpatul este de acord să dea declarație în fața judecătorului, în prezența unui apărător ales, precizând că este consumator de cannabis, nu și consumator de cocaină.

Hotărârea instanței de luare a măsurii arestării preventive rămâne definitivă prin nerecurare.

Cu ocazia audierii de către procuror, atât înainte, cât și după punerea în mișcare a acțiunii penale, inculpatul nu dorește a fi asistat de un interpret de limbă rusă - limbă pe care acesta o cunoștea și în raport de care se putea asigura prezența unui traducător autorizat, astfel că, în lipsa unui traducător autorizat de limbă estoniană, în cauză a fost asigurată prezența unui traducător neautorizat de limbă finlandeză, în persoana unui grefier din cadrul organului de urmărire penală, absolvent al unei instituții de învățământ superior – specializarea limbi străine, vorbitor al limbilor suedeză, daneză și finlandeză, posesor al unui doctorat în domeniu și care, mai înainte de a deveni grefier în cadrul D.I.I.C.O.T., își desfășurase activitatea în cadrul unei agenții de turism româno-suedeze, în calitate de ghid autorizat, bun cunoscător al limbilor scandinave. În acest sens, au fost depuse la dosarul cauzei, diploma de licență, un atestat profesional, diploma de doctorat și o caracterizare a interpretului de la vechiul loc de muncă. Cu ocazia audierii la instanță, cu prilejul soluționării propunerii de luare a măsurii arestării preventive, inculpatul este de acord a fi audiat în prezența acestui interpret de limbă finlandeză, în cauză neputând fi asigurată prezența unui traducător autorizat de limbă finlandeză sau estoniană.

Pe parcursul urmăririi penale desfășurate în continuare cu inculpatul în stare de arest preventiv, analizele de laborator finalizate la data de

15.12.2013 pun în evidență existența unor urme de cocaină asupra cântarului electronic descoperit în autoturismul inculpatului, iar analizele medicale efectuate la aceeași dată asupra probelor biologice de sânge prelevate inculpatului la scurtă vreme de la momentul depistării sale nu îl indică pe acesta drept consumator de cannabis sau cocaină. De asemenea, în cauză sunt audiați și doi martori cu identitate protejată, ce îl indică pe inculpat drept traficant de droguri.

Ținând seama de declarațiile martorilor cu identitate protejată, ca și de probele noi cu caracter științific administrate în cauză, procurorul dispune schimbarea încadrării juridice a faptelor reținute în sarcina inculpatului, în sensul reținerii art. 2 alin. 1 și 2 din Legea nr. 143/2000, printr-o ordonanță din data de **17.12.2013**, bazându-se pe faptul că numărul pliculețelor cu droguri, existența unui cântar electronic descoperit în interiorul autoturismului folosit de inculpat și împrejurarea că inculpatul nu este nici consumator de droguri, coroborate cu depozițiile martorilor cu identitate protejată, îl indică pe inculpat ca traficant de droguri. Pentru a ajunge la această concluzie, procurorul invocă sub forma unui mijloc de probă distinct și declarația pe care inculpatul a dat-o cu ocazia soluționării propunerii de arestare preventivă, din care reiese că acesta nu este nici măcar consumator de cocaină.

Ulterior schimbării de încadrare juridică, procurorul nu mai procedează la o nouă audiere a inculpatului.

La aceeași dată de **17.12.2013**, un al doilea apărător ales al inculpatului, care nu face parte din structura tradițională UNBR, solicită a lua cunoștință de întregul material de urmărire penală, cererea fiindu-i respinsă de procuror, cu motivarea că apărătorul ales al inculpatului nu îndeplinește condițiile impuse de Legea nr. 51/1995, privind organizarea și desfășurarea profesiei de avocat.

La data de **18.12.2013**, inculpatului i se prezintă materialul de urmărire penală, ocazie cu care acesta ia cunoștință despre noua acuzație mai gravă formulată împotriva sa, fără a formula cereri sau probe noi, fiind asistat de un avocat ales din cadrul structurii tradiționale și de interpretul inițial de limbă finlandeză.

Cu această ocazie, se menționează de către procuror în cadrul procesului-verbal de prezentare a materialului de urmărire penală că, fiindu-i adusă la cunoștință faptele și încadrarea juridică, inculpatul le regretă și le recunoaște.

La data de **19.12.2013**, procurorul dispune trimiterea în judecată a inculpatului, în stare de arest preventiv, instanța de judecată dispunând, cu acest prilej menținerea stării de arest preventiv, cu ocazia verificărilor impuse de art. 300¹ Cod procedură penală 1968.

La primul termen de judecată cu procedura completă, din **08.01.2014**, instanța constată regularitatea actului de sesizare, în temeiul

art. 300 Cod procedură penală, cu acest prilej inculpatul neînțelegând a formula cereri sau excepții referitoare la legalitatea actelor de urmărire penală și a rechizitoriului, fiind asistat de apărătorul ales și de același interpret de limbă finlandeză.

La același termen de judecată, inculpatul solicită instanței amânarea cauzei pentru a-și pregăti apărarea și solicită instanței a-i asigura serviciile unui al doilea apărător, pe care se oferă a-l angaja, dar care să cunoască limba finlandeză sau estoniană, întrucât nu este familiarizat cu terminologia juridică. În subsidiar, inculpatul este de acord să îi fie asigurat un avocat cunoscător al limbii ruse.

La următorul termen de judecată din **15.01.2014**, față de imposibilitatea asigurării de către instanță a unui apărător, cunoscător al limbii finlandeze sau estoniene, inculpatul, în prezența avocatului ales, refuză a mai da declarație în fața instanței, poziție procesuală pe care și-o menține până la finalul procesului. De asemenea, instanța respinge solicitarea inculpatului de a-i fi asigurat un avocat cunoscător al limbii ruse, întrucât acesta beneficia deja de serviciul unui avocat ales, cu care putea comunica prin intermediul interpretului.

Pe parcursul cercetării judecătorești, la termenul din **22.01.2014**, sunt audiați doi dintre martorii propuși în acuzare, în prezența interpretului de limbă finlandeză desemnat în faza urmăririi penale, iar la termenele din **29.01.2014**, **05.02.2014**, **12.02.2014** și **19.02.2014** sunt audiați și restul martorilor indicați prin rechizitoriu, în prezența unui nou traducător autorizat de limbă finlandeză, care asigură serviciile de interpretare și în faza dezbaterilor, în fața primei instanțe, precum și în apel.

Cu ocazia dezbaterilor de la prima instanță, inculpatul, prin apărătorul ales, invocă o serie de neregularități procedurale, solicitând în principal restituirea cauzei la procuror, în vederea refacerii urmăririi penale, ca urmare a nerespectării dreptului său la apărare, iar în subsidiar achitarea pentru lipsă de probe, prin efectul înlăturării unor mijloace de probă esențiale, întrucât, în conformitate cu normele dreptului intern și dispozițiile din Directivele 2010/64/UE și 2012/13/UE ale Parlamentului European și ale Consiliului din 20 octombrie 2010 și 22 mai 2012:

- ✓ schimbarea de încadrare juridică intervenită în faza de urmărire penală, vizând o acuzație penală mai gravă decât cea inițială, nu i-a fost adusă la cunoștință, în baza note de informare impusă prin art. 6 din Directiva din 22 mai 2012, privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale, inculpatul nefiind audiat cu privire la acuzația mai gravă și neputându-și formula noi apărări cu ocazia prezentării materialului de urmărire penală;

- ✓ probele administrate în faza urmăririi penale, pe baza cărora a intervenit schimbarea de încadrare juridică, nu i-au fost aduse la cunoștință, nefiind înștiințat în legătură cu posibilitatea de a lua cunoș-

tință de întreg dosarul de urmărire penală, deși se afla în stare de arest preventiv;

- ✓ cererea de studiere a întregului dosarul de urmărire penală, formulată de inculpat, prin intermediul avocatului ales din afara structurii tradiționale i-a fost respinsă în mod neîntemeiat de procuror, acest fapt suplimentar împiedicându-l pe inculpat în formularea apărărilor corespunzătoare cu ocazia prezentării materialului de urmărire penală;

- ✓ nefiindu-i adusă la cunoștință de către procuror schimbarea de încadrare juridică și neputând lua la cunoștință de întreg materialul de urmărire penală, recunoașterea faptelor de către inculpat la momentul prezentării materialului de urmărire penală se datorează unei grave erori, întrucât a fost exprimată în considerarea încadrării juridice inițiale a faptelor;

- ✓ calitatea traducerii asigurate la urmărirea penală a fost una deficitară, atât cu ocazia audierii de către procuror, în calitate de suspect și inculpat, cât și cu ocazia audierii de către instanță, cu prilejul soluționării propunerii de arestare preventivă, inculpatul aflându-se în eroare asupra răspunsului la întrebarea instanței dacă este sau nu consumator de cocaină, datorită unei greșeli de traducere, inculpatul fiind în realitate și consumator de cannabis și consumator de cocaină;

- ✓ cu excepția rechizitoriului, care i-a fost comunicat la locul de deținere, actele dosarului de urmărire penală nu i-au fost traduse; de asemenea inculpatului nu i-au fost traduse nici propunerea de arestare preventivă și nici mandatul de arestare preventivă emis de judecător, declarația sumară menționată în procesul-verbal de depistare fiind, la rândul ei, consemnată cu autorul unui interpret de limbă engleză, care face parte din organul judiciar ce a efectuat percheziția și care poate fi bănuț în mod rezonabil de lipsă de imparțialitate;

- ✓ declarațiile martorilor audiați în cursul urmăririi penale, alături de cele de la termenele de judecată din 22.01.2014 și 29.01.2014 sunt lovite de nulitate absolută, fiind luate în lipsa unui traducător autorizat, așa cum prevăd dispozițiile de imediată aplicare ale art. 12 alin. 4 din Noul Cod de procedură penală, acest text de lege care, alături de dispozițiile art. 2 din Legea nr. 178/1997, impunând instanțelor judecătorești, parchetelor de pe lângă acestea și organelor de cercetare penală ca, în cadrul procedurilor judiciare, să fie folosiți numai interpreți și traducători autorizați, potrivit legii, calitate ce revine doar persoanelor atestate în profesie și autorizate de Ministerul Justiției; în opinia apărării, acest neajuns ar fi putut fi depășit în faza de judecată prin asigurarea de către instanță a unui avocat care să cunoască limba finlandeză sau estoniană sau cel puțin limba rusă, însă toate cererile sale au fost respinse de către instanță, deși inculpatul nu cunoaște terminologia juridică;

✓ imposibilitatea invocării acestor cereri și excepții s-a datorat faptului că sesizarea instanței și o parte din cercetarea judecătorească au avut loc și s-au desfășurat sub imperiul vechiului Cod de procedură penală, apărarea neavând posibilitatea de a invoca aceste neregularități procedurale în etapa de cameră preliminară, această nouă fază procesuală prevăzută de Noul Cod de procedură penală neputând fi parcursă în cauză, datorită intrat în vigoare a legii procesuale noi după începerea judecății;

✓ sub forma unui argument suplimentar, inculpatul se prevalază de efectul direct al Directivei 2010/64/UE din 20 octombrie 2010, al cărei termen de transpunere a expirat la data de 27 octombrie 2013, precum și de prevederile mai favorabile din Directiva 2012/13/UE din 22 mai 2012, al cărei termen de transpunere nu a expirat încă, dar care instituie garanții suplimentare celor reglementate prin legislația internă, prevalând în fața acestora din urmă.

Prima instanță, respingând apărările inculpatului, îl condamnă pe acesta la pedeapsa închisorii, împotriva acestei hotărâri inculpatul declarând apel reiterând sub formă de motive scrise criticile de nelegalitate invocate în fața instanței de fond. Cum va răspunde instanța de apel criticilor formulate de inculpat?

Așa cum o dovedește succesiunea actelor procesuale efectuate în cauză, sesizarea instanței de judecată cu rechizitoriul a avut loc la data 19.12.2013, mai înainte de intrarea în vigoare a Noului Cod de procedură penală (01.02.2014), împrejurare ce nu îl împiedica pe inculpat să invoce neregularitatea unor acte de urmărire penală încă de la primul termen de judecată, cu ocazia verificărilor prevăzute de art.300 din Codul de procedură 1968, procedura camerei preliminare, prevăzută de legea nouă devenind aplicabilă numai odată cu intrarea în vigoare a acestei legi și doar cauzele în care cercetarea judecătorească nu începuse sub legea veche, potrivit art. 6 din Legea nr. 255 din 2013, pentru punerea în aplicare a Noului Cod de procedură penală.

În atare împrejurări, ținând seama de regimul nulităților absolute și relative prevăzute de legea veche, dar și de dispozițiile tranzitorii prevăzute de art. 4 din Legea nr. 255/2013, pentru punerea în aplicare a Noului Cod de procedură penală, posibilitatea inculpatului de a invoca în fața judecății presupuse vătămări suferite în faza de urmărire penală se circumscrie dispozițiilor prevăzute de art. 197 Cod de procedură penală 1968, sub imperiul cărora nulitățile ar fi putut opera, dar și noilor dispoziții tranzitorii prevăzute de art. 6 din Legea nr. 255/2013, potrivit cărora nulitatea oricărui act sau oricărei lucrări efectuate înainte de intrarea în vigoare a legii noi poate fi invocată numai în condițiile Codului de procedură penală actual.

În speță, nici una din pretensele neregularități procedurale invocate cu prilejul dezbaterilor de la prima instanță nu se încadra în categoria

nulităților absolute, prevăzute de art. 197 alin. 2 Cod procedură penală 1968 sau art. 281 Cod procedură penală actual, cu singura excepție a situației în care asistența juridică a inculpatului în faza urmăririi penale ar fi fost obligatorie, potrivit legii, o astfel de sancțiune procesuală putând interveni în cazul în care inculpatul arestat nu ar fi fost asistat de către apărător, ipoteză sugerată prin lipsa unei apărări „efective” datorate refuzului procurorului de a permite unui avocat în a avea contact cu dosarul.

În ceea ce privește probele obținute în cauză, vechile dispoziții ale art. 64 alin. 2 Cod procedură penală 1968, ca și noile dispoziții ale art. 102 alin. 2 Cod procedură penală, prevăd, în esență, că probele obținute în mod ilegal nu pot fi folosite în procesul penal, o asemenea sancțiune neputând însă opera independent de regimul juridic al nulităților, care, în absența altor norme procesuale exprese, sunt aplicabile și în materia probelor.

În cauza de față, pretensele neregularități procesuale intervenite în faza urmăririi penale și decurgând din nerespectarea dreptului la apărare, cu ocazia efectuării unor acte de urmărire penală, se impuneau a fi invocate în condițiile legii procesuale vechi, sub imperiul căreia cercetarea judecătorească fusese începută, fiind sancționate cu nulitatea relativă, potrivit art. 197 alin. 1 Cod de procedură penală din 1968.

În categoria actelor de urmărire penală care s-ar fi putut sancționa cu nulitatea relativă se numără cele referitoare la: omisiunea aducerii la cunoștință inculpatului a unei schimbări de încadrare juridică a faptei dintr-o infracțiune mai ușoară într-una mai gravă; omisiunea aducerii la cunoștință de către procuror a probelor pe care s-a întemeiat această nouă încadrare juridică; respingerea de către procuror a cererii de studierii a dosarului de urmărire penală formulată de către avocatul din afara structurii tradiționale a baroului; deficiențele de traducere datorate audierii inculpatului și martorilor în lipsa interpreților autorizați; omisiunea traducerii unor acte de urmărire penală esențiale și a întregului dosar, invocându-se în sprijinul acestor teze anumite prevederi cuprinse din cele două Directive.

În categoria presupuselor probe ilegal obținute, se numără declarațiile inculpatului date în fața procurorului și în fața instanței, pe parcursul urmăririi penale, ca urmare a unor deficiențe de traducere și interpretare, mențiunile ce cuprind susținerile inculpatului de la momentul depistării, consemnate în procesul-verbal întocmit de lucrătorii de poliție, cu ajutorul unui interpret ocazional de limbă engleză, și declarațiile unor martori audiați în faza urmăririi penale și în cursul judecății, la termenul din 22.01.2014.

Din perspectiva acelor vătămări care decurg din nerespectarea unor dispoziții din Directiva 2012/13/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22.05.2012, se poate observa că termenul de implementare în dreptul intern a acestor prevederi este 2 iunie 2014, astfel încât nerespectarea de către procuror a unor exigențe care privesc asigurarea dreptului la informare cu privire la acuzare și a dreptului de acces la materialele

cauzei, consacrate de art. 6 și 7 din Directivă, nu pot fi invocate în mod direct de către inculpat, urmărirea penală în cauză desfășurându-se mai devreme de data de 2 iunie 2014.

Desigur, invocarea de către inculpat a unei vătămări din categoria celor amintite s-ar fi putut face din perspectiva dreptului intern și exigențelor prevăzute de art. 6 din Convenție, însă ceea ce interesează în cauza de față este un alt aspect și anume în ce măsură inculpatul s-ar fi putut prevala în fața instanței naționale de efectul unor prevederi din Directivă, al căror termen de transpunere în legislația internă nu expirase încă.

Este evident că o vătămare decurgând din omisiunea procurorului de a-l informa pe inculpat asupra schimbării de încadrare juridică a faptei și de a-i asigura acestuia accesul asupra întregului dosar de urmărire penală s-ar fi putut cu ușurință valorifica în fața judecătorului de la prima instanță, însă nu oricum, ci cu respectarea acelor exigențe prevăzute de legislația națională, care impun ca nulitatea relativă să fie invocată într-un anumit termen și cu observarea normelor în vigoare de la data efectuării actelor și de la momentul invocării nulității.

Din perspectiva acelor vătămări care decurg din nerespectarea unor dispoziții din Directiva 2010/64/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 20 octombrie 2010, este de observat că aceste prevederi aveau ca termen de implementare în dreptul intern data de 27 octombrie 2013, astfel încât, în absența unor transpuneri complete în legislația națională, dispozițiile care prevăd anumite drepturi în favoarea suspectului sau acuzatului se bucură de efectul direct, putând fi invocate în fața autorităților naționale.

În speță, inculpatul a invocat în fața primei instanțe, atât cu prilejul dezbaterilor, cât și în apel, că în cursul urmăririi penale și pe parcursul judecății în fond nu i-au fost respectate drepturile prevăzute de art. 2 și art. 3 din Directivă și că organele judiciare nu au luat măsuri pentru a-i garanta că interpretarea și traducerea îndeplinesc standardele de calitate prevăzute de art. 2 alin. 8 și art. 3 alin. 9 din Directivă.

Deși din punct de vedere formal se constată că inculpatului nu i-a fost asigurat un traducător autorizat de limbă estoniană sau finlandeză, pe parcursul audierilor ce au avut loc în faza de urmărire penală și în faza judecății, că martorii propuși în acuzare au fost audiați în aceeași modalitate și că organul de urmărire penală nu a dat o deplină eficiență dispozițiilor art. 2 și 3 din Directivă, aceste deficiențe nu pot conduce la excluderea probelor astfel obținute și nici nu pot atrage restituirea cauzei la procuror pentru refacerea urmăririi penale.

În condițiile în care nerespectarea dispozițiilor din orice Directivă nu se poate sancționa decât potrivit normelor din dreptul intern, observăm că nici în faza urmăririi penale și nici în fața primei instanțe, cu prilejul verificărilor ce au avut loc în temeiul art. 300 din Codul de procedură penală

1968, inculpatul nu a invocat presupusele vătămări ce i-au fost aduse, fiind de acord ca atât el, cât și martorii propuși să fie audiați prin intermediul unor traducători neautorizați sau interpreți de limbă engleză și finlandeză, ale căror competențe lingvistice dovedite în cauză nu au fost niciodată contestate pe parcursul activităților judiciare ce au avut loc.

Împrejurarea că inculpatului nu i-a fost asigurat în cursul judecății un apărător cunoscător al limbilor rusă, estoniană sau finlandeză, care să compenseze necunoașterea terminologiei juridice de către acesta, nu este nici ea de natură a aduce vreo vătămare, deoarece dreptul la asistență juridică prevăzut de art. 6 paragraful 3 lit. c din Convenție nu cuprinde o asemenea înlesnire, comunicarea inculpatului cu avocatul ales fiind asigurată în astfel de situații prin intermediul interpretului, în condițiile prevăzute de art. 6 paragraf 3 lit. e din Convenție.

În jurisprudența ei, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat că dreptul acuzatului de a fi apărat de un avocat ales, consacrat de art. 6 paragraful 3 lit. c din Convenție, nu trebuie considerat ca fiind unul absolut. La desemnarea avocatului apărării, instanțele trebuie să aibă în vedere dorințele persoanei acuzate, însă acestea pot să nu fie avute în vedere atunci când există motive relevante și suficiente pentru interesul actului de justiție (Lagerblom împotriva Suediei, Hotărârea din 15 februarie 2000).

În altă ordine de idei, nici art. 6 paragraf 3 lit. e din Convenția Europeană a Drepturilor Omului și nici art. 2 alin. 1 Directiva 2010/64/UE a Parlamentului European și a Consiliului nu prevăd obligativitatea asigurării unui traducător **autorizat** pentru cel care nu înțelege sau nu vorbește limba folosită la audiere, ci a unui interpret, dispozițiile art. 2 alin. 8 din Directivă instituind doar obligația statelor de a se asigura că interpretarea trebuie să fie de o calitate suficientă încât să asigure caracterul echitabil al procedurilor, în special prin garantarea faptului că persoanele suspectate sau acuzate cunosc cazul instrumentat împotriva lor și pot să își exercite dreptul la apărare.

Împrejurarea că apărările inculpatului tind să reprezinte un demers speculativ este demonstrată în speță de faptul că acesta nici nu a înțeles să uzeze, pe parcursul audierilor ce au avut loc, inclusiv cu prilejul audierii de martori, de dreptul prevăzut de art. 2 alin. 5 din Directiva 2010/64/UE, care i-ar fi permis să reclame faptul că interpretarea nu este de o calitate suficientă pentru a garanta caracterul echitabil al procedurii, apărarea înțelegând a contesta calitatea interpretării abia cu prilejul dezbaterilor în primă instanță și, ulterior, în apel.

Mai mult, art. 6 alin. 3 lit. a din Convenție garantează acuzatului dreptul de a fi informat, în termenul cel mai scurt, asupra naturii și cauzei acuzației aduse împotriva sa, într-o **limbă pe care acesta o înțelege**.

Prin aceasta se înțelege orice limbă ce îi poate asigura suspectului sau acuzatului comunicarea, și nu neapărat limba nativă sau o altă limbă

pe care acesta o vorbește în mod curent, idee subliniată de către CEDO, fie sub forma unei soluții de compromis, în sprijinul termenului rezonabil de soluționare a cauzei, ca și componentă a dreptului la un proces echitabil, în cauza Sandel împotriva Macedoniei (Hotărârea din 27 mai 2010).

Deși inculpatul nu a mai fost audiat în această calitate după schimbarea încadrării juridice a faptei de către procuror, iar acestuia nu i-au fost traduse ordonanța din data de 17.12.2013, ordonanța inițială de punere în mișcare a acțiunii penale, propunerea de luare a măsurii arestării preventive, mandatul de arestare preventivă și nici întregul dosar de urmărire penală, aceste deficiențe nu se înscriu în rândul cauzelor de nulitate care ar fi putut permite restituirea cauzei la procuror, în condițiile art. 300 alin. 2 și art. 332 Cod de procedură penală 1968.

Ținând cont de faptul că inculpatul nu a invocat aceste neregularități procedurale cu ocazia prezentării materialului de urmărire penală și nici la primul termen de judecată cu procedura completă din 08.01.2014, presupusele nulități s-au acoperit, în condițiile art. 197 alin. 2 Cod procedură penală 1968, o eventuală vătămare neputând fi invocată în condițiile art. 282 Cod de procedură penală și art. 6 din Legea nr. 255/2013, iar restituirea cauzei la procuror neputând opera prin invocarea dispozițiilor procesuale din legea veche, în prezent abrogate.

Faptul că inculpatului nu i-a fost tradus întregul dosar de urmărire penală nu poate fi reținut drept argument al unei presupuse vătămări aduse dreptului său la apărare, atâta vreme cât dispozițiile art. 3 din Directiva 2010/64/UE nu garantează celor suspectați sau acuzați de comiterea unor fapte penale dreptul la traducerea întregului dosar, ci doar dreptul la traducerea documentelor esențiale, care includ deciziile privative de libertate, rechizitoriul sau orice act de inculpare și hotărârea judecătorească, lăsând la aprecierea autorităților competente posibilitatea de a decide, eventual la cererea celor interesați, dacă se impune și traducerea altor documente.

Acestui argument i se adaugă și cel izvorât din dispozițiile art. 6 alin. 3 lit. e din Convenție, care, potrivit jurisprudenței Curții de la Strasbourg, nu impun o traducere scrisă a tuturor probelor documentare sau a tuturor probelor oficiale aflate la dosar (Baka împotriva României, Hotărârea din 16 iulie 2009; Pala împotriva Franței, Hotărârea din 30 ianuarie 2007; Kamasinski împotriva Austriei, Hotărârea din 19 decembrie 1989).

Nici argumentul bazat pe faptul că apărătorului ales al inculpatului din afara structurii tradiționale a Baroului i-a fost respinsă cererea de studiere a dosarului de către procuror nu poate fi reținut, în condițiile în care în motivarea acestei cereri procurorul a avut în vedere că, potrivit Deciziei în interesul legii nr. 27/2007 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, asistența juridică acordată în procesul penal unui inculpat sau învinuit de o persoană care nu a dobândit calitatea de avocat în condițiile Legii nr.

51/1995, modificată și completată prin Legea nr. 255/2004, echivalează cu lipsa de apărare a acestuia.

De altfel, în cursul urmăririi penale, inculpatul a fost asistat de un apărător ales din cadrul structurii tradiționale, care a fost prezent cu prilejul prezentării materialului de urmărire penală, alături de interpretul de limbă finlandeză, ocazie cu care inculpatul a luat cunoștință de faptele de care este cercetat, potrivit încadrării juridice noi, fapte pe care acesta le-a recunoscut și le-a regretat.

Lipsa de imparțialitate a interpretului neautorizat de limbă engleză prezent cu prilejul depistării și pe care inculpatul a reclamat-o abia în fața judecătorului fondului, nu ar putea conduce la înlăturarea ca mijloc de probă a procesului-verbal întocmit cu acea ocazie, câtă vreme inculpatul a fost de acord a fi chestionat în prezența acestui interpret și nu a precizat în ce anume a constatat vătămarea prilejuită de lipsă de imparțialitate a ofițerului de poliție judiciară.

În plus, așa cum instanța de la Strasbourg a subliniat în jurisprudența sa, împrejurarea că interpretul face parte din organul judiciar care a participat la efectuarea activității de urmărire penală ce formează obiect de critică nu constituie prin ea însăși o dovadă că procedura judiciară ar fi una inecheabilă, mai ales atunci când suspectul sau acuzatul au fost de acord să fie audiați în prezența acestuia, fără să conteste calitatea interpretării (Diallo împotriva Suediei, Hotărârea din 5 ianuarie 2010).

Invocarea de către inculpat cu titlu retroactiv a dispozițiilor art. 12 alin. 4 din Noul Cod de procedură penală nu poate fi reținută ca temei al înlăturării mijloacelor de probă obținute în lipsa unui traducător autorizat, o asemenea sancțiune neputând opera nici în virtutea art. 2 din Legea nr. 178/1997, care impun instanțelor judecătorești, parchetelor de pe lângă acestea și organelor de cercetare penală ca, în cadrul procedurilor judiciare, să fie folosiți numai interpreți și traducători autorizați, potrivit legii, calitate ce revine numai persoanelor atestate în profesie și autorizate de Ministerul Justiției.

Această dispoziție legală instituie în sarcina organelor judiciare numai o obligație de diligență și nu o obligație de rezultat, concluzie susținută de noile prevederi ale art. 105 alin. 2 din Codul de procedură penală, care permit în mod excepțional în situația în care se impune luarea urgentă a unei măsuri procesuale sau dacă nu se poate asigura un interpret autorizat, ca audierea unei persoane să aibă loc în prezența oricărei alte persoane ce poate comunica cu cel ascultat, organul judiciar având însă obligația de a relua audierea prin interpret imediat ce aceasta este posibilă.

Deși aceste dispoziții legale nu erau în vigoare la data unora din actele procesuale efectuate în cauză, ele reprezintă transpunerea în plan procesual penal a prevederilor de generală aplicare ale art. 225 și art. 150 alin. 4 din Codul de procedură civilă, în vigoare de la data de 15.02.2013,

care permit ca în procedurile judiciare să fie folosiți și traducători neautorizați, atunci când pentru limba respectivă nu există traducători autorizați.

Ținând seama de argumentele de interpretare legală enunțate mai sus, motivele de apel invocate se impuneau a fi înlăturate, hotărârea de condamnare pronunțată în primă instanță fiind legală și temeinică.

4.2. Atelier de lucru II

Judecător Cristina Crăciunoiu - Curtea de Apel Craiova (Secția Penală și pentru cauze cu minori)

Prin încheierea de la 18 mai 2016 pronunțată de judecătorul de cameră preliminară de la Tribunalul O., s-a constatat legalitatea sesizării instanței, a administrării probelor și a efectuării actelor de urmărire penală cu rechizitoriul emis de Parchetul de pe lângă Tribunalul O., privind pe inculpații: G.I.- agent de poliție și C.V. ofițer de poliție.

Au fost respinse excepțiile formulate de inculpații G.I. și C.V., ca nefondate, dispunându-se începerea judecării.

Pentru a pronunța această încheiere, judecătorul de cameră preliminară de la Tribunalul Olt a constatat că prin rechizitoriul din data de 07.03.2016, Parchetul de pe lângă Tribunalul Olt a dispus trimiterea în judecată sub control judiciar a inculpaților G.I. pentru săvârșirea infracțiunii de trafic de influență, prev de art. 291 al. 1 N.Cp., cu aplic. art. 6 și 7 lit. c din Legea nr. 78/2000 și C.V. pentru săvârșirea infracțiunilor de fals material în înscrisuri oficiale, prev de art. 320 al. 1, 2 N.Cp., două infracțiuni de abuz în serviciu, prev. de art. 297 alin. 1 N.Cp. și a unei infracțiuni de uz de fals, prev de art. 323 din N.Cp., toate cu aplic. art. 38 alin. 1 N.Cp.

Inculpatul C.V. a formulat cereri și excepții pe care le-a depus la dosarul cauzei la data de 6 aprilie 2016, prin care a solicitat să se constate nulitatea întregii urmăririi penale efectuate în cauză de procurorul de caz din cadrul Parchetului de pe lângă Tribunalul O., excluderea probelor administrate cu încălcarea legii cu consecința trimiterii cauzei procurorului pentru refacerea urmăririi penale.

A susținut în esență că, prin ordonanța din 23.06.2015 dată dosarul X/P/2014 al D.N.A. s-a dispus în ceea ce îl privește pe el și pe B.G. „clasarea” cauzei sub aspectul săvârșirii infracțiunii de luare de mită, prev. de art. 6 și 7 din Legea nr. 78/2000 rap. la art. 289 alin. 1 Cp. (fila 69 dos.u.p.) și disjungerea și declinarea competenței de soluționare a cauzei sub aspectul săvârșirii infracțiunilor de dare de mită, trafic de influență și cumpărare de influență.

Pentru a pronunța această soluție, D.N.A.- S.T.C. a reținut că „probele administrate în cauză nu au confirmat că ofițerii de poliție C.V. și B.G. ar fi pretins și primit, direct sau indirect, suma de 5000 lei sau alte foloase

necuverite cu ocazia activității de control finalizate prin încheierea procesului-verbal de constatare încheiat la societatea „S”.

De asemenea, D.N.A. – Serviciul Teritorial Craiova a mai reținut în motivarea ordonanței menționate: „chiar și martorii denunțatori au susținut că nu le-a remis acestora sume de bani cu titlu de mită, mai mult, că nu au purtat cu nici unul discuții în acest sens, suma de 5000 lei”.

Acesta a susținut totodată că în speță, contrar măsurii de clasare dispusă prin ordonanța sus-menționată de D.N.A., procurorul de caz a continuat urmărirea penală împotriva sa pentru infracțiunea de „luare de mită” prev. de art. 289 alin. 1 Cp. cu aplicarea art. 6 și art. 7 din Lg. 78/2000, dispunând abia prin pct. 2 din rechizitoriu „clasarea” pentru această infracțiune, cu încălcarea vădită a prevederilor legale vizând efectele actelor și măsurilor dispuse de procurorul ierarhic și în general de procurori.

Inculpatul a susținut că în mod abuziv în speță, s-a urmărit incriminarea sa, procurorul de caz continuând urmărirea penală împotriva sa în mod ocult, pentru fapte pe care i le-a adus la cunoștință cu încălcarea legii, peste termenele prevăzute de lege, încălcându-se astfel în mod vădit dreptul la o apărare corespunzătoare și la un proces echitabil.

A mai susținut inculpatul că, în dosarul nou format în urma disjungerii, procurorul de la P.T. „O” a întocmit procesul-verbal din data de 14.12.2015 în preambulul căruia l-a menționat în calitate de suspect, deși la acea dată nu avea această calitate, deoarece până atunci nu fusese cercetat penal decât pentru infracțiunea de luare de mită, clasată de către D.N.A. Craiova”, și nici chiar la D.N.A nu a avut calitatea de suspect, fiind audiat exclusiv ca martor în dosarul X/P/2014.

De asemenea, inculpatul a susținut că procurorul de la Parchetului de pe lângă Tribunalul „O” a început nelegal urmărirea penală împotriva sa la data de 14.12.2015 pentru o faptă de fals în înscrisuri oficiale, fără a exista în dosarul disjuns un denunț prealabil, o plângere împotriva sa ori o sesizare din oficiu așa cum prevăd dispozițiile art. 289-292 privind sesizarea organelor de urmărire penală) referitoare la această infracțiune, instrumentând un dosar în care nu mai avea nici o calitate raportat la soluția de clasare pronunțată de D.N.A., urmărirea penală declanșată și continuată astfel fiind lovită de nulitate.

A mai arătat inculpatul că la interval de o zi de la întocmirea procesului-verbal menționat (respectiv la 15.12.2015) a fost solicitat să dea declarație de suspect, dar avocatului său i s-a refuzat accesul la dosar, respectiv nu i s-a permis nici studierea dosarului, nici fotocopierea unor înscrisuri din dosar, așa cum rezultă din adresa înaintată de procurorul de caz către avocatul său ales, astfel că a refuzat să facă orice declarații în aceste condiții.

Inculpatul a mai arătat că a avut inițial calitatea de martor în cauză și ulterior a devenit suspect și inculpat, situație în care conform art. 118 C.P.P. a solicitat să se dispună excluderea declarației sale ca probă împotriva sa, în temeiul dreptului martorului de a nu se autoacuză.

Ulterior, prin procesul-verbal din 21.01.2016, procurorul de caz i-a adus la cunoștință că prin ordonanța din 11.01.2016 ar fi dispus extinderea urmăririi penale împotriva sa pentru încă 3 infracțiuni, respectiv pentru 2 infracțiuni de abuz în serviciu prev. de art. 297 alin. 1 C.C.P. și pentru o infracțiune de uz de fals, prev. de art. 323 N.C.P., cu aplicarea art. 38 alin. 1 din N.C.P. (adică avea calitatea de suspect), iar prin Ordonanța din 21.01.2016 a pus în mișcare acțiunea penală împotriva sa pentru toate cele 3 infracțiuni menționate anterior (adică avea calitatea de inculpat).

Astfel, procurorul de caz i-a adus la cunoștință în aceeași zi (21.01.2016) că împotriva sa s-a început urmărirea penală și că tot împotriva sa s-a pus în mișcare urmărirea penală, adică i s-a comunicat pe data de 21.01.2016 că a avut calitatea de suspect pentru 3 infracțiuni încă din data de 11.01.2016 (cu 10 zile în urmă), și că pentru toate aceste 3 infracțiuni, la care s-a adăugat și infracțiunea de fals în înscrisuri despre care am vorbit anterior, a devenit inculpat.

Inculpatul a susținut că procedându-se astfel, este limpede și fără putință de tăgadă că procurorul de caz i-a încălcat drepturile prevăzute de art. 108 C.P.P. privind comunicarea drepturilor și obligațiilor, precum și cele prevăzute de art. 307 și art. 311 C.P.P., deoarece legiuitorul nu a inserat pur formal obligațiile organului de urmărire penală, îndeplinirea tuturor acestor obligații în aceeași zi (în 21.01.2016 a aflat că dobândise calitatea de suspect în urmă cu 10 zile și totodată că este inculpat), aspecte care atrag nulitatea actelor procedurale efectuate pur formal și cu eludarea finalității urmărite de lege.

Examinând criticile formulate de inculpatul C.V. conform procedurii prev. de art. 345 și art. 346 C.p.p. judecătorul de cameră preliminară de la Tribunalul „O” a apreciat că acestea sunt neîntemeiate pentru următoarele considerente:

Referitor la excepțiile invocate de inculpatul C.V. expuse în mod detaliat mai sus și care vizează în esență nulitatea întregii urmăriri penale făcută de procurorul de caz din cadrul Parchetului de pe lângă Tribunalul Olt, ca urmare a nelegalității administrării probelor în cauză, nelegalitatea sesizării organelor de urmărire penală (plângere sau denunț) și dreptul la apărare, s-a apreciat de asemenea că sunt neîntemeiate și urmează să fie respinse.

Analizând actele și lucrările dosarului, s-a constatat că într-adevăr, prin Ordonanța din 23.06.2015, pronunțată în dosarul nr. X/P/2014, D.N.A. a dispus în ceea ce îl privește pe inculpatul C.V. și pe polițistul B.G. „clasarea” cauzei sub aspectul săvârșirii infracțiunii de luare de mită, prev.

de art. 6 și 7 din Lg. nr. 78/2000 rap. la art. 289 alin. 1 CP. (fila 69 dos.u.p.) disjungerea și declinarea competenței de soluționare a cauzei sub aspectul săvârșirii infracțiunilor de dare de mită, trafic de influență și cumpărare de influență (fila 29 – 31 d.u.p.), cauza fiind înaintată Parchetului de pe lângă Tribunalul „O” .

Cauza a fost înregistrată la Parchetul de pe lângă Tribunalul Olt sub nr. Y/P/2015, iar prin ordonanța cu același număr din 01.07.2015 s-a dispus începerea urmăririi penale în cauză cu privire la săvârșirea infracțiunii de luare de mită prev. de art. 289 alin. 1 c.p. cu aplic. art 6 și 7 lit. c c.p. din legea nr. 78/2000 dare de mită prev. de art. 290 al. 1 c.p., cu aplic. art. 6 din Leg.78/2000, trafic de influență prev. de art. 291 al. 1 c.p., cu aplic. art. 7 lit. c din legea nr. 78/2000 și cumpărare de influență prev. de art. 292 al. 1 c.p., cu aplic. art. 6 din legea nr. 78/2000.

Prin ordonanța din 4.11.2015, s-a dispus extinderea urmăririi penale cu privire la infracțiunea de fals material în înscrisuri oficiale prev. de art. 320 al. 1 și 2 din codul penal, reținându-se că din probele administrare pe parcursul urmăririi penale a rezultat comiterea și a altor fapte în legătură cu cele pentru care s-a dispus începerea urmăririi penale, iar prin ordonanța cu același număr din aceeași dată s-a dispus efectuarea în continuarea urmăririi penale față de suspectii G.I. și C.V. pentru săvârșirea infracțiunii de trafic de influență prev. de art. 291 al. 1 Cp. de către inculpatul G.I. și pentru săvârșirea infracțiunii de fals material în înscrisuri oficiale prev. de art. 320 al. 1 și 2 Cp. de către inculpatul C.V., iar la data de 11.01.2016 s-a dispus extinderea urmăririi penale față de suspectul C.V. cu privire la săvârșirea a două infracțiuni de abuz în serviciu prev. de art. 297 alin. 1 Cp., și de uz de fals prev. de art. 323 Cp., toate cu aplic. art. 38 alin. 1 Cp.

Examinând actele și lucrările dosarului, judecătorul de cameră preliminară a apreciat că organul de urmărire penală a fost în mod legal sesizat prin denunț, de către denunțatorul G.M.S. care, în calitate de administrator al societății „S”, a denunțat faptele săvârșite de ofițerii de poliție C.V și B.L și de către agentul de poliție G.I., ultimii doi inculpați în prezenta cauză.

Așadar, s-a reținut că în cauză există act de sesizare a organului de urmărire penală, cauza fiind disjunsă și declinată de către DNA în favoarea Parchetului de pe lângă Tribunalul „O”, care a dispus prin ordonanță extinderea urmăririi penale pentru toate faptele rezultate din probe.

Pe parcursul cercetărilor și al urmăririi penale, procurorul i-a adus la cunoștință petentului C.V. calitatea de suspect și inculpat, existând proces verbal întocmit în cauză.

Din actele dosarului de urmărire penală rezultă că inculpatul C.V. s-a prezentat la urmărirea penală fiind însoțit de un avocat ales folosin-

du-se de dreptul de a nu da nicio declarație potrivit dispoz. art. 83 C.p.p., beneficiind de apărare.

De asemenea probele au fost administrate în condiții legale, fără a se folosi violența, amenințarea sau tortura împotriva persoanelor audiate în cauză, fiind respectate astfel dispoz. art. 101 alin. 1, 2 și 3 C.p.p., situație în care, s-a apreciat că nu se impune excluderea anumitor probe nefiind cazul, nici a procesului verbal de contravenție întocmit de inculpat.

Judecătorul de cameră preliminară a constatat așadar că nu există neregularități ale actului de sesizare, instanța fiind legal sesizată cu judecarea cauzei și, de asemenea, că probele au fost în mod legal administrate, iar actele de urmărire penală au fost efectuate cu respectarea dispozițiilor legale, neimpunându-se așadar excluderea vreunei probe ori sancționarea actelor de urmărire penală conform art. 280-282 C.p.p. motiv pentru care, în temeiul art. 346 alin. (2) C.p.p. s-a constatat legalitatea sesizării instanței cu rechizitoriul nr. Y/P/2015, emis de Parchetul de pe lângă Tribunalul „O” și a dispus începerea judecății cauzei privindu-i pe inculpații G.I. și C.V.

Împotriva acestei încheieri **au formulat contestații inculpații G.I. și C.V.**

Inculpatul C.V. prin motivele de contestație a criticat încheierea Tribunalului „O” sub aspectul legalității și temeiniciei invocând nulitatea întregii urmăriri penale și solicitând totodată excluderea probelor administrate cu încălcarea legii, pentru aceleași motive invocate în cererile și excepțiile depuse la judecătorul de cameră preliminară de la instanța de fond.

În ceea ce privește solicitarea de excludere a probelor inculpatul a arătat că declarația pe care a dat-o în calitate de martor în dosarul instrumentat inițial de DNA nu putea fi folosită împotriva sa în dosarul Parchetului de pe lângă Tribunalul „O”.

Examinând contestațiile formulate în raport de motivele invocate de inculpați, judecătorul de cameră preliminară din cadrul Curții de Apel Craiova a reținut că este nefondată contestația inculpatului G.I. însă este în parte fondată contestația inculpatului C.V. pentru următoarele considerente de drept și de fapt:

Cu privire la contestația formulată de inculpatul C.V., judecătorul de cameră preliminară, examinând în principal criticile privind nulitatea actelor de urmărire penală arată că actul de sesizare primară în cauză îl constituie denunțul formulat de numitul G.M.S. la data de 04 iulie 2014 prin care acesta reclamă săvârșirea unor fapte penale de către mai mulți polițiști printre care și numitul C.V.

La data de 23 iunie 2015 prin ordonanța de clasare DNA a analizat exclusiv infracțiunile care erau în competența sa în raport de disp. OUG 43/2002 și Legii nr. 78/2000, fără a dispune însă o soluție de clasare cu privire la toate faptele reclamate de martorul denunțator.

Prin urmare, în mod legal la data de 01 iulie 2015 prin ordonanța din aceeași dată Parchetul de pe lângă Tribunalul "O" a dispus începerea urmăririi penale *in rem* cu privire la faptele din data de 03 iulie 2014 în a căror săvârșire s-a reclamat implicarea numiților G.I., B.L. și C.V., fără ca prin această ordonanță să se creeze cadrul pentru a se verifica din nou faptele deja analizate de DNA (această unitate de parchet a verificat doar dacă ofițerii de poliție au primit sau pretins sume de bani direct sau indirect – infracțiunea de luare de mită a constituit obiectul clasării dispuse la data de 23 iunie 2015 și nu pretinse fapte de abuz în serviciu, fals în înscrisuri oficiale sau uz de fals).

Pentru aceste fapte actul de sesizare îl constituie ordonanța de extindere a urmăririi penale *in rem* din data de 04 noiembrie 2015 și ordonanța de extindere a urmăririi penale *in personam* din 11 ianuarie 2016, acte întocmite în mod legal în condițiile art. 311 C.p.p. Extinderea urmăririi penale pentru alte fapte sau pentru alte persoane se dispune în baza informațiilor pe care organele de urmărire penală le strâng până la acel moment nefiind necesar să existe câte un denunț pentru fiecare faptă descoperită după declanșarea urmăririi penale *in rem* sau *in personam*.

Cât privește încălcarea dreptului la apărare a inculpatului ca urmare a respingerii cererii acestuia din data de 16 decembrie 2015 de eliberare de fotocopii din dosar (adresa din 18 decembrie 2015 atașată la fila 17 dosar 449/104/2016/a2), judecătorul de cameră preliminară de la Curtea de Apel reține că în condițiile art. 94 alin. 4 C.p.p. există posibilitatea de se restricționa dreptul de consultare a dosarului în faza de urmărire penală în mod motivat și pe o durată de 10 zile după punerea în mișcare a acțiunii penale.

Analizând răspunsul comunicat se remarcă că acesta este justificat de considerente ținând de buna derulare a urmăririi penale (pentru a nu fi dezvăluite inculpatului probe care ar fi putut să fie influențate) argumentele prezentate de parchet fiind similare cu cele reținute în ordonanța de dispunere a controlului judiciar față de același inculpat, ordonanță menținută de judecătorul de drepturi și libertăți de la Tribunal.

Chiar dacă în cuprinsul acestui răspuns nu se face mențiunea că restricționarea dreptului de a consulta dosarul este una temporară, este evident că o astfel de măsură nu ar fi putut fi dispusă pentru mai mult de 10 zile, deoarece aceasta este perioadă maximă prevăzută de lege conform art. 94 alin. 4 teza finală C.p.p.

Prin urmare atât timp cât nu există dovezi din care să rezulte că măsura de restricționare a dreptului de consultare a dosarului ar fi fost prelungită peste ceea ce permite legea (în cauză nu există informații că o nouă cerere formulată după data la care cea inițială a fost respinsă, ar fi primit o soluție similară) nu poate fi reținută o încălcare a dreptului de apărare de natura celei expuse de inculpat în contestație.

Este întemeiată însă cererea acestui inculpat de excludere din materialul probatoriu a declarației dată în calitate de el în calitate de martor în data de 10.06.2015 în dosarul nr.X/P/2014 al D.N.A.

Conform art. 118 C.p.p. „declarația de martor dată de o persoană care, în aceeași cauză ... ulterior a dobândit calitatea de suspect ori inculpat nu poate fi folosită împotriva sa. Organele judiciare au obligația să menționeze cu ocazia consemnării declarației calitatea procesuală anterioară”.

Această dispoziție din Codul de procedură penală, urmărind să protejeze dreptul martorului de a nu se autoacuză instituie o veritabilă interdicție pentru organele judiciare de a folosi o asemenea probă în defavoarea sa, interdicție care poate fi sancționată doar prin instituția excluderii probelor.

În cauză se observă că declarația dată de C.V. la data de 10 iunie 2015 în calitate de martor într-un alt dosar, instrumentat de o altă unitate de parchet, a fost folosită în defavoarea sa în prezentul dosar, servind la stabilirea situației de fapt și la înlăturarea apărărilor formulate în cauză (a se vedea în acest sens paragrafele 2 și 3 de la fila 13 din rechizitoriu și paragrafele 1 și 2 de la fila 14 din același act).

Ori, art. 118 C.p.p. are ca scop tocmai asigurarea unei protecții efective a dreptului recunoscut inculpaților în procesul penal de a nu contribui la propria lor acuzare (obligație subliniată și de necesitatea încunoștințării inculpatului despre dreptul de a păstra tăcerea și lipsa oricăror consecințe care ar putea decurge din exercitarea acesteia) iar prin maniera în care s-a procedat parchetul a eludat o dispoziție legală imperativă.

Constatând că proba este folosită în procesul penal în vădită contradicție cu disp. art. 118 C.p.p judecătorul de cameră preliminară de la Curtea de Apel a admis contestația formulată de inculpatul C.V., a desființat încheierea contestată și rejudecând, a dispus excluderea probei constând în declarația dată în calitate de martor de C.V. în data de 10.06.2015 în dosarul nr. X/P/2014 al D.N.A.

4.3. Atelier de lucru III. Practica Înaltei Curți de Casație și Justiție

Aplicarea Directivei 2010/64/UE/20.10.2010 privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale și a Directivei 2012/13/UE privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale în practica judiciară.

**Judecător Damian Marius Mitea- Curtea de Apel Constanța
(Secția Penală și pentru cauzele cu minori și familie)**

Prin rechizitoriul din data de 02.07.2015 s-a dispus trimiterea în judecată a 13 persoane fizice și a 11 societăți comerciale, acuzațiile vizând

în special săvârșirea unor infracțiuni de evaziune fiscală, spălare de bani și infracțiuni incriminate de Legea nr. 31/1990 privind societățile comerciale. Se constată că, în general, acuzațiile vizau activități de criminalitate economico-financiară.

Cauza a fost înregistrată în primă instanță pe rolul Curții de Apel Constanța, întrucât unul dintre inculpați avea calitatea de avocat.

Având în vedere dispozițiile procesuale în vigoare, cauza a parcurs două faze procesuale – camera preliminară și judecata. În faza camerei preliminare se verifică competența și legalitatea sesizării instanței, precum și legalitatea administrării probelor și a efectuării actelor de către organele de urmărire penală.

În cazul în care judecătorul de cameră preliminară, după ce procedează la verificarea aspectelor de legalitate privind sesizarea instanței administrarea probelor și efectuarea actelor de către organele de urmărire penală, poate dispune începerea judecății, caz în care procedura judiciară se transferă în următoarea fază procesuală, respectiv faza de judecata.

În cauza de față un număr de 7 inculpați erau cetățeni străini, de cetățenie sud-coreeană, care nu cunoșteau limba română, astfel că încă de la începutul procedurii judiciare judecătorul cauzei a fost nevoit să asigure un interpret pentru inculpații cetățeni străini.

Obligația asigurării dreptului la interpretare și traducere derivă atât din dispozițiile naționale, cât și din legislația Uniunii Europene, în speță Directiva 2010/64/UE/20.10.2010 privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale.

Astfel, în art. 12 alin. 3 Cod procedură penală se prevede că *părților și subiecților procesuali care nu vorbesc sau nu înțeleg limba română ori nu se pot exprima li se asigură, în mod gratuit, posibilitatea de a lua cunoștință de piesele dosarului, de a vorbi, precum și de a pune concluzii în instanță, prin interpret. În cazurile în care asistența juridică este obligatorie, suspectului sau inculpatului i se asigură în mod gratuit posibilitatea de a comunica, prin interpret, cu avocatul în vederea pregătirii audierii, a introducerii unei căi de atac sau a oricărei alte cereri ce ține de soluționarea cauzei.*

În art. 83 alin. 1 lit. f Cod procedură penală se prevede *dreptul inculpatului de a beneficia în mod gratuit de un interpret atunci când nu înțelege, nu se exprimă bine sau nu poate comunica în limba română.*

În art. 105 alin. 1,2 Cod procedură penală, ca dispoziție generală în materia audierii persoanelor, se prevăd următoarele: *Ori de câte ori persoana audiată nu înțelege, nu vorbește sau nu se exprimă bine în limba română, audierea se face prin interpret. Interpretul poate fi desemnat de organele judiciare sau ales de părți ori persoana vătămată, dintre interpreții autorizați, potrivit legii; în mod excepțional, în situația în care se impune luarea urgentă a unei măsuri procesuale sau dacă nu se poate asigura un*

interpret autorizat, audierea poate avea loc în prezența oricărei persoane care poate comunica cu cel ascultat, organul judiciar având însă obligația de a relua audierea prin interpret imediat ce aceasta este posibilă.

De asemenea, Directiva 2010/64/UE/20.10.2010 cuprinde dispoziții explicite privind obligația organelor judiciare de a asigura respectarea dreptului la interpretare și traducere, cum ar fi în art. 2 alin. 1, art. 3 alin. 1, dispoziții analizate în cadrul seminariilor ce au avut în proiectul de față.

Trebuie avută în vedere și jurisprudența CEDO, care dă o interpretare largă dreptului la asistență gratuită printr-un interpret, atunci când cel acuzat nu înțelege limba folosită în pretoriu. De exemplu, în cauza *Luedicke, Belkacem și Koc vs. Germania* (1978), Curtea a declarat că art. 6 par. 3 lit. e din Convenție se aplică „tuturor actelor de procedură pornite împotriva lui și pe care trebuie să le înțeleagă pentru a beneficia de un proces echitabil”, enumerând printre elementele ce impun o interpretare sau o traducere pe cheltuiala statului actul de inculpare, motivele arestării și ședința de judecată însăși, parte din aceste documente fiind enumerate și în Directiva 2010/64/UE/20.10.2010.

În speța analizată judecătorul cauzei a întâmpinat dificultăți în identificarea unei interpret pentru limba coreeană, având în vedere numărul limitat al interpreților autorizați pentru această limbă care în zona noastră geografică se încadrează în categoria limbilor rare.

Din baza de date a Ministerului Justiției, instituția care autorizează interpreții și traducătorii pentru procedurile judiciare, rezultă că există, teoretic, un număr de 9 nouă interpreți autorizați pentru limba coreeană. Deși acest număr ar putea părea suficient, în concret judecătorul cauzei nu a putut identifica un interpret autorizat pentru limba coreeană, care să poată fi prezent la termenele stabilite în cauză (interpreții contactați invocând diferite motive pentru imposibilitatea deplasării la instanță, legate de vârstă, starea de sănătate, distanță, lipsa din țară).

Astfel, judecătorul cauzei nu a putut asigura un interpret autorizat pentru limba coreeană, ceea ce a impus identificarea unei alte modalități de asigurare a dreptului la interpretare și traducere. Inculpații au declarat că vorbesc limba engleză, astfel că judecătorul cauzei a asigurat prezența unui interpret de limba engleză, iar rechizitoriul a fost comunicat către inculpații cetățeni sud coreeni tot tradus în limba engleză. Trebuie precizat că inculpații au acceptat ca interpretarea și traducerea să se realizeze în limba engleză, aceeași situație regăsindu-se și în faza de urmărire penală.

După parcurgerea fazei de cameră preliminară și începerea judecății, dreptul la interpretare a fost asigurat tot prin prezența unui interpret autorizat de limba engleză, cu mențiunea că la termenul la care au fost audiați doi dintre inculpații de cetățenie sud coreeană a fost asigurată prezența unui interpret pentru limba coreeană, dat fiind că cei doi inculpați au declarat că nu cunosc limba engleză la un nivel ridicat, iar pentru a fi

asigurată calitatea traducerii și corecta înțelegere a declarațiilor celor doi inculpați s-a asigurat interpretul pentru limba coreeană, însă acesta nu era autorizat de Ministerul Justiției, ci era un angajat al Ambasadei Republicii Coreea de Sud. De asemenea, la dezbateri a fost asigurată prezența celui-luiși interpret pentru limba coreeană, având în vedere importanța acestui moment procesual pentru exercitarea dreptului la apărare al inculpatului.

Aceasta a fost modalitatea în care judecătorul cauzei a asigurat în concret respectarea dreptului la interpretare și traducere, modalitate ce respectă standardele impuse de legislația națională și europeană.

Atât legislația națională, cât și Directiva 2010/64/UE/20.10.2010 obligă la asigurarea dreptului la interpretare și traducere într-o limbă care este înțeleasă de persoana acuzată, indiferent că este vorba despre limba maternă, limba statului de origine sau o altă limbă străină cunoscută de persoana acuzată, esențial fiind ca persoana acuzată să înțeleagă limba în care i se asigură traducerea. Se desprinde concluzia din legislația națională și cea europeană că dreptul la interpretare și traducere urmărește să asigure persoanei acuzate posibilitatea de a i se oferi servicii de traducere într-o limbă sau într-un limbaj pe care îl înțelege, fără a limita obligația organelor judiciare la asigurarea interpretării/traducerii în limba maternă, cum a fost cazul în speță - limba coreeană.

Procedura judiciară în cazul menționat a ridicat probleme legate de respectarea dreptului la informare al persoanei acuzate, derivate din obligația organelor de urmărire penală de a informa persoana acuzată cu privire la faptele penale de a căror comitere este suspectată ori cu privire la încadrarea juridică.

Dispozițiile procesual penale includ obligații în sarcina organelor judiciare pentru a informa persoana suspectată despre fapta pentru care se efectuează urmărirea penală și încadrarea juridică, în acest sens fiind:

Art. 10 alin. 3 Cod procedură penală: „*Suspectul are dreptul de a fi informat **de îndată** și înainte de a fi ascultat despre fapta pentru care se efectuează urmărirea penală și încadrarea juridică a acesteia. Inculpatul are dreptul de a fi informat de îndată despre fapta pentru care s-a pus în mișcare acțiunea penală împotriva lui și încadrarea juridică a acesteia.*” – dispoziție cu caracter general aplicabilă în orice fază a procesului penal.

Art. 83 lit. a¹ Cod procedură penală: „*În cursul procesul penal inculpatul are dreptul de a fi informat cu privire la fapta pentru care este cercetat și încadrarea juridică a acesteia.*”

Art. 307 Cod procedură penală: „*Persoanei care a dobândit calitatea de suspect i se aduc la cunoștință, înainte de prima sa audiere, această calitate, fapta pentru care este suspectată, încadrarea juridică a acesteia, drepturile procesuale prevăzute la art. 83, încheindu-se în acest sens un proces-verbal.*”

Art. 311 alin. 3 Cod procedură penală: „*Organul judiciar care a dispus extinderea urmăririi penale sau schimbarea încadrării juridice este obligat să îl informeze pe suspect despre faptele noi cu privire la care s-a dispus extinderea.*” *Notă:* Prin Decizia nr. 49/28.02.2017 a Curții Constituționale a fost admisă excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 311 alin. 3 Cod de procedură penală și s-a constatat că soluția legislativă care exclude obligația informării suspectului/inculpatului despre schimbarea încadrării juridice este neconstituțională. S-a reținut de Curtea Constituțională că soluția legislativă cuprinsă în art. 311 alin. 3 din Codul de procedură penală potrivit căreia organul judiciar care a dispus schimbarea încadrării juridice nu este obligat să-l informeze pe acuzat cu privire la aceasta încalcă prevederile constituționale ale art. 21 alin. 3 referitor la dreptul la un proces echitabil și art. 24 referitor la Dreptul la apărare, precum și dispozițiile art. 6 paragraful 3 lit. a) din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale referitor la dreptul acuzatului de a fi informat, în termenul cel mai scurt, asupra naturii și cauzei acuzației aduse împotriva sa. *Urmare acestei decizii, organele de urmărire penală au obligația de informa de îndată persoana acuzată asupra schimbării încadrării juridice a faptei.*

Dreptul de a fi informat în cadrul procedurilor judiciare, reglementat de Directiva 2012/13/UE, conferă un spectru mai larg drepturilor de care se bucură persoanele acuzate, cel puțin din perspectiva informării cu promptitudine cu privire la orice modificare a informațiilor referitoare la acuzația penală (art. 6 alin. 4) și a furnizării cu promptitudine și cu detaliile necesare a informațiilor necesare pentru a garanta caracterul echitabil al procedurilor și exercitarea efectivă a dreptului la apărare (art. 6 alin. 1).

a) Lipsa descrierii acuzației penale, respectiv a faptei de efectuare de acte de comerț incompatibile cu funcția deținută

În cazul inculpatului P.C. s-a reținut prin rechizitoriu că, în calitate de angajat în funcție de execuție la DGFP - Biroul Mangalia, având interdicția de a exercita acte de comerț incompatibile cu funcția publică deținută, a procedat la utilizarea drept paravan a activității unei societăți comerciale de prestări servicii contabile administrată de soția sa, în care avea și alți angajați, societate care efectua servicii de contabilitate pentru societățile comerciale vizate de ancheta de față, respectiv SC K SRL, SC KM SRL, SC K J SRL și SC S SRL. Conform atribuțiunilor de serviciu, acuzarea a susținut că acesta trebuia să verifice activitatea acestor firme, ca și a altora care își desfășurau activitatea în raza sa de competență teritorială și materială, nicidecum să le asigure în fapt serviciile de contabilitate, cu atât mai mult cu cât această activitate a vizat asigurarea condițiilor de evaziune fiscală a bugetului de stat de către contribuabilii deserviți de funcționarul public menționat. S-a apreciat de acuzare că inculpatul a comis infracțiunea prev. de art. 12 lit. a din Legea nr. 78/2000.

Judecătorul de cameră preliminară a apreciat că acuzația nu redă cu certitudine și claritate în ce constau acțiunile ce ar putea constitui elementul material al infracțiunii deduse judecății. S-a apreciat în hotărâre că „prin sintagma „faptă arătată în actul de sesizare” nu se poate înțelege doar simpla referire la o anumită infracțiune menționată în succesiunea activității inculpatului, ci descrierea detaliată a acelei fapte într-un mod susceptibil de a produce consecințe juridice, respectiv de a investi instanța, garanții procesuale menite să asigure aflarea adevărului, dreptul de apărare al celui judecat și mai ales dreptul la un proces echitabil. Ceea ce este esențial este ca fapta să fie prezentată cu toate elementele ce au relevanță penală, sub aspectul conținutului unei infracțiuni, fapt ce înlătură orice îndoială cu privire la obiectul judecății și nu îl împiedică pe inculpat să se apere. Art. 6 paragraf 3 lit.a din Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale recunoaște acuzatului dreptul de a fi informat, în mod detaliat, nu numai cu privire la cauza acuzării, adică cu privire la faptele materiale de care este acuzat, dar și cu natura acuzației, respectiv încadrarea juridică a faptelor. Din această perspectivă, în cauza *Mattoccia c. Italiei*, Curtea Europeană a constatat că informațiile conținute în acuzație cu privire la detaliile esențiale privind locul și timpul săvârșirii infracțiunii erau vagi și contradictorii, fiind încălcat dreptul la un proces echitabil, care ar fi trebuit să garanteze reclamantului oportunitatea și posibilitatea de a se apăra într-o modalitate concretă și efectivă. În jurisprudența sa, Curtea de la Strasbourg a explicat ce se înțelege prin „cauză” și „natura acuzației”, aduse împotriva unei persoane, în hotărârea din 24.10.1996 privind cauza *De T. Torres contra Spaniei* arătând că acestea se referă la faptele materiale imputate care stau la baza acuzației, la calificarea juridică a acestora, precum și la circumstanțele agravante existente, iar informarea în mod amănunțit asupra faptelor imputate și încadrarea juridică a acestora, nu ar trebui, în niciun caz, să fie ulterioară dispoziției de trimitere în judecată. În hotărârea din 25 iulie 2000 privind cauza *Mattoccia contra Italiei*, în cauzele *Mattei contra Franței* din 19 decembrie 2006, *Pelissier și Sassy contra Franței* din 23 martie 1999 și *Dallos contra Ungariei* din 1 martie 2001, Curtea a considerat de asemenea, că o informare precisă și completă cu privire la faptele care se reproșează acuzatului și a calificării juridice reprezintă o condiție esențială pentru echitatea procedurilor judiciare, apreciindu-se că aceasta trebuie făcută inclusiv prin intermediul actului de acuzare, care nu trebuie să fie caracterizat prin imprecizie cu privire la aspecte esențiale, sens în care s-a exemplificat locul și data comiterii infracțiunii imputate, concluzionând că neregulile din actul de sesizare cu privire la faptele pentru care este acuzată o persoană și încadrările juridice ar conduce la imposibilitatea pregătirii apărării cu privire la acuzațiile aduse.”

Astfel, judecătorul de cameră preliminară a considerat că rechizitoriul nu îndeplinește condițiile impuse de dispozițiile art. 328 Cod procedură penală cu privire la cerința descrierii faptei reținute în sarcina inculpatului.

În calea de atac formulată de procuror, Înalta Curte de Casație și Justiție a infirmat acest raționament al judecătorului de cameră preliminară de la prima instanță, apreciind că fapta este descrisă pe larg în rechizitoriu, de o manieră clară, inteligibilă, existând toate elementele necesare stabilirii obiectului judecății.

Apreciez că soluția pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție este criticabilă, în condițiile în care s-a considerat suficientă o descriere generică a unei activități presupus infracțională, în care se făceau trimiteri comune la o activitate presupus infracțională, dar fără a se preciza conținutul concret al actelor de comerț pretins efectuate, al perioadei infracționale specifice actelor de comerț realizate, al numărului actelor materiale, în condițiile în care se indică doar perioada infracțională cuprinsă între 2011 și 2014, raportat la mai multe societăți comerciale, însă fără detalii referitoare la fiecare dintre societățile comerciale în raport cu care ar fi derulat actele de comerț incompatibile cu funcția.

Trebuie avut în vedere că dreptul la informare implică posibilitatea persoanei acuzate de a lua la cunoștință în mod concret de conținutul acuzațiilor penale, în expunerea de motive a Directivei 2012/13/UE menționându-se că ar trebui furnizată o descriere suficient de detaliată a faptelor, a momentului și locului, referitoare la infracțiunile de a căror comitere este suspectată persoana acuzată.

În cauza Mattoccia contra Italiei s-a reținut de CEDO că persoana acuzată trebuie informată în mod amănunțit, asupra naturii și cauzei acuzației aduse împotriva sa.

În același sens, în art. 6 alin. 1 din Directiva 2012/13/UE se prevede obligația furnizării cu promptitudine a detaliilor necesare pentru a garanta caracterul echitabil al procedurilor și exercitarea efectivă a dreptului la apărare.

Consider că baza factuală oferită de procuror nu respectă standardul impus de Directiva 2012/13/UE, astfel că ar fi trebuit reținută ca întemeiată aprecierea judecătorului de cameră preliminară de la prima instanță.

b) Omisiunea aducerii la cunoștință a schimbării încadrării juridice

Pentru inculpatul D.D.S. s-a reținut inițial în faza de urmărire penală săvârșirea infracțiunii de participație improprie la evaziune fiscală, însă la data de 29.06.2015 procurorul a schimbat încadrarea juridică, în sensul reținerii infracțiunii de complicitate la evaziune fiscală, dispunând trimiterea în judecată pentru această nouă încadrarea juridică, dar fără a se aduce la cunoștință inculpatului schimbarea încadrării juridice.

Judecătorul de cameră preliminară a apreciat că prin schimbarea încadrării juridice inițiale au fost reținute în concret noi acuzații în sarcina inculpatului, fapte noi cu privire la care acțiunea penală nu a fost extinsă, însă acest raționament nu a fost reținut de Înalta Curte de Casație și Justiție, care a apreciat că procurorul doar a procedat la reinterpretarea aceluiași fapte și a dispus schimbarea încadrării juridice, fără a aduce noi acuzații inculpatului.

Plecând de la aprecierea finală a Înalta Curte de Casație și Justiție, se constată că în cauză rămâne în discuție schimbarea încadrării juridice ce nu a fost adusă la cunoștință inculpatului, acesta fiind trimis în judecată pentru o încadrare juridică ce nu i-a fost adusă la cunoștință, aspect ce nu a fost analizat de ICCJ.

Deși dispozițiile legii naționale nu prevedeau obligativitatea aducerii la cunoștință a schimbării încadrării juridice pentru inculpat, la acea dată (în prezent situația este modificată, urmare Deciziei nr. 49/28.02.2017 a Curții Constituționale prin care a fost admisă excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 311 alin. 3 Cod de procedură penală și s-a constatat că soluția legislativă care exclude obligația informării suspectului /inculpatului despre schimbarea încadrării juridice este neconstituțională), termenul de transpunere al Directivei 2012/13/UE (02.06.2014) era depășit la data desfășurării urmăririi penale, astfel că ar fi fost necesar să se țină seama de prevederile acesteia, respectiv dreptul persoanei acuzate de a fi informată cu privire la acuzare, în conformitate cu art. 6, deci inclusiv referitor la modificările intervenite cu privire la încadrarea juridică a faptelor. În virtutea efectului direct vertical (ascendent) al directivelor, persoanele particulare pot invoca în mod direct normele europene în fața instanțelor naționale și europene, fără ca statul membru să reia, în mod necesar, norma europeană în cauză în sistemul său juridic intern. Efectul direct vertical al directivelor este condiționat de caracterul normei, ce trebuie să fie clară, precisă și necondiționată; directiva să nu fi fost transpusă în termen sau să fi fost transpusă greșit de către statul membru; să se fi produs un prejudiciu persoanei care invocă efectul direct vertical al directivei.

Acest aspect al obligativității aducerii la cunoștință a schimbării încadrării juridice pentru inculpat nu a fost avut în vedere de judecătorul de cameră preliminară de la instanța de control judiciar, deși se răsfrângea asupra exercitării dreptului la apărare și a dreptului la un proces echitabil.

c) Omisiunea aducerii la cunoștință a acuzației penale

În cazul altor doi inculpați (S.J. și B. V.), atât judecătorul de cameră preliminară de la prima instanță, cât și cel de la Înalta Curte de Casație și Justiție au constatat că procurorul a dispus trimiterea în judecată pentru acuzații penale care nu au făcut obiectul urmăririi penale, nu au fost aduse la cunoștință inculpaților. S-a apreciat că în această modalitate s-a adus atingere și dreptului la apărare al inculpaților, care au fost trimiși în jude-

cată, fără să fie informați în mod complet asupra acuzației penale și fără să aibă posibilitatea de a-și formula apărările raportat la faptele noi reținute în sarcina lor, ceea ce a determinat nelegalitatea rechizitoriului.

În concret, în ceea ce îl privește pe inculpatul S.J., s-a constatat că prin ordonanța nr.1907/P/2014 din 15 ianuarie 2015 a Parchetului de pe lângă Tribunalul Constanța, în temeiul art.305 alin.3 C.pr.pen., s-a dispus începerea urmăririi penale *in personam* față de inculpatul S.J sub aspectul săvârșirii infracțiunilor de *omisiunea, în tot sau în parte, a evidențierii, în actele contabile ori în alte documente legale, a operațiunilor comerciale efectuate sau a veniturilor realizate, faptă prev. de art 9 alin. 1 lit. b din Legea nr. 241/2005, sustragerea de la efectuarea verificărilor financiare, fiscale sau vamale, prin nedeclararea, declararea fictivă ori declararea inexactă cu privire la sediile principale sau secundare ale persoanelor verificate, faptă prev. de art. 9 alin. 1 lit. f din Legea nr. 241/2005 și dobândirea, deținerea sau folosirea de bunuri, cunoscând că acestea provin din săvârșirea de infracțiuni, faptă prev. de art. 29 alin. 1 lit. c din Legea nr. 656/2002.*

Prin ordonanța din 01 mai 2015 a Parchetului de pe lângă Curtea de Apel Constanța s-a dispus extinderea cercetărilor și pentru infracțiunile prevăzute de art. 272 alin. 1 lit. b din Legea nr. 31/1990 și art. 10 alin. 1 din Legea contabilității nr. 82/1991, și continuarea urmăririi penale *in personam* față de inculpatul S.J.

Totodată, s-a dispus punerea în mișcare a acțiunii penale față de inculpatul S.J., sub aspectul săvârșirii următoarelor infracțiuni: art. 272 alin.1 lit. b din Legea nr. 31/1990 - *folosirea, cu rea-credință, a bunurilor sau creditului de care se bucură societatea, într-un scop contrar intereselor acesteia sau în folosul propriu ori pentru a favoriza o altă societate în care are interese direct sau indirect*, în sensul că la verificările financiare a rezultat numerar o lipsă din casierie în sumă de 628.713 lei, iar în conformitate cu prevederile art. 10 alin. 1 din Legea nr. 82/1991 actualizată responsabilitatea revine administratorului societății S.C. S S.R.L., numitul S.J., administrator al societății până la data de 01 iulie 2013, pentru suma de 27.400 lei; art. 23 alin. 1 lit. c din Legea nr. 656/2002 actualizată - *infracțiunea de spălare a banilor și evaziune fiscală, prevăzută de art. 9 lit. b din Legea nr. 241/2005*, în ce privește efectuarea de plăți fictive în contul 232 „Avansuri imobilizări corporale” în sumă de 350.000 lei.

Prin ordonanța din 13 mai 2015 a Parchetului de pe lângă Curtea de Apel Constanța, în temeiul art. 309 alin. 1, art. 311 alin. 1 C.pr.pen., s-a dispus doar schimbarea încadrării juridice în două infracțiuni, respectiv: *folosirea creditului societății în interes personal - art. 272 alin 1 lit. b din Legea societăților nr. 31/1990 actualizată, coroborat cu art. 10 alin. 1 din Legea contabilității nr. 82/1991*, constând în aceea că, cu ocazia verificărilor financiare a rezultat o lipsă de numerar din casieria societății

S.C. S S.R.L., unde a fost administrator până la data de 01.07.2013, fiind calculat ca atare un prejudiciu în sumă 27.499 lei și *spălare de bani prev. de art. 29 alin. 1 lit. b din Legea nr. 656/2002 actualizată*, în raport cu S.C. S .R.L, respectiv ascunderea/disimularea adevăratei naturi a provenienței bunurilor, constând în aceea că a făcut plăți fictive în contul 232 „Avansuri imobilizări corporale” în sumă de 350.000 lei, adică a înregistrat două antecontracte fictive de vânzare-cumpărare, situație în care în conformitate cu prevederile art. 10 alin. 1 din Legea contabilității nr. 82/1991 actualizată, responsabilitatea revine administratorului.

Prin ordonanța din 29 iunie 2015 a Parchetului de pe lângă Curtea de Apel Constanța, în temeiul art. 311 C.pr.pen., s-a dispus extinderea cercetărilor și schimbarea încadrării juridice în sensul că inculpatul S.J. va fi cercetat sub aspectul săvârșirii infracțiunilor de *participație improprie la fals în înscrisuri sub semnătură privată în formă continuată - două acte materiale (25 aprilie 2013) prev. de art. 52 alin. 1 Cod penal raportat la art. 322 Cod penal în referire la art. 35 Cod penal, folosirea creditului societății în interes personal - art. 272 alin 1 lit. b din Legea societăților nr. 31/1990 actualizată, coroborat cu art. 10 alin. 1 din Legea contabilității nr. 82/1991 actualizată și spălare de bani prev. de art. 29 alin. 1 lit. b din Legea nr. 656/2002 actualizată*.

Prin rechizitoriu s-a dispus trimiterea în judecată a inculpatului S.J. pentru aceleași infracțiuni menționate în ordonanța din 29 iunie 2015, respectiv pentru participație improprie la fals în înscrisuri sub semnătură privată în formă continuată - două acte materiale (25 aprilie 2013) - art. 52 alin. 1 Cod penal raportat la art. 322 Cod penal în referire la art. 35 Cod penal, folosirea creditului societății în interes personal - art. 272 alin. 1 lit. b din Legea societăților nr. 31/1990 actualizată, coroborat cu art. 10 alin. 1 din Legea contabilității nr. 82/1991 actualizată și spălare de bani prev. de art. 29 alin. 1 lit. b din Legea nr. 656/2002 actualizată.

Referitor la participația improprie la fals în înscrisuri sub semnătură privată în formă continuată - două acte materiale (25 aprilie 2013) prev. art. 52 alin. 1 Cod penal raportat la art. 322 Cod penal în referire la art. 35 Cod penal, judecătorul de cameră preliminară a constatat că inculpatul S.J. a fost trimis în judecată fără ca fapta să fi fost descrisă vreodată în actele de începere, respectiv de extindere a urmăririi penale, de punere în mișcare a acțiunii penale sau de schimbare a încadrării juridice, aceasta fiind o nouă acuzație penală.

În ceea ce-l privește pe inculpatul B.V., „prin ordonanța din 13 mai 2015 a Parchetului de pe lângă Curtea de Apel Constanța, în temeiul art. 309 alin.1, art. 311 alin. 1 C.pr.pen., s-a dispus începerea urmăririi penale *in personam* și punerea în mișcare a acțiunii penale pentru infracțiunea de evaziune fiscală – art. 9 lit. c din Legea 241/2005 - în sensul că în calitate de administrator la S.C. V S.R.L., a înregistrat în contabilitate cheltuieli

nedeductibile în valoare de 159.800 lei, producând un prejudiciu de 51.548 lei compus din: impozit pe profit 20.619 lei și taxă pe valoarea adăugată pentru care nu se poate acorda drept de deducere 30.929 lei.

Așa cum reiese din rechizitoriu, inculpatul B.V. a fost trimis în judecată pentru infracțiunea de evaziune fiscală în formă continuată, prev. de art. 9 lit. c din Legea 241/2005 cu aplic. art. 35 C. pen. (două acte materiale), pentru faptele comise în perioada 2012-2014, în calitate de administrator la S.C. V S.R.L., în sensul de a fi înregistrat în contabilitate cheltuieli nedeductibile.

În concret, se reține că acesta a încheiat un contract în valoare de 100.000 lei în raport cu S.C. E S.R.L., având ca obiect servicii de prospectare a pieței imobiliare, încălcând prevederile art. 21 alin. 4 lit. m din Legea nr. 571/2003 privind Codul de procedură fiscală și ale pct. 48 din Normele Metodologice de aplicare a Codului fiscal, aprobate prin H.G. nr. 44/2014, astfel producând un prejudiciu de 32.258 lei compus din: impozit pe profit 12.903 lei și taxă pe valoarea adăugată pe care nu se poate acorda drept de deducere 19.355 lei.

De asemenea, în raport cu S.C. L S.R.L., se reține că a încheiat un contract de prestări servicii în valoare de 59.800 lei, având ca obiect servicii de prospectare a pieței imobiliare, încălcând prevederile art. 21 alin. 4 lit. m din Legea nr. 571/2003 privind Codul de procedură fiscală și ale pct. 48 din Normele Metodologice de aplicare a Codului fiscal, aprobate prin H.G. nr. 44/2014, astfel producând un prejudiciu de de 19.290 lei.

Nu numai că punerea în mișcare a acțiunii penale s-a dispus pentru infracțiunea de evaziune fiscală fără reținerea formei continuate, dar descrierea activității infracționale în ordonanța din 13 mai 2015 nu se referă la comiterea mai multor acte materiale, pe când, în rechizitoriu se face precizarea existenței a două acte materiale distincte, ce vizează contracte de servicii diferite (unul în raport cu S.C. Euro Style Intermed S.R.L., al doilea în raport cu S.C. Litoral Intermed S.R.L.), fără ca acestea să fi fost descrise anterior, iar în ce privește S.C. Litoral Intermed S.R.L. prima mențiune se face direct în rechizitoriu.”

Se constată că, în cazul acestor inculpați, încălcarea dispozițiilor privind dreptul la informare al persoanei acuzate, care a fost trimisă în judecată fără a fi informată complet și detaliat asupra tuturor faptelor ce constituie cauza acuzației penale, a determinat constatarea nelegalității rechizitoriului și restituirea cauzei la procuror.

d) Omisiunea aducerii la cunoștință a acuzației penale; desfășurarea urmăririi penale în lipsa inculpatului

Judecătorul de cameră preliminară a reținut că organele de urmărire penală aveau cunoștință de faptul că inculpatul J.S., cetățean sud-coreean, nu mai locuiește în România și cunoșteau domiciliul acestuia din Republica Coreea, unde s-a și dispus citarea la data de 26.02.2015.

Din înscrisurile atașate la dosarul Curții de Apel Constanța rezultă că la data de 26.02.2015 organele de urmărire penală au dispus citarea inculpatului J.S. la adresa din Republica Coreea. Cu toate acestea, deși din procesele-verbale de îndeplinire a mandatului de aducere reieșea în mod clar că inculpatul J.S. se afla în străinătate, iar domiciliul acestuia din Republica Coreea era cunoscut, organele de urmărire penală nu au așteptat întoarcerea dovezii de îndeplinire a procedurii de citare, ci au administrat probe și au dispus trimiterea acestuia în judecată a inculpatului.

Prin desfășurarea urmăririi penale în lipsa inculpatului J.S., cu încălcarea dispozițiilor privind citarea, acesta nu a putut fi ascultat, nu i s-a dat posibilitatea să-și formuleze apărările și să propună probele necesare, nu i s-a respectat dreptul de a fi informat în cursul procesului penal și, pe cale de consecință, i s-a încălcat dreptul la un proces echitabil.

Aprecierea judecătorului de cameră preliminară de la prima instanță a fost confirmată de Înalta Curte de Casație și Justiție.

În cazul acestui inculpat se constată că organele de urmărire penală nu și-au îndeplinit obligația de a-l informa cu privire la faptele pentru care se efectua urmărirea penală și încadrarea juridică a acestora, obligații impuse atât de dispozițiile legii naționale, cât și de Directiva 2012/13/UE.

Din perspectiva Directivei 2012/13/UE, se constată că în faza de urmărire penală au fost încălcate toate drepturile ce îi sunt conferite persoanei acuzate, care a fost trimisă în judecată fără a i se aduce la cunoștință că face obiectul unei urmăriri penale, cu consecința imposibilității exercitării drepturilor procesuale aferente calității de suspect/inculpat (dreptul de a fi informat cu privire la acuzare, dreptul de a fi asistat de un avocat, dreptul de a păstra tăcerea, dreptul la interpretare și traducere, dreptul de a avea acces la materialele cauzei).

Remediul procesual prevăzut de legislația națională și aplicat de judecătorul cauzei l-a constituit restituirea cauzei la procuror, fiind o garanție de natură să asigure respectarea drepturilor persoanei acuzate, în spiritul reglementării din cuprinsul art. 8 al Directivei 2012/13/UE.

e) Încălcarea dreptului la informare cu privire la acuzare, din perspectiva art. 6 alin. 1 din Directiva 2012/13/UE

Art. 6 alin. 1 din Directiva 2012/13/UE obligă la informarea *cu promptitudine* a persoanei acuzate de către organele judiciare, în timp ce în art. 10 alin. 3 Cod procedură penală se prevede obligația informării *de îndată* a persoanei acuzate cu privire la fapta pentru care se efectuează urmărirea penală și încadrarea juridică a acesteia.

Deși terminologia folosită în cele două norme juridice este diferită, înțelesul este comun și implică aducerea la cunoștință în cel mai scurt timp, imediat ce este posibil. În practica CEDO, sensul acestor termeni este ca informațiile să fie furnizate cât mai curând în cursul procedurilor și

cel târziu înainte de primul interogatoriu oficial al persoanei suspectate sau acuzate de către poliție sau de către o altă autoritate competentă.

Legislația națională nu definește noțiunea „de îndată”, de aceea este rolul practicii judiciare de a stabili înțelesul concret al acestei noțiuni, luând în considerare și practica CEDO, dar și circumstanțele concrete ale cauzei, ce țin de posibilitățile obiective de a aduce la cunoștință acuzația în cel mai scurt timp, dar și de conduita organelor judiciare în intervalul de timp trecut de la începerea urmăririi penale și până la informarea persoanei acuzate.

În cauză, judecătorul de cameră preliminară a constatat că urmărirea penală a fost începută la data de 05.11.2014, iar acuzațiile au fost aduse la cunoștință inculpaților P.S și P. Sg. la data de 28.01.2015, respectiv 21.01.2015; s-a apreciat de judecătorul de cameră preliminară că inculpații au fost informați după trecerea unui interval de aproximativ trei luni de la momentul începerii urmăririi penale, deși demersurile pe care le implica realizarea procedurii de citare și încunoștințare a acestora ar fi necesitat o perioadă mult mai scurtă de timp, iar în perioada cuprinsă între dobândirea calității de suspect și încunoștințarea acestora au fost administrate probe în acuzare, ceea ce a determinat excluderea probelor administrate între momentul începerii urmăririi penale și momentul aducerii la cunoștință a calității de suspect, a naturii și cauzei acuzației formulate.

Judecătorul de cameră preliminară de la Înalta Curte de Casație și Justiție nu a confirmat această hotărâre, stabilind că abia la data de 15 ianuarie 2015 s-a dispus începerea urmăririi penale *in personam* față de inculpații P.S și P. Sg., iar la data de 05.11.2014 se începuse urmărirea penală *in rem*. În această ipoteză, judecătorul de cameră preliminară de la Înalta Curte de Casație și Justiție a considerat că prin aducerea la cunoștință a acuzațiilor penale la datele de 21.01.2015, respectiv 28.01.2015, s-a respectat obligația informării *de îndată* a persoanei acuzate cu privire la fapta pentru care se efectuează urmărirea penală și încadrarea juridică a acesteia.

În măsura în care se reține că urmărirea penală *in personam* a fost începută la data de 15.01.2015, iar informarea inculpaților a avut loc la datele de 21.01.2015, respectiv 28.01.2015, perioada de timp trecută între cele două acte de procedură respectă cerința informării prompt, de îndată a persoanei acuzate, fiind un interval scurt de timp, necesar citării și prezentării persoanei acuzate în fața organelor judiciare și în cadrul căruia nu s-au desfășurat activități procesuale esențiale din perspectiva respectării dreptului la apărare și caracterului echitabil al procedurii.

Trebuie menționat că momentul procesual ce se impune a fi luat în considerare pentru stabilirea respectării obligației de a informa prompt persoana acuzată este cel al începerii urmăririi penale *in personam*, atât prin raportare la dispozițiile legii naționale, cât și ale Directivei 2012/13/UE.

Astfel, art. 10 alin. 3 Cod procedură penală face referire la dreptul suspectului de a fi informat despre fapta pentru care se efectuează urmărirea penală și încadrarea juridică a acesteia, iar în același sens sunt și dispozițiile din Directivă, care în mod constant fac trimitere la persoana suspectată. Or, conform Codului de procedură penală (art. 305 alin. 3), o persoană dobândește calitatea de suspect numai după ce urmărirea penală este efectuată în continuare față de acesta, adică atunci când se dispune începerea urmăririi penale în personam față de o anumită persoană.

Deși hotărârea judecătorească de cameră preliminară de la prima instanță a fost infirmată, din perspectiva încălcării dreptului persoanei acuzate de a fi informată de îndată cu privire la acuzație, sunt importante de subliniat reperele avute în vedere de judecătoreasca cauzei, ce țin atât de aspecte de ordin temporal, cât și de aspecte privind conduita procesuală a organelor de urmărire penală în perioada de timp trecută de la începerea urmăririi penale și până la aducerea la cunoștință a acuzației.

Se remarcă faptul că o perioadă de 3 luni între data începerii urmăririi penale și data informării persoanei acuzate cu privire la faptele de care este acuzată și încadrarea juridică a fost considerată ca fiind în contradicție cu obligația informării de îndată a persoanei acuzate. În această apreciere a contat și conduita organelor de urmărire penală, care în această perioadă de timp au administrat mijloace de probă esențiale cauzei, respectiv un raport de constatare tehnico-științifică ce stabilea prejudiciile imputate inculpaților, audierea a trei martori, dar și efectuarea unor percheziții domiciliare la locuințele inculpaților.

Consider că aprecierea respectării obligației de a informa prompt persoana acuzată trebuie să țină seama de timpul scurs în mod efectiv de la începerea urmăririi penale până la informarea persoanei acuzate, însă la fel de importantă este evoluția procesuală, anume actele de procedură efectuate și probele administrate în respectivul interval de timp. Concluziile ce pot fi conturate depind în mare măsură de modul în care s-a derulat procedura judiciară, dat fiind că în unele situații se poate constata încălcarea obligației de a informa prompt persoana acuzată chiar prin trecerea unui interval scurt de timp, de câteva zile, în măsura în care în această perioadă au fost administrate probe esențiale și care pot influența caracterul echitabil al procedurii judiciare și exercitarea efectivă a dreptului la apărare.

În cazul analizat, ce a ridicat și alte probleme de legalitate a urmăririi penale, dar care exced problematicii derivate din cele două directive, s-a dispus în final restituirea cauzei la procuror pentru trei inculpați, în timp ce pentru restul inculpaților s-a dispus începerea judecății.

CAPITOLUL V

DREPTUL LA INFORMARE ȘI DREPTUL LA TRADUCERE ȘI INTERPRETARE - PERSPECTIVA CROATĂ

I. MENȚIUNI INTRODUCTIVE

Comunicarea lingvistică este "conditio sine qua non" în viața de zi cu zi a oamenilor ca unitate socială, iar această comunicare are ecou și în procedurile judecătorești. Prima facie, limba de comunicare în cadrul procedurilor penale pare a fi un lucru de necontestat și de la sine înțeles nu doar pentru persoanele fără studii juridice, ci uneori și pentru experții juridici. Prin urmare, este necesar să subliniem de la început importanța aspectelor despre care vor scrie.

Din punct de vedere metodologic, cel mai bine este să realizăm această conștientizare în situații reale și nu ipotetice: în primul exemplu din viața reală prezentăm cazul tragic care a avut loc în anul 2015 în Spania, unde o adolescentă olandeză în vârstă de 15 ani, în timp ce se afla în vacanță, a făcut așa zisul bungee jumping aruncându-se de pe podul Cabezon de la Sal. Este vorba despre o săritură de pe pod sau de pe o construcție similară (de exemplu viaduct sau macara înaltă) astfel încât săritorul este legat de picioare cu unul din cele două capete ale unei corzi elastice, în timp ce celălalt capăt este legat de construcția de pe care se efectuează săritura. Coarda elastică are funcția de decelerare și de oprire a căderii săritorului în aer, după care acesta se eliberează din coardă frânghia și finalizează aventura în condiții de siguranță. Cu toate acestea, în cazul tinerei olandeze, instructorul era un spaniol care nu vorbea bine limba engleză, limbă în care cei doi comunicau de altfel. După ce i-a legat coarda elastică de picioare, înainte ca acesta să lege cealaltă parte a corzii de construcția podului, instructorul spaniol, cu intenția de a o avertiza, i-a spus fetei din Olanda „No jump!”, adică „Nu sări!”. Dar aceasta a înțeles cuvintele pronunțate de instructor ca „Now jump!”, respectiv „Sari acum!”. Ca urmare a modalității în care a înțeles cele pronunțate de instructor, fata a sărit de pe pod în momentul în care coarda elastică nu era legată de construcția podului și astfel a decedat. Se poate afirma cu certitudine că nu s-ar fi ajuns la o astfel de consecință tragică dacă instructorul spaniol ar fi spus „Don't jump!” sau orice altă formulă lingvistică similară din limba engleză care să fi însemnat interdicția de a sări. Al doilea exemplu se referă la practica profesională personală a judecătorului subsemnat, co-

autor al acestui Ghid și ilustrează importanța comunicării, respectiv înțelegerii în cadrul procedurilor penale. Anume, acuzata din cadrul unei proceduri penale a fost acuzată de tentativă de omor a soțului său deoarece l-a înjunghiat pe acesta cu cuțitul după o ceartă. Ca dovadă că nu a comis această infracțiune, acuzata a transmis instanței procesul verbal emis de Tribunalul canadian Queen's Bench, Calgary, care conținea și fapte cu privire la tentativa de omor. Respectivul proces verbal, care a fost tradus în limba croată de către un traducător autorizat de limba engleză, cuprindea declarația victimei „...soția m-a înjunghiat după ce am sugrumat-o eu pe ea.” Cu alte cuvinte, din declarația astfel tradusă rezulta că acuzata l-ar fi înjunghiat deoarece victima a sugrumat-o anterior, iar acea înjunghiere ar fi fost legitimă apărare, respectiv un act întreprins în stare de apărare necesară. În conformitate cu legislația penală materială croată, apărarea necesară exclude ilegalitatea faptei. Cu toate acestea, instanța a solicitat de la traducătorul autorizat de limba engleză care a efectuat traducerea menționată și a obținut originalul procesului verbal tradus. Cu toate acestea, în procesul verbal respectiv, la declarația victimei era menționat: „she stabbed me, but not after I choked her as she swears”, adică: „ea m-a înjunghiat, dar nu după ce am sugrumat-o eu, cum a jurat ea...”. Cu alte cuvinte, traducerea era, prin conținutul său, chiar contrară conținutului originalului.¹²² Este vorba despre o eroare de traducere sesizată de instanța de judecată, nu de victimă (care, de altfel, a petrecut o parte importantă din viață în Canada), și nici de mandatarul acesteia. Acest lucru trebuie subliniat ca un acces facil la probleme de traducere și interpretare în cadrul procedurilor penale, atât de către traducătorul autorizat cât și de părți și mandatarii procesuali ai acestora care prin natura poziției lor din cadrul procedurii ar trebui să fie în mod special proactivi în ceea ce privește administrarea probelor în cadrul ședinței de judecată.

Considerăm că aceste două evenimente reale, fiecare în felul său, confirmă că aspectele legate de traducere și interpretare reprezintă un aspect extrem de important al procedurii penale prin repercusiunile pe care acestea le pot produce.

Pentru ca o persoană, aflată în fața instanței în calitate de inculpat, să-și poată înțelege poziția procesuală și pentru a fi conștientă de înțelesul drepturilor și obligațiilor aferente, trebuie să înțeleagă limba în care se desfășoară procedura judiciară. Problema nu apare, de regulă, în acele situații în care procedura judiciară se desfășoară în limba maternă a

¹²² Acest caz deschide un șir complet de întrebări de principiu care se referă la calitatea traducerii ca atare, dar și la răspunderea traducătorilor autorizați care lucrează permanent cu instanța în acest sens. Despre acestea vom prezenta mai multe la momentul potrivit, în continuarea lucrării de față.

inculpatului, ci problemele încep să apară atunci când în procedura judiciară se folosește o limbă necunoscută inculpatului în așa fel încât acesta nici nu o înțelege, nici nu o vorbește sau o înțelege și/sau vorbește insuficient de bine pentru a-și asigura lui însuși o apărare eficientă. În plus, problema comunicării, respectiv înțelegerii lingvistice este în mod special accentuată în condițiile globalizării și mișcărilor puternice de migrație. Asume, suntem martorii valurilor de migrație care se mișcă din țări africane și asiatice spre statele Uniunii Europene. În cadrul populației cuprinse în migrațiile menționate se regăsesc și persoane care se vor afla, într-un anumit număr, în postura de inculpați în cadrul procedurilor penale din fața instanțelor din statele membre ale Uniunii Europene. De asemenea, Uniunea Europeană reprezintă, printre altele, și o piață unică a muncii, cu accent pe migrația forței de muncă a populației active între aceste țări, precum și între acestea și terțe țări. Anumite persoane din aceste migrații sunt, de asemenea, potențiali inculpați în cadrul procedurilor penale desfășurate de unele dintre statele membre ale Uniunii Europene. De asemenea, pensionarii din statele membre ale Uniunii Europene aleg din ce în ce mai des să se stabilească în afara teritoriului țării lor de origine, fie din motive economice (cheltuieli de viață mai mici), fie din nevoi medicale, fie pe baza unei combinații dintre cele două fundamente menționate. Faptele menționate mai sus sunt confirmate și de datele Eurostat, potrivit cărora în fiecare an sunt deschise aproximativ 11 milioane de noi dosare penale în instanțele naționale din statele Uniunii Europene. În acest număr sunt incluși și cetățenii străini (în interiorul și în afara Uniunii Europene) care nu înțeleg și nu vorbesc limba instanței în fața căreia se desfășoară procedura. În același timp, în conformitate cu Raportul statistic pentru anul 2016 întocmit de Ministerul de Justiție al Republicii Croația, în fața instanțelor penale din Republica Croația a fost inițiat un număr total de 54.269 de noi proceduri penale. Deși raportul menționat nu arată numărul de cetățeni străini care sunt inculpați în aceste proceduri, este realist să ne așteptăm la o tendință de creștere a numărului de cetățeni străini în calitate de inculpați în aceste proceduri, toate acestea în contextul mișcărilor de migrație menționate inițial, care includ și Republica Croația, precum și în contextul creșterii continue a numărului de vizite turistice efectuate de cetățeni străini în Republica Croația. Atunci când vorbim despre numărul de proceduri penale inițiate, trebuie să ținem seama de necesitatea de a cântări infracțiunea ca fenomen social, deoarece diferite state identifică comportamente diferite ca infracțiuni. Astfel, unele state văd acest fenomen ca un comportament unic, în timp ce unele legislații diferențiază comportamentele punitive din cadrul acestui concept. Atunci când vorbim despre Republica Croația, este prevăzută diviziunea actelor de pedepsire (infracțiuni, contravenții și infracțiuni economice), iar numărul

menționat inițial al procedurilor penale nou inițiate trebuie să fie înțeles ca parte din numărul total de comportamente punitive în Republica Croația. Informarea inculpatului în procedura penală contemporană reprezintă unul din aspectele esențiale ale funcționalității și corectitudinii sale. Anume, e un fapt că cea mai mare parte a populației nu participă niciodată, în timpul vieții, la vreo procedură penală judiciară, nici ca inculpat, nici ca martor și nici în oricare altă calitate. Acest lucru corespunde pe deplin cu faptul că legea penală este „ultima ratio societatis”, respectiv, este mijlocul final prin care comunitatea socială reacționează la un anumit comportament al unui individ, care reprezintă faptă penală, fiind astfel un pericol pentru ceilalți indivizi sau pentru comunitate în ansamblu. Cu toate acestea, o anumită și mai mică parte a membrilor societății încalcă totuși normele sociale într-un mod prin care aceștia săvârșesc fapte penale, fiind astfel urmăriți în procedura judiciară în calitate de inculpat. Și din rândul acestor inculpați, o și mai mică parte dintre ei repetă o faptă penală, astfel că abia inculpații - recidiviști au o anumită perspectivă empirică asupra procedurii penale și a regulilor în care aceasta se desfășoară. Pentru ceilalți inculpați, deci pentru cei care participă pentru prima dată la o procedură penală, aceasta din urmă reprezintă o necunoscută. În acest fel, societatea contemporană, care își proclamă în mod justificat realizările sale civilizatoare, are obligația de a-i informa pe inculpați cu privire la anumite și cele mai importante și esențiale aspecte ale procedurii penale¹²³, pentru ca inculpatul să se poziționeze ca individ într-o poziție egală (pe cât posibil) cu statul omnipotent care îl urmărește ca urmare a unei fapte penale săvârșite.

II. CADRUL NORMATIV INTERNAȚIONAL PRIVIND DREPTUL LA INTERPRETARE ȘI/SAU TRADUCERE ȘI DREPTUL LA INFORMARE ÎN CADRUL PROCEDURILOR PENALE

Problemele de înțelegere, respectiv comunicare lingvistică, precum și problemele de informare a inculpatului în cadrul procedurii penale nu sunt de dată recentă, și pentru a ilustra această afirmație vom evidenția cele mai importante instrumente internaționale care se ocupă de această problemă¹²⁴. În acest sens, vom încerca să evidențiem în toate documentele acele dispoziții care, în opinia noastră, sunt dispoziții cheie în ceea ce privește textele directivelor, atunci când este vorba despre dreptul

¹²³ Textele ambelor directive vorbesc despre așa-numitele drepturi minime.

¹²⁴ Sursele internaționale despre care vorbim reprezintă doar o parte din cele despre care considerăm că sunt semnificative, pe de o parte, fiind cele care sunt cel mai utilizate în statele membre ale Uniunii Europene, pe de altă parte. Aceste surse sunt prezentate cronologic, în funcție de momentul adoptării lor și nu reprezintă numărul final de documente pe această temă.

la traducere / interpretare, respectiv dreptul la informare. Suntem conștienți de faptul că din punct de vedere metodologic nu este cea mai fericită soluție să extragem din totalitatea lor fragmente relativ mici ale textelor, dar în același timp considerăm că judecătorii care vor avea la dispoziție acest ghid cunosc bine conținutul documentelor în cauză.

1. Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată și proclamată la Adunarea Generală a Națiunilor Unite prin Rezoluția nr. 217/III din 10 decembrie 1948.

Această sursă juridică este semnificativă, printre altele, deoarece este adoptată în cadrul Organizației Națiunilor Unite în calitate de organizație mondială globală și, ca atare, are o aplicare cu caracter obligatoriu la scară largă. În articolul 11, paragraful 1 din Declarația Universală a Drepturilor Omului se prevede că orice persoană acuzată de o faptă penală are dreptul de a fi considerată nevinovată până când nu i se dovedește vinovăția în conformitate cu legea, într-un proces public în care i se oferă toate garanțiile pentru apărare. Înțelegerea limbii și a alfabetului în care se desfășoară procesul reprezintă cu siguranță una dintre garanțiile cheie necesare pentru apărare. În acest sens, articolul 9 prevede dreptul persoanei arestate de a fi informată în momentul arestării cu privire la motivele arestării, iar aceasta trebuie să fie informată cu promptitudine cu privire la acuzațiile care i se aduc.

2. Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale a Consiliului Europei, 1950.

Articolul 5 al prezentei Convenții prevede dreptul la libertate și siguranță, subliniază faptul că orice persoană arestată trebuie să fie informată în cel mai scurt timp posibil, în limba pe care o înțelege, cu privire la motivele arestărilor și acuzațiile care i se aduc. Mai mult, stabilind așa numitele drepturi minime ale persoanei acuzate în articolul 6, paragraful 3, punctul a) al aceleiași Convenții, cu titlul de „Dreptul la un proces echitabil”, se prevede că oricine este acuzat de săvârșirea unei fapte penale trebuie să fie informat în cel mai scurt timp și într-o limbă pe care o înțelege, în detaliu, cu privire la natura și la motivele acuzației care i se aduc. De asemenea, articolul 6, paragraful 3, punctul c) al Convenției prevede că inculpatul se poate apăra personal, singur sau că își poate realiza apărarea cu ajutorul unui apărător ales. Totuși, în cazul în care acesta nu dispune de fonduri pentru a plăti un apărător, i se va atribui unul, dacă interesele justiției cer acest lucru. Prin prevederea de la articolul 6, paragraful 3, punctul e) al Convenției se prevede și dreptul inculpatului la asistență gratuită din partea traducătorului în cazul în care nu înțelege sau nu vorbește limba care se utilizează în instanță.

Este evident că dreptul la interpretare este prevăzut în aceste două prevederi ale convenției în ceea ce privește două situații procedurale

diferite: în ceea ce privește o persoană privată de libertate, respectiv arestată sau deținută, ca parte a dreptului la libertate și siguranță și în ceea ce privește o persoană care este acuzată, ca parte a dreptului la un proces echitabil. Cu toate acestea, este vorba despre drepturi din Convenții care nu se exclud, ci sunt complementare. De exemplu, dreptul la interpretare gratuită din articolul 6 al Convenției ar trebui aplicat și când este vorba despre persoana arestată în sensul articolului 5 al Convenției.

3. Convenția cadru pentru protecția minorităților naționale a Consiliului Europei din 10 noiembrie 1995.

În articolul 10 al Convenției-cadru se prevede că statele - părți ale Convenției se angajează să recunoască faptul că fiecare membru al unei minorități naționale are dreptul de a folosi în mod liber și fără intervenție propria limbă maternă, în mod privat și public, atât în vorbire, cât și în scris. Mai mult decât atât, se prevede că fiecărui inculpat care aparține unei minorități naționale i se garantează dreptul de a fi informat fără întârziere într-o limbă pe care o înțelege, cu privire la motivele arestării sale, la natura și cauza acuzației împotriva sa, precum și de a se apăra în limba respectivă, iar în cazul în care este necesar, cu ajutorul gratuit al unui traducător.

4. Pactul internațional al Națiunilor Unite cu privire la drepturile civile și politice din 16 decembrie 1966, Rezoluția numărul 2200 A/XXI

Articolul 14 din Pactul internațional cu privire la utilizarea limbilor în procedurile judiciare reglementează aria așa numitelor drepturi minime ale inculpatului, iar unul dintre ele este același drept de a-și folosi limba, așa cum este deja prezentat în Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale. Astfel, se prevede că inculpatul are dreptul să fie informat, în cel mai scurt timp posibil, în detaliu și într-o limbă pe care o înțelege, cu privire la natura și motivele acuzațiilor aduse împotriva sa și că beneficiază de asistența gratuită a unui interpret, în cazul în care nu înțelege sau nu vorbește limba utilizată în instanță.

5. Convenția Națiunilor Unite privind drepturile copilului din 20 noiembrie 1989, Rezoluția numărul 44/25

La elaborarea drepturilor copilului care este suspectat sau acuzat de încălcarea legii penale, Convenția, printre alte drepturi, subliniază în mod special nevoia de a asigura asistență gratuită din partea traducătorului / interpretului, în cazul în care copilul nu înțelege limba utilizată în procedură. În mod similar, orice copil care este suspectat sau acuzat de încălcarea legii penale, în contextul așa-numitelor drepturi minime menționate, are dreptul de a fi informat, anunțat cu privire la acuzațiile îndreptate împotriva sa și, după caz, să beneficieze prin

intermediul părintelui sau tutorelui de asistență juridică și de altă natură în pregătirea și expunerea apărării sale.

6. Convenția Internațională a Națiunilor Unite privind protecția drepturilor tuturor lucrătorilor migranți și ale membrilor familiilor acestora din 18 decembrie 1990

Convenția internațională este importantă datorită conștientizării problemelor lucrătorilor migranți și ale membrilor familiilor lor în statul în care lucrează. Articolul 18 prevede dreptul lucrătorilor migranți și al membrilor familiilor lor ca atunci când sunt acuzați penal să fie informați în cel mai scurt timp posibil, în detaliu și în limba pe care o înțeleg cu privire la motivele și natura acuzațiilor ce se aduc împotriva lor. În acest sens, au de asemenea dreptul la serviciile gratuite ale unui interpret, în cazul în care nu înțeleg sau nu vorbesc limba care se utilizează în instanța în cadrul căreia se desfășoară procedura.

7. Carta europeană a limbilor regionale și minoritare a Consiliului Europei din 1992

Carta se ocupă de limbile care se vorbesc în mod tradițional în țările semnatare ale Cartei, limbi care diferă de limba oficială a statului semnatar. În discuție sunt limbile pe care le vorbesc membrii minorităților lingvistice într-un anumit stat. În esență, sunt prevăzute standardele de recunoaștere și de utilizare oficială a acestor limbi.

8. Convenția Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități din 13 decembrie 2006

În articolul 13, Convenția reglementează dreptul privind accesul la sistemul judiciar al acestei categorii de persoane. Această abordare înseamnă dreptul persoanelor cu dizabilități de a participa la procedurile judiciare în mod egal cu celelalte persoane, cu adaptări procedurale și de alte tipuri care permit și facilitează participarea efectivă a persoanelor cu dizabilități la procedurile judiciare. Astfel, persoanelor cu dizabilități le revin toate drepturile din convenții, constituționale și legale ale unei anumite țări care se adaptează nevoilor lor specifice prin textul prezentei Convenții.

9. Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene (7 decembrie 2000, 2007/C 303/01)

Carta reprezintă o codificare modernă care include o a treia generație de drepturi fundamentale, cum ar fi dreptul la protecția datelor, protecția mediului etc. Modul în care Carta (în continuare: CDFUE) abordează dreptul la interpretare/traducere și dreptul la informare în cadrul procedurilor penale va fi prezentat în alte părți în continuarea prezentei lucrări.

Rezumatul expus este relevant nu numai pentru că generează conștientizarea importanței drepturilor despre care discutăm, dar și pentru că le clarifică din perspective diferite: într-un caz ca fiind drepturi fundamentale ale omului, în al doilea caz ca fiind drepturi ale copilului, apoi drepturi ale lucrătorilor - migranți și ale membrilor familiilor lor, apoi ca drepturi ale persoanelor cu dizabilități, ca drepturi ale membrilor minorităților naționale ... După cum vedem, este vorba despre o fenomenologie pe mai multe straturi, care trebuie să fie ca atare nu doar percepută, și ci să se aplice soluții în practica judiciară. Acest lucru este deosebit de important, având în vedere faptul că sursele convențiilor privind drepturile sunt foarte bine cotate pe scările naționale ale surselor de drepturi și pot oferi adesea cele mai potrivite soluții tocmai pentru rezolvarea practică a unei anumite dileme.

Cadrul expus al Convențiilor reprezintă cel mai larg cadru normativ privind dreptul la interpretare și traducere și dreptul la informare în cadrul procedurilor penale. În ceea ce privește statele membre ale Uniunii Europene, ținând seama și de sursele convențiilor menționate mai sus, cea mai importantă sursă de drepturi pe această temă sunt directivele (engl. directive; germ. Richtlinie; franc. directive), ca parte din legea secundară a UE. Este vorba despre Directiva 2010/64/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 20 octombrie 2010 privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale și de Directiva 2012/13/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2012 privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale. Ambele directive reprezintă elemente componente ale Planului UE de consolidare a drepturilor procedurale ale suspectilor și acuzaților în cadrul procedurilor penale.¹²⁵ Scopul și țelul planului sunt consolidarea drepturilor procesuale ale suspectilor și acuzaților în cadrul procedurilor penale în statele membre ale UE și consolidarea încrederii reciproce în rândul acelorași state membre, în sistemele lor juridice reciproce în materie penală. Acest plan mai conține și alte directive referitoare la drepturi procedurale precis definite ale inculpatului.¹²⁶

Directivele Uniunii Europene ar trebui să fie înțelese în primul rând ca un instrument juridic disponibil instituțiilor Uniunii Europene în scopul punerii în aplicare a politicilor Uniunii Europene în sistemele juridice ale fiecărui stat membru în parte. În același timp, prin această implementare în legislațiile naționale, se realizează unul dintre principalele obiective ale politicii Uniunii Europene - armonizarea, respectiv uniformizarea legislațiilor

¹²⁵ Rezoluția Consiliului din 30 noiembrie 2009, SL 2009 C 295

¹²⁶ Este vorba, de exemplu, despre dreptul la asistență juridică a inculpatului în cadrul procedurii penale, cu privire la garanțiile procedurale pentru copii - inculpați în cadrul procedurii penale etc.

naționale în cadrul Uniunii Europene. Astfel, transpunerea directivelor în legislația națională trebuie să se realizeze pe baza unor norme obligatorii din punct de vedere juridic. În măsura în care, în momentul transpunerii în legislația națională, un stat are soluții normative care sunt contrare celor din directivă, statul are datoria să elimine astfel de soluții din legislația sa. Directivele ca atare au așa-numitele efecte directe verticale, prin urmare, pot atribui în mod direct drepturi indivizilor în raport cu statul, dar nu au așa-numitele efecte directe orizontale, prin urmare, indivizii din textul directivei nu dobândesc anumite drepturi în raport cu un alt individ. Un aspect deosebit al directivelor Uniunii Europene este necesitatea motivării acestora prin textul preambulului. În preambulul directivelor se expun și se explică motivele adoptării acestora, fapt care are o importanță deosebită pentru aplicarea soluțiilor din directive în legislația și practica națională. Mai precis, organismele care vor aplica o anumită directivă pe baza textului preambulului vor fi în măsură să înțeleagă obiectivele ce se doresc a fi realizate, și anume din punct de vedere teleologic, de a aplica cu un scop reglementările lor naționale într-un caz concret. Înainte ca directivele să intre de drept în vigoare și înainte de a fi aplicate, acestea trebuie să fie publicate în jurnalul oficial din statul membru respectiv. În Republica Croația acesta se numește Monitorul Oficial. În funcție de complexitatea unei anumite materii dintr-o anumită directivă, au fost stabilite diferite termene de la data publicării directivei până la aplicarea acesteia (*vacatio legis*).¹²⁷ Cu toate acestea, suntem conștienți că fiecare legislație națională are propriile specificități care derivă din contextul istoric și cultural al fiecărui stat membru. Uniunea Europeană, prin directive individuale, determină scopul și rezultatul care se doresc a fi realizate într-un anumit domeniu al vieții sociale. Prin urmare, fiecare stat membru este liber să transpună directiva în legislația sa națională într-un mod care corespunde cel mai bine specificului acesteia. Ca parte a așa-numitei legislații secundare a Uniunii Europene, după adoptarea lor, directivele trebuie să fie transpuse în legislația internă a fiecărui stat membru al Uniunii Europene (spre deosebire, de exemplu, de regulamentele care, după adoptare, se aplică în mod direct). Directivele au dobândit acest statut în sistemul juridic al Uniunii Europene în temeiul articolului 288 din Tratatul

¹²⁷ De regulă, în discuție este termenul de doi ani, cu toate acestea, termenul respectiv poate fi chiar mai lung în ceea ce privește probleme mai exigente. Acesta este cazul Directivei 2014/41/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 3 aprilie 2014 care a intrat în vigoare în a douăzecea zi de la data publicării în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, respectiv la data de 23 aprilie 2014, dar statele membre au avut datoria să-și alinieze legislația națională cu soluțiile din Directivă până la termenul final de 22 mai 2017. Așadar, aici a fost vorba despre un termen de trei ani pentru transpunerea dispozițiilor Directivei.

privind funcționarea Uniunii Europene (versiune consolidată a Tratatului privind funcționarea Uniunii Europene 216/C 202/01). Această dispoziție din tratat prevede că directivele sunt obligatorii în raport cu statele la care se referă, în funcție de rezultatele care trebuie obținute, iar alegerea formei și a metodei de obținere a rezultatului respectiv este lăsată la latitudinea organismelor naționale. În practică totuși, există și cazuri de nerespectare de către anumite state membre în ceea ce privește transpunerea directivelor în legislația națională, la anumite termene. În opinia Curții de Justiție a Uniunii Europene, netranspunerea sau transpunerea necorespunzătoare a directivei în legislația națională poate, de asemenea, să producă anumite consecințe directe. Mai precis, acest aspect se referă la trei situații:

- a) dacă directiva nu este transpusă în legislația națională sau este transpusă, dar în mod necorespunzător,
- b) dacă prevederile directivei nu sunt necondiționat și suficient de clare și precise și
- c) dacă prevederile directivei oferă anumite drepturi indivizilor.

În situațiile expuse, indivizii pot face referire la conținutul directivei împotriva unui anumit stat membru în fața instanței. Totuși, indivizii nu pot invoca conținutul directivei prin depunerea unei acțiuni împotriva unui alt individ, dacă directiva nu a fost transpusă. Uniunea Europeană poate, în anumite condiții, să acorde indivizilor despăgubiri în ceea ce privește netranspunerea sau amânarea transunerii unei anumite directive.¹²⁸ În conformitate cu starea actuală a lucrurilor, problema de bază este de întârziere în transpunerea directivelor în legislațiile naționale a statelor membre ale Uniunii Europene.

Atunci când vorbim despre directive, trebuie să avem în vedere și instituirea procedurii anterioare în sensul prevederii articolului 267 din Tratatul privind Uniunea Europeană (210/C 83/01). Prevăzând competența Curții de Justiție a Uniunii Europene, Tratatul privind Uniunea Europeană reglementează prin articolul menționat anterior luarea de decizii în ceea ce privește întrebările preliminare care se referă la:

- a) interpretarea tratatului
- b) validitatea și interpretarea actelor instituțiilor, organismelor, oficiilor sau agențiilor Uniunii Europene.

Atunci când o instanță națională are îndoieli cu privire la cele menționate de mai sus, instanța națională respectivă poate, iar în anumite situații chiar trebuie să se adreseze Curții de Justiție a Uniunii Europene și să solicite interpretările adecvate. Anume, dacă o astfel de problemă apare în fața unei instanțe naționale împotriva cărei hotărâri nu există o cale de

¹²⁸ Sentințele în cauzele C-6/90 și C-9/90 Francovich și Bonifaci din data de 19 noiembrie 1991.

atac, instanța respectivă are datoria să adreseze Curții de Justiție a Uniunii Europene o întrebare preliminară. O astfel de soluționare este prevăzută la articolul 18, paragraful 3 și 4 din Codul de Procedură Penală al Republicii Croația. În contextul directivelor despre care discutăm, este relevant aspectul că de la data de 1 decembrie 2014 instanțele naționale sunt, de asemenea, în măsură să adreseze Curții de Justiție a Uniunii Europene întrebări preliminare în materie penală. Este de așteptat, în mod realist, ca aceste întrebări să fie ridicate tocmai în ceea ce privește interpretarea anumitor prevederi din directive.

În sistemul normativ al Uniunii Europene, Directiva privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale și Directiva privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale ar trebui să se bazeze în primul rând pe Convenția privind protecția drepturilor omului și a libertăților fundamentale a Consiliului Europei (denumită în continuare: CEDO) și pe Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare: CDFUE). Acest lucru se datorează faptului că sunt în discuție două documente care sunt cel mai strâns și cel mai direct legate de materia din directivele menționate. Prin urmare, CEDO și CDFUE sunt documente obligatorii pentru toate statele membre ale Uniunii Europene. Atunci când este vorba despre catalogul de drepturi care sunt cuprinse în CEDO, este necesar să se coreleze conținutul directivelor cu prevederea articolului 6 din CEDO, respectiv cu dreptul la un proces echitabil. Dreptul la un proces echitabil în condițiile actuale, contemporane reprezintă un principiu fundamental al procedurii penale. Prin urmare, nu sunt surprinzătoare datele statistice cu privire la numărul de încălcări confirmat de Curtea Europeană a Drepturilor Omului în practica sa și care se referă la încălcarea acestui drept din convenție în raport cu alte încălcări din aceeași convenție.¹²⁹ Principiul unui proces echitabil este un principiu extrem de complex și are multiple reflecții. Printre altele, acesta include dreptul inculpatului la un proces public, dreptul inculpatului la pronunțarea unei decizii de către instanță într-un termen rezonabil, dreptul inculpatului la o instanță independentă și imparțială bazată pe lege etc. Dar atunci când vorbim despre directive, ne vom concentra pe catalogul așa-numitelor drepturi minime care îi revin inculpatului căruia i se aduc acuzații ca urmare a comiterii unei fapte penale. Este vorba despre un catalog de cinci așa numite drepturi minime, iar printre ele sunt următoarele:

¹²⁹ În ceea ce privește sentințele împotriva Republicii Croația, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat, în aproximativ 90% din sentințele sale, încălcarea chiar a acestui drept. Pe locul doi se află încălcarea dreptului la libere și siguranță din articolul 5 din CEDO, în timp ce toate celelalte încălcări sunt reprezentate într-un procent minor

- dreptul inculpatului de a fi informat în cel mai scurt timp, într-o limbă pe care inculpatul o înțelege, și în detaliu cu privire la natura și motivele acuzației care i se aduce;
- dreptul inculpatului la serviciile gratuite ale unui interpret în cazul în care nu înțelege sau nu vorbește limba în care se desfășoară procedura din fața instanței.

Aceste două drepturi din cercul așa-numitelor drepturi minime ale inculpatului în cadrul procedurii penale au făcut obiectul examinării și pronunțării de decizii în mai multe cauze în fața Curții Europene a Drepturilor Omului (denumită în continuare: ECtHR), din ale cărei sentințe le-am evidențiat pe cele mai caracteristice, pentru nevoile prezentei lucrări. În același timp, în articolul 47 din CDFUE, intitulat „Dreptul la o cale de atac eficientă și la un proces echitabil”, a fost din nou reprojecțat principiul unui proces echitabil, iar în ceea ce privește dreptul la interpretare / traducere și dreptul la informare în cadrul procedurilor penale, articolul 52, paragraful 3, prevede următoarele:

„În măsura în care prezenta carte conține drepturi ce corespund unor drepturi garantate prin Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, înțelesul și întinderea lor sunt aceleași ca și cele prevăzute de convenția menționată. Această dispoziție nu împiedică dreptul Uniunii să confere o protecție mai largă.”

În ceea ce privește raportul dintre documentele menționate, trebuie remarcat, de asemenea, că ambele directive reglementează în mod special dreptul la interpretare / traducere și dreptul la informare în cadrul procedurilor penale în ceea ce privește persoanele arestate. Astfel, acestea se corelează cu articolul 5 din CEDO și cu dreptul la libertate și siguranță din această prevedere. Având în vedere că libertatea este una dintre cele mai înalte (dacă nu cea mai înaltă) valori protejate de CEDO, această materie se reglementează în mod specific și în directive. O astfel de reglementare se aplică și în cazul executării mandatului european de arestare, ca un instrument extrem de eficient al cooperării judiciare între statele membre ale Uniunii Europene. Deoarece această problemă va fi examinată mai detaliat în continuarea textului din Ghid, aici trebuie doar să remarcăm că pentru raportul dintre directive și CEDO, în CDFUE se aplică *mutatis mutandis* ceea ce este menționat în articolul 6 din CEDO.

Din prevederile cheie ale CEDO și CDFUE este evident că cele două conținuturi ale acestor două documente juridice se interconectează și completează reciproc în mod profund și esențial. Mai mult de atât, CDFUE ca un document cronologic mai nou, care evită repetarea exhaustivă a soluțiilor normative ale CEDO, arată în mod explicit că în ceea ce privește aspectele nesoluționate din acest document se aplică prevederile CEDO și practica ECtHR aferentă. În ceea ce privește dreptul la interpretare și traducere și dreptul la informare în cadrul procedurilor penale, atunci, în

contextul documentelor internaționale menționate mai sus, trebuie introduse și directivele menționate în partea introductivă. Astfel, toate sursele juridice menționate ar trebui interpretate și aplicate prin metoda holistică și teleologică - ca o sursă juridică unică care se aplică scopului pentru care aceste documente au fost adoptate.

III. PRACTICA CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI

Pentru a ilustra afirmațiile de mai sus, vom prezenta în continuare, în cele mai importante segmente, decizii individuale ale ECtHR în aplicarea CEDO, care se referă la drepturile din Directiva privind dreptul la interpretare / traducere și Directiva privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale, drepturi care sunt de asemenea cuprinse și ca drepturi minime și în catalogul de drepturi CEDO și CDFUE. Practica instanței cu privire la aceste aspecte este extrem de amplă, cu toate acestea, scopul acestei părți a Ghidului, prin prezentarea celor mai importante părți ale sentințelor ECtHR, este de a ilustra cele mai importante poziții ale instanței, care încă sunt relevante.

a) În cauza Brozicek v. Italia § 41 (numărul cererii 10964/82, 1989), și în cauza Tabai v. Franța (numărul cererii 73805/01, 2004), ECtHR subliniază importanța și semnificația drepturilor inculpatului la informare și la interpretare/traducere în următorul dispozitiv:

„dacă s-a dovedit sau dacă există motive să se creadă că inculpatul nu cunoaște suficient de bine limba în care îi sunt comunicate informațiile, autoritățile trebuie să-i asigure interpretare/traducere.” Această idee trebuie considerată ca un punct de pornire, un punct de plecare în continuarea examinării drepturilor în cauză.

b) Cauzele Kamasinski v. Austria § 79 (numărul cererii 978/82, 1991) și Hermi v. Italia, § 79 (numărul cererii 18913, 2005) au dezbătut dilema dacă rechizitoriul trebuie să i se comunice inculpatului, care nu vorbește și nu înțelege limba instanței în fața căreia se desfășoară procedura, în formă verbală sau în formă scrisă. În acest sens, se menționează:

"Deși articolul 6 §3.a din CEDO nu prevede că informațiile relevante trebuie comunicate verbal sau traduse în formă scrisă pentru inculpatul cetățean străin, inculpatul care nu cunoaște limba utilizată în instanță poate fi practic privat de drepturile sale dacă nu i se traduce rechizitoriul în scris, în limba pe care o înțelege." Aceasta este abordarea de principiu ECtHR, în soluționarea dilemei menționate.

c) Cu toate acestea, în cauza deja menționată Kamasinski v. Austria, §81, CEDO s-a referit și la posibilitatea informării inculpatului cu privire la acuzații pe cale orală:

„Cu toate acestea, pot fi oferite suficiente informații cu privire la acuzație și prin intermediul interpretării orale a rechizitoriului, în cazul în care acest lucru permite acuzatului să își pregătească apărarea.”

Variantele de furnizare a informațiilor cu privire la acuzația adusă inculpatului, așa cum sunt expuse în cauza Kamasinski v. Austria, subliniază necesitatea monitorizării și studierii practicilor ECtHR în aplicarea dreptului din convenție. Anume, după cum s-a menționat în această cauză și citat mai sus, articolul 6.§3.a CEDO nu stabilește în mod expres forma de informare a inculpatului cu privire la acuzații, ci prevede criteriile prin care aceste informații pot fi furnizate în formă scrisă sau orală. În mod evident, având în vedere principiul unui instrument viu prin care și practica ECtHR se schimbă în timp în aplicarea dreptului din convenție, instanțele naționale au datoria să înregistreze aceste modificări și să le aplice în mod corespunzător în practica lor. În orice caz, în conformitate cu cele expuse din sentința menționată, soluționarea dilemei expuse cu privire la forma de informare a inculpatului cu privire la acuzații trebuie căutată din perspectiva apărării - criteriul cheie este posibilitatea de a pregăti o apărare eficientă a acuzatului. În practică, acest lucru va fi, de regulă, *questio facti* pentru fiecare situație în parte, iar răspunsul va depinde de numeroșii factori ai fiecăreia dintre ele (complexitatea unei fapte penale, aspectul dacă fapta a fost săvârșită în complicitate sau nu și altele).

d) În sentința X v. Austria (numărul cererii 7830/77, 1988.), în ceea ce privește dreptul de acces la materialele cauzei, CEDO a decis următoarele:

„Nu există pentru acuzat dreptul, în conformitate cu prezenta prevedere (se referă la prevederea articolului 6 din CEDO, mențiunea autorului), la traducerea tuturor materialelor din dosarul cauzei.” Este vorba despre un aspect al dreptului la informare în cadrul procedurilor penale în care CEDO a declarat poziția de principiu în ceea ce privește domeniul de aplicare a acestui drept, toate acestea în lumina dreptului la un proces echitabil în temeiul articolului 6 din CEDO.

e) Având în vedere că activitatea de interpretare și/sau traducere generează și costuri, în cauza Luedicke, Belkacem și Koc v. Germania, §45 (numărul cereri 6210/73, 1980), ECtHR a subliniat dreptul la interpretare, respectiv traducere gratuită, toate acestea pentru ca apărarea inculpatului să fie eficientă, și anume după cum urmează:

„Costurile generate de traducerea acuzațiilor trebuie să fie suportate de stat în conformitate cu articolul 6 §3 din CEDO, a cărui prevedere din Convenție garantează dreptul la asistență gratuită a traducătorului.”

Trebuie doar să remarcăm că, spre deosebire de alte drepturi care sunt menționate la literele b) - d) și unde chiar practica ECtHR a interpretat conținutul acestor drepturi, în acest caz, Curtea pur și simplu s-a referit

doar la textul existent al convenției, respectiv al prevederii corespunzătoare din CEDO.

f) Poziția generală a ECtHR în ceea ce privește dreptul de acces la materialele cauzei este, printre altele, declarată în sentința *Maiseyev v Rusia* (numărul cererii 62936/00, 2008), subliniind legătura directă dintre dreptul de acces la materialele cauzei și exercitarea dreptului la un proces echitabil.

"Accesul adecvat la materialele cauzei și utilizarea de note și copii ale documentelor importante din dosar reprezintă o garanție esențială a unui proces echitabil."

g) În practica sa, ECtHR s-a ocupat și de aspectul referitor la momentul în care inculpatul are dreptul de acces la materialele cauzei. În acest sens, în cauza *A.T. v Luxemburg* (numărul cererii 30460/13, 2015), a menționat:

"Curtea Europeană a Drepturilor Omului constată că dacă inculpatului i se refuză accesul la materialele cauzei înainte de prima sa înfățișare în fața judecătorului de instrucție, acest aspect nu constituie o încălcare a articolului 6 din CEDO, deoarece această prevedere din Convenție nu garantează accesul nerestricționat la materialele cauzei în situația în care autoritățile au suficiente motive, în scopul apărării unui interes public, să interzică accesul la materialele cauzei, pentru a nu periclita eficacitatea anchetei printr-o astfel de abordare."

Trebuie subliniat faptul că această decizie este relevantă și deoarece aduce în mod expres în context dreptul la un proces echitabil stabilit de Directiva 2012/13/UE a Parlamentului European și a Consiliului privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale. Mai exact, face legătura dintre articolul 6 din CEDO (dreptul la un proces echitabil) cu articolul 7 din Directiva menționată (dreptul de acces la materialele cauzei) - §80 din decizie.

h) ...dar, în ceea ce privește participarea apărătorului la prima audiere a inculpatului în fața poliției și apoi în fața judecătorului de instrucție, în sentință se menționează:

"...ECtHR consideră că este încălcat articolul 6§3.c din Convenție raportat la articolul 6, paragraful 1, în sensul lipsei participării apărătorului **în timpul** anchetei poliției; consideră că este încălcat articolul 6, §3 c din Convenție, raportat la articolul 6, §1, în sensul lipsei comunicării dintre inculpat și apărătorul său **înainte** de prima audiere de către judecătorul de instrucție".

i) În ceea ce privește exercitarea dreptului de acces la materialele cauzei, incluzând și limitările acestui acces, relevantă este sentința ECtHR în cauza *Rowe și Dewis v. Regatul Unit* (numărul cererii 28901/95, §63. 2000), în care Curtea a făcut referire la organul care este în cele din urmă

competent să decidă cu privire la refuzul dreptului de acces la materialele cauzei:

"Procurorul nu poate decide cu privire la refuzul accesului la o anumită probă relevantă (materialele dosarului penal, mențiunea autorului) fără a informa sau a solicita consimțământul judecătorului ..."

j) Poziția identică a ECtHR a fost reiterată în cazul P. G. și H. v Regatul Unit (numărul cererii 44787/98, 2001). În această sentință, dispunându-se cu privire la aplicarea restrângerii accesului la dosarul judiciar, a declarat:

„Este rolul autorității judiciare să decidă cu privire la dreptul de a accesa materialele dosarului, cântărind, punând în balanță interesul public și drepturile inculpatului prin aplicarea testului proporționalității”.

IV. TRANSPUNEREA DIRECTIVEI 2010/64/UE A PARLAMENTULUI EUROPEAN ȘI A CONSILIULUI ÎN CODUL DE PROCEDURĂ PENALĂ AL REPUBLICII CROAȚIA

În ceea ce privește dreptul la interpretare și/sau traducere în cadrul procedurilor penale din Republica Croația trebuie mai întâi să subliniem faptul că este vorba despre un drept care și-a găsit locul și în Constituția Republicii Croația. Declarând în articolul 2 principiul unui proces echitabil, Constituția menționează ca fiind unul dintre drepturile fundamentale ale suspectului, respectiv acuzatului, și dreptul de a fi informat în detaliu într-o limbă pe care o înțelege cu privire la natura și motivele acuzațiilor împotriva suspectului/acuzatului, precum și cu privire la dovezile care îl incriminează.

În urma unei astfel de soluții constituționale, care este pe deplin compatibilă cu soluțiile cuprinse în CEDO și CDFUE, dreptul la interpretare și/sau traducere și-a găsit locul și în actualul Cod de Procedură Penală al Republicii Croația („Monitorul Oficial” numărul 152/08, 76/09, 80/11, 121/11 - text consolidat, 91/12 - Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Croația, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14 și 70/17, denumită în continuare CPP/08). În plus, în primul capitol, cu titlul „Principiile procedurii penale”, CPP/08 a menționat în mod expres că transpune în textul de lege Directiva 2010/64/UE și Directiva 2012/13/UE.

În articolul 8 din CPP/08 se menționează mai întâi că în Republica Croația, în cadrul procedurii penale se utilizează limba croată și alfabetul latin. Astfel, se prevede că, în anumite jurisdicții, pe lângă limba croată și alfabetul latin, în conformitate cu legea constituțională menționată în introducere cu privire la drepturile și libertățile omului și drepturile comunităților etnice și naționale sau minorităților din Republica Croația, este posibilă, alături de limba croată și de alfabetul latin, să se utilizeze și alte limbi sau alfabete ale minorităților. În ceea ce privește traducerea /

interpretarea în cadrul procedurilor penale în Republica Croația, o sursă legală relevantă este și Legea privind utilizarea limbilor și a alfabetelor minorităților naționale în Republica Croația, care determină într-un mod foarte practic modul în care partea din procedură își poate manifesta alegerea în ceea ce privește limba și alfabetul utilizat în procedură. În continuarea expunerii se vor prezenta comparativ anumite decizii pe baza Directivei 2010/64/UE privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale (denumită în continuare: Directiva 2010/64/UE) cu decizii cu privire la aceleași aspecte în legislația procesuală penală croată.

a) Obiectul și domeniul de aplicare (articolul 1 din Directivă)

Directiva 2010/64/UE stabilește normele privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale și în procedurile de executare a mandatului european de arestare. Concomitent, CPP/08 reglementează aspectele de traducere/interpretare în cadrul procedurii penale, procedură penală care se inițiază în conformitate cu definiția articolului 17 din CPP/08:

- prin pronunțarea caracterului definitiv al deciziei privind desfășurarea anchetei,
- prin confirmarea rechizitoriului dacă ancheta nu a fost efectuată,
- prin stabilirea unei ședințe de judecată pe baza unei plângeri private și
- prin pronunțarea unei sentințe de emitere a unui ordin penal.

În urma soluției normative croate expuse, CPP/08 restrânge, reduce domeniul de aplicare a dreptului la interpretare/traducere. Cu toate acestea, este deja menționată în introducere necesitatea unei interpretări teleologice cu un scop a reglementărilor legale, a cărei obligativitate trebuie să o menționăm în acest sens și în contextul conceptului interpretărilor autonome ale conceptelor elaborate în practica sa de ECtHR și preluate și de Directiva 2010/64/UE. Astfel, ca început al unei proceduri penale se consideră momentul când o persoană a fost informată în mod oficial sau în alt fel, de altă natură, de către autoritatea de stat competentă că este suspectată sau învinuită de săvârșirea unei fapte penale (articolul 1, paragraful 2 din Directiva 2010/64/UE). Prin urmare, în contextul expus, dreptul la interpretare/traducere revine și în legislația națională croată unei astfel de persoane din momentul menționat și până la încheierea procedurii penale, deci nu doar din momentul începerii procedurii penale, așa cum momentul respectiv este prevăzut de articolul citat 17 din CPP. Cu alte cuvinte, dreptul la traducere și/sau interpretare este și în Republica Croația un drept atât din etapa de urmărire penală (denunț penal, anchete penale), cât și din etapa procesului penal. Mai mult decât atât, având în vedere că de regulă și cel mai des înainte de procedura judiciară se desfășoară ancheta poliției și activitatea procuraturii, dreptul la traducere și/sau interpretare al suspectilor izvorăște și din articolul 11 f) din Legea cu

privire la atribuțiile și competențele poliției, respectiv din dispozițiile corespunzătoare din Legea cu privire la activitatea procuraturii. Astfel, prin dreptul la traducere și/sau interpretare este practic „acoperită” întreaga activitate pe care o întreprinde aparatul represiv de stat chiar de la începutul activităților sale de urmărire odată cu săvârșirea faptei penale.

Deoarece următorul regulament care este relevant în ceea ce privește dreptul la traducere și/sau interpretare este cel prin care se reglementează chestiunea mandatului european de arestare, deci a Legii privind cooperarea judiciară în materie penală între statele membre ale Uniunii Europene (Monitorul Oficial numărul: 91/10, 81/13, 124/13 și 26/15 - denumit în continuare LCJMP-UE), dreptul la traducere și/sau interpretare se asigură în această procedură prin aplicarea corespunzătoare a prevederilor corespunzătoare din CPP/08.

b) Dreptul la interpretare (articolul 2 din Directivă)

După ce au fost menționate ca declarații constituționale de principiu în ceea ce privește utilizarea limbii și alfabetului în cadrul procedurilor penale, CPP/08 în articolul 8, paragraful 3, părților și celorlalți colaboratori din procedură li se dă dreptul de a se folosi de limba lor. Astfel, utilizarea limbii proprii include și limbajul semnelor pentru persoanele surde și surdo-mute. Această prevedere legală este în legătură cu dispozițiile cuprinse în articolul 2 din Directiva 2010/64/UE. Deci CPP/08 nu preia direct prevederea de la articolul 2, paragraful 4 din Directiva 2010/64/UE cu privire la mecanismul pentru stabilirea capacităților de vorbire a suspectilor/acuzaților și necesității de a angaja un interpret, deoarece decurge din însuși spiritul Legii. De exemplu, prevederea de la articolul 15 din CPP/08 stipulează că instanța sau o altă autoritate care este inclusă în activitatea procesuală va instrui inculpatul (și/sau o altă persoană) cu privire la dreptul la traducere și/sau interpretare, dacă consideră că persoana respectivă are nevoie de un astfel de ajutor. În plus, instanța sau o altă autoritate competentă are datoria să avertizeze o astfel de persoană asupra consecințelor omisiunii de acțiuni în procedură. Similară este și prevederea legală din articolul 376 din CPP/08 în ceea ce privește faza de pregătire a audierii, respectiv ședinței de judecată (audierea pregătitoare) la care președintele completului trebuie să se asigure că acuzatul a înțeles rechizitoriul. Astfel, rezultă că însăși procedura de evaluare a capacităților menționate ale inculpatului este în mâinile judecătorului sau ale unei alte autorități competente care participă la procedura penală premergătoare, respectiv anterioară fazei judiciare (poliția, procuratura). Considerăm că soluțiile procesuale existente nu-l împiedică pe judecător, ca la evaluarea respectivă, să angajeze la nevoie și experți de un anumit profil care îl vor ajuta ca evaluarea sa cu privire la un anumit aspect să fie corectă. În plus, prevederile CPP/08 care standardizează audierea inculpatului impun tocmai instanței obligația de a instrui inculpatul cu privire la dreptul său la

traducere și/sau interpretare „în cazul în care există îndoieli cu privire la faptul dacă inculpatul cunoaște limba oficială a instanței." / articolul 273, paragraful 6 din CPP/08.

În cazul în care inculpatului i se refuză dreptul la traducere și/sau interpretare, art. 8, paragraful 6 din CPP/08 îi dă dreptul să facă recurs, iar în cazul în care inculpatul consideră că nu este suficientă calitatea traducerii, are dreptul să facă plângere la autoritatea care desfășoară procedura, iar în cazul în care autoritatea respectivă va considera că plângerea este întemeiată, va numi un alt interpret (articolul 8, paragraful 10 din CPP/08). Rămâne neclar de ce legiuitorul croat a dat ca mijloc de protecție a dreptului acuzatului la traducere dreptul de a face recurs, în timp ce în ceea ce privește calitatea traducerii, a prevăzut dreptul la plângere. Anume, în discuție sunt 2 aspecte esențiale ale aceluiași drept la traducere și, în opinia noastră, nu a existat niciun motiv ca și în caz de suspiciune cu privire la calitatea traducerii, să nu i se dea inculpatului de asemenea dreptul de a face recurs.

În ceea ce privește cererea menționată la articolul 2, paragraful 2 din Directivă, CPP/08 a răspuns prin conținutul articolului 8, paragraful 8, astfel încât se prevede dreptul inculpatului la traducerea discuțiilor și corespondenței cu apărătorul, comunicare care se efectuează în scopul pregătirii apărării, depunerea de căi de atac, respectiv în scopul de a efectua alte acțiuni în cadrul procedurii, dacă aceste acțiuni sunt necesare pentru utilizarea drepturilor procesuale de apărare. CPP/08 solicită în această situație și în situații similare cererea inculpatului în ceea ce privește exercitarea drepturilor menționate.

Articolul 8, paragraful 11 din CPP/08 prevede posibilitatea de traducere și interpretare prin conexiune telefonică sau prin dispozitive audio-video, dacă astfel nu se încalcă drepturile procesuale ale apărării. O astfel de prevedere corespunde cu conținutul articolului 2, paragraful 6 din Directivă, cu mențiunea că Directiva a pus utilizarea acestor mijloace în contextul caracterului echitabil al procedurii, iar CPP/08 reprezintă cadrul mai restrâns al acestui drept - dreptul la apărare.

c) Dreptul la traducerea documentelor esențiale (articolul 3 din Directivă)

Directiva 2010/64/UE impune statelor membre să asigure în legislațiile naționale suspectilor sau acuzaților traducerea scrisă a tuturor documentelor esențiale pentru exercitarea dreptului la apărare și pentru garantarea caracterului echitabil al procedurii, fapt care este în acord cu dreptul din Convenție expus deja și cu practica ECtHR. Directiva 2010/64/UE prevede ca fiind documente esențiale:

- toate deciziile de privare de libertate,
- orice act de inculpare sau rechizitoriu și
- hotărâre judecătorească.

Statele membre au posibilitatea de a extinde acest drept și asupra altor documente pe care acestea le evaluează ca fiind documente esențiale din punctul de vedere al înfăptuirii unei apărări eficiente în procedura penală, în conformitate cu propriile standarde legislative. Republica Croația a profitat de această posibilitate. Astfel, CPP/08 dă curs în articolul 8, paragraful 5, intenției Directivei 2010/64/UE și prevede traducerea obligatorie a mai multor documente menționate în acest articol, și extinde acest drept și asupra:

- notei privind drepturile,
- deciziei privind desfășurarea anchetei,
- ordinul de a administra probe,
- citației,
- hotărârii judecătorești (deci atât sentinței cât și deciziei).

Hotărârile judecătorești menționate mai sus se referă atât la hotărârile luate până finalizarea definitivă a procedurii penale, cât și la procedura căilor extraordinare de atac.

Mai mult, CPP/08, la cererea scrisă motivată a inculpatului, obligă autoritatea care desfășoară procedura, să se traducă dovezile sau o parte din ele, dacă acest lucru este necesar pentru utilizarea drepturilor procedurale ale apărării. Astfel se pune în aplicare solicitarea din articolul 3 din Directivă. Se prevede aici și excepția de la traducerea scrisă, astfel încât să se poată face o traducere orală sau un rezumat oral al dovezilor, cu condiția ca prin aceasta să nu se încalce drepturile procedurale ale apărării, iar inculpatul are în același timp apărător. Cu alte cuvinte, CPP/08, în cazul reducerii traducerii în orice formă, insistă asupra consolidării garanției de apărare prin prezența apărătorului persoanei inculcate, deci a unei persoane care este specialist în drept și poate astfel să protejeze în mod corespunzător drepturile inculpatului în cadrul procedurii.

Este evident că, prin traducerea obligatorie a cercului enumerat de documente, CPP/08 a permis inculpatului și o informare adecvată, corespunzătoare cu privire la desfășurarea procedurii penale, respectiv că în acest sens este atins echilibrul dintre interesele acuzării și apărării, astfel încât aceasta din urmă să poată contracara în mod eficient tezele din actul de acuzare.

Articolul 3, paragraful 5 din Directiva 2010/64/UE impune statelor membre UE includerea normativă a recursului împotriva deciziei autorității competente prin care se respinge cererea inculpatului de a traduce în scris dovezi sau părți din ele, despre care inculpatul consideră că sunt necesare pentru utilizarea drepturilor procesuale ale apărării. CPP/08 a admis această cerere în articolul 8, paragraful 6 din prezenta Lege. Cu privire la recursul respectiv, în funcție de situația procedurală actuală, decide fie Camera de Consiliu din instanța respectivă, fie direct instanța superioară.

d.) Cererile cu privire la dreptul la traducerea documentelor esențiale care se referă la procedura de executare a mandatului european de arestare (articolele 6 și 7 din Directivă) sunt preluate în totalitate în legea amintită deja LCJMP-UE. Anume, această procedură prevede că în ceea ce privește dreptul la traducere și/sau interpretare se vor aplica în mod corespunzător prevederile altor regulamente care reglementează această materie, iar acestea sunt înainte de toate prevederile CPP/08. Astfel, rolul interpretului se regăsește numai în prevederea de la articolul 24.b din LCJMP-UE, în procedura din Camera de Consiliu, unde se menționează că la ședința acestei autorități judiciare se va chema la nevoie și interpretul, și în prevederea articolului 24 din respectiva Lege cu privire la drepturile persoanei căutate, unde este prevăzut și dreptul la interpret pentru aceasta. Apoi, în prevederile finale și tranzitorii ale acestei Legi (articolul 132) se fac referiri la aplicarea menționată anterior a prevederilor CPP/08.

e.) Costurile serviciilor de interpretare și de traducere (articolul 4 din Directivă)

Dreptul prevăzut de Convenție al inculpatului este de a fi scutit de obligația de plată a costurilor de interpretare și traducere, toate acestea pentru ca apărarea sa să se realizeze cât mai eficient posibil. Astfel, acest drept din Constituție și-a găsit locul în articolul 4 din Directivă, fiind transpus în articolul 145, paragraful 6 din CPP/08. În conformitate cu ultima prevedere din CPP/08 „costurile de traducere în limbile minorităților din Republica Croația care rezultă din punerea în aplicare a Constituției și a Legii cu privire la drepturile membrilor minorităților din Republica Croația de a-și utiliza limba proprie, precum și costurile traducerii orale și scrise nu vor fi percepute inculpatului de către persoanele care în conformitate cu prevederile din această Lege au datoria să compenseze cheltuielile procedurii.”

f.) Calitatea interpretării și a traducerii (articolul 5 din Directivă)

În scopul obținerii, menținerii și îmbunătățirii calității interpretării și traducerii, articolul 5 obligă statele membre să întocmească registre cu traducători și interpreți independenți calificați în mod corespunzător, care să fie la dispoziția reprezentanților legali și a organismelor competente. Republica Croația a răspuns la această solicitare, cu excepția textului de lege din CPP/08 și a adoptării Regulamentului privind interpretii autorizați permanenți („Monitorul Oficial” 86/2008, denumit în continuare: Regulamentul), a cărei adoptare cade în competența Ministerului Justiției. Prin acest Regulament sunt prevăzute condițiile de desfășurare a activității de interpret autorizat permanent. Având în vedere că prin acest Regulament s-a dorit să se răspundă solicitării Directivei în ceea ce privește calitatea traducerii / interpretării, vom continua să prezentăm

condițiile pe care trebuie să le îndeplinească o persoană pentru a dobândi calitatea de interpret autorizat permanent¹³⁰:

1. condițiile generale prevăzute pentru admiterea în serviciul public (vârsta, capacitatea profesională, cazier judiciar fără condamnări pentru anumite fapte penale și altele)
2. pe lângă cunoașterea limbii croate, persoana trebuie să stăpânească în întregime o anumită limbă străină pentru care pretinde a fi interpret. Dacă o persoană pretinde că este un interpret într-o instanță de judecată în care, pe lângă limba croată ca limbă oficială, este și limba comunității etnice sau naționale sau a minorității, persoana trebuie să cunoască și limba respectivă
3. cunoașterea structurii sistemului judiciar, a administrației de stat și a terminologiei juridice
4. să aibă diplomă universitară.

Activitatea de interpret autorizat permanent poate fi efectuată atât de persoane fizice (obișnuite), cât și de persoane juridice. Anume, persoanele juridice (societățile comerciale) trebuie să aibă în registrul instanței comerciale competente înscrisă ca activitate principală activități de traducere și să aibă angajat cel puțin un interpret autorizat pentru limbile străine pe care le are înregistrate în activitate. Statutul de interpret autorizat permanent pentru o anumită limbă străină se exercită în cadrul procedurii prevăzute, care se inițiază prin depunerea unei cereri către președintele unei instanțe judecătorești sau a unui tribunal comercial, în funcție de locul de domiciliu sau de rezidență a solicitantului. La cerere se anexează CV-ul, dovada de cetățenie, dovada de studii și de cunoaștere a limbii. Cunoașterea limbii străine se dovedește prin diploma universitară sau printr-un certificat de absolvire a unui examen recunoscut privind cunoașterea limbii pentru care candidatul solicită numirea. Certificatul menționat se referă la cunoașterea la nivelul C2 în conformitate cu cadrul european de referință. Înainte de a decide asupra unei cereri a unui candidat, președintele tribunalului, respectiv tribunalului comercial îndrumă candidatul respectiv la formare profesională într-una dintre asociațiile profesionale ale interpreților autorizați permanenți. Aceste asociații profesionale au dezvoltat programe de formare profesională, care este aprobată anterior de Ministerul Justiției. Formarea candidaților poate dura cel mult două luni. După finalizarea formării, candidatul pentru postul de

¹³⁰ Acest Regulament este alcătuit cu doi ani înainte de Directivă, fiind adoptat ca un regulament care modifică regulamentul valabil anterior, care a reglementat aceleași aspecte. Aceste fapte confirmă teza potrivit căreia Republica Croația s-a preocupat și anterior, în raport cu momentul adoptării Directivei, de aspecte cu privire la calitatea traducerii și/sau interpretării, încercând să răspundă la solicitările de calitate corespunzătoare a acestor activități.

interpret autorizat permanent susține examenul în fața Comisiei care este numită de președintele tribunalului, respectiv tribunalului comercial. Președintele tribunalului, respectiv tribunalului comercial va respinge prin decizie cererea persoanei interesate dacă:

1. nu îndeplinește cerințele care sunt menționate inițial drept condiții pentru interpreții autorizați permanenți,
2. în cazul în care, cu ocazia examinării candidatul nu se descurcă satisfăcător sau
3. în cazul în care solicitantul nu a urmat formarea profesională într-una dintre asociațiile profesionale de interpreți autorizați permanenți.

În cazul în care solicitantul obține rezultate pozitive la verificarea cunoștințelor, îndeplinind condițiile legale menționate anterior, președintele tribunalului, respectiv tribunalului comercial va pronunța o decizie de numire a interpretului autorizat permanent. Mandatul interpretului autorizat permanent durează patru ani. Persoana numită interpret autorizat permanent, după absolvirea cu succes a examenului, depune jurământul în fața președintelui tribunalului, respectiv tribunalului comercial. După expirarea timpului pentru care a fost numit, interpretul autorizat permanent poate fi numit din nou pentru o perioadă de patru ani, neexistând o limită în ceea ce privește numărul total de mandate.

Interpretul autorizat permanent are datoria să păstreze secretul cu privire la tot ce a aflat în timpul desfășurării activității de interpret autorizat permanent, sub rezerva sancțiunilor prevăzute de dispozițiile legislației materiale penale. Președintele tribunalului, respectiv tribunalului comercial va revoca îndatoririle interpretului autorizat permanent:

- dacă interpretul solicită acest lucru,
- dacă se constată că nu au existat sau că au încetat condițiile pe baza cărora a fost numit,
- dacă, pe baza unei decizii definitive a unei autorități competente este declarat incapabil să își desfășoare activitatea,
- dacă, pe baza unei sentințe judecătorești definitive i se revocă capacitatea profesională,
- dacă este condamnat pentru o faptă penală care constituie un obstacol în admiterea în serviciul public și dacă a fost condamnat definitiv pentru o faptă penală care îl face nedemn să îndeplinească îndatoririle unui interpret autorizat permanent, în timp ce decurg consecințele juridice ale condamnării sau i se emite interdicția de a-și exercita profesia în perioada în care solicită numirea ca interpret autorizat permanent,
- dacă își îndeplinește îndatoririle de traducere pe care le primește cu neglijență sau dezordonat,

- dacă ca urmare a modificării domiciliului părăsește zona tribunalului, respectiv tribunalului comercial pentru care a fost numit,¹³¹
- dacă încalcă obligația de păstrare a secretului care i-a fost încredințat cu ocazia desfășurării activității de interpret autorizat permanent.

Trebuie remarcat faptul că un candidat pentru calitatea de interpret autorizat permanent, precum și ca interpret autorizat permanent, în toate situațiile când sunt luate decizii cu privire la calitatea sa în procedura de numire sau revocare, are dreptul de a face recurs împotriva unor astfel de decizii. Ministerul de Justiție dispune cu privire la recurs. Astfel, este vorba nu numai despre realizarea principiului constituțional al dreptului la recurs, ci și o posibilitate suplimentară în ceea ce privește obținerea calității activităților despre care este vorba.

În ceea ce privește interpreții autorizați permanenți, se gestionează o listă electronică unică a interpreților autorizați permanenți pentru întreg teritoriul Croației. Actualizarea acestei liste revine tribunalului, respectiv tribunalului comercial competent care a numit interpretul (articolul 17 din Regulament). Listele trebuie să fie actualizate în mod corect și la timp. Interpretul permanent are datoria să țină evidența lucrărilor sale sub forma unui registru intitulat „Jurnal de traduceri și autorizări”. Înainte de a începe introducerea de date în registru, acesta este autorizat de președintele tribunalului.

Regulamentul privind interpreții autorizați permanenți prevede, de asemenea, și atribuțiile interpretului autorizat permanent în ceea ce privește operațiunile de birou, standardizează onorariile și rambursarea costurilor pentru activitatea interpreților autorizați permanenți, dar nu vom expune aceste aspecte în această lucrare, deoarece acest lucru depășește cadrul temei relevante.

Atât CPP/08 cât și Regulamentul prevăd situația, posibilitatea de angajare a unui așa-numit interpret ad hoc, ca expert dintr-o anumită zonă de vorbire, a cărui activitate de traducere în proceduri judiciare nu reprezintă activitatea de bază. Aceeași posibilitate este prevăzută și în articolul 31 din Regulament. Acest lucru este necesar deoarece dinamica migrației este din ce în ce mai mare, fiind astfel proporțional mai mare și posibilitatea ca în procedura judiciară să ajungă o persoană care vorbește una dintre limbile străine rare. Indiferent dacă este vorba despre o soluția normativă extrem de dorită, este necesar să arătăm punctele nevralgice ale acesteia. Anume, spre deosebire de interpreții autorizați permanenți care au obligația să se supună controalelor prevăzute care sunt stricte, inclusiv programelor de formare, interpretul ad hoc este o persoană despre ale cărei calități profesionale instanța nu are, de regulă, cunoștințe mai

¹³¹ Această prevedere nu ar rezista, foarte probabil, la reexaminarea legalității sale

detaliat, iar în ceea ce privește calitatea traducerii sau alte condiții care sunt verificate în procedura de interpret / traducător autorizat permanent. Numai prin întrebarea cu privire la calificarea profesională se poate afla dacă o anumită persoană a absolvit un anumit program de studii universitare pentru o limbă străină, iar toate celelalte aspecte ale acestei situații (în special în ceea ce privește condițiile profesionale) vor fi chestio facti pentru instanță. Cu alte cuvinte, instanța va trebui în timpul traducerii / interpretării însăși să valorizeze calitatea și acceptabilitatea acesteia. În conformitate cu practica pe care o avem la dispoziția instanțelor din Republica Croația, este clar că judecătorii, în situațiile descrise, apelează la specialiști pentru o anumită limbă străină sau de la facultățile respective, respectiv de la alte instituții de învățământ sau de la reprezentanțele diplomatice și consulare ale statului din care vine inculpatul. Având în vedere că situația de traducere / interpretare ad hoc va fi o situație care se va repeta cu siguranță în procedurile judiciare și în viitor, poate ar trebui ca Ministerul Justiției, ca autor Listei electronice unice a interpreților autorizați permanenți pentru tot teritoriul Croației, să se gândească să alcătuiască și o listă electronică separată a interpreților ad hoc pentru anumite limbi. Deși există unele dificultăți în alcătuirea și actualizarea unei astfel de liste (identificarea unor astfel de persoane, cunoașterea prealabilă a referințelor lor profesionale etc.), considerăm că aceasta ar fi de mare ajutor pentru judecători în practica lor, mai ales atunci când aceștia trebuie să asigure traducerea dintr-una din limbile rare într-un termen foarte scurt. Acest lucru este valabil în special pentru situațiile din faza de urmărire penală, în special în stadiul inițial, atunci când suspectii sunt arestați, iar termenele sunt stabilite prin lege în ore și zile.

O propunere ulterioară privind îmbunătățirea calității traducerii / interpretării în cadrul procedurilor penale rezultă din faptul că Uniunea Europeană este o piață unică a statelor membre, pe care se bazează articolului 2, paragraful 3 din Regulament, în conformitate cu care și un cetățean al unui stat membru al Uniunii Europene poate fi interpret autorizat permanent (sub rezerva îndeplinirii criteriilor de numire menționate anterior). Deoarece, în conformitate cu Directiva statele membre au datoria să întocmească un registru al traducătorilor, respectiv al interpreților, pornind de la presupunerea respectării acestei obligații, considerăm că statele membre ar trebui ca și la nivelul Uniunii Europene, să alcătuiască, prin contribuții proprii, un registru unic și la acest nivel. Astfel, prin posibilitatea de utilizare a mijloacelor audio-video, s-ar putea răspunde mai eficient la solicitarea de utilizare a serviciilor de traducere și interpretare în cadrul Uniunii Europene în ansamblu.

În concluzie, în ceea ce privește calitatea traducerii trebuie să subliniem și fenomenul nu foarte frecvent al angajării unui interpret la alegerea a însuși inculpatului care fie că nu are încredere în activitatea

interpretului autorizat permanent, fie pur și simplu dorește să controleze, să supravegheze calitatea traducerii unui interpret autorizat permanent. Considerăm că o astfel de situație nu ar trebui să reprezinte o problemă în practica instanțelor, deoarece, așa cum inculpatul este autorizat să aibă un apărător la alegere, ca mandatar procesual în chestiuni juridice, el este fără îndoială autorizat să-și angajeze și un interpret la alegerea sa. Cu alte cuvinte, inculpatul se preocupă astfel pentru eficacitatea apărării sale. În mod evident, într-o astfel de situație, costurile unui astfel de interpret angajat ar trebui să fie suportate personal de inculpat. În plus, acest lucru ajută în mod indirect și instanța în îndeplinirea sarcinilor sale de a asigura un proces echitabil în toate aspectele sale.

Dacă în concluziile finale cu privire la această Directivă ne referim la soluțiile sale normative, precum și la soluțiile din CPP/08 cu informațiile din chestionarul privind aplicarea directivei, completate de judecătorii croați, putem constata că soluțiile Directivei și ale CPP/08 sunt în mare concordanță cu așteptările judecătorilor, indiferent de numărul relativ mic de judecători chestionați. De exemplu, majoritatea dominantă a judecătorilor din Republica Croația consideră că trebuie să existe un mecanism prin care să se verifice dacă inculpatul vorbește sau înțelege limba instanței și această constatare trebuie făcută chiar de judecător prin comunicarea directă cu inculpatul. Judecătorii chestionați constată de asemenea îmbunătățirea și confirmarea calității activității traducătorului printr-o verificare adecvată a cunoștințelor lor profesionale în cadrul unei proceduri prescrise. În ceea ce privește obligația de păstrare a secretului cunoscut în procesul de traducere / interpretare, majoritatea judecătorilor consideră că această informare trebuie făcută chiar de autoritatea în fața căruia interpretul își desfășoară activitatea, așa cum este prevăzut prin prevederile CPP/08 privind participarea unui traducător / interpret în cadrul unei proceduri penale. Aproape toți judecătorii chestionați sunt de asemenea de părere că inculpatului trebuie să i se acorde dreptul de a contesta decizia prin care i se respinge dreptul la traducere / interpretare. Din această, prima vista, comparație rezultă faptul că judecătorii din Republica Croația regăsesc în textul Directivei și al CPP/08 cadrul normativ adecvat în ceea ce privește soluționarea aspectelor de traducere și / sau interpretare în cadrul procedurilor penale.

V. TRANSPUNEREA DIRECTIVEI 2012/13/UE A PARLAMENTULUI EUROPEAN ȘI A CONSILIULUI ÎN CODUL DE PROCEDURĂ PENALĂ AL REPUBLICII CROAȚIA

Atunci când este vorba despre dreptul la interpretare și / sau introducere în cadrul procedurilor penale din Republica Croația, Constituția Republicii Croația în art. 29, proclamând principiul unui proces echitabil,

prevede printre alte drepturi și ca primul dintre ele, dreptul unui suspect, inculpat sau acuzat de a fi informat în cel mai scurt timp posibil în detaliu și într-o limbă pe care o înțelege cu privire la natura și motivele acuzațiilor aduse împotriva sa și cu privire la dovezile care i se impută (articolul 29, paragraful 2, subparagraful 1 din Constituția Republicii Croația). Această categorie constituțională a fost elaborată prin CPP/08 în acele dispoziții care se referă la drepturile suspectilor, inculpaților, respectiv acuzaților în cadrul procedurilor penale. Directiva/2012/13/UE prevede informarea suspectului / inculpatului cu privire la următoarele aspecte:

1. drepturile procedurale ale suspectului / inculpatului,
2. drepturile procedurale ale unei astfel de persoane care este privată de libertate,
3. dreptul la informare detaliată cu privire la acuzație și
4. dreptul de acces la materialele cauzei

Deși CEDO nu prevede în mod expres dreptul privat la informare, practica ECtHR în aplicarea Convenției indică fără echivoc existența unei obligații pozitive a autorităților de stat cu privire la dreptul la informare. În plus, ECtHR consideră că nu suspectul / inculpatul are obligația procedurală de a solicita ca pe parcursul urmăririi penale să fie informat, ci că această obligație aparține acestor organisme. O astfel de soluție este în concordanță deplină cu raportul de forțe (în special la începutul urmăririi penale) al organului de urmărire penală față de un individ. În ceea ce privește drepturile care trebuie comunicate suspectului / inculpatului, CEDO nu dispune, de asemenea, de dispoziții specifice în acest sens. Cu toate acestea, așa cum s-a menționat deja în partea introductivă a prezentării, aceste drepturi sunt în primul rând legate de dreptul la un proces echitabil, în conformitate cu practica ECtHR (articolul 6 din Convenție) și de dreptul la libertate și siguranță (articolul 5 din Convenție). În practica de până acum a acestei instanțe, se subliniază fără rezerve dreptul suspectului / inculpatului la tăcere (interzicerea impunerii obligațiilor de autoincriminare), precum și dreptul la un apărător, care este în strânsă legătură cu dreptul anterior (prin realizarea acestuia).

a) Domeniul de aplicare (articolul 2 din Directivă)

Printr-o semnificație astfel definită a termenilor (suspect - inculpat - acuzat - condamnat) și prin prescrierea dreptului la informare cu privire la drepturile fiecăruia dintre cei menționați în modul prevăzut în lege, CPP/08 îndeplinește, în esență, cerința articolului 2 din Directiva/2012/13/UE. Anume, această directivă se aplică din momentul în care autoritățile competente ale unui stat membru notifică o anumită persoană că este suspectată sau acuzată (inculpată) de săvârșirea unei fapte penale și până la sfârșitul procedurii penale. Informarea în procedurile penale se extinde până la finalizarea procedurii, deci până la soluționarea definitivă a întrebării dacă inculpatul a comis fapta penală, inclusiv, dacă este cazul și

procedura de recurs. Este evident că, în conformitate cu natura procedurii penale ca atare, informarea are cea mai mare importanță în fazele inițiale ale procedurii, însă în practică apar situații în care aceasta este relevantă și în etapele ulterioare și chiar în faza de final a procedurii, de exemplu în cazul schimbării acuzației care poate urma faza de judecată a procedurii.

Ținând cont de diviziunea anterior menționată a acțiunilor punitive în Republica Croația, prin prevederile Legii privind contravențiile („Monitorul Oficial”, numărul: 107/07, 39/13, 157/13, 110/15 și 70/17) Republica Croația a îndeplinit cerința Directivei care se referă la situațiile în care poliția sau alte organe ale administrației de stat au competența de a impune sancțiuni – amenzi pentru anumite acte de contravenție. Anume, astfel de decizii pot fi anulate printr-o cale de atac (plângere, recurs) care se depune la instanța de contravenție, moment în care se activează și mecanismul de informare în procedurile contravenționale împotriva inculpatului.

b) Dreptul la informare cu privire la drepturi (articolul 3 din Directivă)

Articolul 3 din Directiva prevede și obligă statele membre să furnizeze suspectilor / inculpaților cu promptitudine informații cu privire la minimul de drepturi procedurale pentru a le permite exercitarea efectivă a acestora și anume:

- dreptul de a fi asistat de un avocat,
- orice drept la consiliere juridică gratuită și condițiile pentru obținerea unei astfel de consilieri,
- dreptul de a fi informat cu privire la acuzare, în conformitate cu articolul 6 din Directivă,
- dreptul la interpretare și traducere și
- dreptul de a păstra tăcerea.

Directiva nu prescrie forma obligatorie a informării menționate, fie verbală, fie în scris, însă solicită ca această informare să se facă într-un limbaj simplu și ușor de înțeles, având în vedere nevoile speciale ale suspectilor / inculpaților vulnerabili. Cu alte cuvinte, informarea despre drepturi trebuie să fie făcută într-o limbă ușor de înțeles pentru suspect / inculpat. Acest lucru înseamnă că trebuie evitat „dicționarul tehnic”, care este de înțeles doar pentru participanții specialiști în cadrul procedurii penale.

CPP/08 a „mutat” dreptul de informare în mai multe locuri din textul său, legând informarea cu privire la calitatea procesuală a persoanei în cadrul procedurii penale (suspect, inculpat, acuzat, condamnat). O astfel de soluție metodologică este pe deplin de înțeles, deoarece, pe lângă informarea privind drepturile „generale” care aparțin fiecăreia dintre persoanele menționate, anumite informări se referă exclusiv numai la

anumite calități procesuale ale unei persoane (de exemplu, persoana arestată).

Am semnalat deja stabilirea terminologică a CPP/08 pentru suspecti, inculpați și acuzați și am subliniat că se poate trage o concluzie cu privire la drepturile care îi revin unei persoane în procedură chiar din însuși termenul folosit în legislația procesuală penală croată. Cu toate acestea, trebuie să se indice „zona gri” atunci când o persoană își schimbă calitatea cu alta, de exemplu din suspect în inculpat. CPP/08 soluționează acest aspect prin prevederea articolului 208, care a intrat în vigoare la 27 iulie 2017, însă care se aplică de la 1 decembrie 2017. Astfel, poliția poate și în continuare, ca urmare a unei fapte penale săvârșite, să colecteze informații de la cetățeni, ca surse informale de cunoaștere a faptei penale. Cu alte cuvinte, poliția nu poate interoga cetățenii în calitate de martori al evenimentului respectiv. Cu toate acestea, dacă în timpul culegerii de informații apar motive de suspiciune la unul dintre cetățeni, cum că respectivul cetățean a săvârșit fapta penală, culegerea de informații trebuie să fie sistată, iar poliția poate interoga persoana respectivă în calitate de suspect, dar cu înmânarea în prealabil a notei privind drepturile în ceea ce privește:

- dreptul la un apărător,
- dreptul la interpretare / traducere,
- dreptul de a nu face declarații sau de a nu răspunde la întrebări, precum și
- dreptul de a părăsi incinta poliției în orice moment, cu excepția cazului în care este arestat de poliție.

În ceea ce privește nota privind drepturile inculpatului (deci a persoanei împotriva căreia este luată o decizie privind desfășurarea anchetei sau care a primit notificarea cu privire la efectuarea de prime acțiuni probatorii, a persoanei împotriva căreia este formulată o plângere penală sau este emis prin sentință un ordin penal, în articolul 239 din CPP/08 este prevăzut următorul conținut:

- de ce este învinovățit și circumstanțele din care reiese suspiciunea întemeiată împotriva acestuia,
- că nu este obligat să-și exercite apărarea și nici să răspundă la întrebările adresate,
- că are acces la materialele cauzei în condițiile legii,
- că are dreptul să se folosească de limba sa, precum și dreptul la un interpret în acest sens,
- că are dreptul să-și ia apărător la alegere sau i se va numi apărător din oficiu în conformitate cu legea și că are dreptul la un apărător în sarcina fondurilor bugetare în condițiile legale.

c) Nota privind drepturile cu privire la arestare (articolul 4 din Directivă)

Privarea de libertate ca atare și indiferent în ce formă a fost realizată (clasificare croată: arest, detenție, arest preventiv), este una dintre cele mai invazive proceduri ale aparatului de stat represiv asupra libertății individului. Astfel că este logică cerința Directivei ca persoanele arestate să primească de urgență o notă scrisă cu privire la drepturi. Această notificare, alături de cea de la articolul 3 din Directivă (menționată la V-b.) trebuie să conțină suplimentar instrucțiuni cu privire la:

- dreptul de acces la materialele cauzei,
- dreptul de a informa autoritățile consulare și o persoană,
- dreptul de acces la asistență medicală de urgență și
- numărul maxim de ore sau de zile pentru care persoana suspectată sau acuzată poate fi privată de libertate înainte de a se ajunge în fața unei autorități judiciare.

Este o alegere logică obligația de a informa persoanele arestate cu privire la drepturile menționate, deoarece fără cunoașterea acestora poziția persoanei arestate ar fi practic fără speranță. Astfel, fără dreptul de acces la materialele cauzei, persoana arestată nu poate, practic, să verifice legalitatea propriei arestări. Fără contact cu lumea exterioară prin intermediul autorităților consulare și / sau al unei persoane de încredere, se eludează potențial multe alte drepturi ale persoanei arestate (de exemplu, drepturile statutare ale individului care se referă la căsătorie, drepturile sale ce decurg din raportul de angajare etc.). De asemenea, persoana arestată poate fi într-o stare de sănătate care necesită asistență medicală de urgență. În concluzie, solicitarea de siguranță juridică necesită o notificare cu privire la termenul cel mai lung posibil la finele căruia persoana arestată trebuie să fie adusă în fața unei autorități judiciare care va decide cu privire la legalitatea arestării. Astfel, prin acest catalog al drepturilor suplimentare care sunt specifice din punctul de vedere al arestării se permite persoanei arestate să-și exercite o apărare eficientă, în special în ceea ce privește îndeplinirea condițiilor de arestare.

Trebuie reamintit faptul că persoana arestată trebuie să fie informată și cu privire la fapta penală pentru care este arestată, la indicativul legal al acesteia, precum și la dovezile pe baza cărora persoana arestată este identificată drept suspectă în mod întemeiat în legătură cu comiterea unei fapte penale concrete. Numai informațiile date astfel, care includ baza faptică și legală a evenimentului de arestare, va permite verificarea legalității arestării ca atare. Pe de altă parte, este mai mult decât clar că autoritățile ce realizează urmărirea penală nu vor îndeplini această obligație din Directivă atâta timp cât unui individ doar i se va menționa cu ocazia arestării, ca bază pentru aceeași faptă, de exemplu crimă, fără alte detalii ale unui anumit eveniment, prin intermediul cărora persoana arestată va fi în măsură să conteste teza procurorului, respectiv că este suspectată în mod fondat pentru fapta respectivă.

Această notificare privind drepturile rămâne în posesia persoanei arestate pe tot parcursul perioadei de privare de libertate. Cerința Directivei este ca nota scrisă privind drepturile trebuie să fie întocmită, concepută în mod suficient de ușor de înțeles din punct de vedere lingvistic și tradusă la nevoie într-o limbă străină.

La cerința normativă astfel formulată a Directivei, CPP/08 a răspuns prin articolul 7, care prevede conținutul informațiilor pe care persoana arestată trebuie să le primească imediat în ceea ce privește drepturile sale. În plus, la articolul 108a din CPP/08 se specifică în mod exact conținutul notei scrise cu privire la drepturi, astfel că aceasta trebuie să conțină următoarele notificări:

- cu privire la motivele arestării și motivele de suspiciune,
- cu privire la dreptul că nu este obligat să facă declarații,
- cu privire la dreptul la un apărător la alegere sau la un apărător numit de pe lista de avocați de serviciu,
- cu privire la dreptul la interpretare și traducere,
- cu privire la dreptul ca la cererea sa, să fie informată cu privire la arestare familia sa sau o altă persoană pe care o numește aceasta,
- cu privire la dreptul unui cetățean străin ca la cererea sa să fie anunțată imediat cu privire la arestare autoritatea consulară sau ambasada și să i se asigure contactul cu aceasta fără amânare.

Astfel, standardul de timp al Directivei și anume „urgent”, este transpus în „imediat”, dar nu găsim aici diferențe de conținut în această diferență, deoarece ambele expresii trebuie interpretate ca acțiune fără întârziere, imediat după efectuarea arestării. Orice altă interpretare și aplicare a acestui standard nu ar fi în acord cu scopul însăși Directivei și cu spiritul CPP/08. Nota scrisă privind drepturile este în acest caz o formă obligatorie și în CPP/08.

d) Nota privind drepturile în cadrul procedurii privind mandatul european de arestare (articolul 5 din Directivă)

Directiva solicită de la statele membre ca o persoană care este arestată pentru executarea unui mandat european de arestare să fie informată urgent cu privire la drepturile acestei persoane, în conformitate cu legislația națională a statului de executare în cadrul procedurii privind mandatul european de arestare. Această cerință a Directivei este îndeplinită în articolul 24 din LCJMP-UE, deoarece procurorul de stat are datoria să informeze persoana față de care este emis mandatul european de arestare cu privire la:

- conținutul și motivele pentru emiterea mandatului european de arestare și
- posibilitatea de a-și da consimțământul pentru predarea către țara emitentă prin renunțarea la aplicarea principiului de specialitate.

La audierea pentru decizia de arest preventiv în cadrul procedurii de executare a mandatului european de arestare, judecătorul de instrucție verifică dacă:

- persoana a fost informată cu privire la dreptul la un apărător,
- cu privire la dreptul la traducere / interpretare,
- cu privire la dreptul de a solicita numirea unui apărător din partea instanței și

- cu privire la dreptul de a nu face declarații (dreptul la tăcere).

În cazul în care persoana nu este informată cu privire la aceste drepturi până în momentul prezentării în fața judecătorului de instrucție, acesta din urmă îl va invita pe procurorul de stat să facă acest lucru fără întârziere. Cu ocazia arestării și înainte de prima audiere, persoanei arestate trebuie să i se înmâneze nota scrisă privind drepturile. Această notă, pe lângă drepturile menționate deja, mai conține și:

- nota cu privire la dreptul la recurs împotriva deciziei privind arestul preventiv,

- dreptul de acces la materialele cauzei,
- dreptul ca autoritatea consulară sau o persoană numită de persoana informată să fie informată cu privire la arestare,
- dreptul de acces la asistență medicală de urgență și
- dreptul la informare cu privire la durata maximă de arest preventiv în vederea predării pe baza mandatului european de arestare.

Deci, este vorba despre informarea cu privire la drepturi care corespunde din punct de vedere al conținutului pentru toate persoanele arestate, dar aici informarea este parțial adaptată și extinsă în ceea ce privește faptul că se referă la procedura de executare a mandatului european de arestare.

e) Dreptul la informare cu privire la acuzare (articolul 6 din Directivă)

Articolul 6 din Directivă obligă statele membre să furnizeze suspectilor / inculpaților informații privind faptele penale pentru care sunt suspectați sau pentru a căror săvârșire sunt inculpați. Cu toate acestea, în ceea ce privește domeniul de aplicare al informațiilor privind faptele penale, Directiva obligă statele să furnizeze atâtea detalii cât sunt necesare pentru a se asigura un proces echitabil și o apărare eficientă. Este logic și se așteaptă în acest sens ca detaliile faptei penale în cauză să fie mai concrete, mai precise, în etapele ulterioare ale procedurii decât la începutul ei. Anume, în cazul persoanelor arestate informațiile trebuie să se refere la motivele arestării lor, ceea ce include și informații despre fapta penală pentru care sunt suspectați sau acuzați. Ca termen limită pentru furnizarea de informații detaliate cu privire la acuzația care include tipul și încadrarea juridică a unei fapte penale, Directiva stabilește termenul pentru trimiterea în instanță a rechizitoriului. Acest lucru este în concordanță cu

faptul că prin acuzație se definește cadrul de dezbateri în fața instanței. Astfel, dreptul de a fi informat cu privire la acuzație trebuie să fie astfel realizat încât să conțină informații detaliate cu privire la acuzație, inclusiv tipul și încadrarea juridică a faptei penale, precum și forma de participare a inculpatului la aceasta (autor, co-autor, complice, susținător). În concluzie, dacă vor exista modificări în ceea ce privește conținutul informațiilor pe care autoritățile le-au dat suspectilor / inculpaților, instanțele și alte organisme competente trebuie să le transmită urgent acestora informațiile modificate. Prin urmare, informarea, anunțarea cu privire la acuzație nu produce și obligația curentă de a furniza dovezi care susțin acuzația, deoarece prin aceste informații abia se stabilește identitatea obiectului procedurii, respectiv se definește fapta penală care i se impută inculpatului. Cu toate acestea, este vorba de pragul inferior, de dreptul minim al inculpatului, iar CPP/08 croat prevede că în rechizitoriu, ca act prin care se determină obiectul procedurii, trebuie să se menționeze și dovezile pe care se întemeiază acuzația, astfel încât consiliul penal să poată decide cu privire la temeinicia acestuia și să-l trimită la proces.

Toate cerințele menționate ale Directivei sunt implementate prin prevederile corespunzătoare în CPP/08, respectiv LCJMP-UE. Astfel, textul de lege urmărește cerința Directivei în conformitate cu care stabilirea, respectiv definirea unei fapte penale trebuie să fie din ce în ce mai mare pe parcursul trecerii timpului. Astfel, în articolul 6, paragraful 3 din Directivă se prevede că detaliile informațiilor despre acuzațiilor, alături de descrierea factuală a unui anumit eveniment penal, trebuie să includă tipul și încadrarea juridică a faptei penale, precum și modalitatea de participare la aceasta de către persoana inculpată (autor sau co-autor sub formă de susținere, complicitate sau co-săvârșire în sensul restrâns al cuvântului). Pentru compararea unei astfel de soluții a Directivei cu aceeași din CPP/08 vom cita componenta obligatorie a rechizitoriului în conformitate cu legislația procesuală penală croată. Prin prevederea articolului 342, paragraful 1, punctul 2 și 3 din CPP/08, printre altele, se solicită în ceea ce privește rechizitoriul:

- descrierea faptei din care reies caracteristicile legale ale faptei penale,
- data și locul săvârșirii faptei penale,
- obiectul asupra căruia și mijlocul cu care este săvârșită fapta penală, precum și alte circumstanțe necesare pentru ca fapta penală să fie determinată cât mai precis posibil,
- denumirea legală a faptei penale prin mențiunea prevederilor Codului penal care se aplică la propunerea procurorului.

f) Dreptul de acces la materialele cauzei (articolul 7 din Directivă)

Directiva privind dreptul la informare a fost în primul rând adoptată cu scopul de a consolida drepturile procesuale ale suspectilor / inculpaților.

Astfel, dreptul de acces la materialele cauzei este un aspect extrem de important, deoarece realizarea acestui drept depinde adesea de succesul apărării inculpatului, având în vedere poziția ECtHR în conformitate cu care drepturile din convenție din CEDO, inclusiv și drepturile reglementate de Directivele UE, nu trebuie să fie exclusiv teoretice și iluzorii, ci un mijloc practic și eficient de apărare în mâinile suspectului / inculpatului.

În contextul expus, Directiva prevede mai întâi că o persoană arestată sau deținută în orice fază a procedurii penale trebuie să aibă dreptul de acces la documentele care sunt cheie pentru contestarea eficientă a deciziei prin care persoana respectivă este privată de libertate. Cu alte cuvinte, accesul la astfel de documente pentru un individ trebuie să permită dreptul de a examina legalitatea arestării sau detenției sale. Bineînțeles, acest drept revine atât persoanei inculpate, cât și apărătorului său în calitate de mandatar procesual. Această prevedere a Directivei a fost transpusă în legislația procedurală penală croată prin prevederile articolului 183 - articolul 184 din CPP/08. Anume, este vorba despre prevederile care reglementează dreptul de acces la dosar, inclusiv și refuzarea acestui drept, dar când este vorba despre un inculpat care se află în arest preventiv, atunci se prevede că unei astfel de persoane nu i se poate niciodată refuza accesul la partea din dosar care este relevantă pentru evaluarea existenței unei suspiciuni întemeiate că a comis fapta penală și existența circumstanțelor pe baza cărora se fundamentează decizia de stabilire sau prelungire a arestului preventiv (articolul 184, a, paragraful 4 din CPP/08). Astfel, atât Directiva, cât și CPP/08 recunosc și admit dreptul la libertatea individului ca drept fundamental al omului, iar în cazul restrângerii acestuia ca echilibru, balans, prevăd și permit accesul nerestricționat la părți din dosar care sunt relevante pentru evaluarea legalității privării de libertate.

Articolul 7, paragraful 3 din Directivă reglementează termenul final în care apărarea obține dreptul de acces la materialele cauzei – cel târziu cu ocazia depunerii rechizitoriului în instanță în vederea deliberării. Această chestiune a termenului final de realizare a dreptului de acces la materialele cauzei reprezintă, în esență, un echilibru care atinge întreaga procedură penală contemporană. Acesta este raportul dintre dorința statului pentru eficiența procedurii penale, pe de o parte, și datoria aceluiasi stat, ca prin mijloace legale, inclusiv dreptul de acces la materialele cauzei, să permită protecția eficientă a drepturile indivizilor în procedurile judiciare, pe de altă parte. Legiuitorul croat a soluționat această chestiune prin prevederea articolului 184, paragraful 4, punctul 1 - 4 din CPP/08. Această prevedere legală prevede că inculpatului și apărătorul au dreptul de acces la dosar:

- după ce inculpatul a fost audiat, dacă audierea a fost efectuată înainte de luarea deciziei de desfășurare a anchetei, respectiv înainte ca inculpatul să fie informat cu privire la administrarea acțiunilor probatorii,
- de la înmânarea deciziei privind desfășurarea anchetei,
- de la înmânarea notificării privind administrarea acțiunilor probatorii împotriva inculpatului, notificare care trebuie înmănată în termen de 3 zile de la data administrării primei acțiuni probatorii și
- de la înmânarea plângerii private.

CPP/08 prevede și acțiuni probatorii urgente care se iau în cazul în care există pericolul de amânare și înainte de inițierea procedurii penale (articolul 212 din CPP/08). Într-o astfel de situație, în cazul în care sunt administrate acțiuni probatorii urgente împotriva unui inculpat cunoscut, inculpatul și apărătorul au dreptul de acces la procesul-verbal de efectuare a acestor acțiuni în termen de cel mult 30 de zile de la data efectuării acestora.

Din soluțiile legale expune, este clar că CPP/08 a transpus în totalitate cerințele Directivei cu privire la termenul final pentru realizarea dreptului de acces la materialele cauzei în cadrul procedurilor penale. Mai mult decât atât, putem spune că, în ceea ce privește realizarea acestui drept, este foarte importantă necesitatea unei apărări eficiente și efective a inculpatului în cadrul procedurii penale.

În afară de elementele expuse la evaluarea inițială, are efect și standardizarea refuzului de acces la materialele cauzei. Articolul 7, paragraful 4 din Directivă prevede posibilitatea refuzului menționat, abateri de la drept, precum și *numerus clausus*, ca număr determinat, limitat de posibilități:

- dacă o astfel de abordare ar putea pune serios în pericol viața sau drepturile fundamentale ale unei alte persoane,
- în cazul în care un astfel de refuz ar fi necesar pentru a proteja un interes public important, cum ar fi interesul anchetei în curs sau aducerea de prejudicii asupra securității naționale a statului membru în care se desfășoară procedura penală.

Oricare ar fi baza, respectiv motivele pentru a refuza accesul la materialele cauzei, acest lucru îl decide organul judiciar sau cel puțin o astfel de decizie este supusă controlului instanței. O astfel de decizie a Directivei este în concordanță cu cerința Convenției ca aspectele referitoare la drepturile indivizilor să fie decise de organisme cu atribuțiile judecătorești.

CPP/08 a soluționat chestiunea expusă cu privire la dreptul de acces la materialele cauzei în articolul 184 a. unde se prevede posibilitatea de refuz al accesului la materialele cauzei în anumite părți sau la întreg dosarul:

- dacă există riscul ca prin accesul la o parte sau la tot dosarul să fie periclitat scopul anchetei prin împiedicarea sau îngreunarea colectării de probe relevante,

- sau s-ar pune astfel în pericol viața, corpul sau proprietatea la scară largă.

Este evident că motivele de refuzare a dreptului de acces la materialele cauzei din CPP/08 corespund, în esență, cu cele din Directivă, fiind oarecum concretizate, fapt care corespunde principiului legalității procedurii penale, în special în ceea ce privește necesitatea unei interpretări stricte a prevederilor procesuale din legislația penală (lege stricta). Cu toate acestea, soluțiile expuse aici trebuie puse în relație cu prevederile CEDO și cu practica EctHR în aplicarea acestor prevederi. Acest lucru înseamnă în mod concret că restricțiile menționate în Directivă și în CPP/08 pot fi acceptate numai dacă sunt necesare ca atare într-o societate democratică, dacă sunt proporționale cu obiectivul care se dorește obținut prin restricția respectivă, și, în cele din urmă, dacă astfel de restricții sunt prevăzute de lege.

Cu privire la refuzul dreptului de acces la materialele cauzei, în conformitate cu prevederea de la articolul 184.a din CPP/08 decide procurorul de stat printr-o decizie care nu trebuie motivată. Inculpatul are dreptul de a face recurs împotriva unei astfel de decizii în termen de trei zile, iar cu privire la recurs va decide judecătorul de instrucție. Este evident că în conformitate cu legislația croată, decizia de refuz al dreptului de acces la materialele cauzei este luată de un organ judiciar (procurorul de stat), în timp ce cu privire la recursul împotriva acestei decizii hotărâște judecătorul de instrucție (organul judiciar). O astfel de compoziție corespunde în totalitate cu reglementarea acestei chestiuni în articolul 7, paragraful 4 din Directivă.

Este interesantă soluția legislativă a CPP/08 în conformitate cu care procurorul de stat nu are obligația (dar poate) să motiveze decizia prin care refuză dreptul de acces la materialele cauzei. Aceasta este o consecință logică a faptului că, în anumite situații, prin expunerea de motive, pot fi puse în pericol acele valori care trebuie protejate în același timp, prin refuzul dreptului de acces la materialele cauzei. Cu toate acestea, pentru a fi realizat controlul judiciar al legalității restricționării acestui drept, procurorul de stat are datoria să menționeze în procedura de apel judecătorului de instrucție motivele refuzului accesului la dosar, pe baza căror motive inculpatul nu are acces la dosar. Cu privire la recursul inculpatului, judecătorul de instrucție hotărâște în termenul scurt de 48 de ore. În cazul în care judecătorul de instrucție respinge recursul inculpatului ca neîntemeiat, o astfel de decizie a sa este înaintată inculpatului fără expunere de motive, iar procurorului de caz cu expunere de motive.

De asemenea, judecătorul de instrucție este autorizat, în cazul îndeplinirii prezumțiilor legale, să refuze inculpatului dreptul de acces la materialele cauzei. Astfel, motivele sunt adaptate întocmai pentru faza de investigație a procedurii, iar aceste restricții pot dura până la sfârșitul anchetei. Motivele menționate mai sus au în vedere posibilitatea de cauzare de daune asupra anchetei în aceeași sau în altă procedură care se desfășoară împotriva aceluiași sau a altor inculpați sau dacă prin exercitarea dreptului de acces la materialele cauze s-ar pune în pericol viața altor persoane. Cu privire la refuzul acestui drept decide judecătorul de instrucție la cererea procurorului de caz. O astfel de soluție corespunde cu construcția procedurii penale în conformitate cu CPP/08 în cadrul căreia administratorul procedurii preliminare este procurorul, iar judecătorul de instrucție garantează inviolabilitatea drepturilor pârâtului în această fază a procedurii penale.

Dacă în analiza finală a comparației dintre prevederile Directivei și prevederile CPP/08 vom lua în considerare și rezultatele investigației judecătorilor croați, este evident că așteptările lor ca practicieni sunt identice cu soluțiile din Directivă, respectiv CPP/08. De exemplu, numărul predominant al respondenților din cadrul judecătorilor chestionați consideră următoarele:

- persoana arestată trebuie să fie informată prin nota scrisă privind drepturile cu privire la drepturile din cadrul procedurii,
- trebuie să se prevadă termenul final de informare a suspectului / inculpatului cu privire la drepturile sale în cadrul procedurilor penale,
- atât inculpatul cât și apărătorul acestuia trebuie să aibă dreptul de acces la materialele cauzei,
- dreptul la informare în cadrul procedurilor penale este relevant pentru durata totală a acesteia (nu doar pentru etapa de judecată) ...

VI. JURISPRUDENȚA CURȚII SUPREME A REPUBLICII CROAȚIA ÎN APLICAREA DIRECTIVELOR

În introducere, trebuie subliniat că practica Curții Supreme a Republicii Croația (denumită în continuare: CSRC), în aplicarea dreptului la traducere și/sau interpretare și a dreptului la informare, nu este foarte amplă. Cu toate acestea, trebuie să se aplice având în vedere că aceste cazuri relativ mici din domeniul directivelor în cauză au fost în așa fel încât hotărârile CSRC au dat mesaje fără ambiguități și clare cu privire la semnificația și aplicarea corectă a dreptului la traducere și/sau interpretare și dreptul la informare.

În continuarea expunerii, vă vom prezenta mai întâi o privire de ansamblu a două decizii ale CSRC. Acestea sunt importante deoarece sunt relativ noi (2015 și 2017) și reflectă poziția actuală a celei mai înalte

instanțe judecătorești din Republica Croația cu privire la drepturile în cauză. În același timp, aceste două hotărâri, prin conținutul lor, oferă tuturor practicanților un exemplu general de interpretare și aplicare a directivelor în cauză. Apoi, vom prezenta într-o formă mai scurtă, fragmente și din alte hotărâri ale CSRC, care au abordat problema în cauză. Deși din imaginea de ansamblu care va urma nu se va epuiza totalitatea practicii CSRC cu privire la aspectul dreptului la traducere și/sau interpretare și a dreptului la informare în cadrul procedurilor penale, considerăm că acestea corespund cu majoritatea problemelor relevante din acest domeniu.

1. Hotărârea CSRC numărul 1 KŽ-Us 52/15-4 din 23 aprilie 2015

„Curtea Supremă a Republicii Croația, în completul alcătuit din judecătorul din cadrul Curții Supreme S.K.B. în calitate de președinte a completului și mr. sc. M.S. și I.V. în calitate de membri ai completului, prin colaborarea consilierii judiciare superioare M.S. în calitate de grefieră, în cauza penală împotriva acuzatului Z. T. H. pentru fapta penală în conformitate cu art. 348, paragraful 1 din Codul Penal, analizând recursul acuzatului Z. T. H. formulat împotriva deciziei Tribunalului din Zagreb din 15 decembrie 2014, nr.: K-Us-50/14, în ședința de la data de 22 ianuarie 2015 și 23 aprilie 2015,

a decis

I. Se admite recursul acuzatului Z. T. H., se retrimite decizia nr.: K-Us-50/14, din 15 decembrie 2014, primei instanțe (Tribunalului din Zagreb), spre rejudecare, iar recursul acuzatului Z. T. H. formulat împotriva deciziei acestei instanțe din 24 noiembrie 2014, nr.: K-US-50/14 se consideră permis.

II. Se admite recursul acuzatului Z. T. H., se anulează decizia Tribunalului din Zagreb din 24 noiembrie 2014, nr.: K-US-50/14, iar cauza se trimite la prima instanță pentru rejudecare.“

Din expunerea de motive a hotărârii:

„Tribunalul din Zagreb, prin decizia din 15 decembrie 2014, nr.: K-US-50/14, pe baza articolul 472, paragraful 2, raportat la articolul 495 și articolul 464 din Codul de Procedură Penală („Monitorul Oficial” nr.: 152/08, 76/09, 80/11, 91/12 - hotărârea Curții Constituționale, 143/12 și 56/13 - denumit în continuare: ZKP/08) a respins recursul acuzatului Z. T. H., formulat prin apărătorii săi G. M., avocat din Z. și dr. sc. L. V., avocată din Z., ca fiind nepermis.

Împotriva acestei decizii, acuzatul Z. T. H., prin apărătorii G. M. și dr. sc. L. V., a formulat un recurs cu propunerea ca „Curtea Supremă a Republicii Croația să evalueze constatările recursului ca fiind fondate și să

admită recursul împotriva deciziei atacate în sensul prevederii de la articolul 494, paragraful 3 din CPP/08, și să modifice decizia atacată în sensul constatărilor din recurs și să decidă că acuzatul Z. T. H. are dreptul la traducerea documentelor esențiale din dosarul judiciar și în subsidiar să admită recursul și să anuleze decizia atacată, precum și să trimită cauza înapoi la prima instanță pentru rejudecare".

Parchetul General al Republicii Croația, prin cererea din 14 ianuarie 2015, cu numărul: I KŽ-Us-52/15, a informat Curtea Supremă a Republicii Croația că a permis accesul la materialele cauzei în dosarul Tribunalului din Zagreb împotriva acuzatului Z. T. H. pentru fapta penală în conformitate cu art. 348, paragraful 1 din Codul Penal („Monitorul Oficial”, numărul: 110/97, 27/98, 50/00, 129/00, 51/01, 111/03, 190/03 - hotărârea Curții Constituționale, 105/04, 84/05, 71/06, 110/07, 152/08 și 57/11 - denumit în continuare: CP/97).

Recursul este întemeiat.

În ceea ce privește punctul I din dispozitivul acestei hotărâri, prin decizia Tribunalului din Zagreb din 24 noiembrie 2014, nr.: K-US-50/14 se respinge cererea apărătorului acuzatului Z. T. H. de a se traduce din limba croată în limba maghiară documentația pe care se bazează rechizitoriul confirmat al Directoratului pentru combaterea corupției și criminalității organizate (denumit în continuare: USKOK), nr.: K-US-145/11 din 31 martie 2014 - ca fiind prematură.

În această decizie, Tribunalul din Zagreb a făcut o trimitere la dreptul la recurs, în care a constatat că împotriva acestei decizii, pe baza prevederii articolului 491, paragraful 3 din CPP/08 nu este permis recursul special, această decizie fiind posibil de contestat doar prin recurs la sentință (pagina 3877 din dosar).

Împotriva deciziei Tribunalului din Zagreb din 24 noiembrie 2014, nr.: K-US-50/14, recursul a fost formulat de acuzatul Z. T. H., prin apărătorii G. M. și dr. sc. L. V., avocați din Z., în ciuda circumstanței conform căreia Tribunalul din Zagreb a făcut, în această decizie, o trimitere la dreptul la recurs, astfel că a constatat „că pe baza articolului 491, paragraful 3 din CPP/08 nu este permis recursul special, ci această decizie se poate contesta doar prin recurs la sentință” (pagina 3877 din dosar).

Acuzatul Z. T. H. a formulat recursul pe care prima instanță, în decizia atacată, l-a respins ca fiind nepermis.

Prima instanță și-a motivat decizia privind inadmisibilitatea recursului în modul următor: "Anume, decizia prin care se respinge cererea avocaților acuzatului de a se traduce din limba croată în limba maghiară documentația pe care se bazează rechizitoriul confirmat al USKOK, a fost pronunțată în faza de desfășurare a ședinței preliminare în fața președintelui completului. În sensul prevederii articolului 370, paragraful 1

din CPP/08, la ședința preliminară se aplică în mod corespunzător prevederile care se referă la ședința de judecată, cu excepția cazului în care nu se prevede altfel prin lege. În acest caz concret, decizia prin care este respinsă cererea acuzatului Z. T. H. de traducere a documentației din limba croată în limba maghiară reprezintă un astfel de tip de decizie care se ia în etapa ședinței preliminare și în vederea pregătirii ședinței și când în această fază a procedurii se decide cu privire la activitățile probatorii care vor fi administrate în faza de judecată, astfel că toate deciziile pe care le ia în această fază președintele completului, sub formă de decizii, reprezintă hotărâri care se referă la pregătirea judecății. Prevederea articolului 491, paragraful 3 din CPP/08 prevede că deciziile care se iau pentru pregătirea procesului și a sentinței pot fi contestate doar prin recurs la sentință, ceea ce cu alte cuvinte înseamnă că împotriva deciziei menționate nu este permis recursul special, respectiv în acest caz concret, recurs pe care l-au depus apărătorii la această instanță la data de 11 decembrie 2014 împotriva deciziei prezentei instanțe cu numărul K-US-50/14 din 24 noiembrie 2014 care este nepermis, urmând a fi respins ca nepermis prin aplicarea prevederilor legale corespunzătoare" (pagina 3912 din dosar).

În recursul depus la data de 11 decembrie 2014 (pagina 3906-3907 din dosar) acuzatul Z. T. H. a subliniat, prin intermediul apărătorilor săi, că prima instanță a făcut în mod greșit referire la prevederea articolului 491, paragraful 3 din CPP/08 - deoarece această prevedere se referă în mod exclusiv la acele decizii care sunt legate de pregătirea ședinței și a sentinței, deci se referă la activitatea instanței în situația luării deciziei cu ocazia pregătirii ședinței de judecată și a sentinței, și nu pentru hotărârile în care decide cu privire la cererile (propunerile) depuse ale acuzatului pentru a asigura exercitarea dreptului său la apărare, ca elemente componente ale garanției la un proces echitabil.

În acest caz concret, cererea acuzatului Z. T. H. este depusă pentru a se asigura un drept fundamental, garanția la un proces echitabil (dreptul la o apărare eficientă), în sensul prevederii articolului 6 din Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, și nu este vorba despre o soluție care se referă la pregătirea ședinței de judecată și a sentinței în sensul administrării procedurii de către instanță (președintele completului).

Astfel, Curtea Supremă a Republicii Croația a ținut cont și de prevederea articolului 3, punctul 5 din Directiva 2010/64/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 20 octombrie 2010 (Jurnalul Oficial al Consiliului Europei, nr. L 280/1 din 26 octombrie 2010 - pagina 217 - denumită în continuare: Directiva 2010/64/UE) în conformitate cu care „statele membre se asigură că ... persoanele suspectate sau acuzate au dreptul să exercite o cale de atac împotriva oricărei decizii care dispune

că nu este necesară traducerea documentelor sau a unor părți din acestea și că, atunci când s-a asigurat traducerea, respectivele persoane au posibilitatea de a reclama faptul că traducerea nu este de o calitate suficientă pentru a garanta caracterul echitabil al procedurilor".

Astfel, în situația procesuală când propunerile părții, în timpul procesului de pregătire a ședinței de judecată (audierea preliminară - articolul 370 din CPP/08) se referă la exercitarea drepturilor fundamentale ale acuzatului, recursul împotriva deciziei prin care astfel de drepturi sunt respinse (sau restricționate) trebuie să fie supus analizării, ceea ce înseamnă că recursul în astfel de situații este permis, contrar încheierii primei instanțe. Mai precis, limitarea legală a dreptului la apărare al acuzatului (în special la o apărare eficientă) nu poate fi justificată de interesele abordării economice și consecutive.

În plus, în conformitate cu preambulul Directivei 210/64/UE „...dispozițiile Directivei 210/64/UE ar trebui interpretate și puse în aplicare în conformitate cu acele drepturi, astfel cum au fost interpretate în jurisprudența relevantă a CEDO” (punctul 33.)...“iar nivelul de protecție nu ar trebui să scadă niciodată sub standardele prevăzute de CEDO” (punctul 32).

Având în vedere că în conformitate cu prevederea articolului 5, punctul 5 din Directiva 210/64/UE "...persoanele suspectate sau acuzate au dreptul să exercite o cale de atac și pentru faptul că calitatea traducerii anumitor documente sau a unor părți din acestea nu este suficientă pentru a garanta caracterul echitabil al procedurilor" - în conformitate cu opinia Curții Supreme a Republicii Croația, ca instanță de apel, refuzul de a traduce documentele esențiale prin care se garantează caracterul echitabil al procedurii, necesită posibilitatea revizuirii unei astfel de decizii, ceea ce înseamnă, așa cum s-a precizat deja în prezenta decizie, că este admisă o cale de atac împotriva unei astfel de decizii, iar "inadmisibilitatea" acesteia nu poate fi aplicată prin restricționarea procesului în absența.

În ceea ce privește punctul II din dispozitivul acestei hotărâri, prin decizia Tribunalului din Zagreb, nr.: K-US-50/14 din 24 noiembrie 2014 (paginile 3875-3877 din dosar) se respinge cererea apărătorului acuzatului Z. T. H. de a se traduce din limba croată în limba maghiară documentația pe care se bazează rechizitoriul USKOK, nr.: K-US-145/11 din 31 martie 2014, ca fiind prematură.

În motivarea acestei decizii s-a subliniat că apărătorii acuzatului Z. T. H., G. M. și dr. sc. L. V., avocați din Z., la audierea preliminară, au depus o cerere să se traducă toată documentația pe care se bazează rechizitoriul confirmat din limba croată în limba maghiară, deoarece acuzatul Z. T. H. este cetățean maghiar și nu înțelege limba în care se desfășoară procedura penală.

În plus, apărătorii acuzatului Z. T. H. subliniază că traducerea documentației este necesară pentru ca acuzatul Z. T. H. să se familiarizeze cu conținutul dovezilor care i se impută și pentru a putea să dea apărătorilor săi - în calitate de mandatar, instrucțiunile adecvate pentru reprezentare (apărare) în această procedură penală.

Apărătorii acuzatului Z. T. H. își întemeiază cererea pe prevederile articolului 8, paragraful 3 din CPP/08 și articolul 3 din Directiva 2010/64/UE - care este transpusă în ordinea juridică a Republicii Croația, aplicându-se ca atare.

În conformitate cu concluzia primei instanțe, „cererea acuzatului Z. T. H. este prematură, respectiv, aceasta nu este întemeiată” (pagina 3876, fragmentul 3 din dosar).

Dacă ignorăm că „aspectul prematur” al cererii și „aspectul întemeiat” nu sunt concepte identice procesuale, prima instanță concluzionează în expunerea de motive a deciziei atacate: „Având în vedere că în acest moment, acuzatul Z. T. H. este judecat în lipsă, și acesta nu este disponibil pentru autoritățile judiciare ale Republicii Croația, respectiv acesta nu participă în cadrul acestei proceduri ca inculpat astfel încât să participe în timpul procedurii în mod activ și direct cu ocazia traducerii de documente și administrare de probe, astfel în ceea ce-l privește nu se pot aplica prevederile articolului 8 din CPP/08, precum și nici prevederea articolului 3 din Directiva 2010/64/UE” (pagina 2, fragmentul 7 din decizia atacată).

La finele deciziei atacate, prima instanță subliniază: „...dacă acuzatul Z. T. H. devine disponibil autorităților judiciare ale Republicii Croația și dacă va participa în mod activ și direct la procedura penală, și va fi prezent, în calitate de inculpat, la traducerea de probe, citirea de acte și alte documente, în conformitate cu prevederea articolului 8 din CPP/08, i se va permite traducerea orală a activităților care se desfășoară în această procedură, respectiv traducerea de acte și alte materiale probatorii scrise care sunt necesare pentru apărarea sa în limba și alfabetul pe care o vorbește, respectiv înțelege, pentru a putea astfel să-și exercite în totalitate drepturile legale care îi revin în cadrul procedurii penale în ceea ce privește limba în care se desfășoară procedura” (pagina 2-3 din decizia atacată).

Împotriva deciziei atacate, a făcut recurs acuzatul Z. T. H. (paginile 3907-3910 din dosar) în care subliniază că prima instanță, în decizia atacată, a preluat principiul „că prevederile CPP cu privire la dreptul la de folosi limba proprie și la traducerea de documente, se aplică în mod exclusiv pentru inculpatul care este în mod direct prezent în procedură și că prevederile CPP în acest sens nu se aplică în situația procesuală de judecare în absentia, iar prevederile articolului 8 din CPP/08 și articolul 3

din Directiva 2010/64/UE nu se pot aplica în acest caz concret (pagina 2, fragmentul 4 din recurs - pagina 3907 din dosar).

Anume, în recurs se subliniază că, indiferent de faptul că prima instanță, anterior, în conformitate cu articolul 402, paragraful 3 din CPP/08 a pronunțat decizia de judecată a acuzatului Z. T. H. în lipsă (în absența) „nici o prevedere a Codului de Procedură Penală nu prevede o procedură specifică ... procedură care trebuie să se aplice în mod specific și mod exclusiv doar asupra procedurii judecării în lipsă. De asemenea, nici o dispoziție din Directiva 2010/64/UE nu prevede diferențe între dreptul inculpatului la traducere în ceea ce privește judecarea în prezența sau în absența. Ergo, prevederea articolului 8 din CPP/08, precum și prevederile Directivei 2010/64/UE se aplică în mod corespunzător în situația procesuală dintr-un anumit caz” (pagina 3, fragmentul 4 din recurs - pagina 3908 din dosar).

În recurs se subliniază în continuare: „...astfel trebuie subliniat în mod special faptul că dacă împotriva acuzatului se desfășoară o procedură în lipsă sau nu, acest lucru nu are nici o influență asupra cazului, deoarece în ambele situații procesuale acuzatul are dreptul la o apărare eficientă în cadrul procedurii penale. Nu se poate presupune că inculpatul are alte drepturi fundamentale în ceea ce privește procedura penală care se desfășoară în prezență sau în lipsă” (pagina 4, fragmentul 3 din recurs - pagina 3909 din dosar).

La finele recursului său, acuzatul Z. T. H. concluzionează: „Prima instanță consideră în mod eronat că cererea acuzatului de traducere este prematură, având în vedere că nu participă fizic la procedura judiciară. Curtea consideră că acuzatul își poate exercita dreptul de traducere doar în situația în care este prezent fizic la proces și când participă activ la procedură, deoarece atunci i se va permite traducerea orală a acțiunilor care se desfășoară în cadrul prezentei proceduri, respectiv traducerea de documente și alte materiale probatorii scrise care sunt necesare pentru apărarea sa. Printr-o astfel de concluzionare, Curtea amestecă dreptul inculpatului la interpretare din articolul 2 din Directivă 2010/64/UE cu dreptul la traducerea documentelor esențiale din articolul 3 din Directiva 2010/64/UE. Este complet logic că în procedurile penale trebuie să i se traducă inculpatului mai întâi documentele esențiale pentru ca acesta să poată să-și alcătuiască o apărare eficientă” (pagina 3910 din dosar).

În opinia Curții Supreme a Republicii Croația, în calitate de instanță de apel, problema crucială este dacă, în cadrul procedurii penale care se desfășoară împotriva acuzatului în absența, acestuia i se pot limita drepturile la o apărare eficientă dincolo de limitarea pe care judecarea în lipsă o impune prin ea însăși?

Curtea Supremă a Republicii Croația, ca instanță de apel, consideră că astfel de limitări se pot aplica în mod exclusiv în conformitate

cu prevederea de la articolul 8 din CPP/08, și în ceea ce privește sensul vertical al Directivei 2010/64/UE, care este armonizată cu standardele generale ale drepturilor fundamentale prevăzute în Convenție.

Anume, în Preambulul Directivei 2010/64/UE (punctul 30.) se prevede în explicit: „Garantarea caracterului echitabil al procedurilor impune ca documentele esențiale, sau cel puțin părțile relevante ale acestor documente, să fie traduse pentru persoanele suspectate sau acuzate, în conformitate cu prezenta Directivă. Anumite documente ar trebui să fie întotdeauna considerate esențiale în acest scop și, prin urmare, ar trebui să fie traduse, cum ar fi orice decizie de privare de libertate a unei persoane, orice rechizitoriu sau act de inculpare și orice hotărâre judecătorească. Autoritățile competente ale statelor membre ar trebui să decidă, din proprie inițiativă sau la cererea persoanelor suspectate sau acuzate sau a avocaților acestora, ce alte documente sunt esențiale pentru garantarea caracterului echitabil al procedurilor care, prin urmare, ar trebui, de asemenea, traduse”.

Standardul juridic evidențiat este prevăzut prin așa-numitele drepturi minime de la articolul 3 din Directiva 2010/64/UE:

„1. Statele membre se asigură că persoanelor suspectate sau acuzate, care nu înțeleg limba în care se desfășoară procedurile penale respective, li se furnizează într-un interval rezonabil de timp traducerea scrisă a tuturor documentelor esențiale pentru a se garanta faptul că respectivele persoane pot să își exercite dreptul la apărare și pentru a garanta caracterul echitabil al procedurilor.

2. Documentele esențiale includ orice decizie de privare de libertate a unei persoane, orice rechizitoriu sau act de inculpare și orice hotărâre judecătorească.

3. Autoritățile competente decid în fiecare caz în parte dacă mai există și alte documente esențiale. Persoanele suspectate sau acuzate sau avocații acestora pot înainta o cerere motivată în acest scop.

4. Nu se impune obligația de a traduce acele părți din documentele esențiale care nu sunt relevante pentru obiectivul de a permite persoanelor suspectate sau acuzate să cunoască cazul instrumentat împotriva lor și

5. Statele membre se asigură că, în conformitate cu procedurile din legislația națională, persoanele suspectate sau acuzate au dreptul să exercite o cale de atac împotriva oricărei decizii care dispune că nu este necesară traducerea documentelor sau a unor părți din acestea și că, atunci când s-a asigurat traducerea, respectivele persoane au posibilitatea de a reclama faptul că traducerea nu este de o calitate suficientă pentru a garanta caracterul echitabil al procedurilor”.

În conformitate cu prevederea articolului 8, paragraful 1-12 din CPP/08 se prevede în mod explicit că inculpatul are dreptul la traducerea scrisă a documentației sau a unei părți din documentație dacă aceste

documente sau părțile lor componente sunt esențiale pentru dreptul la apărare al inculpatului.

La stabilirea domeniului de aplicare a dreptului la traducerea scrisă a documentației (sau a unei părți a documentației), trebuie să diferențiem așa-numitele documente esențiale (stabilite în articolul 3 din Directiva 2010/64/UE) care sunt traduse în scris în mod obligatoriu, de documentele în care există o evaluare discreționară a organismului care efectuează procedura cu privire la necesitatea traducerii în scris a acestor documente.

Având în vedere obiectul și aria de aplicare, prin Directiva 2010/64/UE (articolul 1) sunt stabilite normele privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale.

Este evident că, în conformitate cu conținutul așa-numitelor drepturi minime (articolul 3 din Directiva 2010/64/UE) că „...autoritățile competente decid în fiecare caz în parte dacă mai există și alte documente esențiale pentru exercitarea dreptului la apărare (apărare eficientă) și garantarea caracterului echitabil al procedurii...”.

Acest lucru bineînțeles că nu înseamnă că statele membre (și organele sale judiciare), în fiecare procedură penală în parte, trebuie să asigure traducerea tuturor documentelor și a tuturor documentelor „pe care se bazează rechizitoriul” (așa cum au solicitat în cererile lor apărătorului acuzatului Z. T. H.), dar și dreptul inculpatului care este judecat în procedura penală, la traducerea de documente esențiale, nu se poate exclude doar ca urmare a circumstanței că inculpatul este judecat în lipsă.

Determinarea primei instanțe”... că dispozițiile CPP nu se aplică în situația procesuală de judecare în absența și că articolul 8 din CPP/08 și articolul 3 din Directiva 2010/64/UE nu se pot aplica în acest caz concret...” (pagina 3876, fragmentul 7 din decizia Tribunalului din Zagreb, nr.: K-Us-50/14 din 24 noiembrie 2014), nu sunt acceptabile pentru Curtea Supremă a Republicii Croația, ca instanță de apel, deoarece în conformitate cu opinia Curții Supreme a Republicii Croația nici prevederea articolului 8 din CPP/08 și nici prevederile Directivei 2010/64/UE nu exclud dreptul inculpatului la traducerea probelor care se administrează în procedura penală, dar și în situația în care inculpatul este judecat în absența.

În cadrul procedurii repetate, instanța de fond va evalua conținutul propunerii acuzatului Z. T. H. (paginile 3899-3901 din Procesul verbal din 8 decembrie 2014), va evalua dacă vreuna dintre propunerile depuse întră în categoria probelor esențiale în ceea ce privește exercitarea dreptului la o apărare eficientă a acuzatului Z. T. H., și abia apoi se va constata dacă este necesar sau nu este necesar să se traducă anumite documente (sau părți ale acestora) pentru a se asigura dreptul inculpatului la o apărare eficientă, și în circumstanțele judecării în absența.”

Analiza cauzei:

Este evident cum Curtea Supremă a Republicii Croația a analizat în cauza penală-civilă de față 2 aspecte ale cauzei:

- a.) privind admisibilitatea recursului și
- b.) privind temeinicia recursului.

În contextul primei întrebări (admisibilitatea recursului) este evident că Tribunalul din Zagreb (denumit în continuare: TZ) în timpul procesului de luare a deciziei a folosit metoda gramaticală - logică, astfel că aplicând prevederile CPP/08 a restricționat dreptul la exercitarea unei căi de atac din partea părților împotriva deciziei prin care se respinge dreptul la traducerea unor părți din materialele cauzei din limba croată (limba oficială a instanței) în limba maghiară (limbă pe care o vorbește acuzatul Z.T.H.). Astfel, aplicarea gramaticalo-logică a prevederilor corespunzătoare din CPP/08 a fost corectă: TZ a făcut referire la faptul că este vorba despre faza de pregătire a ședinței de judecată, iar deciziile pe care le pronunță președintele completului în această fază sunt atacate, dar nu prin recurs special, ci printr-un recurs împotriva sentinței prin care se decide cu privire la materia principală.

Un asemenea raționament al TZ se arată a fi totuși, inadecvat și prea îngust, deoarece lipsește abordarea (teleologică) ținută. Cu alte cuvinte, TZ nu s-a întrebat despre ce fel de drept, solicitat de acuzatul Z.T.H., este vorba? Este un drept care se limitează în mod exclusiv imitat doar la chestiunea pregătirii ședinței de judecată sau este vorba despre unul dintre drepturile fundamentale ale omului care, în consecință, se bucură de un tratament diferit? Prin acest drept, apărarea lui Z.T.H. a subliniat în recurs că este vorba despre „...dreptul la apărare, ca element component al garanției la un proces echitabil”. Prin urmare, decizia Curții Supreme a Republicii Croația este cu totul logică și de așteptat atunci când, admitând recursul acuzatului Z.T.H., plasează dreptul la traducere în contextul Directivei 2010/64/UE și în contextul articolului 6 din CEDO. Prin urmare, acceptând faptul că este vorba de pregătirea ședinței de judecată, Curtea Supremă a Republicii Croația pornește de la faptul că dreptul de traducere este unul dintre drepturile fundamentale ale acuzatului, iar decizia prin care se decide asupra acestui drept și a unui astfel de drept (fundamental) trebuie să facă obiectul unei reexaminări. Prin urmare, contrar hotărârii TZ, decizia în această privință trebuie să facă obiectul unei căi de atac și al unei examinări în cadrul procedurii de apel. Cu alte cuvinte, limitarea dreptului la apărare nu poate fi justificată de „interesele abordării economice și consecutive”.

Decizia Curții Supreme a Republicii Croația este semnificativă nu numai pentru că face referire în mod expres la Directiva 2010/64 UE, în ciuda faptului că aceasta este transpusă în textul CPP/08, ci și pentru că

se citează și se subliniază textul preambulului Directivei. În Preambul se arată legătura dintre textul Directivei și textele CEDO și CDFUE, precum și necesitatea interconectării soluțiilor normative în aceste documente. Mai mult decât atât, se implică necesitatea unei abordări holistice în ceea ce privește interpretarea și aplicarea prevederilor surselor legale menționate. În concluzie, suntem de părere că tocmai din punctul de vedere al „intereselor abordării economice și consecutive” la care face referire TZ, chestiunea traducerii și/sau interpretării trebuie soluționată ca o chestiune incidentală, imediat ce apare în procedură. O abordare contrară și amânarea soluționării acestei chestiuni probleme atâta timp cât a apărut în timpul procedurii, implică prelungirea și creșterea costurilor procedurii penale.

În ceea ce privește temeinicia celorlalte aspecte, ca o a doua chestiune, TZ a legat aspectul exercitării dreptului la traducere în mod direct de chestiunea prezenței personale a acuzatului Z.T.H. în cadrul procedurii penale. Argumentarea apărării s-a concentrat pe nivelul normativ: nicăieri, nici în Directiva 2010/64/UE, și nici în CPP/08, în ceea ce privește dreptul de traducere, nu se face nici o diferență între situațiile în care se judecă în absența față de situațiile în care se judecă în prezență.¹³² Reamintind așa-numitele drepturi minime în ceea ce privește traducerea și/sau interpretarea (articolul 8 din Directivă), Curtea Supremă a Republicii Croația a pus și problema așa-numitelor documente esențiale care trebuie traduse ca atare, prezentând în această cauză penală-civilă o întrebare crucială: „în cadrul procedurii penale care se desfășoară împotriva acuzatului în absența, acestuia i se pot limita drepturile la o apărare eficientă dincolo de limitarea pe care judecarea în lipsă o impune prin ea însăși?” În răspunsul la această întrebare, Curtea Supremă a Republicii Croația a acceptat în esență argumentația recursului lui Z.T.H. și a stabilit că Directiva 2010/64/UE „...nu exclude dreptul inculpatului la traducerea probelor care se administrează în procedura penală, dar și în situația în care inculpatul este judecat în absență”. Contrar celor menționate, nici TZ nu a oferit o argumentare mai detaliată de ce refuză cererea acuzatului Z.T.H. de traducere, ci doar a constatat în decizia sa că „...acuzatul Z. T. H. nu participă în cadrul acestei proceduri ca inculpat astfel încât să participe în timpul procedurii în mod activ și direct cu ocazia traducerii de documente și administrare de probe, astfel în ceea ce-l privește nu se pot aplica prevederile articolului 8 din CPP/08, precum și nici prevederea articolului 3 din Directiva 2010/64/UE”.

¹³² În plus, apărarea a arătat în mod eronat că Directiva 2010/64/UE „se aplică în mod direct”, aparent amestecând acest lucru cu așa-numitul efect direct al directivei.

2. Hotărârea CSRC I KŽ 289 (2017-4 din 25 mai 2017

„Curtea Supremă a Republicii Croația, în completul alcătuit din judecătorul din cadrul Curții Supreme S.K.B. în calitate de președinte a completului, precum și I.V. și dr. sc. Z.K., în calitate de membri ai completului, prin participarea consilierii judiciare superioare D.K., în calitate de grefieră, în procedura penală împotriva persoanei extrădate G. L., pentru fapta penală de la articolul 204, paragraful 1 și 4 și altele din Codul Penal al Republicii Serbia, hotărând asupra recursului persoanei extrădate, depus împotriva deciziei Tribunalului din Vukovar din 3 mai 2017, numărul Kv II-75/17-5 (Kir-139/17), în ședința de judecată de la data de 25 mai 2017,

a decis:

Se admite recursul persoanei extrădate G. L. și se anulează decizia atacată, iar dosarul se trimite la prima instanță pentru rejudecare.

Expunere de motive

Prin decizia atacată, pe baza articolului 56, paragraful 1, raportat la articolul 33 și articolul 34, paragraful 1 din Legea privind asistența juridică internațională în materie penală („Monitorul Oficial”, numărul 178/04 - denumită în continuare: LAJIMP), s-a constatat că sunt îndeplinite cerințele legale pentru extrădarea persoanei G. L. către Republica Serbia pentru a executa o pedeapsă cu închisoarea de șase ani, la care a fost condamnat definitiv prin sentința Curții de Apel din Kragujevac numărul KŽ 1 914/15 din 14 septembrie 2015, prin care este modificată sentința Judecătoriei din Užice numărul K-334/14 din 19 iunie 2015, ca urmare a faptei penale continuate de furt calificat în complicitate în conformitate cu articolul 204, paragraful 4, raportat la paragraful 1, punctul 1, raportat la articolul 33 și articolul 61 din Codul Penal al Republicii Serbia (care corespunde faptei penale împotriva proprietății – furt calificat în conformitate cu articolul 229, paragraful 1, punctul 1, raportat la articolul 228, paragraful 1 și articolul 52, paragraful 1 și articolul 36, paragraful 2 din Codul Penal al Republicii Croația („Monitorul Oficial”, numărul: 125/11, 144/12, 56/15 i 61/15 – denumit în continuare: CP/11).

Împotriva acestei decizii face recurs persoana extrădată G. L. prin apărătoarea sa S. D. K., avocată din Vukovar, din cauza încălcării grave a dispozițiilor de procedură penală prevăzute la art. 468, paragraful 2 din Codul de Procedură Penală („Monitorul Oficial” nr.: 152/08, 76/09, 80/11, 91/12 - hotărârea Curții Constituționale, 143/12, 56/13, 145/13 și 152/14 - denumit în continuare: CPP/08), cu propunerea ca decizia atacată să fie anulată, iar dosarul să se întoarcă la instanța de fond pentru rejudecare.

În conformitate cu articolul 495, raportat la articolul 474, paragraful 1 din CPP/08, dosarul este înaintat spre analiză Procurorului general al Republicii Croația.

Recursul persoanei extrădate este întemeiat.

Reclamantul are dreptate că, în procedura de extrădare, i-a fost încălcat grav dreptul la un proces echitabil, deoarece documentația pe care a prezentat-o statul solicitant, alături de cererea de extrădare nu a fost tradusă în limba croată și nu s-a folosit alfabetul latin. Astfel este produsă o încălcare gravă a prevederilor procedurii penale din articolul 468, paragraful 2 din CPP/08 la care recursul face referire.

Mai precis, prin inspectarea materialelor cauzei, s-a stabilit că Republica Serbia a înaintat cererea de extrădare, împreună cu documentația (sentințele Curții de Apel din Kragujevac și Judecătoriei din Užice, extrasul din Codul Penal al Republicii Serbia, certificatul de cetățenie și cardul privind cartea de identitate emisă pentru G. L.) în limba sârbă și alfabet chirilic.

În recurs se afirmă că apărătoarea persoanei extrădate, avocata S.D.K., nu cunoaște alfabetul chirilic, motiv pentru care, în ciuda accesului la dosar, nu-i poate oferi apărării sale asistența juridică corespunzătoare și nu poate realiza o cale de atac calitativă având în vedere că nu-i este cunoscut conținutul documentelor pe baza cărora se solicită extrădarea.

În conformitate cu 23 din Convenția europeană privind extrădarea din 13 decembrie 1957 („Monitorul Oficial” - tratate internaționale nr. 14/94), documentele pe baza cărora se solicită extrădarea trebuie să fie în limba oficială a statului solicitant sau în limba oficială a statului solicitat, în timp ce în articolul 3, paragraful 1 din Acordul Bilateral dintre Republica Croația și Republica Serbia cu privire la extrădare din 29 iunie 2010, se menționează că cererile și documentația se întocmesc în limba statului solicitant și că nu este necesar să se atașeze traducerea în limba statului solicitat.

În conformitate cu actele citate, rezultă că Republica Serbia nu avea datoria să prezinte traducerea cererii și a documentației în limba croată și în alfabet latin, fapt pe care îl acceptă și reclamantul în recursul său.

Cu toate acestea, având în vedere că în sensul articolului 81 din LAJIMP, în cadrul procedurii de asistență judiciară internațională, se aplică în subsidiar normele procedurale din Codul de Procedură Penală, reclamantul indică în mod întemeiat dreptul la apărare prevăzut la articolul 8 din acest Cod care prevede că în procedurile penale din fața instanțelor naționale se folosește limba croată și alfabetul latin și că inculpatul care nu vorbește sau nu înțelege limba în care se desfășoară procedura are dreptul la traducere orală, respectiv scrisă. În afară de documentația care se va traduce în scris în conformitate cu articolul 8, paragraful 5 din CPP/08, paragraful 8 din acest articol prevede că inculpatul are dreptul și la traducerea conversațiilor și corespondenței cu apărătorul în vederea pregătirii apărării, depunerii de căi de atac sau a luării altor acțiuni în cadrul

procedurii, dacă acest lucru este necesar pentru utilizarea drepturilor procedurale ale apărării.

În conformitate cu articolul 66, paragraful 1, punctul 3 din CPP/08, inculpatul trebuie să aibă apărător atunci când împotriva sa este pronunțată o decizie de stabilire a detenției sau a arestului preventiv, așa cum este cazul aici, iar apărătorul, în conformitate cu articolul 67, paragraful 1 din CPP/08, este autorizat, ca în beneficiul inculpatului, să ia toate măsurile pe care le poate lua și inculpatul însuși.

Ca urmare a celor expuse, indiferent de faptul că persoana extrădată, în cadrul audierii din 3 aprilie 2017, a renunțat în mod expres la dreptul la traducere, trebuie luată în considerare importanța exercitării efective și eficiente a dreptului său la un apărător, care, pe lângă prevederile legale și din articolul 29, paragraful 2 din Constituția Republicii Croația, este proclamat și în articolul 6, paragraful 1 și 3 din Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale. În conformitate cu interpretarea autonomă și pertinentă a Curții Europene a Drepturilor Omului, care este expusă în numeroasele decizii ale acestei instanțe, exercitarea drepturilor inculpaților la apărare alături de apărător trebuie să fie efectivă, ceea ce implică competențele apărătorilor nu numai profesional, ci și din toate punctele de vedere. Obligația instanței de a acorda inculpatului un apărător cu experiență și profesionist este accentuată cu atât mai mult atunci când, cum este cazul și aici, este vorba despre un apărător din oficiu pentru a cărui competență răspunde autoritatea care l-a numit (sentința CEDO Prežec împotriva Croației din 15 octombrie 2009). Prin urmare, numai un apărător experimentat și profesionist, care cunoaște limba și alfabetul care se folosesc în procedură, poate asigura inculpatului o reprezentare eficientă în cadrul procedurii și să îndeplinească cerințele unei apărări efective.

Având în vedere că apărătoarea menționează în recurs că nu cunoaște alfabetul chirilic, care nici nu este datoriei ei, deoarece este vorba despre un alfabet care este folosit în mod oficial de instanță, și pentru o exercitare efectivă a drepturilor procedurale ale apărării, prima instanță are datoriei ea însăși sau la solicitarea scrisă și motivată să prezinte traducerea documentației în alfabet latin, în conformitate cu articolul 8, paragraful 6 din CPP/08.

Ca urmare a celor menționate, recursul persoanei extrădate trebuia acceptat și pe baza articolului 494, paragraful 1, punctul 3 din CPP/08, să se decidă așa cum reiese din dispozitivul acestei decizii.

În procedura repetată, prima instanță va remedia deficiențele care au fost prezentate aici și dacă reafirmă că au fost respectate prezumțiile legale de extrădare, să țină seama de faptul că respectivele condiții de extrădare, prin aplicarea principiului de specialitate de la articolul 37,

paragraful 1 din LAJIMP, trebuie indicate în dispozitiv, nu doar în expunerea de motive a deciziei“.

Analiza cauzei:

Deși este vorba despre un caz recent (25 mai 2017), este interesant cum CSRC nu face nicăieri în textul hotărârii sale referire la textul Directivei 2010/64/UE, așa cum este cazul în hotărârea anterioară a acestei instanțe, veche de 2 ani de zile.

Cu toate acestea, Curtea, în momentul dezbaterii recursului, a ajuns totuși la soluția din textul Directivei, dar, indirect, prin aplicarea dispozițiilor CPP/08 și a prevederilor CEDO. Atunci când se aplică metoda holistică și teleologică de interpretare a dreptului ca unitate (deși nu este vorba despre un aspect esențial al acestui caz), se atinge tocmai obiectivul dorit, indiferent pe ce cale normativă s-a ajuns la asta.

Această cauză este (inter alia) orientativ din următoarele motive:

- a.) aspectul impactului acordurilor internaționale,
- b.) calitatea apărării prin intermediul unui apărător din oficiu.

Astfel, acest caz este un exemplu al modului în care directiva Uniunii Europene, prin amploarea soluțiilor sale, permite ieșirea dintr-o situație în care s-a ajuns ca urmare a unui tratat internațional încheiat. În mod concret, în Republica Croația acordurile internaționale ratificate au putere suverană¹³³. Acest lucru înseamnă că, în cazul de față, prevederile acordului sunt mai puternice decât prevederile CPP/08, iar instanța a fost obligată să aprobe traducerea documentelor din alfabet, indiferent de faptul că în procedura penală croată, prin CPP/08, sunt în uz oficial în primul rând limba croată și alfabetul latin. Cu alte cuvinte, Directiva 2010/64/UE prevede un standard minim obligatoriu în ceea ce privește dreptul la traducere, dar a permis în același timp prescrierea și aplicarea unui standard mai înalt care s-a îndeplinit în mod concret în textul acordului internațional menționat mai sus. Astfel, statele membre ale UE vor trebui să țină seama, în practica lor, atunci când încheie acorduri internaționale cu state terțe, state care nu sunt membre ale UE, și de conținutul și standardele Directivei ca atare.

Inculpatul, în cadrul procedurii penale în conformitate cu Standardul convenției prevăzut de CEDO, are dreptul la o apărare bună, de calitate. Tocmai aceasta a fost una dintre opiniile condu-cătorului CSRC, atunci când a pronunțat decizia în acest caz penal-civil, deoarece a

¹³³ Acordul între Republica Croația și Republica Federală Iugoslavia privind asistența judiciară în materie civilă și penală, Monitorul Oficial - Acorduri internaționale 6/1998 din 1 aprilie 1998.

subliniat că întocmai statul este cel care numește un apărător din oficiu și răspunde pentru calitatea muncii acestuia. Și această calitate, printre altele, depinde de traducerea documentelor în limba pe care apărătorul o înțelege, ca mandatar procesul al inculpatului.

CSRC, ca instanță de apel, hotărând asupra recursurilor împotriva deciziilor tribunalelor, a mai luat și alte decizii privind aplicarea drepturilor în temeiul directivelor în cauză. Deoarece aceste cauze nu au o complexitate deosebită, le vom expune în continuare, în esență, și, dacă este necesar, vom exprima păreri proprii asupra situațiilor juridice descrise.

3. Hotărârea CSRC I KŽ-769/12 din 20 februarie 2013

În procedura de extrădare, inculpatul (persoana extrădată) a renunțat, deja de la prima audiere, la dreptul la un interpret autorizat, „... având în vedere că înțelege bine limba croată”. Din declarația persoanei extrădate, CSRC a concluzionat că, în cadrul procedurii, nu i-a fost restricționat dreptul de a se folosi de limba sa. În consecință, nici prima instanță nu a săvârșit o încălcare procedurală esențială pe care o indică persoana extrădată în recursul său.

Comentariu: suntem de părere că decizia CSRC este vagă, deoarece se referă la declarația persoanei extrădate „... că înțelege bine limba croată”. Anume, comunicarea calitativă a inculpatului (persoana extrădată) în procedura de extrădare va fi posibilă nu doar dacă înțelege limba croată, ci dacă o și vorbește. Doar limba și alfabetul utilizate astfel, în ceea ce privește înțelegerea și exprimarea / scrierea vor permite inculpatului (persoanei extrădate) să aibă o participare completă la procedura penală, care îi va respecta cererea la un proces echitabil, așa cum prevăd CEDO, CDFUE, respectiv standardele Directivei 2010/64/UE.

4. Hotărârea CSRC I KŽ-1078/08 din 3 iunie 2009

Hotărând cu privire la recursul inculpatului, care este membru al minorității naționale albaneze din Republica Croația, CSRC a înlăturat afirmația inculpatului din recurs, cum că acestuia i-a fost restricționat accesul să urmărească ședința de judecată și să se folosească de limba albaneză în cadrul procedurii penale, deoarece potrivit argumentării CSRC „...este necesar ca inculpatul însuși să declare că nu cunoaște limbă sau ca instanța, pe baza propriei percepții, să estimeze și concluzioneze că acest lucru are ca scop comunicarea neîntreruptă și interesele apărării”. După cum rezultă din procesele-verbale de la ședința de judecată, procesul s-a desfășurat în prezența unui interpret de limba albaneză, iar acuzatul a declarat cu atât mai mult, în faza anterioară etapei de judecată că „... nu are nevoie de interpret și că înțelege și se folosește de limba croată”, astfel că argumentele sale din recurs sunt nefondate.

Comentariu: dintr-o astfel de hotărâre a CSRC, spre deosebire de hotărârea anterioară a aceleiași instanțe (hotărârea CSRC la punctul VI.3.)

este evident că aici CSRC s-a ocupat de evaluarea abuzului de drept în cadrul procedurilor penale. Anume, după ce în faza premergătoare procedurii acuzatul și-a susținut apărarea, după ce a declarat că înțelege și vorbește limba croată, în etapa de judecată a insistat asupra angajării unui interpret, fapt respins de instanță, astfel CSRC a menționat în mod special că acuzatul, la audierea preliminară, s-a referit în mod pozitiv la chestiunea înțelegerii și chestiunea vorbirii limbii croate.

5. Hotărârea CSRC I KŽ-213/2006 din 22 mai 2007

În acest caz penal, CSRC, cu ocazia recursului acuzatului, a clarificat modul în care ar trebui notată activitatea procesuală a interpretului la ședința de judecată. În acest sens, Curtea a menționat că este „...suficient să se constate prin proces verbal prezența interpretului la ședință, ceea ce implică o traducere continuă, astfel încât nu este necesar să se înscrie în procesul-verbal fiecare traducere orală a acțiunilor inculpatului care se iau în timpul ședinței”. Mai mult, CSRC atrage atenția că apărarea nu a menționat în procesul verbal de la ședință contestarea în ceea ce privește traducerea în limba italiană.

Comentariu: în acest moment, în Republica Croația, prima audiere a inculpatului se înregistrează în mod obligatoriu pe suport audio-video, astfel că prin vizualizarea și ascultarea ulterioară a înregistrării se poate răspunde la întrebări cu privire la dreptul la traducere (necesitatea traducerii, calitatea traducerii etc.).

6. Hotărârea CSRC I KŽ-500/01 din 30 octombrie 2001

CSRC a constatat că în cadrul procedurii penale desfășurate nu s-a comis nici o încălcare esențială a prevederilor de procedură penală și nu este încălcat dreptul inculpatului în acest sens, indiferent dacă în faza de procedură preliminară, anterioară anchetării, când s-a redactat procesul verbal de reținere temporară a bunurilor, nu a fost prezent interpretul de limba spaniolă care a participat ulterior în faza de judecată din cadrul aceleiași proceduri penale.

Comentariu: atunci când este vorba despre dreptul la traducere și / sau interpretare (precum și alte drepturi procedurale), nu reprezintă fiecare încălcare a regulilor procedurale o încălcare esențială a acestora, cu consecințele aferente de anulare a hotărârii judecătorești. În cazul de față, CSRC a luat act de încălcare, dar și de aspectul său benign, ținând seama de remedierea sa ulterioară prin intermediul activității traducătorului de limbă spaniolă.

VII. ANALIZA CAUZELOR DE LA CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI

1. Cauza Baytar împotriva Turciei – dreptul la traducere / interpretare

(cererea nr. 45440/04, hotărârea din 14 octombrie 2014)

Circumstanțele cazului:

La data de 30 aprilie 2001, solicitanta și-a vizitat fratele în închisoare. Fratele era membru al Partidului Muncitoresc din Kurdistan (PKK), organizație politică care este ilegală în sensul regulamentelor și deciziilor turcești. Anume, este vorba despre poziția oficială a Turciei conform căreia PKK este o organizație paramilitară care luptă pentru independența Kurdistanului, iar Turcia o consideră responsabilă pentru numeroase atacuri teroriste comise în această țară din anul 1984 până astăzi. La efectuarea controlului la intrarea în închisoare și la percheziția corporală asupra solicitantei, ofițerii de poliție judiciară au găsit asupra acesteia o bucată de hârtie care era pliată de mai multe ori și lipită cu o bandă. Hârtia nu era semnată, iar conținutul era scris de către un membru PKK. Poliția a reținut-o pe solicitantă în aceeași zi, iar ofițerul de poliție a audiat-o în ziua următoare în limba turcă. Solicitanta a declarat că a găsit hârtia respectivă întâmplător în stația de autobuz și a luat-o, crezând că poate este ceva important. Solicitanta a repetat la data de 1 mai 2001 declarația identică și în fața procurorului de stat. Solicitanta nu știa să scrie, nici să citească, iar procesul verbal cu privire la audierea acesteia, în loc să-l semneze și-a pus amprenta digitală. Ulterior, împotriva reclamantei s-a dispus detenția. Solicitanta a fost eliberată la data de 27 septembrie 2001, deoarece Curtea Națională de Securitate a considerat că afirmațiile acesteia sunt credibile.

Solicitanta și-a vizitat din nou fratele la închisoare la data de 17 decembrie 2001, ocazie cu care a fost arestată după percheziția în urma căreia ofițerii de poliție judiciară au găsit asupra ei un document de șaisprezece pagini protejat cu o bandă adezivă. Documentul conținea instrucțiunile PKK cu privire la activitățile pe care intenționează să le întreprindă în închisori împotriva administrației penitenciare și a personalului penitenciarului. În ziua următoare, solicitanta a fost audiată în limba turcă. A declarat că a găsit documentul respectiv întâmplător în sala de așteptare a închisorii și l-a luat din pură curiozitate. Din procesul verbal de audiere rezultă că poliția a informat-o pe solicitantă cu privire la dreptul la un apărător, dar că aceasta a hotărât să se reprezinte singură, renunțând la dreptul de a fi reprezentată de un avocat.

Împotriva solicitantei s-a dispus detenția, fiind apoi audiată de către judecătorul de instrucție, care a constatat că solicitanta nu stăpânește bine limba turcă, nu o vorbește suficient de fluent și, prin urmare, a informat-o

cu privire la dreptul la un interpret, fapt pe care solicitanta l-a acceptat. Atunci, judecătorul de instrucție a solicitat unui membru al familiei solicitantei (familie care aștepta rezultatul procedurii pe holul instanței) să participe la audierea solicitantei în calitate de interpret. Respectivul membru al familiei a acceptat, iar audierea solicitantei s-a desfășurat prin participarea acestuia. Solicitanta a repetat declarația pe care a dat-o anterior poliției, dar a adăugat că ambele declarații (atât cea în fața poliției, cât și cea în fața judecătorului de instrucție) se referă la un eveniment din timpul unei vizite anterioare la închisoare și că, în timpul celei de-a doua vizite la închisoare, poliția nu a găsit niciun document. Mai mult, aceasta a afirmat că nu știe să citească și nici să scrie și că a autorizat procesul verbal de audiere în fața poliției cu amprenta digitală, fără să știe ce scrie în el. Împotriva solicitantei s-a inițiat rapid o procedură penală, aceasta fiind acuzată de aderarea la o organizație armată ilegală, prin ajutare și susținere ca forme de co-autorat.

Împotriva solicitantei se pronunță pedeapsa cu închisoarea pe o durată de trei ani și nouă luni. Curtea de Casație a anulat sentința menționată și a retrimis cauza la prima instanță pentru rejudecare, aceasta pronunțând împotriva solicitantei o pedeapsă pentru aceeași durată, dar în acest sens a calculat timpul petrecut în arest și a dispus ca solicitanta să fie pusă în libertate. În cele din urmă, la data de 31 octombrie 2006, aceasta a fost condamnată la pedeapsa cu închisoarea de 1 an și 3 luni pentru fapta penală de tentativă de ajutor și susținere a unei organizații armate ilegale.

Solicitanta a depus la ECtHR o cerere invocând articolul 6, paragraful 1 și paragraful 3 din Convenție, susținând că în timpul audierii la poliție nu i-a fost permis dreptul la un interpret („Nu a beneficiat de asistența unui interpret când a fost audiată de către ofițerii de poliție în timpul reținerii, iar declarația care i-a fost luată în astfel de circumstanțe reprezintă o probă obținută în mod ilegal care, prin urmare, ar fi trebuit să fie exclusă de către instanța de judecată.”). Împotriva argumentării acesteia, Guvernul turc a menționat: „Solicitanta nu a demonstrat că lipsa unui interpret în timpul reținerii sale la poliție i-ar încălca dreptul la un proces echitabil, deoarece solicitanta a repetat declarația în fața judecătorului de instrucție în prezența unui interpret ... Interpretul a ajutat-o pe parcursul perioadei rămase din procedura penală.”

Evaluarea Curții

În ceea ce privește articolul 6, paragraful 3 din Convenție, raportat la articolul 6, paragraful 1 din Convenție

Curtea a reiterat faptul că inculpații care nu stăpânesc limba în care se desfășoară o procedură judecătorească au dreptul la asistența gratuită a unui interpret, cu ajutorul căruia vor putea urmări procedura care se desfășoară împotriva lor și cu ajutorul căruia li se va asigura dreptul la

apărare, în special posibilitatea de a-și prezenta propria versiune a evenimentului. Dreptul la asistența unui interpret trebuie să fie garantat pe parcursul întregii proceduri penale, inclusiv în etapa de investigare a poliției. Solicitanta nu stăpânea bine limba turcă, fapt pentru care era necesar să i se asigure asistența unui interpret, fapt pe care l-a constatat și judecătorul de instrucție, precum și judecătorul de primă instanță. Cu toate acestea, deși solicitantei i s-a oferit asistența unui interpret cu ocazia audierii în fața judecătorului de instrucție, acest lucru nu s-a aplicat și la audierea de la poliție. Anume, poliția a audiat-o fără interpret, și chiar în timpul audierii respective solicitanta a declarat că a găsit documentul în cauză pe podeaua din sala de așteptare a închisorii și a recunoscut că a fost găsit asupra ei. Curtea a subliniat deja anterior importanța fazei de investigare în sensul pregătirii procedurii penale, deoarece probele colectate în această fază pot fi decisive pentru luarea de decizii în fazele ulterioare ale procedurii penale. Atunci când poliția reține o anumită persoană, persoana respectivă are un număr de drepturi, cum ar fi dreptul de a se apăra prin tăcere sau dreptul la un apărător. Cu toate acestea, decizia de a exercita drepturile garantate sau de a renunța la ele depinde de faptul dacă persoana a înțeles sau nu ceea ce i s-a imputat. Presupunând că a înțeles, poate să-și asume riscurile și să evalueze necesitatea renunțării la aceste drepturi. Curtea constată că solicitanta nu a fost în măsură să înțeleagă pe deplin consecințele renunțării la dreptul la tăcere și la dreptul la un apărător, având în vedere că poliția nu a audiat-o cu ajutorul unui interpret și nici nu a familiarizat-o în mod clar cu ceea ce i se impută, fapt pentru care s-a produs încălcarea articolului 6, paragraful 3 din Convenție, raportat la articolul 6, paragraful 1 din Convenției. Mai mult decât atât, această deficiență inițială, în ceea ce privește lipsa unui interpret, a avut repercusiuni, consecințe asupra celorlalte drepturi ale solicitantei, astfel încât implicarea ulterioară a interpretului nu poate corecta acea deficiență inițială. ECtHR a mai subliniat și aspectul cauzei care se referă la faptul că traducerea în fața judecătorului de instrucție a fost efectuată de către un membru al familiei solicitantei, unde judecătorul de instrucție „... aparent a omis să verifice abilitățile de traducere ale acestuia ...”

2. Cauza Ibrahim și alții împotriva Regatului Unit – dreptul la informare în cadrul procedurilor penale

(cererile nr. 50541/08, 50571/08, 50573/08, 40351/09, hotărârea din 16 decembrie 2014)

Circumstanțele cazului:

La data de 21 iulie 2005, au fost activate dispozitive explozibile în sistemul de transport public londonez, dar nu s-a produs nici o explozie. Făptuitorii au fugit de la locul faptei și au fost prinși ulterior. Primului, celui de-al doilea și celui de-al treilea solicitant li s-a refuzat, după arestare,

dreptul la un apărător pentru realizarea așa-numitelor „discuții de securitate” (discuții pe care poliția le efectuează în cadrul unei proceduri de urgență cu scopul de a proteja viața și de a preveni apariția de daune materiale considerabile). În conformitate cu prevederile Legii privind terorismul din anul 2000 (*Terrorism Act*), astfel de discuții se pot desfășura fără prezența apărătorului și înainte ca inculpatul să solicite dreptul la asistență juridică. În timpul discuțiilor de securitate, solicitanții au declarat că nu au participat la atacul în cauză. La ședința de judecată, solicitanții au confirmat că au participat la atac, dar că întregul eveniment a fost de fapt o înșelăciune și că nici nu trebuia să se ajungă la nici o explozie reală. Declarațiile pe care le-au dat solicitanții în timpul discuțiilor de securitate au fost folosite ca mijloc probatoriu în timpul procedurii penale. În timpul anului 2007, împotriva solicitanților a fost pronunțată o sentință de condamnare din cauza conspirației pentru săvârșirea unei crime (*conspiracy to murder*), fiecăruia fiindu-i pronunțată pedeapsa cu închisoarea timp de 40 de ani. Curtea de Apel a respins cererile solicitanților de a analiza recursul (*leave to appeal*).

Cel de-al patrulea solicitant nu era suspect pentru detonarea dispozitivelor explozive, iar poliția l-a audiat inițial în calitate de martor. Cu toate acestea, cel de-al patrulea solicitant s-a incriminat pe sine în timpul audierii în sensul că a dezvăluit că imediat după atac, s-a întâlnit și ajutat pe unul dintre suspecti. Poliția nu l-a arestat în această fază a procedurii, nici nu l-a informat că nu este obligat să dea declarații și că are dreptul la un apărător. În schimb, poliția l-a audiat pe cel de-al patrulea solicitant în calitate de martor și i-a luat mărturia sa scrisă. Ulterior, cel de-al patrulea solicitant este arestat și informat cu privire la dreptul la apărător. În cursul procedurii penale, cel de-al patrulea inculpat a făcut referire la declarația scrisă pe care a dat-o poliției și care a fost folosită ca mijloc probatoriu în timpul procedurii penale. În timpul lunii februarie 2008, împotriva celui de-al patrulea solicitant a fost pronunțată o sentință de condamnare pentru ajutarea unuia dintre cei trei solicitanți menționați mai sus la atacul cu bombă și pentru negarea informațiilor. A fost condamnat la pedeapsa cu închisoarea pentru o perioadă de zece ani.

Referindu-se la articolul 6, paragraful 1 și 3 (c) din Convenție, solicitanții s-au plâns că în timpul audierii la poliție au fost privați de dreptul la apărător, menționând că din această cauză s-a produs încălcarea dreptului la un proces echitabil deoarece declarațiile solicitanților, date în timpul anchetei polițienești, au fost folosite ca mijloc probatoriu în timpul procedurii penale.

Evaluarea Curtii

Curtea a subliniat că, în anumite cazuri, dreptul la un apărător poate fi supus anumitor restricții. În sentința Consiliului Suprem *Salduz împotriva Turciei*, Curtea a făcut referire la posibilitatea de a refuza dreptul

la un apărător în cazul în care există motive întemeiate. Cu toate acestea, chiar și atunci când există astfel de motive, pentru a se proteja dreptul la un proces echitabil, este necesar ca din materialele cauzei să se retragă orice declarație pe care inculpatul a dat-o în cadrul investigației polițienești fără prezența apărătorului. În cazul de față, Curtea a examinat dacă utilizarea declarațiilor scrise (ca mijloace probatorii în timpul procedurii penale) pe care le-au dat inculpați în cursul anchetei poliției fără prezența unui apărător, a afectat procedura penală, ținând cont de principiile dreptului la un proces echitabil în cadrul procedurii penale privite ca întreg. În acest context, ECtHR a răspuns în sentința sa la 2 întrebări cheie

Prima întrebare se referea la restricționarea dreptului la un apărător. Instanța consideră că în momentul audierii celui de-al patrulea solicitant exista o amenințare serioasă și imediată la adresa siguranței publice, în special a unui nou atac și că, din cauza amenințării menționate, restricționarea dreptului la un apărător a fost justificată. În ceea ce privește primii trei solicitanți, Curtea a subliniat că autoritățile competente au pronunțat câte o decizie individuală pentru fiecare dintre solicitanți în care au evaluat justificarea unor astfel de restricționări. Poliția a respectat legislația relevantă în acest sens, în ciuda propriilor restricții impuse odată cu desfășurarea activităților. Având în vedere circumstanțele cazului, a fost justificată și decizia pe baza căreia cel de-al patrulea solicitant nu a fost arestat pentru că o astfel de arestare ar fi putut provoca temerea acestuia și nu ar mai fi dezvăluit poliției date de o importanță majoră pentru protecția securității publice. Informațiile pe care cel de-al patrulea inculpat le-a dezvăluit poliției au fost extrem de importante, deoarece în acel moment doar unul dintre atentatori era arestat, în timp ce ceilalți erau încă de negăsit.

În ceea ce privește a doua întrebare, Curtea a examinat faptul dacă s-a produs o încălcare a dreptului la un proces echitabil referitor la faptul că declarațiile astfel formulate ale solicitantului au fost folosite ca probe în cadrul procedurii. În ceea ce privește primii trei solicitanți, Curtea a subliniat că în Regatul Unit există un cadru juridic clar și detaliat care asigură persoanei arestate dreptul la un apărător. Acest cadru juridic prevede și anumite restricționări ale dreptului menționat, care sunt stricte și exhaustive. Prin urmare, prin dispozițiile Legii privind terorismul din 2000 s-a obținut un echilibru corespunzător între importanța dreptul la un apărător și necesitatea imperioasă conform căreia poliția poate, în cazuri excepționale, să obțină informațiile necesare pentru protecția securității publice. Limitarea dreptului la un apărător a constat în faptul că s-a produs amânarea utilizării dreptului menționat pe o perioadă de patru până la opt ore (în funcție de care solicitant era vorba), fapt care era în conformitate cu dispozițiile legii aplicabile, fapt care a permis amânarea pe o durată de maximum 48 de ore. În continuare, restricția a fost stabilită de ofițerul de

poliție competent, iar decizia privind restricția este motivată în mod suficient. Mai mult decât atât, a fost atins scopul „discuțiilor de securitate”, care a constatat în colectarea de informații esențiale pentru protecția publică. În cursul procedurilor penale, au existat și mecanisme procedurale prin care solicitanții puteau contesta declarațiile date anterior și semnificația pe care acestea o aveau ca mijloc probatoriu. Prima instanță a examinat cu strictețe circumstanțele cauzei în care solicitanții au făcut obiectul „discuțiilor de securitate” și a explicat în detaliu motivul pentru care a considerat că utilizarea mărturiilor solicitanților ca mijloc probatoriu nu le-a pus în pericol dreptul la un proces echitabil. Prima instanță, în desfășurarea procedurii, a acordat o atenție deosebită, indicând juriului că sunt aplicate mecanismele de securitate prin restricționarea dreptului la un apărător. În concluzie, declarațiile în cauză ale solicitanților nu au fost singurele mijloace probatorii pe baza cărora au fost pronunțate sentințe împotriva solicitanților, ci a existat o serie întreagă de mijloace probatorii care au indicat vinovăția solicitanților.

În ceea ce privește cel de-al patrulea solicitant

Curtea a constatat că, în ceea ce privește cel de-al patrulea solicitant, s-a produs o încălcare a practicii interne relevante împotriva potențialilor suspecți. Dar, în ciuda acestui lucru, Curtea consideră că a existat un cadru juridic clar care să justifice admisibilitatea utilizării declarației acestuia ca mijloc probatoriu în timpul procedurii penale. Prima instanță a examinat suficient de mult obiecția solicitantului cu privire la utilizarea declarației menționate și a constatat că aceasta nu a fost dată cu forța, de asemenea nu s-a sugerat nimic în ceea ce privește lipsa de fiabilitate a acesteia. De asemenea, prima instanță a motivat în detaliu motivele pentru care a permis utilizarea declarației ca mijloc probatoriu în timpul procedurii penale.

Curtea a evaluat că cel de-al patrulea solicitant a dat declarația în mod liber, fără constrângere, și a venit în mod voluntar la poliție pentru a purta o discuție. Până la arestare, solicitantul a avut rolul de martor, poliția luându-i declarația în acest rol. De asemenea, trebuie subliniat și faptul că discuția inițială de la poliție nu urmărea să determine măsura în care solicitantul a participat la evenimentul în cauză, ci să colecteze detalii cu privire la planificarea săvârșirii faptei penale, identificarea făptuitorilor și complicilor.

Curtea a făcut referire și la faptul că solicitantul nu și-a retras declarația în cauză. După arestare, solicitantul mai întâi a refuzat ajutorul unui avocat, iar mai târziu, când și-a angajat apărător, a avut suficient timp până la următoarea discuție de siguranță să-și pregătească apărarea, având posibilitatea să-și retragă declarația inițială. În schimb, solicitantul a completat declarația existentă în scopul ca, pe baza unei cooperări voluntare cu poliția, să i se ușureze poziția în cadrul procedurii. Pe

parcursul discuțiilor de siguranță din continuarea procedurii, care au avut loc în prezența unui avocat, solicitantul nu și-a schimbat declarația inițială. Mai mult decât atât, datorită cooperării voluntare cu poliția, inculpatului i s-a pronunțat o pedeapsă cu închisoarea mai ușoară, respectiv de doi ani.

Luând în considerare toate cele menționate, Curtea a constatat că dreptul solicitanților la un proces echitabil nu a fost pus în pericol din cauza limitării drepturilor acestora la apărare în timpul investigației poliției în cadrul căreia au fost date declarațiile care au folosit ulterior ca probe în timpul procedurii penale. Ca urmare a celor menționate, Curtea a constatat că nu a existat o încălcare a articolului 6, paragraful 1 și 3 (c) din Convenție

3. Cauza A.T. împotriva Luxemburgului – dreptul la informare în cadrul procedurilor penale
(cererea nr. 30460/13, hotărîrea din 9 mai 2015)

Circumstanțele cazului:

La data de 4 decembrie 2009, solicitantul a fost arestat de autoritățile britanice pe baza mandatului european de arestare emis de autoritățile luxemburgheze pentru suspiciunea întemeiată că acesta a violat și abuzat sexual o persoană minoră mai mică de 16 ani, cu circumstanța calificată potrivit căreia a comis fapta penală folosind abuziv poziția sa de autoritate asupra minorei. La data de 17 decembrie 2009, solicitantul a fost predat autorităților luxemburgheze și audiat de poliția luxemburgheză cu participarea unui interpret. În conformitate cu raportul pe care l-a întocmit poliția în aceeași zi, solicitantul a refuzat la începutul audierii să facă declarații și a solicitat un apărător, pentru ca ulterior, după ce i s-a clarificat procedura legală, a dat totuși o declarație fără prezența unui apărător. Și-a expus varianta sa despre cum s-a produs evenimentul și a declarat că nu este vinovat. La sfârșitul audierii, a solicitat un apărător pentru audierea de a doua zi din fața judecătorului de instrucție. A doua zi, solicitantul a fost audiat de către judecătorul de instrucție în prezența unui interpret și a unui apărător care i-a fost încredințat din oficiu. Solicitantul nu și-a schimbat declarația pe care a dat-o poliției.

La data de 31 martie 2011, solicitantul a fost condamnat de Tribunal la 7 ani de închisoare, aplicându-i-se și o condamnare condiționată parțială cu o perioadă de probă de 3 ani. Instanța a subliniat faptul că solicitantul a schimbat în mod constant versiunile cazului și că în același timp nu au existat dovezi care să pună sub semnul întrebării credibilitatea afirmațiilor victimei referitoare la aceleași evenimente. La data de 7 februarie 2012, Curtea de Apel a confirmat sentința primei instanțe, ținând seama în mod special de faptul că mărturia solicitantului, dată la poliție, diferă de cea din timpul procedurii în primă instanță și în timpul procedurii de recurs. Considerând obiecțiile solicitantului, conform cărora la audierea de la poliție i-a fost restricționat dreptul la un apărător,

Curtea de Apel a subliniat că solicitantul a fost de acord să dea declarații fără prezența unui apărător la alegerea sa. La data de 22 noiembrie 2012, Curtea de Casație a respins revizuirea reclamantului.

Deoarece solicitantul a părăsit ulterior Luxemburgul și a plecat în Regatul Unit, s-a emis un nou mandat european de arestare pentru executarea sentinței din data de 7 februarie 2012. Solicitantul este în cele din urmă predat autorităților din Luxemburg, unde execută momentan pedeapsa cu închisoarea.

Referindu-se la articolul 6, paragraful 1 (dreptul la un proces echitabil) și raportat și la articolul 6, paragraful 3 (dreptul la un apărător), solicitantul reclamantului s-a plâns că, la audierea la poliție, i-a fost refuzat dreptul la un apărător, iar la audierea din fața judecătorului de instrucție nu a avut dreptul la o apărare efectivă. De ase-menea, acesta a subliniat că i s-a refuzat dreptul de acces la materialele cauzei, ceea ce constituie o încălcare a dreptului la un proces echitabil în conformitate cu prevederea din Convenție menționată.

Evaluarea Curții:

a.) dreptul la un proces echitabil implică faptul ca inculpatului să i se permită dreptul la un apărător deja de la prima audiere de către poliție, cu excepția cazului în care, din circumstanțele specifice ale cazului rezultă că există motive deosebit de importante pentru care acest drept se poate restricționa, astfel încât aceste și astfel de limitări trebuie să fie clar stabilite și motivate.

Curtea s-a referit la audierea de la poliție și a constatat că, în conformitate cu legea aplicabilă, inculpatul are dreptul la un apărător în cursul investigației efectuate de către poliție în cazuri clar stabilite, dar nu și în cazul în care inculpatul a fost arestat pe baza unui mandat european de arestare. Anume, în acest caz, dreptul la un apărător este exclus în mod explicit.

Curtea a remarcat că instanța de apel doar a făcut referire la faptul că inculpatul, în momentul audierii de la poliție, a fost de acord să dea declarații fără prezența unui apărător. Dar instanța nu a investigat dacă este necesar să excludă o astfel de mărturie a inculpatului, ci a luat-o în considerare împreună cu celelalte mijloace probatorii atunci când a pronunțat decizia. Din cele menționate mai sus rezultă că instanța de apel nu a examinat situația în litigiu și nici nu a eliminat consecințele care au apărut ca urmare a refuzului dreptului la un apărător. Astfel, Curtea a constatat că s-a produs încălcarea articolului 6, paragraful 3(c) raportat la articolul 6, paragraful 1 din Convenție din cauza situației în care inculpatului nu i s-a permis dreptul la un apărător în timpul anchetei poliției și ale cărei consecințe nu au fost ulterior eliminate de către instanțele naționale.

b.) În ceea ce privește prima audiere a solicitantului în fața judecătorului de instrucție, Curtea a separat chestiunea privind dreptul apărătorului privind accesul la materialele cauzei de chestiunea comunicării solicitantului cu apărătorul. Legea luxemburgheză prevede accesul la materialele cauzei abia după finalizarea primei înfățișări în fața judecătorului de instrucție. Curtea a reiterat faptul că restricționarea dreptului de acces la materialele cauzei în faza de inițiere a procedurii penale și investigației poate, printre altele, să fie justificată și de necesitatea de a se asigura confidențialitatea datelor pe care le-au colectat autoritățile competente, precum și de necesitatea de a proteja drepturile altor persoane.

Dar inculpatul a avut chiar și înainte de emiterea rechizitoriului posibilitatea să-și organizeze apărarea, inclusiv dreptul de a tăcea și dreptul de acces la materialele cauzei după prima înfățișare în fața judecătorului de instrucție. Prin urmare, Curtea a constatat că prin restricționarea dreptului de acces la materialele cauzei abia după prima înfățișare în fața judecătorului de instrucție s-a ajuns la un echilibru corect și că, prin urmare, nu s-a produs nici o încălcare a articolului 6 din Convenție.

c.) Cu toate acestea, Curtea a subliniat importanța consultării inculpatului cu apărătorul înainte de prima audiere în fața judecătorului de instrucție, având în vedere că atunci este momentul când are loc schimbul cheie de informații, iar apărătorul are posibilitatea de a explica inculpatului drepturile sale. Legislația trebuie, fără îndoială, să garanteze astfel de consultări, fapt pe care legislația luxemburgheză nu l-a făcut. Anume, ECtHR subliniază faptul că apărătorul trebuie să aibă posibilitatea de a asigura asistență eficientă și practică clientului și că poate asigura o astfel de asistență prin textul de lege, ceea ce nu se aplică în cazul legislației luxemburgheze. În plus, ECtHR face în mod expres referire în acest caz la prevederea de la articolul 3 din Directiva 2013/48/UE. În acest sens, Curtea nu a acceptat argumentul Guvernului potrivit căruia consultarea dintre un avocat și clientul său este permisă pe baza unei practici judiciare stabilite, insistând asupra unei soluții legislative.

Astfel, având în vedere că solicitantul nu a avut posibilitatea să discute cu apărătorul înainte de prima înfățișare în fața judecătorului de instrucție, Curtea a constatat că s-a produs încălcarea articolului 6, paragraful 3(c) raportat la articolul 6, paragraful 1 din Convenție.

4. Cauza Golder împotriva Regatului Unit – dreptul la informare în cadrul procedurilor penale

(cererea nr. 4451/70, hotărîrea din 21 februarie 1975)

Deși este vorba despre un caz foarte vechi, acesta nu și-a pierdut importanța, deoarece ilustrează încălcarea drepturilor care sunt astăzi garantate în statele membre ale Uniunii Europene prin Directiva privind

dreptul la informare în cadrul procedurilor penale, respectiv articolul 6 din CEDO.

Este vorba despre un solicitant care nu a reușit să se consulte cu avocatul pentru depunerea acțiunii de defăimare, deoarece autoritățile din penitenciar i-au restricționat acest drept. Și anume, unul dintre gardienii de la închisoare l-a acuzat că a participat la revoltele din închisoare, afirmație pe care solicitantul a considerat-o calomnioasă. Având în vedere că a fost împiedicat să se consulte cu avocatul, solicitantul a considerat că îi este restricționat dreptul de acces la instanță (right of access to justice), astfel că nu a avut posibilitatea de a consuma dreptul de a depune o acțiune.

Prin sentința sa, EctHR a constatat că prin actul descris al administrației penitenciarului (restricționarea consultării cu avocatul) Regatul Unit a încălcat dreptul la un proces echitabil din articolul 6 din CEDO în detrimentul solicitantului, deoarece drepturile menționate în Convenție (inclusiv și dreptul la consultarea unui avocat) sunt lipsite de sens fără accesul la instanță. Prin urmare, în acest caz recunoaștem dreptul la informație ca o condiție a dreptului de acces la instanță (justiție).

5. Cauza Uzukauskas împotriva Lituaniei – dreptul la informare în cadrul procedurilor penale
(cererea nr. 16965/04, hotărârea din 6 iulie 2010.)

Autoritățile i-au confiscat solicitantului permisul de a deține / transporta arme pe baza informațiilor de care dispuneau autoritățile polițienești despre el, conform cărora solicitantul este o persoană periculoasă pentru societate. Solicitantul s-a plâns împotriva deciziei autorităților polițienești, dar a fost refuzat, iar în continuare solicitantului nu i s-au adus la cunoștință acele informații din dosarul poliției cu privire la faptul că reprezintă un presupus pericol pentru societate. Curtea și-a întemeiat decizia prin care respinge plângerea solicitantului, tocmai pe același dosar.

În ceea ce privește cererea, EctHR a constatat că procedura astfel desfășurată nu a fost corectă în sensul prevederii articolului 6 din CEDO, deoarece nu a respectat cerințele de contradicție și de egalitate a mijloacelor de apărare în procedură. Cu alte cuvinte, solicitantul nu a fost familiarizat cu conținutul dovezilor împotriva sa, și prin urmare, nu a avut ocazia să facă referire la acestea, să răspundă la acestea.

În același context, trebuie remarcat faptul că această decizie a EctHR ilustrează dreptul la informare cu privire la acuzații, informare la care suspectul / acuzatul are dreptul în sensul prevederii articolului 6 din Directivă.

6. Cauza DEB Deutsche Energiehandels undBeratungsgesellschaft împotriva Republicii Federale Germania¹³⁴ - dreptul la informare în cadrul procedurilor penale – procedura preliminară în fața Curții Uniunii Europene (numărul hotărârii C-279/09 din 22 decembrie 2010)

O persoană juridică, o societate de furnizare a energiei electrice pe piață, a dorit să inițieze o procedură împotriva Republicii Federale Germania pentru întârzieri în transpunerea celor două directive în legislația națională, fapt care, potrivit afirmațiilor societății, i-a provocat acesteia pierderi financiare. Tocmai din cauza dificultăților financiare cauzate de aceste întârzieri, societatea nu este în măsură să plătească taxele judiciare pentru procedură și avocat, care este necesar pentru reprezentare în sensul normelor de procedură relevante.

Astfel, instanța competentă a inițiat o procedură preliminară în fața Curții Europene de Justiție.

Curtea Europeană de Justiție, atunci când a decis în cadrul acestei proceduri, a luat în considerare practica CEDO și a constatat că asistența juridică gratuită acordată persoanelor juridice nu este, în principiu, exclusă. Cu toate acestea, atunci când a decis cu privire la atribuirea acesteia și a unei astfel de asistențe, trebuie evaluate următoarele elemente (elemente obligatorii):

1. obiectul litigiului,
2. perspectivele de succes în litigiu,
3. importanța a ceea ce este pus la îndoială solicitantului,
4. complexitatea juridică a obiectului litigiului,
5. capacitățile solicitantului de a se prezenta în fața instanței,
6. dacă cheltuielile de judecată ar reprezenta un obstacol insurmontabil în calea accesului la instanță.

Astfel, atunci când se pune problema de asistență juridică la societățile comerciale, deci persoane juridice, se pot examina și criteriile suplimentare (criterii opționale):

- situația financiară a persoanei juridice (chestiunea de profit / pierdere);
- situația financiară a partenerului și a acționarului,
- capacitatea acestora de a obține mijloacele financiare necesare pentru inițierea procedurii judiciare.

¹³⁴ Deși nu este vorba despre practica CEDO, despre care discutăm în acest capitol al lucrării, am considerat necesar să elaborăm asupra unora dintre aspectele-cheie ale acestei decizii a Curții Uniunii Europene, deoarece aceasta este relevantă în ceea ce privește aplicarea directivei despre care discutăm.

Este vorba despre o decizie a Curții Europene de Justiție, care elaborează criteriile de aplicare a dreptului menționat la articolul 3, paragraful 1, punctul b) din Directivă privind dreptul la informare în cadrul procedurii penale.

7. Cauza Tsonyo Tsonev împotriva Bulgariei – dreptul la informare în cadrul procedurilor penale
(cererea nr. 2376/03, hotărîrea din 14 ianuarie 2010)

Solicitantul a executat o pedeapsă cu închisoarea de 18 luni pe baza unei sentințe definitive pentru săvârșirea unor fapte penale de vătămări corporale grave și distrugerea inviolabilității domiciliului. Pentru a face recurs la Curtea Supremă de Casație, a solicitat atribuirea unui avocat din oficiu. Cererea sa a fost respinsă fără a se menționa nici un motiv concret.

În cererea sa către EctHR, solicitantul a susținut că astfel îi este încălcat dreptul la un proces echitabil în sensul prevederii articolului 6 din CEDO.

Având în vedere temeinicia cererii, EctHR a constatat inițial că solicitantului i-a fost numit deja un avocat din oficiu în procedura penală de față, deoarece s-a constatat că nu dispune de suficiente mijloace proprii pentru plata unui avocat. De asemenea, se stabilește și că, în timpul depunerii cererii curente de numire a unui avocat din oficiu, solicitantul a menționat că nu dispune de mijloace de plată pentru serviciile avocatului. Apoi, EctHR constată în final că nu există informații și faptul contrar - că reclamantul ar avea mijloacele de a plăti avocatul. Ca urmare a tuturor celor menționate, Curtea a concluzionat că a avut loc o încălcare a prevederii articolului 6, paragraful 1 și 3 din CEDO.

Relevanța acestei decizii a EctHR trebuie luată în considerare în lumina prevederii articolului 3, paragraful 1, punctul a) și b) din Directivă (dreptul de a fi asistat de un avocat și dreptul la consiliere juridică gratuită)

8. Cauza Twalib împotriva Greciei – dreptul la informare în cadrul procedurilor penale
(cererea nr. 24294/94, hotărîrea din 9 iunie 1998)

La judecata din primă instanță, solicitantul a fost reprezentat de un avocat din oficiu, însă în instanța de apel a fost reprezentat de o organizație umanitară care, printre altele, se ocupa și de furnizarea de servicii de reprezentare în fața instanțelor. În aceste fapte, EctHR a găsit „indicii puternice” că solicitantul nu dispunea de suficiente mijloace financiare cu care ar plăti susținerea juridică pe parcursul întregii proceduri. Prin urmare, deoarece statul nu i-a oferit asistență juridică adecvată și în timpul procedurii de recurs, este încălcat dreptul solicitantului la un proces echitabil garantat de articolul 6 din CEDO.

Această decizie EctHR are aceeași relevanță în ceea ce privește relația cu Directiva, asemeni deciziei anterioare a EctHR (punctul 7).

9. Cauza Zdravko Stanev împotriva Bulgariei – dreptul la informare în cadrul procedurilor penale

(cererea nr. 32238/04, sentința din 6 noiembrie 2012)

Solicitantul, fără loc de muncă, cu studii universitare finalizate (profesie alta decât cea juridică) a făcut recurs deoarece i s-a respins cererea de furnizare de asistență juridică în cadrul unei proceduri penale ca urmare a unei acuzații pentru o faptă penală de contrafacere.

Deși cazul nu a avut o complexitate juridică deosebită, în conformitate cu expunerea EctHR, acesta a inclus aspecte legate de validitatea și legalitatea dovezilor, chestiuni legate de însăși procedura penală și cele legate de aspecte juridico-materiale individuale (interpretarea intenției etc.).

În astfel de circumstanțe, în conformitate cu EctHR, un avocat calificat ar putea, fără îndoială, să îl reprezinte pe solicitantul mai bine și mai eficient și să contrazică argumentele reclamanților. Prin urmare, întrucât solicitantului nu i s-a solicitat asistență juridică, în situații periculoase s-ar produce încălcarea dreptului său la un proces echitabil în temeiul articolului 6, paragraful 3, punctul c) din CEDO.

În afară de faptul că este ilustrarea drepturilor din Directivă, acest caz este semnificativ și deoarece EctHR, cu ocazia pronunțării deciziei cu privire la justificarea atribuirii asistenței juridice, a aplicat așa-numitul test al interesului justiției, test care include:

7. importanța acuzației care se aduce inculpatului,
8. complexitatea cazului,
9. situația socială și personală a inculpatului.¹³⁵

10. Cauza Saiduz împotriva Turciei – dreptul la informare în cadrul procedurilor penale

(cererea nr. 36391/02, sentința din 27 noiembrie 2008)

Solicitantul a fost condamnat pentru participarea la un protest de susținere pentru Partidul Muncitorilor din Kurdistan, protest care nu fusese aprobat de autoritățile competente. Atunci când a dat declarații la poliție, unde și-a recunoscut vinovăția, nu a avut acces la un avocat. Deși la audierile ulterioare a negat această mărturie, mărturisirea, respectiv faptul că a recunoscut în fața poliției, tribunalul l-a condamnat, bazându-și

¹³⁵ Criteriile testului interesului justiției sunt îndeplinite în funcție de circumstanțele fiecărui caz în parte, astfel că pentru respectarea criteriilor uneori este suficient să fie îndeplinit un singur criteriu, dar uneori va fi necesară cumularea a două sau a tuturor celor trei elemente ale testului.

condamnarea chiar pe mărturie, pe apărarea pe care solicitantul a formulat-o în fața poliției în timp ce se afla în arest.

În hotărîrea sa, prin care constată încălcarea dreptului la un proces echitabil de la articolul 6, paragraful 3, punctul c) din CEDO, Curtea menționează că solicitantului ar fi trebuit să-i fie permis accesul chiar de la prima audiere la poliție, deoarece inculpații sunt o categorie de persoane extrem de vulnerabile în faza de cercetare a procedurii. De asemenea, EctHR subliniază că dovezile adunate în cursul anchetei pot fi decisive asupra rezultatului întregii proceduri. Prin urmare, implicarea cât mai devreme a unui avocat în apărare protejează dreptul inculpatului de a nu da declarații (apărarea prin tăcere) și reprezintă o garanție temeinică de prevenire a comportamentului incorrect al autorităților față de inculpat. Cu toate acestea, EctHR menționează că este posibilă restricționarea apărării, dar pe baza unor limitări clare în ceea ce privește aplicarea și durata aplicării. În caz concret, lipsa asistenței din partea apărătorului a afectat în mod iremediabil drepturile solicitantului la apărare.

11. Cauza Lanz împotriva Austriei
(cererea nr. 24430/94, hotărîrea din 31 ianuarie 2002)

Solicitantul a fost reținut pentru suspiciunea de săvârșire a faptei penale de fraudă, după care comunicarea sa cu avocatul, respectiv apărătorul, a fost pusă sub supraveghere din cauza pericolului influențării martorilor, respectiv al interferării cu ancheta prin manipularea documentelor care trebuiau obținute abia în timpul anchetei (distrugerea acestora, rescrierea conținutului acestora etc.).

Decizând cu privire la argumentul solicitantului că îi sunt, printr-un mod periculos, încălcate drepturile la apărare, ECtHR a constatat mai întâi că inculpatul și avocatul său au dreptul la comunicare confidențială, ca parte a cerinței de bază pentru un proces echitabil într-o societate democratică. Prin urmare, dacă avocatul nu poate să vorbească, fără să fie deranjați (nesupravegheați), cu clientul, atunci asistența sa juridică, profesională își pierde în mod semnificativ eficiența, și chiar mai mult, devine ineficientă. Prin urmare, supravegherea pe care a hotărât-o în acest caz concret judecătorul de instrucție a împiedicat în mod serios dreptul la apărare al inculpatului și constituie o încălcare a dispoziției articolului 6, paragraful 3, punctul b.) și c.) din CEDO.

12. Cauza Ordie des barreaux francophones et germanophone
împotriva Conseil des ministres¹³⁶
(Hotărârea Curții Europene de Justiție C-305/05 din 26 iunie 2007)

¹³⁶ De asemenea, nu este vorba despre o cauză în fața CEDO, dar este menționat datorită importanței acestuia

Similar cu cazul precedent al EctHR (punctul 11) și Curtea Europeană de Justiție a remarcat că avocații nu ar putea să-și îndeplinească în mod satisfăcător și cu succes obligația de a consilia, apăra și reprezenta un client dacă ar fi obligați să coopereze cu autoritățile astfel încât să le prezinte acestora informațiile obținute în timpul reprezentării clientului și consultării cu acesta.

13. Cauza Aras împotriva Turciei
(cererea nr. 15065/07, hotărîrea din 18 noiembrie 2014)

Solicitantul este a arestat și suspectat de fapta penală de fraudă gravă (calificată), pentru a fi apoi audiat la poliție fără apărător. S-a apărut în mod activ și și-a prezentat apărarea. A făcut același lucru și în fața procurorului, unde și-a repetat declarația, și de data aceasta fără apărător. În fața judecătorului de instrucție, apărătorului i s-a permis să intre în sala de judecată, dar nu i s-a permis să vorbească, nici să se consulte cu solicitantul.

Evaluând temeinicia cererii, EctHR a constatat că însăși prezența proprie a apărătorului, fără a i se permite participarea activă la apărarea clientului, nu este suficientă în ceea ce privește cerințele prevăzute la articolul 6, paragraful 3, punctul c.) din CEDO în ceea ce privește o apărare eficientă. Solicitantului îi revenea dreptul de acces la un avocat deja de la prima audiere la poliție, iar prezența ulterioară și pasivă a apărătorului în timpul audierii în fața judecătorului de instrucție nu îndeplinește cerințele unei apărări eficiente în conformitate cu standardele CEDO.

14. Cauza Lagerblom împotriva Suediei
(cererea nr. 26891/95, hotărîrea din 14 Ianuarie 2003).

Solicitantul, de origine finlandez, a solicitat în fața instanței schimbarea apărătorului, respectiv avocatului care i-a fost desemnat din oficiu, solicitând să i se atribuie un alt avocat care să vorbească și limba finlandeză. Instanțele suedeze au respins cererea sa.

EctHR menționează inițial că este dreptul inculpatului de a fi apărut de un avocat la propria sa alegere, însă constată imediat că acest drept nu este absolut prin natura sa. În acest caz concret, solicitantul cunoaște (vorbește și înțelege) limba suedeză, astfel încât poate participa în mod eficient la proces și la procedură în general. Prin urmare, instanțele suedeze au avut dreptate atunci când au respins cererea sa în ceea ce privește un apărător care știe și limba finlandeză. Prin urmare, nu s-a produs încălcarea dreptului său la un proces echitabil în temeiul articolului 6 din CEDO.

15. Cauza Pishchalnikov împotriva Rusiei
(cererea nr. 7025/04, hotărîrea din 24 septembrie 2009)

Solicitantului i s-a imputat fapta penală de jaf grav (calificat). La prima audiere, care s-a desfășurat fără avocat, a recunoscut comiterea faptei penale. Apoi a refuzat asistența juridică care i s-a oferit, respectiv reprezentarea de către un avocat. Cu toate acestea, în continuarea procedurii, după ce i s-a atribuit un apărător din oficiu, el a negat confesiunea menționată mai sus. Cu toate acestea, el a fost în final condamnat pentru fapta penală chiar pe baza declarației date în momentul arestării sale.

În sentința sa, ECtHR subliniază că este mai puțin probabil ca un inculpat care nu are apărător să fie informat în mod adecvat cu privire la drepturile sale în cadrul procedurii penale și că drepturile respective vor fi și mai puțin respectate. Bineînțeles că un inculpat poate renunța la dreptul la un apărător, dar această renunțare trebuie să fie făcută în mod voluntar și conștient, să fie lipsită de ambiguitate și să fie însoțită de garanții minime de proporționalitate. Dar dacă renunțarea provine din acțiunile concludente ale inculpatului, atunci acest comportament trebuie să ducă la concluzia că inculpatul putea anticipa în mod rezonabil consecințele renunțării sale.

Pornind de la circumstanțele acestui caz concret nu rezultă că solicitantul putea să ia în considerare în mod rezonabil consecințele renunțării sale la dreptul la asistență juridică a unui avocat, ECtHR constată că în astfel de circumstanțe i-a fost încălcat dreptul la un proces echitabil în temeiul articolului 6 - CEDO, având în vedere că nu a fost o renunțare valabilă la dreptul menționat.

16. Cauza Galstryan împotriva Armeniei
(cererea nr. 26986/03, hotărîrea din 18 noiembrie 2007)

Dacă interesele justiției nu prevăd altfel, auto-reprezentarea în cadrul procedurilor penale este permisă și acceptabilă și, prin urmare, nu este contrară CEDO. Solicitantul nu a demonstrat că auto-reprezentarea ar fi consecința unor amenințări, violențe corporale sau înșelăciuni, întreprinse cu scopul de a refuza angajarea unui avocat. Prin urmare, statul acuzat nu poate fi considerat vinovat de lipsa reprezentării juridice a solicitantului, și prin urmare, nu s-a produs nici o încălcare a dreptului de la articolul 6 din CEDO.

Vom prezenta în continuare 2 cauze ECtHR în proceduri împotriva Republicii Croația, prin care vom încerca să ne apropiem de problematica directivelor în cazul practicii judiciare croate, toate în lumina evaluării acesteia de către ECtHR.

Cauza Gregačević împotriva Republicii Croația
(cererea nr. 58331/09, hotărîrea din 10 iulie 2012)

Prima instanță l-a declarat pe solicitant vinovat de o fraudă cvadruplă și l-a condamnat la o pedeapsă unică de cinci ani de închisoare.

Acesta a formulat un recurs, afirmând că respectiva sa condamnare se bazează pe constatările și avizele pe care le-a întocmit expertul contabil la data de 13 iulie 2007, iar procesul verbal cu privire la respectiva expertiză a fost predat apărătorului său abia la audierea finală din 18 iulie 2007, când apărarea nu a avut timp să analizeze raportul respectiv și să-și pregătească răspunsul la constatarea și avizul expertului. Menționează în continuare că expertiza se bazează și pe anumite documente furnizate de poliție chiar la ședința de judecată și că aceste documente nu au fost accesibile ca atare apărării. De asemenea, în recurs se subliniază și că apărarea a solicitat ca expertul să fie audiat în ședința de judecată, având în vedere unele declarații controversate din constatările și avizele sale, precum și pentru că erau de față doi martori, G. și M, dar instanța de judecată a respins aceste propuneri fără motivare. Instanța de apel a confirmat sentința prin care solicitantul este declarat vinovat, dar el și inversat decizia primei instanțe astfel că i-a redus pedeapsa solicitantului la patru ani de închisoare. După pronunțarea caracterului definitiv al sentinței, solicitantul a formulat și o plângere constituțională pe care Curtea Constituțională a Republicii Croația a respins-o ca fiind neîntemeiată la data de 16 mai 2009.

Referindu-se la articolul 6, paragraful 1 din Convenție, solicitantul a menționat în cerere că prin abordarea descrisă a instanțelor croate îi este încălcat dreptul la un proces echitabil.

Constatând că cererea solicitantului este întemeiată și constatând săvârșirea încălcării dreptului la un proces echitabil în acest sens, ECtHR aduce dreptul de a beneficia de suficient timp în vederea pregătirii apărării inculpatului și în relație cu dreptul de acces la materialele cauzei. Mai mult decât atât, Curtea indică faptul că autoritatea care desfășoară procedura penală și care în cursul acesteia ajunge în posesia de probe materiale suplimentare, are obligația de a-i înmâna aceste probe în timp util inculpatului pentru a le analiza, așa cum este prevăzut și în Directiva cu privire la dreptul la informare în cadrul procedurilor penale. Deoarece instanțele croate nu au îndeplinit această obligație, în consecință acestea sunt responsabile și pentru situația în care solicitantul nu a putut să-și pregătească apărarea în timp util. Astfel, în conformitate cu evaluarea Curții, a fost un caz complex, iar solicitantul a problematizat situația în ceea ce privește 2 dovezi relevante care sunt luate în considerare la pronunțarea pedepsei cu închisoarea solicitantului.

Cauza Dolenec împotriva Croației
(cererea nr. 25282/06, hotărîrea din 26 noiembrie 2009)

Solicitantul a fost declarat vinovat de săvârșirea a 20 de fapte penale de furt și furt calificat, fiind condamnat definitiv la o pedeapsă unică de șase ani și patru luni de închisoare.

Solicitantul a menționat în cererea sa că drepturile sale în temeiul articolului 6, paragraful 3 (b) și (c) au fost încălcate în sensul că, printre altele, nu i s-a permis accesul la materialele cauzei. Deși cererile sale cu privire la accesul la materialele cauzei au fost în mod formal admise de către instanțele croate, de fapt și-a realizat acest drept doar o dată înainte de a fi condamnat. Curtea a constatat mai întâi că la data de 7 martie 2005, solicitantul a formulat o cerere de acces la materialele cauzei, dar nu a primit nici un răspuns. Pe tot parcursul procesului, cu excepția a două zile, și anume 30 martie și 1 aprilie, solicitantul s-a aflat în arest, astfel că nu a avut posibilitatea să aibă în mod liber acces la dosarul său. ECtHR a constatat apoi că solicitantul și-a exercitat într-adevăr o dată dreptul de acces la materialele cauzei: a fost adus la judecătoria care desfășura procedura penală împotriva sa la data de 1 octombrie 2004, când a examinat dosarul cauzei și a copiat anumite documente. Cu toate acestea, sentința care a fost pronunțată la 26 august 2004 a fost anulată la 14 ianuarie 2005, din cauza, printre altele, a faptului că solicitantul nu a avut nici suficient contact cu apărătorul său și nu a avut nici suficient timp pentru a-și pregăti apărarea. În continuare, la data de 7 martie 2005, în cadrul procedurii repetate în fața judecătoriei, solicitantul a mai solicitat încă o dată accesul la materialele cauzei. El a explicat că la 1 octombrie 2004 nu a avut suficient timp să parcurgă dosarul care era vast și că nu i-au copiat toate documentele pe care le solicitase. Cu toate acestea nu s-a răspuns la cererea sa. Solicitantul a menționat din nou într-un nou recurs împotriva sentinței primei instanțe din 1 aprilie 2005 propriile obiecții împotriva faptului că în realitate nu i s-a dat posibilitatea de a inspecta dosarul. Astfel, ECtHR atenționează faptul că, având în vedere faptul că solicitantul a inspectat dosarul la data de 1 octombrie 2004, nu se poate considera că s-a îndeplinit cererea conform căreia solicitantului ar fi trebui să i se furnizeze mijloacele și capacitățile corespunzătoare pentru a-și pregăti apărarea. În acest sens, Curtea a reiterat că scopul Convenției este de a oferi indivizilor căi de atac eficiente în ceea ce privește protecția drepturilor lor fundamentale, ceea ce include cu siguranță și dreptul la informare în cadrul procedurilor penale, iar în acest caz concret, accesul la materialele cauzei.

În acest context, pentru Curte nu este relevantă organizarea necorespunzătoare din sistemul judiciar de stat în care dosarul „călătorește” de la prima instanță până la Curtea Constituțională, deoarece în tot acest timp solicitantul nu a fost în măsură să-și exercite dreptul menționat inițial. Prin urmare, astfel s-a produs încălcarea dreptului la un proces echitabil în temeiul articolului 6 din CEDO.

CAPITOLUL VI

DREPTUL LA INFORMARE ȘI DREPTUL LA TRADUCERE ȘI INTERPRETARE - PERSPECTIVA GERMANĂ

Introducere

Transpunerea Directivelor 2010/64/UE și 2012/13/UE în dreptul german s-a realizat prin Legea privind consolidarea drepturilor procedurale ale inculpaților în cadrul procedurilor penale, intrată în vigoare la data de 6 iulie 2013. Directivele reprezintă primele două instrumente legislative din foaia de parcurs a Consiliului Uniunii Europene privind crearea unor drepturi minime unitare în beneficiul inculpaților. Directivele, denumite și măsurile A și B, reglementează drepturile procedurale minime în domeniul traducerii și interpretării, precum și în domeniul dreptului la informare al învinuitului în cadrul procedurilor penale. Normele de punere în aplicare reprezintă o lege foarte compactă în ce privește cele două directive destul de detaliate, având în vedere faptul că în mare parte are la bază sistemul drepturilor inculpaților deja existent în legislația germană.

Pentru o mai bună înțelegere a sistemului directivelor din 2010 și 2012 și a transpunerii dispozițiilor acestora în dreptul național, vom proceda în cele ce urmează la o prezentare a textului directivelor în măsura în care acesta prezintă relevanță pentru aplicarea practică și a normelor echivalente din dreptul german, de regulă cu citarea în întregime a articolelor vizate. În anexă regăsim în rezumat o prezentare tabelară a directivelor și dispozițiilor din legislația națională germană, croată și română care permite o analiză comparativă a modului de transpunere a prevederilor relevante.

I. Transpunerea dispozițiilor directivelor în dreptul național în Germania

1. Directiva 2010/64/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 20 octombrie 2010 privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale

Punctul central în ce privește transpunerea Directivei 2010/64/UE îl constituie dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale, prevăzut și la art. 187 din Legea germană privind organizarea și funcționarea instanțelor (GVG). Această prevedere este – la fel ca toate drepturile minime din domeniul comunicării interlinguale și al informării – conform percepției actuale, expresia recunoașterii inculpatului ca subiect

procesual: implicarea activă a acestuia în procesul de comunicare reprezintă o condiție esențială pentru legitimarea formală a oricărei decizii luate în cursul fiecărui proces penal. Dacă anterior celui de-al Doilea Război Mondial desemnarea unui interpret încă se mai producea mai degrabă ca măsură de elucidare a cauzei în cadrul cercetării judecătorești, jurisprudența și practica – și ca dorință de delimitare clară față de negarea calității de subiect procesual a inculpatului în epoca național-socialismului – interpretează azi normele privind desemnarea interpretului în mod consecvent ca expresie a dreptului la un proces echitabil: inculpatul care nu cunoaște limba procesului nu poate fi decăzut la statutul de simplu obiect neînțeles în cadrul procesului, ci „trebuie pus în situația de a înțelege și de a se face înțeles în legătură cu acțiunile procesuale esențiale care îl vizează”. Această abordare normativă se întemeiază în mod expres pe drepturile instituite de art. 6 III CEDO 11, așadar are același fundament legislativ ca cele două directive transpuse.

Extras directivă

Articolul 2

Dreptul la interpretare

(1) Statele membre se asigură că persoanelor suspectate sau acuzate, care nu vorbesc sau nu înțeleg limba în care se desfășoară procedura penală respectivă, li se oferă, fără întârziere, servicii de interpretare în cadrul procedurilor penale desfășurate în fața autorităților de urmărire penală și a celor judiciare, inclusiv în cadrul interogatoriilor efectuate de poliție, în cadrul tuturor audierilor în fața instanței și în cadrul oricăror audieri intermediare necesare.

(2) Statele membre se asigură că, atunci când este necesar în vederea garantării caracterului echitabil al procedurilor, sunt disponibile servicii de interpretare pentru comunicarea dintre persoanele suspectate sau acuzate și avocații acestora, care are legătură directă cu interogatoriul și cu audierile din cadrul procedurilor sau cu introducerea unei căi de atac sau a oricărei alte cereri de natură procedurală.

Norme de drept germane

Art. 185 Legea germană privind organizarea și funcționarea instanțelor GVG [Interpreții]

(1) Atunci când judecata are loc cu participarea unor persoane care nu cunosc limba germană, se va desemna un interpret. Nu se va emite o minută în limba străină; cu toate acestea declarațiile luate într-o limbă străină, dacă și în măsura în care judecătorul consideră necesar, ținând seama de importanța cauzei, vor fi consemnate și în limba străină în

minută sau într-o anexă. În cazurile de acest fel la minută se va anexa o traducere autorizată de către interpret.

(2) Desemnarea unui interpret nu este necesară atunci când toți participanții cunosc respectiva limbă străină.

Extras directivă

2) Statele membre se asigură că, atunci când este necesar în vederea garantării caracterului echitabil al procedurilor, sunt disponibile servicii de interpretare pentru comunicarea dintre persoanele suspectate sau acuzate și avocații acestora, care are legătură directă cu interogatoriul și cu audierile din cadrul procedurilor sau cu introducerea unei căi de atac sau a oricărei alte cereri de natură procedurală.

Norme de drept germane

Art. 46 Legea privind onorariile avocaților (RVG) [Cheltuielile]

(1) Cheltuielile, în special cheltuielile de deplasare, nu vor fi achitate dacă nu au fost necesare pentru soluționarea corespunzătoare a cauzei.

(2) Atunci când instanța de judecată constată, la cererea avocatului anterioară deplasării, că deplasarea este necesară, această constatare este obligatorie în cadrul procedurii de stabilire a plăților și avansurilor acordate de la bugetul de stat (art. 55). Pentru procedurile privind sancțiunile cu amenda desfășurate de autoritățile administrative rolul instanței de judecată este preluat de autoritatea administrativă. În ce privește cheltuielile prevăzute la art. 670 Cod Civil se aplică corespunzător alin. 1, teza 1 și 2; cuantumul cheltuielilor rambursabile ocazionate de angajarea unui interpret sau traducător este limitat la tarifele prevăzute în Legea privind plățile și despăgubirile acordate de sistemul judiciar (Justizvergütungs- und –Entschädigungsgesetz).

Extras directivă

(3) Dreptul la interpretare în temeiul alineatelor (1) și (2) include oferirea de asistență adecvată persoanelor cu deficiențe de auz și de vorbire.

Norme de drept germane

Art. 186 Legea germană privind organizarea și funcționarea instanțelor (GVG) [Comunicarea cu persoanele cu deficiențe de auz și de vorbire]

(1) Comunicarea cu o persoană cu deficiențe de auz și de vorbire în cadrul ședinței de judecată se realizează, conform opțiunii acesteia, oral, în scris sau cu ajutorul unei persoane apte de a facilita comunicarea, desemnată de instanță. În scopul realizării comunicării orale și în scris

instanța va pune la dispoziție mijloacele tehnice adecvate. Persoana cu deficiențe de auz sau de vorbire va fi informată cu privire la dreptul la opțiune de care beneficiază.

(2) Instanța poate solicita comunicarea în scris sau implicarea unei persoane în calitate de interpret dacă persoana cu deficiențe de auz sau de vorbire nu și-a exercitat dreptul la opțiune prevăzut la alin. 1 sau dacă forma de comunicare aleasă în temeiul alin. 1 nu permite o comunicare suficientă sau aceasta este posibilă doar prin eforturi disproporționate.

Extras directivă

(4) Statele membre se asigură de existența unei proceduri sau a unui mecanism prin care să verifice dacă persoanele suspectate sau acuzate vorbesc și înțeleg limba în care se desfășoară procedurile penale și dacă au nevoie să fie asistate de un interpret.

Norme de drept germane

Obligație cu caracter general de soluționare a cauzei care revine tuturor organelor de urmărire penală și instanțelor de judecată, contestație doar prin intermediul căilor de atac ordinare, în special recursul.

Extras directivă

(5) Statele membre se asigură că, în conformitate cu procedurile din legislația națională, persoanele suspectate sau acuzate au dreptul să exercite o cale de atac împotriva oricărei decizii care dispune că nu este necesară interpretarea și că, atunci când s-a asigurat interpretarea, respectivele persoane au posibilitatea de a reclama faptul că interpretarea nu este de o calitate suficientă pentru a garanta caracterul echitabil al procedurilor.

Norme de drept germane

Art. 191 Legea germană privind organizarea și funcționarea instanțelor (GVG) [Excluderea și refuzul desemnării interpretului]

În ce privește interpretul se vor aplica corespunzător dispozițiile privind excluderea și refuzul desemnării martorilor-expert. Decizia o va lua instanța sau judecătorul care a desemnat interpretul.

Coroborat cu art. 33 alin. 1 Cod de Procedură Penală:

Art. 33 Ascultarea celeilalte părți înainte de pronunțarea unei hotărâri

(1) Instanța va decide în faza de judecată a procesului penal după audierea participanților.

(2) Hotărârea instanței pronunțată în afara fazei de judecată este dispusă după ascultarea punctului de vedere al procurorului sau depunerea unei declarații scrise de către acesta.

(3) În cazul unei hotărâri conform alin. 2 orice alt participant va fi audiat înainte ca împotriva sa să fie reținute fapte sau probe în legătură cu care încă nu a fost audiat.

(4) Atunci când se dispune măsura arestului preventiv, a instituirii sechestrului asigurator sau alte măsuri nu se va face aplicarea dispozițiilor de la alin. 3, dacă audierea prealabilă ar fi de natură să pericliteze scopul măsurii dispuse. Dispoziția de la alin. 3 nu va aduce atingere prevederilor care reglementează în mod special audierea participanților.

Contestația este posibilă doar pe calea recursului.

Extras directivă

(6) Dacă este cazul, se pot folosi tehnologii de comunicare cum ar fi videoconferința, telefonul sau internetul, cu excepția cazului în care prezența fizică a interpretului este necesară pentru a garanta caracterul echitabil al procedurilor.

Norme de drept germane

Art. 185 (1a) Legea germană privind organizarea și funcționarea instanțelor (GVG)

Instanța poate permite ca în timpul ședinței de judecată, audierii sau interogatoriului interpretul să se afle într-un alt loc. Ședința de judecată, audierea sau interogatoriul vor fi transmise în timp real prin imagine și sunet la locul respectiv și în sala de judecată.

Extras directivă

(8) Interpretarea furnizată în temeiul prezentului articol trebuie să fie de o calitate suficientă să garanteze caracterul echitabil al procedurilor, în special prin garantarea faptului că persoanele suspectate sau acuzate cunosc cazul instrumentat împotriva lor și pot să își exercite dreptul la apărare. Vezi art. 5

Norme de drept germane

Vezi art. 5 CPP

Extras directivă

Articolul 3

Dreptul la traducerea documentelor esențiale

(1) Statele membre se asigură că persoanelor suspectate sau acuzate, care nu înțeleg limba în care se desfășoară procedurile penale respective, li se furnizează într-un interval rezonabil de timp traducerea scrisă a tuturor documentelor esențiale pentru a se garanta faptul că respectivele persoane pot să își exercite dreptul la apărare și pentru a garanta caracterul echitabil al procedurilor.

(2) Documentele esențiale includ orice decizie de privare de libertate a unei persoane, orice rechizitoriu sau act de inculpare și orice hotărâre judecătorească.

(3) Autoritățile competente decid în fiecare caz în parte dacă mai există și alte documente esențiale. Persoanele suspectate sau acuzate sau avocații acestora pot înainta o cerere motivată în acest scop.

Norme de drept germane

Art. 187 Legea germană privind organizarea și funcționarea instanțelor (GVG) [Interpreții pentru persoanele învinuite sau condamnate]

(1) Instanța va desemna pentru persoana învinuită sau condamnată care nu cunoaște limba germană sau care are deficiențe de auz sau de vorbire un interpret sau traducător, în măsura în care acesta este necesar pentru exercitarea drepturilor sale procesual penale. Instanța va informa persoana învinuită, într-o limbă pe care aceasta o înțelege, cu privire la faptul că are dreptul să solicite pe întreaga durată a procesului penal să i se acorde cu titlu gratuit un interpret sau traducător.

(2) În scopul exercitării drepturilor procesual penale ale persoanei învinuite care nu cunoaște limba germană este necesară, de regulă, traducerea scrisă a deciziilor care privesc măsurile privative de libertate, precum și a rechizitoriilor, amenzilor penale și a sentințelor nedefinitive. Traducerea scrisă doar a anumitor pasaje va fi suficientă dacă prin aceasta se respectă drepturile procesual penale ale persoanei învinuite. Traducerea scrisă va fi pusă de îndată la dispoziția persoanei învinuite. În locul traducerii scrise poate fi efectuată traducerea orală a documentelor sau rezumatul oral al conținutului documentelor dacă prin aceasta se respectă drepturile procesual penale ale persoanei învinuite. Această condiție se prezumă a fi îndeplinită atunci când persoana învinuită are un apărător.

(3) Persoana învinuită poate renunța în mod efectiv la traducerea scrisă doar dacă a fost informată în prealabil cu privire la dreptul la traducere scrisă pe care îl are conform alin. 1 și 2 și cu privire la efectele renunțării la traducerea scrisă. Informarea conform teza 1 și renunțarea persoanei învinuite vor fi consemnate în scris.

(4) Dispozițiile de la alin. 1 se aplică corespunzător persoanelor care au dreptul conform art. 395 Cod de Procedură Penală de a se constitui părți civile în cadrul procesului penal.

Extras directivă

(5) Statele membre se asigură că, în conformitate cu procedurile din legislația națională, persoanele suspectate sau acuzate au dreptul să exercite o cale de atac împotriva oricărei decizii care dispune că nu este necesară traducerea documentelor sau a unor părți din acestea și că, atunci când s-a asigurat traducerea, respectivele persoane au posibilitatea

de a reclama faptul că traducerea nu este de o calitate suficientă pentru a garanta caracterul echitabil al procedurilor.

Norme de drept germane

Contestație doar prin intermediul căilor de atac ordinare, în special recursul (interzicerea valorificării probelor sau încălcarea principiului audiatur et altera pars, respectiv al principiului garantării unui proces echitabil).

Extras directivă

(9) Traducerea furnizată în temeiul prezentului articol trebuie să fie de o calitate suficientă să garanteze caracterul echitabil al procedurilor, în special prin garantarea faptului că persoanele suspectate sau acuzate cunosc cazul instrumentat împotriva lor și pot să își exercite dreptul la apărare.

Vezi art. 5

Norme de drept germane

Vezi art. 5 CPP

Extras directivă

Articolul 5

Calitatea interpretării și a traducerii

(1) Statele membre iau măsuri concrete pentru a garanta faptul că interpretarea și traducerea furnizate îndeplinesc standardele de calitate prevăzute la articolul 2 alineatul (8) și la articolul 3 alineatul (9).

(2) În vederea promovării caracterului adecvat al interpretării și traducerii, precum și a accesului eficient la acestea, statele membre depun eforturile necesare pentru crearea unui registru sau a mai multor registre cuprinzând traducătorii și interpreții independenți care sunt calificați corespunzător. După crearea registrului sau a registrelor, acestea se pun, după caz, la dispoziția avocaților și a autorităților competente.

Norme de drept germane

Bază de date la nivel federal începând de la data de 01.10.2016:

<http://www.justiz-dolmetscher.de/>

Autorizare generală art. 189 alin. 2 Legea privind organizarea și funcționarea instanțelor (GVG) pentru landul federal Baden-Württemberg (exemplu):

Art. 14 și 15 lit. b Normele de punere în aplicare a Legii privind organizarea și funcționarea instanțelor (AGGVG) coroborat cu dispoziție administrativă din anul 2010

Dispoziție administrativă de modificare a Dispoziției administrative a Ministerului Justiției pentru aplicarea art. 14 și 15 lit. b Normele de punere în aplicare a Legii privind organizarea și funcționarea instanțelor (AGGVG) din 5 mai 2010 - cerere: 3162/0083 -

- Revista Die Justiz

Referitor la: Dispoziție administrativă din 6 decembrie 2006 - cerere: 3162/0083 -

(Revista Die Justiz 2007 pagina 106)

I.

Pentru aplicarea dispozițiilor de la art. 14 și 15 lit. b din Normele de punere în aplicare a Legii privind organizarea și funcționarea instanțelor (AGGVG) se dispune după cum urmează:

1 Verificarea cererii (art. 14 alin. 2 și 3, art. 14 lit. a, art. 15 alin. 2 Normele de punere în aplicare a Legii privind organizarea și funcționarea instanțelor (AGGVG) de autorizare generală ca interpret folosit în domeniul justiției, precum și a cererii de autorizare ca traducător de documente judiciare

1.1 În scopul verificării îndeplinirii condițiilor prevăzute la art. 14 alin. 3 teza 1 nr. 1, 2 și 3 din Normele de punere în aplicare a Legii privind organizarea și funcționarea instanțelor (AGGVG) solicitantul va depune

- un CV sub formă de tabel,

- declarație pe propria răspundere dacă face obiectul unei proceduri de urmărire penală,

- declarație pe propria răspundere cu privire la situația materială prin care să dea asigurări că situația sa materială este una corespunzătoare. Dacă este necesar, se vor anexa certificate emise în limbi străine, însoțite de traducerea autorizată în limba germană.

1.2 În scopul verificării îndeplinirii condițiilor prevăzute la art. 14 alin. 2 și alin. 3 teza 1 nr. 3 din Normele de punere în aplicare a Legii privind organizarea și funcționarea instanțelor (AGGVG) se va obține – fără a aduce atingere dispozițiilor de la art. 14 lit. a alin. 2 din Normele de punere în aplicare a Legii privind organizarea și funcționarea instanțelor AGGVG – un extras din Registrul Federal Central conform art. 41 alin. 1 nr. 1 și alin. 4 din Legea privind Registrul central (BZRG).

1.3. În scopul verificării îndeplinirii condițiilor prevăzute la art. 14 alin. 3 teza 1 nr. 4 din Normele de punere în aplicare a Legii privind organizarea și funcționarea instanțelor (AGGVG) (capacitatea profesională), solicitantul va depune certificatul sau diploma privind absolvirea examenului de specialitate.

1.3.1 În acest scop se va face dovada absolvirii unui examen conform Ordonanței Ministerului Educației privind examinarea traducătorilor și interpreților din 21 octombrie 1997 (Monitorul Oficial Baden

Württemberg, pagina 484), modificat prin Ordonanța Ministerului Educației de modificare a Ordonanței privind examinarea traducătorilor și interpreților din 21 ianuarie 2004 (Monitorul Oficial Baden Württemberg, pagina 81) sau a unui alt examen de stat pentru interpreți și traducători susținut într-un alt land federal corespunzător Directivei Ministerului Educației privind procedura de recunoaștere a examenelor pentru traducători și interpreți.

1.3.2 Acordul privind Spațiul Economic European prezintă relevanță în relația cu Islanda, Liechtenstein și Norvegia. Solicitanții care sunt cetățeni elvețieni sunt asimilați începând de la data de 1 iunie 2002 din acest punct de vedere cetățenilor Uniunii Europene (art. 14 alin. 3 teza 1 nr. 1 din Normele de punere în aplicare a Legii privind organizarea și funcționarea instanțelor (AGGVG).

1.3.3 În cazul în care există dubii cu privire la aspectul dacă documentul de calificare depus a fost emis în urma absolvirii unui examen de stat sau a unui examen similar sau de o diplomă, un certificat sau un alt document care atestă calificarea profesională în înțelesul dispozițiilor de la art. 14 lit. a alin. 1 din Normele de punere în aplicare a Legii privind organizarea și funcționarea instanțelor (AGGVG) sau dacă eventual este necesară susținerea unui examen suplimentar, solicitantul va prezenta documentul de calificare profesională Consiliului Administrativ de la Karlsruhe (Regierungspräsidium Karlsruhe), Direcția 7 - Școală și educație – Oficiul pentru examinarea traducătorilor și interpreților, în vederea susținerii unui alt examen.

2. Directiva 2012/13/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2012 privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale

Sistematica obligațiilor de informare care revin organelor de urmărire penală în relația cu persoanele învinuite este în dreptul german cu totul diferită față de sistematica noii Directive 2012/13/UE privind dreptul la informare. În timp ce aceasta din urmă este structurată pe drepturile la informare, dreptul procesual penal german are în vedere fiecare fază procesuală și organul care desfășoară activități în respectiva fază procesuală. Există, de asemenea, și interferențe cu Directiva 2010/64/UE privind dreptul la traducere și interpretare în cadrul procedurilor penale, de exemplu noua reglementare are la bază la art. 187 I 2 din Legea germană privind organizarea și funcționarea instanțelor (GVG) obligația de informare prevăzută la art. 3 Id din Directiva 2012/13/UE cu privire la drepturile stabilite prin Directivă. Legea de transpunere nu mai prevede – independent de adaptarea așa numitei „Letter of Rights“ de la 114 lit. b II CPP – decât o obligație, la origine nouă, de informare, mai exact cu privire la dreptul de a beneficia de un apărător din oficiu (art. 136 I 3, 114 lit. b II 1 nr. 4 lit. a CPP). Celelalte obligații de informare prevăzute la art. 3, 4, 5 și 6

din Directiva 2012/13/UE sunt deja cunoscute de dreptul german, după cum rezultă din următoarea analiză comparativă a principalelor prevederi ale Directivei față de dispozițiile din dreptul german.

Extras directivă

Articolul 3

Dreptul la informare cu privire la drepturi

(1) Statele membre se asigură că persoanele suspectate sau acuzate sunt informate prompt cu privire la cel puțin următoarele drepturi procedurale, astfel cum se aplică în dreptul intern, pentru a asigura posibilitatea exercitării efective a drepturilor respective:

- a) dreptul de a fi asistat de un avocat;
- b) orice drept la consiliere juridică gratuită și condițiile pentru obținerea unei astfel de consilieri;
- c) dreptul de a fi informat cu privire la acuzare, în conformitate cu articolul 6;
- d) dreptul la interpretare și traducere;
- e) dreptul de a păstra tăcerea.

(2) Statele membre garantează că informațiile puse la dispoziție în conformitate cu alineatul (1) sunt furnizate oral sau în scris, într-un limbaj simplu și accesibil, ținând seama de orice nevoie specială a persoanelor suspectate vulnerabile sau acuzate vulnerabile.

Norme de drept germane

Art. 136 [1] CPP Prima audiere

(1) La începutul primei audieri învinuitul va fi informat cu privire la fapta reținută în sarcina sa și dispozițiile penale aplicabile. Învinuitul va fi informat cu privire la faptul că legea îi permite să se exprime în legătură cu învinuirea care i se aduce sau să nu facă declarații în cauză, precum și că oricând, chiar și anterior audierii sale, poate fi asistat de un avocat ales. De asemenea, va fi informat că poate solicita în apărarea sa administrarea de probe și că, în conformitate cu dispozițiile de la art. 40 alin. 1 și 2, poate solicita desemnarea unui apărător în sensul dispozițiilor de la art. 141 alin. 1 și 3. În anumite cazuri învinuitul va fi informat și cu privire la faptul că se poate exprima în scris, precum și cu privire la posibilitatea unei tranzacții judiciare între făptuitor și victimă.

(2) Audierea îi va da posibilitatea învinuitului de a elimina suspiciunile care planează asupra sa și de a valorifica circumstanțele care îl favorizează.

(3) La prima audiere a învinuitului se vor consemna și circumstanțele personale ale învinuitului.

Art. 136 lit. a CPP – Metode de audiere interzise; interdicții privind valorificarea probelor

(1) Libertatea învinuitului de a gândi și de a-și manifesta voința nu va putea fi limitată prin abuz, prin extenuare, prin intervenție asupra corpului acestuia, prin administrarea de substanțe, prin acte de cruzime, prin înșelăciune sau prin hipnoză. Coerciția va putea fi aplicată în măsura permisă de dreptul procesual penal. Se interzice amenințarea cu aplicarea unei măsuri inadmisibile și promisiunea unui avantaj care nu este prevăzut legal.

(2) Nu sunt permise măsurile care afectează memoria sau capacitatea de discernământ a învinuitului.

(3) Interdicțiile de la alin. 1 și 2 se aplică independent de acordul învinuitului. Declarațiile luate cu încălcarea acestei interdicții nu vor putea fi valorificate nici atunci când învinuitul este de acord cu valorificarea acestora.

Art. 163 lit. a CPP – Audiarea învinuitului

(1) Învinuitul va fi audiat cel mai târziu înainte de finalizarea cercetărilor, cu excepția cazului în care se dispune încetarea acestora. Dispozițiile de la art. 58 lit. a alin. 1 teza 1, alin. 2 și 3, precum și art. 58 lit. b se vor aplica corespunzător. În cauzele simple este suficient să i se dea ocazia de a se exprima în scris.

(2) În cazul în care învinuitul solicită strângerea de probe în scopul dezincredințării sale, acestea vor fi strânse dacă prezintă relevanță.

(3) Învinuitul este obligat să se prezinte atunci când este citat de către procuror. Art. 133 – 136 lit. a și 168 lit. c alin. 1 și 5 se vor aplica corespunzător. Cu privire la legalitatea citării se pronunță, la cererea învinuitului, instanța competentă conform art. 162. Dispozițiile de la art. 297 - 300, 302, 306 - 309, 311 lit. a și 473 lit. a se vor aplica corespunzător. Decizia instanței este definitivă.

(4) La prima audiere a învinuitului de către organele de poliție învinuitul va fi informat cu privire la învinuirea care i se aduce. Pentru audiarea învinuitului de către organele de poliție sunt aplicabile și dispozițiile de la art. 136 alin. 1 teza 2, 3, 4, alin. 2, 3 și art. 136 lit. a.

(5) Dispozițiile de la art. 187 alin. 1, 2, 3 și art. 189 alin. 4 din Legea privind organizarea și funcționarea instanțelor se vor aplica corespunzător.

În faza de judecată:

Art. 243 alin. 5 CPP

Inculpatul va fi informat de îndată cu privire la faptul că este alegerea sa de a se exprima cu privire la acuzațiile care i se aduc sau de a nu face declarații în cauză. Dacă inculpatul este dispus să facă declarații, va fi audiat în cauză în conformitate cu dispozițiile de la art. 136 alin. 2.

Extras directivă

Articolul 4

Nota privind drepturile cu privire la arestare

(1) Statele membre se asigură că persoanelor suspectate sau acuzate care sunt arestate sau reținute li se furnizează cu promptitudine o Notă scrisă privind drepturile. Persoanelor în cauză li se va oferi oportunitatea de a citi Nota privind drepturile și li se va permite să păstreze această notă pe toată perioada în care sunt private de libertate.

(2) Pe lângă informațiile furnizate în conformitate cu articolul 3, Nota privind drepturile menționată la alineatul (1) din prezentul articol cuprinde informații cu privire la următoarele drepturi, astfel cum se aplică ele în conformitate cu dreptul intern:

- a) dreptul de acces la materialele cauzei;
- b) dreptul de a informa autoritățile consulare și o persoană;
- c) dreptul de acces la asistență medicală de urgență; și
- d) numărul maxim de ore sau de zile pentru care persoana suspectată sau acuzată poate fi privată de libertate înainte de a se ajunge în fața unei autorități judiciare.

(3) Nota privind drepturile cuprinde, de asemenea, informații de bază cu privire la orice posibilitate, în temeiul dreptului intern, de a contesta legalitatea arestării, de a obține o revizuire a detenției sau de a solicita eliberarea provizorie.

(4) Nota privind drepturile se redactează într-un limbaj simplu și accesibil. Un model orientativ de Notă privind drepturile este prevăzut în anexa I.

(5) Statele membre se asigură că persoanele suspectate sau acuzate primesc Nota privind drepturile scrisă în limba pe care o înțeleg. În cazul în care Nota privind drepturile nu este disponibilă în limba corespunzătoare, persoanele suspectate sau acuzate sunt informate pe cale verbală, într-o limbă pe care o înțeleg, cu privire la drepturile de care beneficiază. Ulterior, persoanele respective trebuie să primească fără întârziere nejustificată Nota privind drepturile, într-o limbă pe care o înțeleg.

Norme de drept germane

Art. 114 lit. b CPP Informarea învinuitului arestat

(1) Învinuitul arestat va fi informat fără întârziere, în formă scrisă, într-o limbă pe care o înțelege, cu privire la drepturile sale. În cazul în care informarea scrisă nu este în mod manifest suficientă, învinuitul arestat va fi informat și oral. Se va proceda similar atunci când informarea scrisă nu este posibilă; cu toate acestea informarea scrisă va fi efectuată de îndată ce ea devine posibilă. Învinuitul va confirma în scris faptul că a fost

informat; în cazul în care refuză, acest refuz va fi consemnat la dosarul cauzei.

(2) Prin informarea prevăzută la alin. 1 învinuitului i se va comunica faptul că

1.va fi prezentat fără întârziere, cel mai târziu în ziua următoare reținerii sale, în instanță care îl va audia și va dispune cu privire la menținerea măsurii privative de libertate,

2.are dreptul de a se exprima cu privire la învinuirea care i se aduce sau de a nu face declarații,

3.poate solicita strângerea anumitor probe în scopul de a se dezincrimina,

4.poate fi asistat oricând, chiar și anterior audierii sale, de un apărător ales,

4a.în cazurile prevăzute la art. 140 alin. 1 și 2 poate solicita desemnarea unui apărător în conformitate cu dispozițiile de la art. 141 alin. 1 și 3,

5.are dreptul de a solicita a fi consultat de către un medic ales de învinuit,

6.poate lua legătura cu un aparținător sau cu o persoană de încredere, în măsura în care prin aceasta nu se periclitează scopul cercetărilor,

7.în conformitate cu dispozițiile de la art. 147 alin. 7 poate solicita informații și copii de pe actele de la dosarul cauzei, dacă nu dispune de un apărător, și

8.dacă judecătorul competent menține măsura arestului preventiv

a)poate contesta mandatul de arestare sau poate solicita o verificare a măsurii privative de libertate (art. 117 alin. 1 și 2) și o ședință publică de judecată (art. 118 alin. 1 și 2),

b)în cazul respingerii contestației poate solicita pronunțarea unei hotărâri judecătorești în conformitate cu dispozițiile de la art. 119 alin. 5 și

c)împotriva hotărârilor și măsurilor autorităților poate solicita pe parcursul executării măsurii arestului preventiv pronunțarea unei hotărâri în conformitate cu dispozițiile de la art. 119 lit. a alin. 1.

Învinuitul va fi informat cu privire la dreptul apărătorului de acces la actele de la dosarul cauzei în conformitate cu dispozițiile de la art. 147. Învinuitul care nu cunoaște suficient de bine limba germană sau care are deficiențe de auz sau de vorbire va fi informat într-o limbă pe care o înțelege cu privire la faptul că are dreptul, în conformitate cu dispozițiile de la art. 187 alin. 1 - 3 din Legea privind organizarea și funcționarea instanțelor, pe toata durata procesului penal de a beneficia cu titlu gratuit de serviciile unui interpret sau traducător. Învinuitul cetățean străin va fi informat cu privire la faptul că poate solicita informarea reprezentanței

consulare a statului său de cetățenie și că poate comunica cu aceasta în scris.

Extras directivă

Articolul 6

Dreptul la informare cu privire la acuzare

(1) Statele membre se asigură că persoanele suspectate sau acuzate primesc informații cu privire la fapta penală de a cărei comitere aceasta sunt suspectate sau acuzate. Informațiile respective se furnizează cu promptitudine și cu detaliile necesare pentru a se putea garanta caracterul echitabil al procedurilor și exercitarea efectivă a dreptului la apărare.

(2) Statele membre se asigură că persoanele suspectate sau acuzate care sunt arestate sau reținute sunt informate cu privire la motivele arestării sau reținerii, inclusiv cu privire la fapta penală de a cărei comitere sunt suspectate sau acuzate.

(3) Statele membre se asigură că, cel târziu la prezentarea fondului acuzării în instanță, se oferă informații detaliate cu privire la acuzare, inclusiv natura și încadrarea juridică a infracțiunii, precum și forma de participare a persoanei acuzate.

(4) Statele membre se asigură că persoanele suspectate sau acuzate sunt informate cu promptitudine cu privire la orice modificare a informațiilor oferite în conformitate cu prezentul articol, acolo unde este necesar pentru a garanta caracterul echitabil al procedurilor.

Norme de drept germane

Vezi Articolul 2 CPP: Dispozițiile germane reglementează atât informarea cu privire la drepturi, cât și informarea despre învinuirile care i se aduc învinutului.

Extras directivă

Articolul 7

Dreptul de acces la materialele cauzei

(1) Atunci când o persoană este arestată și reținută în orice etapă a procesului penal, statele membre se asigură că documentele referitoare la cauza specifică, aflate în posesia autorităților competente și care sunt esențiale pentru a contesta în mod efectiv, în conformitate cu dreptul intern, legalitatea arestării sau reținerii, sunt puse la dispoziția persoanelor arestate sau a avocaților acestora.

(2) Statele membre se asigură că autoritățile competente acordă persoanelor suspectate sau învinuite sau avocaților acestora accesul cel puțin la toate mijloacele de probă aflate în posesia lor, indiferent dacă sunt

în apărarea sau împotriva persoanelor suspectate sau acuzate, pentru a garanta caracterul echitabil al procedurilor și pentru a pregăti apărarea.

(3) Fără a aduce atingere alineatului (1), accesul la materialele menționate la alineatul (2) se acordă în timp util pentru a permite exercitarea efectivă a drepturilor în materie de apărare și cel târziu la prezentarea fondului acuzării în instanță. În cazul în care alte mijloace de probă intră în posesia autorităților competente, acestea acordă accesul la ele în timp util pentru a putea fi luate în considerare.

Norme de drept germane

Art. 147 CPP Dreptul de a avea acces la actele de la dosarul cauzei; dreptul de a vedea probele; dreptul la informații al învinuitului

(1) Apărătorul are dreptul de a avea acces la actele de la dosarul cauzei aflat la instanță sau la actele care ar fi trimise în instanță în cazul sesizării instanței, precum și să vadă probele păstrate în camera de corpuri delict.

(2) Dacă finalizarea cercetărilor nu este încă menționată la dosar, apărătorului îi poate fi respinsă cererea de a avea acces la actele de la dosar sau la anumite acte de la dosar, precum și de a vedea probele, dacă prin aceasta s-ar periclita scopul cercetărilor. Dacă sunt îndeplinite condițiile de la teza 1 și dacă învinuitul se află în stare de arest preventiv sau această măsură a fost solicitată în cazul reținerii persoanei, apărătorului îi vor fi aduse la cunoștință într-un mod corespunzător informațiile esențiale pentru aprecierea legalității măsurii privative de libertate; de regulă în astfel de cazuri se acordă permisiunea de a consulta actele de la dosar.

(3) Accesul la procesele verbale de audiere a învinuitului și la cele privind măsurile de instrucție ale judecătorului la care a fost permisă prezența apărătorului sau ar fi trebuit să fie permisă, precum și la expertizele întocmite de martorii experți nu va putea fi refuzat apărătorului în nici o fază a procesului penal.

(4) La cerere apărătorului îi va fi permis, în măsura în care nu există motive relevante pentru contrariul, să ia cu sine actele, cu excepția probelor, pentru a le consulta la sediul sau locuința sa. Decizia nu poate fi contestată.

(5) Cu privire la acordarea dreptului de a avea acces la actele de la dosar dispune, în fazele premergătoare și după finalizarea definitivă a procesului penal, parchetul, în celelalte faze președintele instanței sesizate cu soluționarea cauzei. În cazul în care parchetul refuză accesul la actele de la dosar, după ce finalizarea cercetărilor a fost menționată la dosar, refuză accesul în temeiul dispozițiilor de la alin. 3 sau în cazul în care învinuitul nu se află în stare de libertate, poate fi solicitată pronunțarea unei hotărâri judecătorești de către instanța competentă conform dispozițiilor de

la art. 162. Dispozițiile de la art. 297 - 300, 302, 306 - 309, 311 lit. a și 473 lit. a se vor aplica corespunzător. Aceste hotărâri nu vor fi motivate dacă prin prezentarea motivelor ar putea fi periclitat scopul cercetărilor.

(6) În cazul în care motivul pentru refuzul acordării accesului la actele de la dosar nu a dispărut deja, parchetul va suspenda ordonanța cel mai târziu o dată cu finalizarea cercetărilor. Apărătorul va fi încunoștințat de îndată ce are din nou dreptul neîngrădit de a avea acces la actele de la dosar.

(7) Învinuitului care nu este asistat de un apărător îi vor fi furnizate la cerere informații și copii de la dosar în măsura în care aceasta este necesar pentru o apărare corespunzătoare, nu este de natură a periclita scopul cercetărilor, chiar și în cadrul unui alt proces penal, și nu contravine intereselor protejate ale unor terți. Dispozițiile de la alin. 2 teza 2 prima jumătate de teză, alin. 5 și art. 477 alin. 5 se vor aplica corespunzător.

Extras directivă

(4) Prin derogare de la alineatele (2) și (3), cu condiția ca aceasta să nu aducă prejudicii dreptului la un proces echitabil, accesul la anumite materiale poate fi refuzat, în cazul în care astfel de acces ar putea conduce la periclitarea gravă a vieții sau a drepturilor fundamentale ale unei alte persoane sau dacă refuzul este strict necesar pentru apărarea unui interes public important, ca de exemplu în cazurile în care accesul poate prejudicia o anchetă în curs sau poate afecta grav securitatea internă a statului membru în care se desfășoară procedurile penale. Statele membre se asigură că, în conformitate cu dispozițiile dreptului intern, decizia prin care se refuză accesul la anumite materiale în conformitate cu prezentul alineat este luată de o autoritate judiciară sau poate face, cel puțin, obiectul controlului judiciar.

Norme de drept germane

Vezi art. 7 alin. 1 și 2 CPP

Extras directivă

Articolul 8

Verificare și remediere

(1) Statele membre se asigură că se ține o evidență a tuturor informațiilor puse la dispoziția persoanelor suspectate sau acuzate în conformitate cu articolele 3-6, în conformitate cu procedura de ținere a evidențelor menționată în legislația statului membru respectiv.

(2) Statele membre se asigură că persoanele suspectate sau acuzate sau avocații acestora au dreptul să conteste, în conformitate cu procedurile din dreptul intern, posibila incapacitate sau refuzul autorităților competente de a furniza informații în conformitate cu prezenta directivă.

Norme de drept germane

Contestație doar prin intermediul căilor de atac ordinare, în special recursul (interdicții privind valorificarea probelor sau încălcarea principiului ascultării și a celeilalte părți înainte de pronunțarea unei hotărâri, respectiv a dreptului la un proces echitabil).

II. Decizii și soluții ale instanțelor de control judiciar / supreme pentru anumite aspecte deosebite în legătură cu aplicarea directivelor.

1. Curtea Federală de Justiție

a. Informarea învinuitului

După un meci de fotbal din Bundesliga, în parcarele stadionului autoturismele susținătorilor echipei oaspete sunt date cu spray în culorile echipei gazdă, sub formă de zvastici. Este alertată poliția și lucrătorii de poliție care se prezintă la fața locului întreabă un grup de persoane care se afla în apropierea parcarii dacă au văzut cine a dat cu spray pe mașinile parcate. Lucrătorii de poliție nu aduc la cunoștința persoanelor din grup că au calitatea de învinuit. B, care se află printre persoanele din grup, răspunde lucrătorului de poliție P pe un ton agresiv: „Fiecare idiot care parchează aici și nu e de-al nostru primește de la noi un suvenir pe mașină.” B este acuzat de și condamnat pentru distrugere (art. 303 CP) și utilizare de însemne ale unor organizații neconstituționale (art. 86 lit. a CP). În motivarea sentinței instanța își întemeiază convingerea cu privire la săvârșirea infracțiunilor de către B, care nu are condamnări anterioare și în faza de judecată nu a făcut declarații, și pe afirmațiile sale față de lucrătorul de poliție P pe care acesta le-a redat în calitate de martor în faza de judecată. Apărătorul V, care în faza de judecată a contestat imediat după audierea lui P în calitate de martor reținerea de către instanță a acelor afirmații ale învinuitului B, atacă sentința pe calea recursului. În motivarea recursului critică reținerea de către instanța de fond a afirmațiilor învinuitului B.

Este recursul întemeiat?

Problema:

Doar atunci când o persoană este **învinuită** va trebui **informată** anterior audierii sale, mai exact

- În cazul unei audieri de către organele de poliție în calitate de învinuit conform dispozițiilor de la art. 163 lit. a alin. 4, 136 alin. 1 CPP,

- În cazul unei audieri de către organele de parchet în calitate de învinuit conform dispozițiilor de la art. 163 lit. a alin. 3, 136 alin. 1 CPP și

- În cazul unei audieri de către judecătorul de instrucție în calitate de învinuit conform dispozițiilor de la art. 136 alin. 1 CPP sau art. 115 alin. 3, 115 lit. a alin. 2 CPP.

O persoană poate dobândi calitatea de **învinuit**

1. fie printr-un **comportament al poliției, parchetului sau judecătorului de instrucție** din care rezultă **voința acestora de urmărire** a persoanei pentru săvârșirea unei fapte penale

2. fie prin existența unei **suspiciuni grave** împotriva persoanei.

Referitor la punctul 1.

Indiferent dacă împotriva unei persoane există o suspiciune gravă, o persoană dobândește calitatea de învinuit fie și doar printr-un **comportament al poliției, parchetului sau judecătorului de instrucție**, dacă din comportamentul exterior al poliției, parchetului sau judecătorului de instrucție rezultă în mod clar **dorința acestora de urmărire** a persoanei pentru săvârșirea unei fapte penale (Curtea Federală de Justiție BGH NStZ 1997, 398 – cu trimitere la textul de la **art. 397 alin. 1 Cod fiscal**; Curtea Federală de Justiție BGH NJW 2007, 2706, 2707).

Un astfel de comportament al poliției, parchetului sau judecătorului de instrucție care să atragă după sine calitatea de învinuit există de exemplu atunci când

a) împotriva persoanei se dispune o măsură care în CPP este prevăzută ca măsură împotriva persoanei învinuite, de exemplu

- reținerea, art. 127 CPP,
- emiterea de către judecătorul de instrucție a unui mandat de arestare, art. 112 CPP, sau solicitarea parchetului în acest sens sau propunerea poliției față de parchet cu privire la solicitarea de emitere a unui mandat de arestare,
- recoltarea de probe de sânge în temeiul dispozițiilor de la art. 81 lit. a CPP (și nu art. 81 lit. c alin. 2 CPP),
- percheziția domiciliară efectuată în temeiul dispozițiilor de la art. 102 CPP (și nu art. 103 CPP).

b) persoana este audiată în calitate de martor, dar comportamentul organului care efectuează audierea martorului indică în mod clar faptul că dorește să determine martorul, prin presiuni sau afirmații de genul „Prin declarațiile dumneavoastră deveniți din ce în ce mai suspect“, să recunoască săvârșirea faptei penale.

Însă: Simpla informare a martorului în conformitate cu dispozițiile de la art. 55 alin. 2 CPP nu îl transformă pe acesta automat în învinuit (Curtea Federală de Justiție BGH NJW 2007, 2706).

Referitor la punctul 2.

Indiferent dacă poliția, parchetul sau judecătorul de instrucție a dispus deja măsuri specifice etapei de urmărire penală, persoana dobândește calitatea de învinuit și atunci când împotriva persoanei există o **suspiciune gravă** care se întemeiază pe fapte, Curtea Federală de Justiție BGH Culegere spețe penale 37, 48, 52; Curtea Federală de Justiție BGH NJW 2007, 2706, 2708 (Simplele presupuneri sau suspiciunea vagă cum că persoana ar fi săvârșit infracțiunea nu conduc încă la dobândirea calității de învinuit).

Soluție:

Recursul este întemeiat în conformitate cu dispozițiile de la **art. 337 CPP** atunci când

- există o **încălcare a legii**
- și
- sentința de condamnare **se întemeiază** pe această încălcare a legii.

Ca posibilă încălcare a legii poate intra în discuție o încălcare a dispozițiilor de la **art. 163 lit. a alin. 4, 136 alin. 1 CPP** (omiterea informării învinuitului B, în special omiterea informării acestuia cu privire la dreptul de a nu face declarații). Dispozițiile de la art. 163 lit. a alin. 4, 136 alin. 1 CPP sunt însă încălcate doar dacă B la momentul când a fost întrebat de către lucrătorul de poliție ar fi avut deja calitatea de învinuit. La momentul respectiv însă nu exista nici un indiciu concludent cu privire la săvârșirea infracțiunilor de către B. Din împrejurarea că B împreună cu alte persoane se afla în apropierea parării (= în apropierea locului săvârșirii infracțiunii) rezultă doar o presupunere sau o vagă suspiciune, dar nu o suspiciune gravă, fondată cu privire la B ca autor al infracțiunilor.

Dat fiind că la momentul când a fost întrebat de către lucrătorul de poliție B încă nu dobândise calitatea de învinuit, nu a existat nici obligația de a fi informat în calitate de învinuit înainte de a i se adresa întrebarea respectivă. Astfel lucrătorii de poliție nu au încălcat dispozițiile de la art. 163 lit. a alin. 4, 136 alin. 1 CPP.

Din acest motiv, având în vedere lipsa unei încălcări a legii, recursul nu este întemeiat.

b. Informare (variație speța a)

Speța de mai sus, cu diferența că lucrătorul de poliție observă, înainte să îi adreseze lui B respectiva întrebare, că B are mâinile murdare de vopsea, de aceeași culoare ca și vopseaua folosită pentru redarea însemnelor naziste (zvastici) pe mașini.

Problema:

La fel ca în speța de mai sus

Soluția:

Recursul este întemeiat în conformitate cu dispozițiile de la **art. 337 CPP** atunci când

- există o **încălcare a legii**
- și**
- sentința de condamnare **se întemeiază** pe această încălcare a legii.

Încălcare a legii:

B avea la momentul când i s-a adresat respectiva întrebare de către lucrătorul de poliție calitatea de „**învinuit**”: în baza faptului că avea mâinile murdare de vopsea de aceeași culoare ca cea folosită pentru redarea însemnelor naziste (zvastici) pe mașini, existau indicii solide că B, care se afla în apropierea locului săvârșirii infracțiunilor, este autorul acestora.

Așa fiind, lucrătorul de poliție ar fi trebuit să îl informeze pe B, înainte să îi adreseze întrebarea, în conformitate cu dispozițiile de la art. 163 lit. a alin. 4, art. 136 alin. 1 CPP, în calitate de învinuit – așadar în special cu privire la dreptul de a nu face declarații. Având în vedere faptul că lucrătorul de poliție P nu a procedat de această manieră, s-a produs o încălcare a dispozițiilor de la art. 136 alin. 1 CPP coroborat cu art. 163 lit. a alin. 4 CPP (Poliția dispune de un spațiu de manevră în ce privește aprecierea dacă împotriva unei persoane există o suspiciune gravă și prin urmare persoana trebuie informată în conformitate cu dispozițiile de la art. 163 lit. a alin. 4, 136 alin. 1 CPP în calitate de învinuit. Dacă aprecierea poliției conform căreia, în baza faptelor existente, (încă) nu există o suspiciune gravă împotriva unei persoane și așa fiind persoana nu trebuie (încă) informată în calitate de învinuit în conformitate cu dispozițiile de la art. 163 lit. a alin. 4, art. 136 alin. 1 CPP, este plauzibilă, nu avem de-a face cu o încălcare a dispozițiilor de la art. 163 lit. a alin. 4, 136 alin. 1 CPP. Dar dacă această apreciere a poliției – astfel cum este cazul în speța de față – nu mai este plauzibilă având în vedere faptele care justifică suspiciunea, atunci poliția, omițând să procedeze la informarea învinuitului, depășește în mod obiectiv și arbitrar limitele marjei de manevră de care

dispune, încălcând astfel dispozițiile de la art. 163 lit. a alin. 4, art. 136 alin. 1 CPP, Curtea Federală de Justiție BGH NJW 2007, 2706, 2708).

Temeinicie

O sentință este întemeiată pe o încălcare a unei dispoziții procedurale atunci când soluția instanței ar fi putut fi diferită (față de sentința recurată) în condițiile în care procedura s-ar fi desfășurat corect.

Având în vedere faptul că încălcarea dispozițiilor de la art. 163 lit. a alin. 4, art. 136 alin. 1 CPP se referă la un viciu de procedură produs în faza de cercetare, se consideră că sentința se întemeiază pe acest viciu de procedură doar atunci când **viciul de procedură subzistă până la pronunțarea sentinței**. Aceasta înseamnă: sentința se întemeiază pe încălcarea dispozițiilor de la art. 136 alin. 1 CPP coroborat cu art. 163 lit. a alin. 4 CPP produsă în faza de cercetare atunci când instanța, în condițiile în care acest viciu de procedură ar fi fost tratat corespunzător, ar fi putut da o soluție diferită, mai favorabilă inculpatului, față de cea pe care a dat-o.

Dat fiind că în faza de judecată apărătorul **a contestat** la timp, adică imediat după audierea martorului P, reținerea de către instanță a afirmațiilor învinutului (și având în vedere împrejurarea că nu existau indicii că B, care nu avea condamnări anterioare, cunoștea dreptul pe care îl are de a nu face declarații), opera interdicția de valorificare a celor afirmate de B (Curtea Federală de Justiție BGH Culegere spețe penale 38. 214; Curtea Federală de Justiție BGH NSTZ 1997, 502: contestarea în afara fazei de judecată nu este suficientă.)

Dacă instanța ar fi aplicat această **interdicție de valorificare** și, pe cale de consecință, în administrarea probelor nu ar fi reținut cele afirmate de B, este posibil ca instanța să nu își fi format convingerea că B este autorul infracțiunilor, cu consecința achitării acestuia.

Prin aceasta sentința se întemeiază pe încălcarea până la momentul pronunțării a dispozițiilor de la art. 136 alin. 1 CPP coroborat cu art. 163 lit. a alin. 4 CPP.

Din acest motiv recursul este întemeiat.

c. A doua recunoaștere după informarea cu privire la drepturi (art. 136 alin. 1 CPP). Informarea „calificată” a învinutului

La domiciliul conjugal A își strangulează soția care încearcă din răspuț să se apere, inclusiv prin zgâriere. A sesizează poliția cu privire la decesul soției, declarând în mod neadevărat că, întorcându-se seara acasă de la serviciu, și-ar fi găsit soția decedată în locuință. A declarat, de asemenea, că din locuință ar fi dispărut o importantă sumă de bani și că soția lui trebuie să fi fost omorâtă de un spărgător de case pe care l-ar fi surprins în locuință. Ancheta organelor de poliție a condus însă la starea de fapt conform căreia A avea o iubită, motiv pentru care dorea să

divorțeze de soția sa, care însă nu agreea această idee; în plus, în cazul decesului soției sale A este și beneficiar al unei considerabile despăgubiri în baza unei asigurări de viață. În urma autopsierii cadavrului, sub unghiile de la degetele mâinilor victimei sunt identificate urme de piele care indică faptul că victima s-a apărut prin zgâriere. Analiza molecular-genetică a acestor urme de piele indică faptul că acestea au același ADN ca ADN-ul lui A (art. 81 lit. g alin. 5 CPP).

L, comisar principal de poliție, îl invită pe A la secția de poliție în scopul de a fi audiat, îl informează la începutul audierii în calitate de martor și, conform dispozițiilor de la art. 55 alin. 2 CPP, inclusiv despre faptul că A are dreptul de a nu răspunde la acele întrebări la care, dacă ar răspunde sincer, s-ar autoincrimina. Atunci când K îi prezintă lui A pe parcursul audierii care a urmat rezultatul analizei molecular-genetice, A recunoaște săvârșirea faptei (= prima recunoaștere). K îl reține pe A. Dar cum K își dă seama că din greșeală încă nu l-a informat pe A în calitate de învinuit, procedează acum la informarea acestuia. După această informare a lui A în calitate de învinuit, A recunoaște din nou săvârșirea faptei (= a doua recunoaștere) pentru că crede că oricum nu mai poate să își retragă prima recunoaștere.

În faza de judecată A nu face declarații cu privire la acuzațiile care i se aduc. În acest caz, instanța procedează la audierea comisarului de poliție K în calitate de martor cu privire la cele două situații în care A a recunoscut săvârșirea faptei. Imediat după audierea lui K în calitate de martor apărătorul lui A contestă reținerea de către instanță a celor două situații în care A a recunoscut la poliție săvârșirea faptei. Instanța nu valorifică prima recunoaștere la poliție (când A nu fusese informat în calitate de învinuit), dar îl condamnă pe A în baza celei de-a doua declarații de la poliție la pedeapsa detențiunii pe viață pentru săvârșirea infracțiunii de omor. Apărătorul atacă soluția de condamnare a primei instanțe pe calea recursului, criticând valorificarea de către instanța de fond a recunoașterii săvârșirii infracțiunii obținute la poliție. Este recursul întemeiat?

Problema:

Dacă o persoană suspectată de săvârșirea unei infracțiuni, persoană care, de exemplu având în vedere suspiciunea gravă care planează asupra ei, a dobândit calitatea de învinuit (cazul 2 și cazul 3), este audiată de poliție fără a fi fost informată în calitate de învinuit, așadar cu încălcarea dispozițiilor de la art. 163 lit. a alin. 4, art. 136 alin. 1 CPP (în calitate de învinuit sau în mod fals în calitate de martor), încălcarea dispozițiilor de la art. 163 lit. a alin. 4, art. 136 alin. 1 CPP conduce la o interdicție de valorificare a declarațiilor făcute cu ocazia acestei audieri, dacă ulterior, în faza de judecată, învinuitul/apărătorul contestă la timp,

adică cel mai târziu după audierea martorului în persoana comisarului de poliție cu privire la declarațiile făcute de învinuit față de comisar, valorificarea de către instanță a acestor declarații (termenul prevăzut la art. 257 CPP).

Dacă învinuitul, după prima sa audiere la poliție efectuată fără să fi fost informat în calitate de învinuit, este din nou audiat de poliție, de această dată însă în mod corect, cu informarea sa în calitate de învinuit și dacă face la această a doua audiere în calitate de învinuit aceleași declarații cu privire la faptă, se pune întrebarea dacă încălcarea dispozițiilor de la art. 163 lit. a alin. 4, art. 136 alin. 1 CPP (omiterea informării învinuitului) produsă cu ocazia primei audieri în calitate de învinuit subzistă, cu consecința existenței (cu condiția contestării ulterioare, în faza de judecată și la timp, a valorificării declarațiilor) și în ce privește declarațiile învinuitului cu ocazia celei de a doua audieri a interdicției de valorificare de către instanță.

Soluție:

Recursul este întemeiat în conformitate cu dispozițiile de la **art. 337 CPP** atunci când

- există o **încălcare a legii** și
- sentința de condamnare **se întemeiază** pe această încălcare a legii.

Încălcare a legii:

La prima audiere la poliție, cu toate că în urma rezultatelor investigațiilor (în special al rezultatului analizelor molecular-genetice) A intra în discuție în calitate de autor al infracțiunii și dobândise astfel calitatea de învinuit, nu a fost informat în calitate de învinuit. Aceasta reprezintă o încălcare a dispozițiilor de la art. 163 lit. a alin. 4, art. 136 alin. 1 CPP. Informarea lui A cu privire la dreptul său de a nu face declarații în calitate de martor (drept care vizează doar anumite întrebări) în conformitate cu dispozițiile de la art. 163 lit. a alin. 5, art. 55 alin. 2 CPP nu s-a putut substitui informării cu privire la dreptul (deplin) de a nu face declarații în calitate de învinuit (Curtea Federală de Justiție BGH NSTZ 2007, 653, 655).

Temeinicie:

Sentința ar fi întemeiată pe această încălcare a dispozițiilor de la art. 163 lit. a alin. 4, art. 136 alin. 1 CPP produsă cu ocazia primei audieri la poliție dacă această încălcare a legii subzistă până la a doua audiere la poliție în calitate de învinuit, cu consecința că instanța nu ar fi avut voie să valorifice în sentință recunoașterea de către A a săvârșirii faptei obținută cu ocazia celei de-a doua audieri la poliție în calitate de învinuit, având în vedere interdicția de valorificare ca probă.

Dacă învinuitul mai este audiat o dată la poliție, după prima sa audiere efectuată fără informarea de care ar fi trebuit să beneficieze în calitate de învinuit, atunci la începutul acestei a doua audieri în calitate de învinuit poliția trebuie nu doar să îl informeze cu privire la dispozițiile de la art. 163 lit. a alin. 4, art. 136 alin. 1 CPP, ci și suplimentar cu privire la faptul că - având în vedere faptul că la prima audiere nu fusese informat în calitate de învinuit – declarațiile sale nu pot fi valorificate (așa numita „informare calificată” a învinuitului, Curtea Federală de Justiție BGH NJW 2009, 1427). Dacă învinuitul recunoaște săvârșirea faptei și după această „informare calificată” sau confirmă per ansamblu prima recunoaștere (Curtea Federală de Justiție BGH NStZ 2007, 653), atunci recunoașterea săvârșirii faptei poate fi valorificată în instanță (chiar dacă ulterior apărătorul, în faza de judecată, contestă la timp valorificarea declarației ca probă). Comisarul K l-a informat pe A la începutul celei de-a doua audieri în calitate de învinuit în conformitate cu dispozițiile de la art. 163 lit. a alin. 4, art. 136 alin. 1 CPP, dar nu și „calificat” inclusiv despre aspectul că prima recunoaștere nu poate fi valorificată ca urmare a faptului că nu fusese informat în calitate de învinuit.

Omisunea acestei „informări calificate” a învinuitului nu conduce – cu condiția ca ulterior, în faza de judecată, apărătorul să conteste la timp valorificarea declarațiilor făcute cu ocazia primei audieri – însă în mod necesar la o interdicție de valorificare a acestei a doua declarații în calitate de probă.

Răspunsul la întrebarea legată de posibilitatea de valorificare a declarațiilor făcute în calitate de învinuit depinde de analiza de la caz la caz a următoarelor aspecte:

- omisiune conștientă sau inconștientă (necunoaștere, uitare) a informării „calificate” a învinuitului de către organul de poliție;
- interesul statului cu privire la elucidarea faptei care este cu atât mai mare cu cât fapta săvârșită este mai gravă;
- presupunerea eronată a învinuitului cu ocazia celei de a doua audieri că nu mai poate devia de la declarațiile date la prima sa audiere.

Pe de o parte, A a presupus cu ocazia celei de-a doua audieri la poliție că nu mai poate schimba prima declarație făcută. Relevant în acest sens este faptul că la a doua sa audiere învinuitul repetă, continuă sau completează declarațiile făcute la prima audiere. Pe de altă parte, comisarul K nu a omis în mod conștient „informarea calificată” a învinuitului.

În altă ordine de idei, în această speță avem de-a face cu un omor (art. 211 CP), așadar cu o infracțiune sancționată cu cea mai severă pedeapsă posibilă (detențiunea pe viață).

La o analiză a acestor aspecte, în ciuda faptului că apărătorul a contestat ulterior, la timp în faza de judecată valorificarea și a celei de-a doua recunoașteri a vinovăției, nu se aplică interdicția de valorificare justificat de interesul sporit al statului cu privire la elucidarea faptei.

În acest caz, instanța a putut valorifica în sentința pronunțată cea de-a doua recunoaștere a vinovăției de către A. Aceasta înseamnă că sentința nu se întemeiază pe încălcarea dispozițiilor de la art. 163 lit. a alin. 4, art. 136 alin. 1 CPP cu ocazia primei audieri. Din acest motiv recursul este neîntemeiat.

2. Curtea Europeană a Drepturilor Omului

Interzicerea torturii și dreptul de a nu face declarații (art. 136 lit. a CPP)

Cetățeanul nigerian A a fost observat de lucrători de poliție în civil în zona gării din localitatea Wuppertal cel puțin de două ori cum își scotea din gură o mică pungă de plastic pe care o dădea unei alte persoane în schimbul unei sume de bani. Când lucrătorii de poliție l-au reținut pe A pentru suspiciunea de trafic de stupefiante, acesta a înghițit un alt pachetel pe care îl păstrase în cavitatea bucală. Alte droguri nu au fost găsite asupra lui A. Pentru a nu periclita mersul anchetei prin amânare procurorul a dispus administrarea medicală a unui vomitiv în vederea eliminării pungii. Învinuitul a fost dus la un spital din Wuppertal-Elberfeld. Având în vedere faptul că refuza să ia medicamentul care să îi provoace voma, a fost necesar să fie imobilizat de patru lucrători de poliție. Un medic i-a administrat cu forța cu ajutorul unei sonde nazogastrice mai întâi o soluție salină și apoi sirop de ipecacuanha. De asemenea, medicul i-a injectat și apomorfina, un derivat al morfinei. Învinuitul a vomat ulterior o pungă de plastic care conținea 0.2182 grame cocaină.

La distanță de două luni și jumătate după administrarea vomitivului învinuitul a fost supus în spitalul penitenciarului unei gastroscopii ca urmare a faptului ca se plânsese de dureri permanente în partea superioară a stomacului. Diagnosticul a fost de inflamație în zona inferioară a tubului digestiv cauzată de refluxul sucului gastric.

Tribunalul Wuppertal l-a condamnat în a doua instanță, după o readministrare a probelor, pe A care de la bun început își exercitase dreptul de a nu face declarații, pentru trafic de stupefiante la pedeapsa de șase luni de închisoare cu suspendarea executării pedepsei.

După pronunțare A dorește să atace decizia.

Problema:

Recursul vizat de inculpat are șanse de reușită? Răspunsul trebuie căutat în legalitatea colectării probelor și, în strânsă legătură cu aceasta, în legalitatea valorificării probelor care au condus la formarea convingerii instanței. Problema se reduce aici la legalitatea administrării vomitivului.

Soluție:

Dispozițiile de la art. 81 lit. a CPP permit consultarea corporală forțată a învinutului, dacă această intervenție nu este de natură a aduce prejudicii stării de sănătate a învinutului. Un astfel de prejudiciu există doar atunci când se produce o afectare a stării de bine fizice a învinutului pe o durată care depășește durata investigațiilor, nu și atunci când apar doar dureri sau alte neplăceri trecătoare. Prevederile de la art. 81 lit. a alin. 2 CPP permit ca dispoziția privind o astfel de intervenție să emane de la organele de poliție în caz de pericol iminent.

Măsura poate fi dispusă doar dacă este indispensabilă și proporțională cu gravitatea faptei. Din acest punct de vedere decizia trebuie să se întemeieze pe principiul proporționalității. Administrarea de vomitive în scopul elucidării unor fapte penale grave, inclusiv în domeniul stupefiantelor, a fost de cele mai multe ori considerată admisibilă, în măsura în care nu era clar de la bun început că este vorba de mici traficanți.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului de la Strasbourg a restrâns prin hotărârea din 11.07.2006 în cauza Jalloh împotriva Germaniei, pe care se bazează și speța noastră, această practică uzuală în domeniul urmăririi penale în dosarele cu stupefianți. CEDO a declarat administrarea de vomitive ca ilegală și a condamnat Germania la plata către A de daune compensatorii și daune-interese. Mai jos considerentele care au condus la hotărârea luată de CEDO cu voturi de 11: 6:

Chiar dacă în acest caz a fost absolut necesară obținerea de probe, ar fi fost suficientă aplicarea unor metode mai puțin invazive (de exemplu supravegherea scaunului). Avem de-a face cu o încălcare a dispozițiilor de la art. 3 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. CEDO precizează:

„Modul în care măsura criticată a fost aplicată a fost de natură a genera solicitantului frică, groază și un sentiment de inferioritate, menit să îl umilească și să îl degradeze. De asemenea, a fost de natură a afecta sănătatea acestuia, în special ca urmare a faptului că nu i s-a făcut o anamneză corespunzătoare. Realizarea intervenției a cauzat solicitantului, chiar dacă în mod neintenționat, dureri fizice și suferințe psihice. De aceea considerăm că a fost tratat cu încălcarea dispozițiilor de la art. 3 Convenția Europeană a Drepturilor Omului în mod inuman și umilitor“.

De asemenea, CEDO a constatat și o încălcare a dispozițiilor de la art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, având în vedere

faptul că nu s-a garantat dreptul la un proces echitabil. Dreptul învinuitului de a nu face declarații este extins de către CEDO la probele încorporate în corpul învinuitului și pe care nu dorește să le predea în mod benevol (altfel decât în cazul eliminării). Până la acest moment aceasta nu a fost considerată, cel puțin nu în Germania, o acțiune asimilată unei audieri în sens tehnic. O analiză a valorilor ocrotite conduce în speța de față la concluzia că probele astfel obținute nu ar fi putut fi valorificate în instanță.

Pentru dreptul procesual penal german aceasta înseamnă o încălcare a dispozițiilor de la art. 136 lit. a alin. 1 CPP. Este vorba de o administrare inadmisibilă de substanțe care atrage după sine o interdicție absolută de valorificare în conformitate cu dispozițiile de la art. 136 alin. 3 teza 2 CPP a informațiilor astfel obținute, dar nu un efect la distanță. Recursul inculpatului întemeiat pe acest motiv ar avea șanse de reușită.

Observație:

În ultimul timp discuția despre metodele de audiere și aplicarea dispozițiilor de la art. 136 lit. a CPP a fost readusă în prim plan. Amenințarea cu tortura, astfel cum se încercase în cauza „Jacob von Metzler” – în scopul obținerii unei mărturii sau în scopul de a proteja de la fi omorâte victimele care se aflau la făptuitor (Gäfgen) – nu este compatibilă cu dreptul constituțional. Comandantul Poliției Frankfurt, Daschner, a fost găsit vinovat prin decizia Tribunalului Frankfurt am Main din 20.12.2004 pentru instigarea subordonaților la acțiuni de constrângere.

Nici discursurile actuale despre terorism și situația amenințătoare resimțită în Germania nu schimbă nimic în această privință. Influența unei doctrine venite în ultimul timp în special din Statele Unite ale Americii și care consideră că în mod excepțional, îndeosebi în scopul combaterii actelor de terorism, sunt permise „metodele moderne de investigație” și actele de tortură într-o anumită măsură în Germania nu a fost de natură, din fericire, a schimba ceva la abordarea strict constituțională a subiectului în literatura de specialitate și în jurisprudență.

Liste de verificare

Pentru a pune la dispoziția utilizatorului în practică un instrument de verificare a procedurii în ce privește cerințele directivelor 2010/64/UE și 2012/13/UE, am elaborat următoarele liste de verificare:

1. Listă de verificare Directiva 2010/64/UE A PARLAMENTULUI EUROPEAN ȘI A CONSILIULUI din 20 octombrie 2010 privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale

- Stabilirea cetățeniei
- Necesitatea traducerii (abuz de drept în limite restrânse)

- Desemnarea unui interpret autorizat, iar dacă nu există, a unei persoane care cunoaște respectiva limbă străină
- Asigurarea gratuității, inclusiv pentru comunicarea cu apărătorul
- În cazul arestului preventiv: traducerea documentelor esențiale
- În fiecare caz traducerea rechizitoriului
- În cadrul unei proceduri în camera de consiliu: traducerea amenzii penale, în special a instrucțiunilor privind căile de atac
- Verificarea calității traducerii

2. **Listă de verificare** Directiva 2012/13/UE A PARLAMENTULUI EUROPEAN ȘI A CONSILIULUI din 22 mai 2012 privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale

- Definiție: începutul fazei de cercetare
- Definiție: când persoana suspectă dobândește calitatea de învinuit
- Momentul când se naște obligația de informare
- Prezentarea învinuitului fără întârziere în fața judecătorului
- Conținutul obligației de informare (Articolul 3 și 4 din directivă):
 - dreptul de a fi asistat de un avocat;
 - orice drept la consiliere juridică gratuită și condițiile pentru obținerea unei astfel de consilieri;
 - dreptul de a fi informat cu privire la acuzare, în conformitate cu articolul 6;
 - dreptul la interpretare și traducere;
 - dreptul de a păstra tăcerea;
 - dreptul de acces la materialele cauzei;
 - dreptul de a informa autoritățile consulare și o persoană;
 - dreptul de acces la asistență medicală de urgență și
 - numărul maxim de ore sau de zile pentru care persoana suspectată sau acuzată poate fi privată de libertate înainte de a se ajunge în fața unei autorități judiciare.
- Adaptarea informațiilor la stadiul procedurilor
- Acces la materialele cauzei: momentul când se acordă accesul extins la materialele cauzei după finalizarea cercetărilor
- În cazul arestului preventiv: accesul se va acorda mai devreme și va viza piesele de la dosar esențiale pentru apărare
- Definiție: exercitarea dreptului de acces la materialele cauzei / apărătorul sau inculpatul personal
- În cazul unor erori pe parcursul procedurii în ce privește obligația de informare: incidența unor interdicții de valorificare a probelor în instanță.

Implementarea Directivelor UE 64/2010 privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale și 13/2012 privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale, în legislația națională din Germania, Croația și România

**DIRECTIVA UE 64/2010 a Parlamentului European și Consiliului
din 20 octombrie 2010**
privind dreptul la interpretare și traducere
în cadrul procedurilor penale

Prevederile Directivei UE 64 / 2010	Germania	Croația	România
Art. 2 alin. 1 Dreptul (general) la interpretare	§ 185 Legea de organizare a instanțelor germane (GVG)	Art.29. Constituția Republicii Croația (CRC) Art. 8 Codul de Procedură Penală (CPP)	Art. 128 Const Art. 12 C. proc. pen.
Art. 2 alin. 2 Dreptul la comunicare între suspect /acuzat și apărătorul său	§ 46 Legea privind onorariile avocaților (RVG)	Art.8. alin. 8. CPP	Art. 12, 83 C. proc. pen.
Art. 2 alin. 3 Dreptul la asistență pentru persoanele cu deficiențe de auz sau vorbire	§ 186 GVG	Art.8.alin. 3. CPP	Art. 105 C. proc. pen.
Art 2 alin. 4 Mecanism prin care se verifică dacă suspectul necesită asistența unui interpret	Obligație generală de clarificare a situației de fapt.	Obligații cu caracter general (ex. Art.15., 376. CPP)	Obligație generală de clarificare a situației de fapt.

Art. 2 alin. 5 Dreptul de a contesta o decizie prin care s-a stabilit că nu este necesară asigurarea interpretării / de a depune plângere cu privire la calitatea serviciilor de interpretariat asigurate	Dreptul de a contesta o astfel de decizie doar prin intermediul mecanismului general de a contesta decizia unei curți (încălcarea principiului privind un proces echitabil sau regula de excludere a dovezilor)	<ul style="list-style-type: none"> - Plângerea privind calitatea traducerii în fața instanței de judecată (Art.8. alin. 10 CPP) - Recurs împotriva deciziei (încălcarea flagrantă a CPP) 	Dreptul de a contesta o astfel de decizie doar prin intermediul mecanismului general de a contesta decizia unei curți (încălcarea principiului privind un proces echitabil sau regula de excludere a dovezilor)
Art. 2 alin. 6 Tehnologia de telecomunicații	§ 185 (alin. 1a) GVG . Videoconferință cu interpret	Art.8 alin. 11 CPP	Art. 106 alin. 2 C. proc. pen. (persoana acuzată aflată în arest)
Art. 3 alin. 1 Dreptul la traducere pentru documentele esențiale	§ 187 GVG alin. 1	Art.8 alin. 5 și 6 CPP	Art. 344 alin. 2 C. proc. pen.
Art. 3 alin. 2 Documentele esențiale vor include orice decizie de privare de libertate a unei persoane, orice rechizitoriu sau act de inculpare și orice hotărâre judecătorească	§ 187 GVG alin. 2 Traducerea documentelor include orice decizie de privare de libertate a unei persoane, orice rechizitoriu sau act de inculpare și orice hotărâre judecătorească	Art.8 alin. 5 CPP Identice cu § 187 GVG, mai mult : Notă privind drepturile (informare cu caracter juridic), citații...	Art. 12, 407 C. proc. pen.

Art. 3 alin. 5 Dreptul de a contesta o decizie prin care s-a stabilit că nu este necesară asigurarea interpretării / de a depune plângere cu privire la calitatea serviciilor de interpretariat asigurate	Dreptul de a contesta o astfel de decizie doar prin intermediul mecanismului general de a contesta decizia unei instanțe (încălcarea principiului privind asigurarea unui proces echitabil sau regula de excludere a dovezilor)	<ul style="list-style-type: none"> - Plângerea privind calitatea traducerii în fața instanței de judecată - Apel declarat împotriva deciziei (încălcarea dispozițiilor de fond din CPP) 	Dreptul de a contesta o astfel de decizie doar prin intermediul mecanismelor generale de introducere a unui apel împotriva hotărârii unei instanțe (încălcarea principiului privind asigurarea unui proces echitabil sau regula de excludere a dovezilor)
Art. 4 Costuri aferente serviciilor de interpretare și traducere	§ 187 alin. 1 GVG	Art.145 alin.6 CPP	Art. 273 C. proc. pen., L. 178/1997
Art. 5 Calitatea serviciilor de interpretare traducere	Registru electronic federal din 1.10.2016: http://www.justiz-dolmetscher.de Admitere cu caracter general: § 189 Abs. 2 GVG (Baden-Württemberg): §§ 14 bis 15 b AGGVG i.V.m. din Regulamentul administrativ (2010)	Registru electronic din 2010– e-spis (http://www.pravosudje.hr) Reglementări referitoare la interpretii de instanță (Monitorul oficial 88/2008)	http://old.just.ro/MinisterulJusti%C8%9Biei/Listapersoanelorautorizate/Interpretisitraducatori/autorizati/tabid/129/Default.aspx
Art. 6 Formare	Academia germană de programe pentru judecători și procurori din cadrul Ministerului Justiției (Bundesländer)	Academia croată judiciară Ministerul Justiției	Institutul Național al Magistraturii Ministerul Justiției

**DIRECTIVA 13/2012 UE a Parlamentului European și Consiliului
din 22 mai 2012**

privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale

Prevederile Directivei UE 13 / 2012	Germania	Croația	România
Art. 3 alin. 1a) Dreptul la reprezentare juridică	§ 136 alin. 1 Codul de procedură penală (StPO)	Art. 65 Codul de procedură penală	Art. 83 lit. c, 89, 90 C. proc. pen.
Art. 3 alin. 1b) Dreptul la consiliere juridică gratuită	§ 140 StPO: Obligațiile instanței /procuraturii de a solicita prezența unui avocat în cazul existenței unei suspiciuni de infrațiune gravă	Art. 72 Codul de procedură penală	Art. 10 C. proc. pen.
Art. 3 alin. 1c) dreptul de a fi informat cu privire la acuzare	§ 136 alin. 1 (StPO) + 163a StPO procurorul public + 243 alin. 5 StPO judecătorul	Art. 239 alin.1 subalin. 1 CPA	Art. 83 lit. a/1 C. proc. pen.
Art. 3 alin. 1e) Dreptul de a păstra tăcerea	§ 136 alin. 1 (StPO) + 163a StPO procurorul public + 243 alin. 5 StPO judecătorul	Art. 239 alin. 1 subalin. 2 CPA	Art. 83 lit. a, 109, 374 alin. 2 C. proc. pen.
Art. 4 Notă cu privire la drepturile pe durata arestului Art. 5	§ 114b StPO corespunde în totalitate cu articolul 4 din cadrul Directivei	- Art. 7 alin. 2 subalin. 1 CPA - Art. 108. alin. 1 CPP - Art. 24 Tratatul	Art. 209 alin. 5-9, 210, 218 alin. 4, 225 alin. 8 C. proc. pen. Art. 90 Tratatul privind cooperarea

Mandat european de arestare (Decizia Cadru 2002/584/JAI)	UE 2012/13	privind cooperarea judiciară în materie penală între statele membre UE	judiciară în materie penală între statele membre UE
Art. 6 Dreptul la informare cu privire la acuzare : - Infrațiunea care face subiectul anchetei - Motivul reținerii - Dreptul la apărare	Vezi Art. 3	Vezi Art.3	Vezi art. 3
Art. 7 Dreptul de a avea acces la documentele din dosar	§ 147 StPO Dreptul de a avea acces la documentele din dosar alin. 1: avocat alin. 3: în caz de arest	Art.183 alin. 1 CPP (în general) Art 184 CPP (părți, victimă) Art 185 CPP (restricții)	Art. 94-95 C. proc. pen.
Art. 7 alin. 4 Refuzul este strict necesar pentru a proteja un interes public sau privat de mare importanță	§ 147 alin. 2 StPO Refuzarea accesului la materialele din dosar	Art. 185 CPP	Art. 94 alin. 4 Cu excepția cazului în care ar aduce atingere bunei desfășurări a urmăririi penale
Art. 8 alin. 2 Dreptul de a contesta posibila incapacitate sau refuzul din partea autorităților competente	§ 147 alin. 5 și 6 StPO Dreptul de a contesta respingerea accesului la materialele din dosar	Art. 184.a.) alin. 2 CPP	Art. 95 C. proc. pen.

Art. 9 Formarea	Academia germană de programe de formare pentru judecători și procurori din cadrul Ministerului Justiției (Bundesländer)	Academia judiciară Croată Ministerul Justiției	Institutul Național al Magistraturii
--------------------	---	---	--------------------------------------